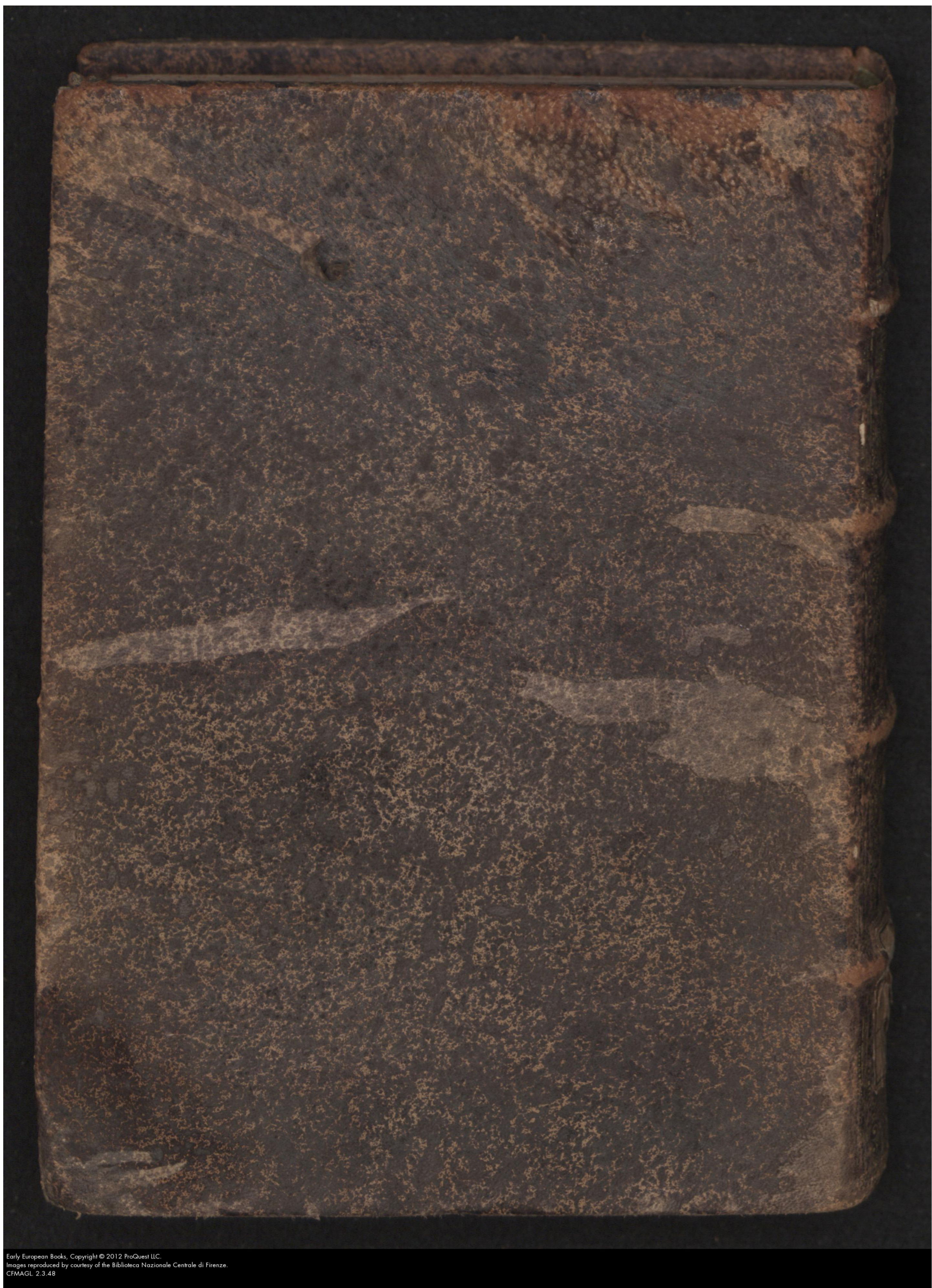
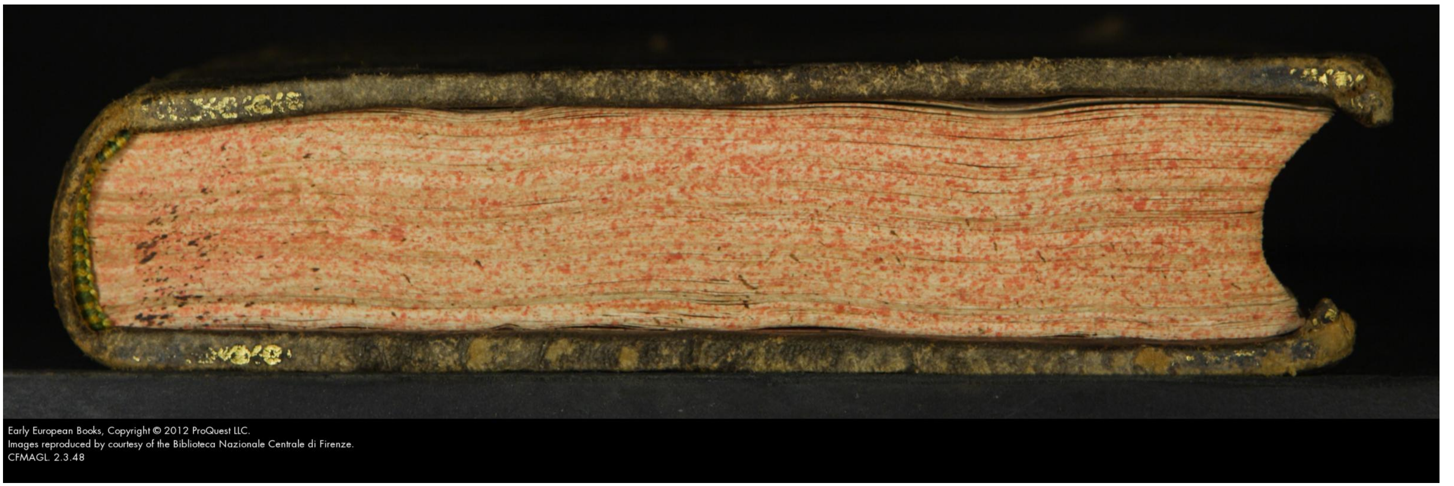

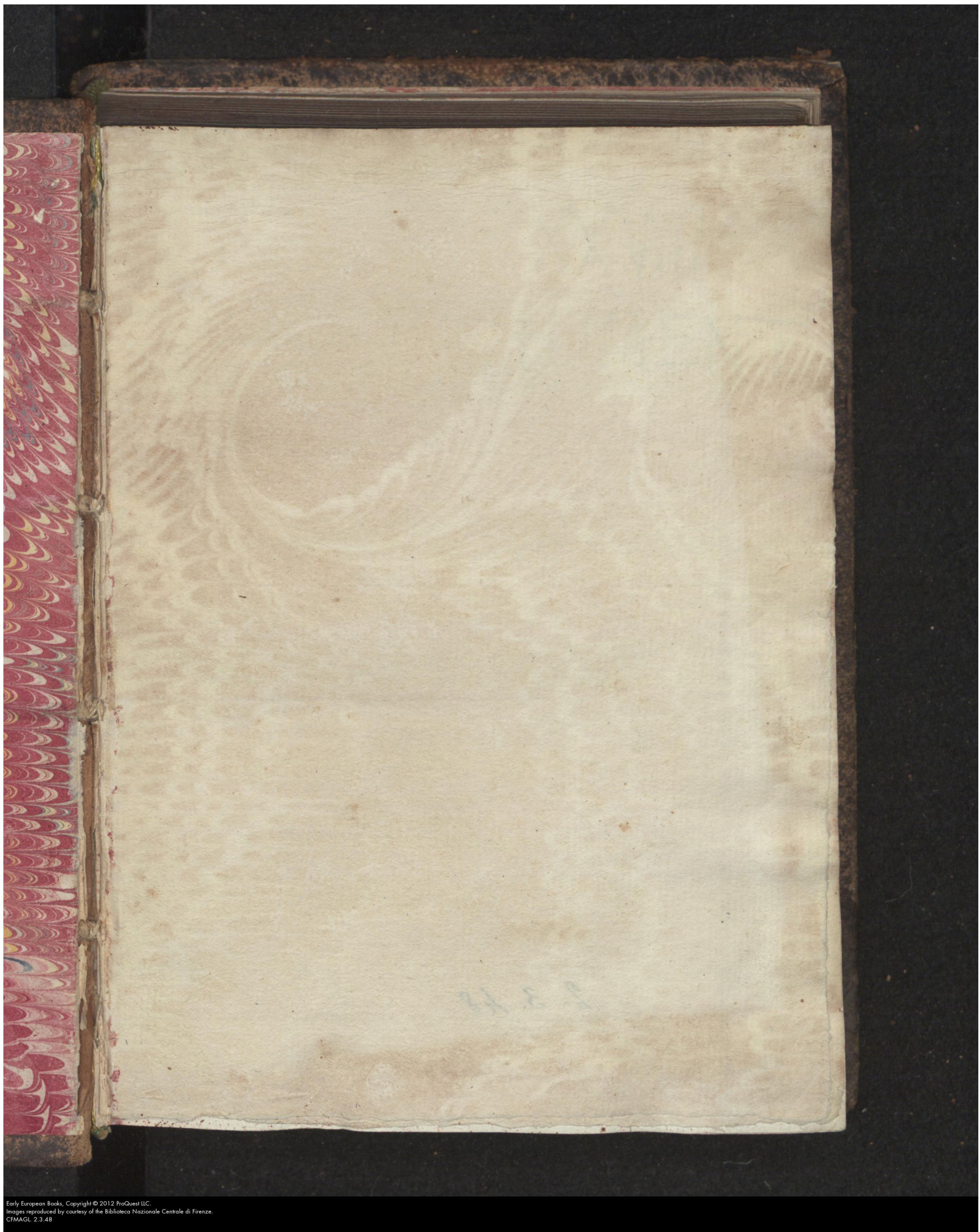

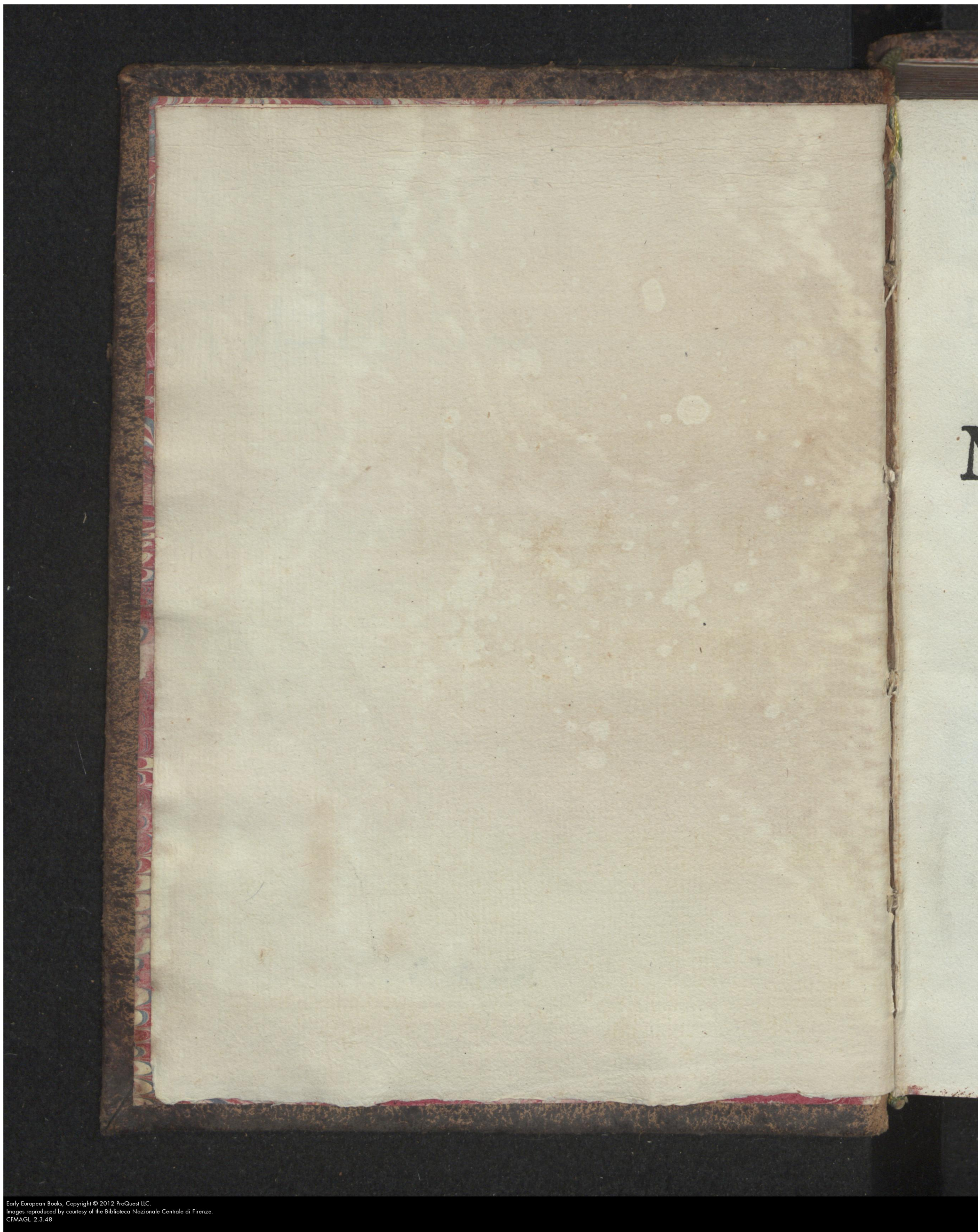

XXVIIII 4

CHIMENT.

MARMOR
PISANVM
DE
HONORE BISELLII.

MARMOR PISANVM DE HONORE BISELLII.

Parergon inseritur de Veterum Sellis,

Synopsis appenditur de Re Donatica antiquorum, quam breui spondet

AVCTOR

VAL. CHIMENTELLIVS I. C.

In Pisano Lyceo Eloq. & Politic. Professor.

ACCEDIT MYIODIA,

Siue de Muscis odoris Pisanis

EPISTOLA.

BONONIÆ, M. DC. LXVI.

Ex Typographia Hæredis Victorij Benatij. Superiorum permissu.

SERENISSIMO
COSMO III.
Etr. Principi.

Loriosum Etruriæ nostræ, & ad memoriam posteritatis præclarum Romanos rerum dominos vniuersi penè orbis subiectis gẽtibus imperiosam legem dicentes, eiusdem imperij ornamenta, ac potestatis insignia quasi sub lege, ac præscripto ab hac vna nostrate gente accepisse. Ab eisdem nempè Etruscis, quibus religionum mysteria, sacrorumque obseruationes debebant: egregio veluti documento, nullum sine cultu, sensuque Numinis stabile Regnum esse. Fasces, Lictores, Prætextam, Sellam præcipuè regnandi Symbolum, ijs acceptam tulere: *Omnia denique decora, & insignia, quibus imperij dignitas eminet*; vnius vt loquar Flori testimonio. Tibi igitur SERENISS. PRINCEPS Etrusci Regni Cãdidate, iure, meritoque sacra esto qualiscũque commẽtatio hæc: *Lib. 1. c. 5.*

cuius

cuius pars multo maxima, Etrusci inuenti, Sellæ nimirum, Sedendique honorem, & maiestatem respicit. Sique inter munera olim amplissima, ac veluti stata, & solennia, Regibus (vt de Porsena, ac Massinissa præter alios legimus) *Sellæ* mittebantur: accipe Tu COSME SERENISSIME, qua soles probi oris dignitate, & candidi cordis indulgentia non Sellam, sed *Bisellium* meum è monumento saxeo, quod in vrbe itidem Etruriæ vetustissima, atque olim potenti, Pisis inquam Tuis asseruatur. Debeo enimuerò Tibi criticum hoc schediasma, ceu donarium quoddam; cùm cæteris illis tam multis; tum hoc potissimum nomine, quoniam scitamentis hisce antiquitatum, & venerandi æui cognitionibus Adolescentiam Tuam, vel me parario oblectare non renuisti. Quid Adolescentiam? Hanc ipsam, qua flores Iuuentutem nobilitare pergis, atque instruere literatis elegantijs, & numerosa *Liu. 1.* comprehensione artium, *quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur*; quod Seruio Regi historicorum summus olim tribuit. Sed nullius iam monitoris indigus monere alios (ò rarum!) ac docere, idem qui imperare potes: sacris, profanis paratus: temporum, & populorum acta vetera, noua callens: terrarum situs, fines,

inter-

interualla, si quid aliud, scientissimè tenens. Vasto nimirum illo fidelis memoriæ sinu, Magni Parentis Æmulator complecteris, ac seruas quicquid vspiam, vel assidua lectione, vel multiplici adloquio prudentium virorum cumulaueris. Verè namque Tragicus monuit.

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

Sapiunt reges sapientum congressu. Eurip. apud Stob. ser. 46.

Iam enim quid Tibi tam in delicijs, quàm vel eximius aliquis liber, quem Macedonis more in Narthecio condas? Vel πολυμαθέστατος Vir, quem intra laureata penetralia ad longi sermonis commercium admittas? Ac mirari profectò subit, quemadmodum in isthoc Principalis Fortunæ splendore (cum Plinio dicam Nepote) *Amas studia vt solent pauperes:* in Aulæ maximæ rerum agendarum contextu lucubras, vt ociosus: in vere annorum de literis maturè iudicas, expeditè disseris, vt natu grandis Polyhistor. Ante diem Sapientia sese Tibi explicuit: Tuique præcellentis ingenij gloriam, si quo in alio, Epist. 7. 22.

Vis festina parat, tenerosque superuenit annos. Stat. 1. Achil.

Quid mihi tãdem promptius, aut breuius, quàm *Probitatem Tuam cũ Fortuna Tua litigantem* dicere? Sæculum herclè nostrum prorsus inau- Sen. 2. clem. 1.

ras,

ras, atque illuminas; verè ΚΟΣΜΟΣ, & *Princeps Iuuentutis* regnaturæ. cui non ad exemplar tantùm doctrinę per amœna hæc, & multijuga studia præluces: sed prudentia, consilio, grauitate, religione ad heroicæ immortalitatis culmen, viam planè Regiam demonstras. Meritò itaque

Pedo ad Liu. — *Per Te virtutum exempla petemus*,

ac nemo facilè non pernoscet.

Mart. 1. 9. *Quos decet esse hominum tali sub Principe mores.*

Quales Tibi sunt, inculpatos summus seruet rerum omnium Custos Deus ad populorum felicitatem, & bonum; ad Christianæ Reipublicæ ornamentum, & amplitudinem; ad eiusdem Diuini Numinis honorem, & gloriam.

Quando autem vera illud fide colis, & solida pietate curas.

Ouid. 2. Fast. *Sit superis oro mutua cura Tui.*

CA-

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad scriptionem. Antiquitatum laudata cognitio. Pisarum nobilitas. Marmorei monumenti locus, vultus, epigraphe.

Honor Bisellij

à nemine hactenus visus, auditus, enarratus: coniecturis ad eum itur inuestigandum nulla certi fiducia.

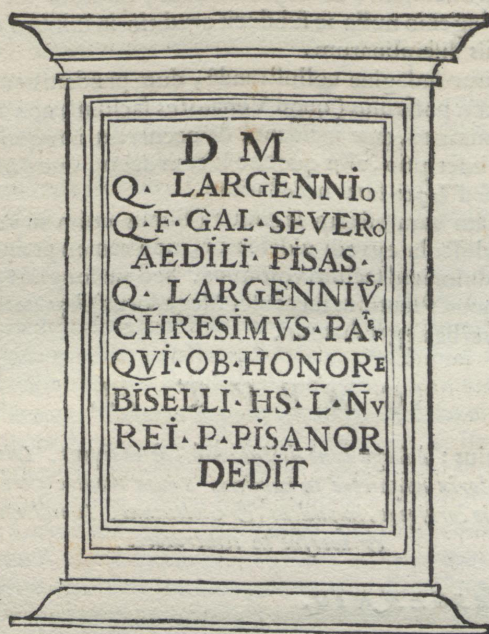

Etulenus quidam Aegialus, tametsi ignobilem villam, ne dicam solitudine horrentem paludem in agro Linternino possidens; lautè tamen, atque iucundè sese habitare fatebatur, quoniam Scipionis secessum, reuerendâ sibi fortissimi ciuis illic exulantis imagine, ac memoria in animum recurrente, incolebat. *Magna fama* (magnus inquit Naturæ Consultus) *& Vetuleno Ægialo perinde Libertino fuit in Campaniæ rure Linternino, maiorique etiam fauore hominum, quoniam ipsum Africani colebat exilium*, Plin. 14. 4. Planè idem mihi, ac multis alijs (quibus vllus antiquitatis amor pertentat animum) vsu venire arbitror, quoties veneranda aliqua veteris æui monumenta, cæteroquin puluere obsita, situ exesa, ignoratione, ac neglectu deserta (cùm tamen rari sint in Philologia pretij) reperire, ac tractare liceat. Quid autem aliud sunt hæc λείψανα ære, aut saxo constantia, nisi quædam exilia

Græci, aut Romani decoris pulsi; & à communi, ac vulgari hominum fastidio, tamquam relegatæ eruditionis secessus quidam, ac solitudines? Hoc ipso igitur placent, magnâque sui æstimatione sensibus illabuntur; quoniam priscæ ætatis, maiorumque gentium deportatæ ad nos reliquiæ, suo ipso squalore, atque immeritâ desertione, perinde ac Scipionis Linterninum exilium Vetulenos, vetustatis nempè studiosos delectant. Si quæ autem vrbs in Hetruriâ nostrâ, cùm æui antiquitatem, tùm rerum gestarum magnitudinem iactat, inter plerasque egregias Pisana est. Sed commune Italiæ fatum, dominantis scilicet barbariei lasciuiem, ac furorem passa; an temporis cuncta sensim emolientis venenum experta, suum ipsa senium, atque edentulam (ità vocabo) potentiam caduco narrat præconio. Inter pauca illic Romanæ ætatis vestigia, basis, seu arula seruatur è candido marmore, suam præ se candidè elegantiam, ac sinceritatem ferens; quam nulla aut imperiti scriptoris supinitas, aut inuidiosa vetustatis labes corrupit. Vtinam indocti nunc Enarratoris (quod summoperè vereor) oscitantiam pessimo omnium fato sortita non sit! Ea visebatur apud Roncionios vico S.Mariæ, qui ad maximam Aedem perducit. In horto delitescebat plurimùm clauso, quem angustus, atque ignotus limes per posticum à domo seiungit. Hoc autem ipso (quantum opinari licet) paucis visa, aut obseruata inscriptio. Quamquam enim summæ viæ hortensis, conspicuo alioquin loculamento, & ingressuris statim obuio conderetur: adnascentibus tamen illic fruticibus, nonnumquam aut πάρεδρος, aut obsessa, vix vllum sui indicium, ac pretium faciebat.

Sed migrauit tandem lapis suum dominum, quasi Orpheum secutus Illustrissimum Dominum Balliuum Cæsarem Roncionium, qui pulcherrima totius vrbis parte magnificentissimam propter Arnum insulam nunc habitans, secum illuc saxea Cimelia traduxit, atque in atrio disposuit cuiuis facilè inspicienda. Eam igitur, qualis est, literatam epigraphen suo vultu, suisque ductibus subijcimus.

Di-

Dignam ſanè iudicamus, quæ ocioſos non dimittat, atquè aliud agentes inſpectores, vel *ob Honorem Biſellij* vnum, à nemine hactenùs (niſi fallor) animaduerſum, aut explicatum. Quin etiam nec alibi apud ſcriptores lectum, vel in marmoribus adnotatum. Hoc igitur *Biſellium* bis ſedere, atque ampliùs multò in eius eruendâ notitiâ nos fecit; nec ſuperſedere poſthac noſtris promendis coniecturis nunc admonet. Coniecturis, inquam, puris putis; nulla certi, atq; explorati fiducia. Periclitamur, diuinamus, ſortimur: more eorum, qui tenebras inter, & lucem tentabundi potiùs repunt, quàm gradiuntur. Omninò de ſecta ἀπορητικῶν id vnum non dubitamus, dubitare, ambigere; ἐπέχειν.

Atque hoc ſaltem doctioribus viris imputabimus, quòd fuerimus odoriſequi; deliteſcentis prædæ veſtigia, ac cubile indicantes; quam iſ

mox feliciter excutiant, ac deprehendant, quorum ineluctabili, & capacissimo ingenio nulla se subducit eruditio in saltibus tum æstiuis, tum hybernis disciplinarum.

In hac igitur indagine collustrandâ, dum prædam concupitam insequimur, non possumus (quod Venatores faciunt) non alijs quoque aduertere animum, quæ incidant, & occurrant irrequisitæ. Pisana scilicet hæc inscriptio, alijs quoque lucem dabit; quod non erit οὐδὲ πάρεργον, sed ἔργον ferè necessarium.

Et quoniam vara vibiam sequitur (sumus enim in venatione) si quando ad pluscula egredi videbimur, non tamen præter rem, aut gustum eruditionis id factum voluimus. Sed ne longiori, ac molesto præludio (quod Plautinus succenset Megadorus) *loquamur lapides*, ad ipsa lapidis verba aggrediamur.

CAPVT II.

Q. Largennius: *à largo anno dictus: nihil de eo liquet. Lux temporum, & fax historiæ anquirere in nomina. Saxea mouere verba, aut ex ingenio corrigere, impudens, & violentum. Inuectiuncula, & morsus in temeratores.*

Q. LARGENNIO.

DE hoc Quinto Largennio tam scio, quam qui penitus nesciunt. Nihil reperire licuit inter priscas literas: at neque libuit quidem obstinatè perquirere. Quis enim persuadeat sibi posse omnium nominum, quæ vspiam leguntur, origines nosci, ac tempora dijudicari? Operosa ineptia, atq; irritus labor vbique, ac semper id conari. Nonnumquam, fateor, ingentis præsidij ad elijciendam eius, de quo quæritur, veritatem, aut coniecturam: Sed mihi nullius vsus ad eum, quem collimamus *Bisellij honorem* indagandum. Neque tamen omninò fuimus incuriosi in historijs, ac monumentis: nihil autem profecimus; quoniam & pro nostra quantulacumque, ac perfunctoria diligentia, non vola, aut vestigium apud Veteres comparet. Expectabimus sagaciorem, qui moneat, ac digitum intendat. Sexcenta eo modulo, flexu, aut productione *Nesennius, Herennius, Pescennius &c.* Sic *Largennius*, fortè à

largi-

largitate, ſeu largo anno. In hac namque compoſitione, quæ anni vocem extremo verbo recipiebat, primam vocalem in ſecundam reformabant. Gruteriani operis 543. pagina apparet idem prænomen *Quintus*, quod in noſtro marmore; dein *Gargennius*, quòd nolim temerè mouere, deſcriptorem incuſans, & de Gargennio in Largennium tranſcribere. Potius enim cohibenda eſt; quàm nutrienda hæc mala prurigo, quæ iam diù ſerpit ſaxeas literas pro lubitu recudendi. Quæ hæc audacia eſt plus, quàm ferrea, quâ gratuiti quidam Aſclepiades medicas manus lapidibus admouent, quos nec viderunt, nec tetigerunt? Ac ſi vlterius hic cancer proſerpat, expecto, vt animoſus quiſpiam Criticus variantes marmorum lectiones edat ad meliorum Codicum fidem; quos non Vaticana, aut Medicea Bibliotheca, ſed Paria, aut Lunenſis Latomia ſaxeis benè inſtructa membranis præferat. Quaſi equidem pugillares lapideos præpetibus amanuenſium notis impreſſos, eoſque multiplici exemplo deſcriptos apud ſe habuerint Veteres. Veteres inquam, ſed Opici, & ſaxei, quales Deucalion in aquas deiecit, durum genus, nondum in hominum naturam, ac rationem reformatos. Sed ad *Largennium* redeamus; in quo Latina ſe prodit origo à largo anno, ſicuti & Largiorum creberrima mentio in Latinis hiſtorijs; cum tamen, quid boni contrà ex Gargennio eruamus? Quamquam & *Gargilius*, & *Gargettius*, & alia parilis initij reperire eſt. Sed ſuo loco, & nomine ſtet Gargennius. Quis enim nobis Iupiter id permittit, vt non homines in lapides inſtar Gorgonum, ſed in lapidibus homines noſtro iure mutemus? & Gorgonia tamen hæc truculentia non eſt inſolens apud noſtros Antiquarios.

CAPVT III.

Quiſque ciuis ſuam tribum profeſſus. Cenſoris munus eam aſſignare. Mouere Tribu. *Non omnes* Gentiles, *ijdem* Tribules. *Vnde tribubus nomina. Duplex vni Tribus. Integri populi, ac ciuitates in ſuam tribum tranſcriptæ. Piſani è tribu Galeria. Florentini è Scaptia.*

GAL. SEVERO.

NVllus ambigo, quin literæ *GAL.* tribum demonſtrent, in quam deſcriptus Largennius. Hoc enim pleriſque vſitatum eam

inſe-

inserere post nomen, vt centies adnotare est in Veteribus saxis. Sicut igitur carere tribu, aut seruile, aut peregrinum habebatur, moueri autem eâ ignominiosum: ità necessum erat, vt quicumque ciuitate Romana gauderet, tribum quoque suam profiteretur? Stabat ergo arbitrio, & descriptioni censoriæ, in quam quisque allegaretur. Equidem inter eos vna magis, quam alia illustrior, atque honestior censebatur: omninò autem rusticæ vrbanis antehabitæ: quare tribu ille mouebatur, qui ex honestiori in minus honestam migrabat. Nil mirum igitur, si ambitionis causa suam nonnulli indicarent, quod & distinctionis ergô factum opinor haud raro. Si quidem non quicumque erant Gentiles, ij etiam erant Tribules; hoc est, non qui ex eâdem gente, eamdem quoque tribum pariter sortiebantur. Imò vel ipsi inter se fratres, non tamen tribules subinde audiebant; quod eruditè obseruauit Thomas Reines. in epist. 35. p. 236. Ergo ex tribu dignoscebatur non numquam cuius gentis, quæ domus foret. Numerosæ namque familiæ in plura capita, aut domus latius extensæ; prout olim partem, aut regionem vrbis incolerent, ita quoque in aliam, aut aliam tribum cooptabantur. Sed fermè tamen id factum, vt integræ gentes statam tribum fideliter retinerent, imò nomen ipsæ darent tribui; quæ origo plerisque tribubus fuit, quod viri docti autumant; quos inter Sigonius 2.cap.3. de Iure Ciu. Rom. Panuinius lib.2. Comm. Reip. Rom. Doctissimus Gruchius sparsim lib. de Comitijs; Rosin. 6. cap.15. antiq. Rom. Neque illud inobseruatum duas tribus eodem tempore ab eodem ciue fuisse retentas, quod in Octauiano Augusto cap. 40. tradit Suet. Goltz. in eo Principe pag.193. ex veteri lapide Brixiano, & Panuin. in Ciuit. Rom. vbi de tribu Scaptia.

C. Iulio *C. F.*
Fab. *Scapt.*
Cæsari
Augusto

Affert etiam Gruter. 226. 3. Fabia, scilicet, & Scaptia tribus memorantur: hæc tamquàm gentilis, & natiua familiæ octauiæ: Illa propria Iuliorum, in quorum nomen, & gentem per iura adoptionis pertransijt. Id tamen ego puto rarissimum; quippe in vna certa tribu vnusquisque ciuis erat censendus propter comitia, & suffragia, cæte-

rasque

raſque perfunctiones publicas: nec vero licebat deſultoriè, aut promiſcuè munia occupare. In hac autem inſcriptione honori poſita Cæſaris Auguſti, non miror, ſi vtraque tribus nominatam ſe voluit gloriæ cauſa, vt neutra mortalium tunc maximi, ac feliciſſimi altricem, & parentem ſeſe reticeret.

Sed & Vrbes, populi, nationes, cùm ciuitatem primo acciperent, in aliquam tribum, quantæ quantæ erant, referri gaudebant, quam perpetuò ſequebantur. Prout verò eas beneficij alicuius origo deuinxerat, aut ſummi ciuis auctoritas traxerat (alijs etiam de cauſis) ità ſtudebant illi tribui nomen dare. Sic Circumpadani in Fabia, Lugdunenſes in Stellatina, in Galeria tribu Hiſpani cenſebantur, quod idem Reineſ. epiſt. 35. monuit. p. 236. Licet tamen conijcere Piſanos ad hanc maximè tribum pertinuiſſe; quod inſcriptiones monent, tum hæc noſtra, tum alia apud eoſdem Roncionios.

V. F.
Q. Anquirinnius Sec.
vndus. Occia. Agile
vxor. Q. Anquirinnio
Gal. Seuero &c.

Fragmentum in agro Piſano repertum, in horto Franciſci Spigliati Florentiæ ſeruatum.

Coniugi ſuo C. . . . .
Gal. Piſis Q. V.
A. N. . . . . .

Commune mihi fecit Illuſtriſſimus Senator Carolus Strozza, Vir multis nominibus, antiquitatis potiſſimum ſtudio, ac diligentia, moribuſque prorſus antiquis mihi ſemper ſuſpiciendus.
Apud Grut. 558. 16. ex Apiano

P. Ranſanius
P. F. Gal.
Cyrinicus
Piſis

Hæc

Hæc ipſa igitur tribus Galeria in noſtro marmore intelligenda eſt, in quam adſcitus Largennius. Inter antiquiſſimas eam inſtitutam à Seruio Rege autumant: meminit huius, tum Liuius lib. 27. Plin. 7. 48. tum Plutarchus, atque in opere Gruteriano perſcriptis verbis 418. 7. 431. 1. 516.4. centies verò compendioſè *Gal.*

Quod ſi vera eſt Panuinij lib. 2. Comm. Reip. Rom. coniectura, à Fluuio Hetruriæ Galeſo deſumpſit nomen: primò Galeſia, deinde Galeria, ſolemni olim mutatione S. in R. Non prætermittam apponere nobis Florentinis tribum Scaptiam placuiſſe. Eadem monent Epigrammata apud Grut. 537. 3. 557. 1. 542. 8. & 5. vbi de Q. Gargennio, & 1018. 3. quæ in ædibus Saluiatorum legebatur.

Q. Terſina Q. F.
Scap. Lupus.

Alia apud Bonarrotios Florentiæ viſitur.

Q. Septimio Q. F.
Scap. Primo &c.

In omnibus his & Florentiæ Vrbis, & Scaptiæ tribus coniuncta mentio. Pleraſque affert Borghinius noſter lib. de origine Florentiæ pag. 287. & ſeq. Honorificum planè habeatur huic tribui Scaptiæ potuiſſe inter ſuos alumnos, ac tribulibus inter collegas cenſere Octauianum Auguſtum, quod allata ſuperius monet inſcriptio. Ariciâ autem oriundi fuerunt Octauij, quod Cicero, & Suetonius produnt.

CAPVT IV.

Magiſtratus in Colonijs, ac municipijs ſæpè Aediles *vocati. Alibi* Dictatores, Prætores. *Plurimum* Duumuiri, *&* IIViuiri Præfecti I. D. Poteſtas *pro Magiſtratu: diſſenſum à Briſſonio, & alijs.* Μποτεςὰς, *&* Ποτεςάτος, Podeſtà Ἄρχοντες, *&* ςρατηγοὶ τῶν πόλεων. Quatuoruiri. Quatuoruiralis. Tres Viri. Sexuiri. Duumuiralitij. Duumuirales, Duumuirates, Duouirates. *Simpliciter* Magiſtratus, *&* ἄρχοντες.

ÆDILI PISAS.

DE Aedilibus, eorumque honore, ac munijs in Vrbe rerum dominâ, multi dicere occuparunt; quorum ſcrinia compilare impottu-

portunum foret, & ἀπροσδιόνυσον: aut toties apposita repetere, molestius, quàm δὶς κράμβη. Non verebor de municipali, aut colonico ædilatu quædam inspergere; tum, vt lapidi nostro lux aliqua accedat, alterique itidem Pisanæ inscriptioni; tum vt tricas quasdam eludam, quas obtrudi video etiam à Viris doctis super hoc honore exponendo.

Aedilitium hoc munus in quibusdam ciuitatibus, aliter ac Romæ, excelluisse tamquam summum non ignoro; prout populis Magistratum suum, penes quem annua recurreret dignitas, & cura Reipublicæ, libuit, vel Dictatorem, vel Prætorem, vel Duumuiros, vel Aedilem, vel alio nomine reuereri. Videatur Cuiac. ad l. 18. C. de Decur. Gothofr. ad l. 4. D. de damno inf. §. 4. Alciat. ad l. Decuriones de V. S.

Dictatorem præfuisse Lanuuinis, vel vnus Cic. locus in oratione illa verè dictatoria cunctis eloquentiæ fascibus inclyta pro Milone ostendit *Dictatoris Lanuuini stata sacrificia*. Item apud Cerites ex veteri lapide Grut. 214. *M. Pontio Celso Dictatore &c.* Spartianus de Adr. cap. 18. *Per Latina Oppida Dictator, & Aedilis, & Duumuir fuit.* Capuani Prætorem habuerunt eodem Tullio teste in Agraria secunda. *Nam primum id, quod dixi, cum cæteri in colonijs Duumuiri appellantur, hi se Prætores appellari volebant;* Campanam superbiam veluti notans. Sed in Hetruscis Oppidis Prætura. Spartian, ibid. *in Hetruria Præturam Imperator egit;* ac vetus inscriptio *Prætor Hetrur. xv populorum.* Quod nonnulli in lapidibus *P. R. II. Vir.* exponunt, *Prætores Duumuiros*, frustra esse ego quoque sentio cum Velsero lib. 5. rerum August. p. 101. & malim *Præfecti Duumuiri*, sicuti alibi *Duumuiri Præfecti I. D.* Fundanis quoque Prætores; quare Flacc. 1. Satir. 5.

—— Fundos Aufidio Fusco Prætore libenter
Linquimus &c.

Ad quem locum Vetus interpres *Prætorem* pro Duumuiro explicat: more Græcorum, qui Duumuiros στρατηγοὺς, hoc est Prætores vocant. Neque est tamen, quòd Scholiastes hunc morem aduocet, vt infra ostendemus. Gabij, ac Fidenæ *Potestatem* vocarunt Iuuen. Satyr. 10. vers. 100.

An Fidenarum, Gabiorumque Potestas?

Neque hìc necesse est *Potestatem* pro ædili interpretari, cùm duobus proximè carminibus rem diuersam & nominet, & describat Poeta.

Et de mensuris ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis ædilis Vlubris.

Cum enim tot alijs nominibus ſuum Magiſtratum municipia renunciauerint, non eſt abſonum, ſi Fidenæ, & Gabij *Poteſtates* dixere: genericam ſcilicet appellationem imperij, atque Iuriſdictionis, peculiarem ſibi faciendo. Saltem mihi æquus permittat id Lector, non tàm ædilem, quàm alium quemuis Magiſtratum *Poteſtatis* voce ſubaudiri. Nobis quoque in municipijs, & pagis inferiores quidam Præfecti Iuridicundo *Poteſtates* hodie vocantur, ac ſi diuerſum quiddam à dignioribus Magiſtratibus. Quo ſenſu, puto, & Iuuen. de Gabijs, ac Fidenis ſcripſit; quippe deſerta ea Oppida, an potiùs vici Horat. 1. epiſt. 11.

—— Gabijs deſertior, atque Fidenis
Vicus ——

Omninò Suetonius Claudij cap. 23. Poteſtates à Magiſtratibus diſtinctas voluit, tamquam infra hos. *Atque etiam per Prouincias Poteſtatibus demandauit &c.* l. 1. §. 1. D. quod quiſque Iuris &c. *Qui Magiſtratum, poteſtatemue habebit &c.* Adi Lipſ. cap. 1. de Magiſtrat. Græcis æuo ſequiori Μποτεςᾶς, & Ποτεςάτος. Vide Meurſ. gloſſ. in vtroque verbo. Eadem barbarie ſeculorum *Poteſtaria* pro Vicaria Iuriſdictionis apud Petrum de Vineis, quē laudat Voſſius 3. de Vitijs ſerm. cap. 36.

Alioquin *Poteſtas* pro ſummo Imperio apud I.C. l. 215. de V.S. Sueton. Iulio 18. *Compellari apud ſe maiorem poteſtatem paſſus eſſet*; loquitur de Conſule, etiam Calig. 26. *fuitque per triduum ſine ſumma Poteſtate Reſp.* Nota in vtroque loco adiunctum: nunc vocat *maiorem* Poteſtatem: nunc *ſummam* 1 de Magiſtratus, & Poteſtatis differentia, vide quæ colligit Illigerus ad Donell. 17. 7. Tenuit ea vox apud ſcriptores ſemibarbaros. Vide Voſſ. de vitijs ſerm. Radeuicus de rebus Friderici lib. 2. 10. *de Principibus, quorum ad ordinandos Ciuitatibus Conſules, ſeu Poteſtates alium aliò dimittit.* Sed vt ad Iuuenalem redeam, non tanti mihi eſt natio audax Poetarum, vt in illorum verba iurare velim. Prout enim cauſæ ſuæ ſeruientes exaggerare aliquid, aut eleuare cupiunt, ita voces recudunt, ac formant: atque adeò ſatyricus Aquinas, vt magis extenuet eam Gabijs, Fidenis, Vlubris præfecturam, & honorem, Aedilatum, aut Poteſtatem ſubſtituit; & ſi forſitan non eo ſpeciatim nomine appellaretur. Omninò autem Duumuiri, ordinarius ferè Magiſtratus ſingulis annis colonias, ac municipia regebant: inſtar nempè duorum Conſulum, qui Romæ præerant.

Græcis nunc Ἄρχοντες τῶν πόλεων, vt in l. 15. §. 9. de excusat. tut. hoc est *Consules*, aut *Principes Ciuitatum*: nunc στρατηγοὶ *Prætores* l. 6. §. 16. eodem tit. quomodo sup. Horat. 1. sat. 5. At de Duumuiris passim testimonia, quorum vno, atque altero simus contenti. Cic. de Agr. 2. Apul. Apolog. 1. *In qua Colonia patrem habui loco Principe Duumuiralem, cunctis honoribus perfunctum &c.* Cæsar de bello ciuili lib. 1. *Duumuiris omnium municipiorum imperat, vt nauem conquirant &c.* Pro suprema Potestate accepit, etiamsi fortè alio nomine nonnumquam affecti: hi ipsi, & cum adiuncto, *Præfecti Duumuiri*, etiam *Duumuiri Præfecti I. D.* vt adnotauimus, & simpliciter *I. dicundo à Decurionibus creati.* Gruter. 195. 4. In Pisano decreto *IIViri Præfecti &c.* quasi iunctim pro eodem Magistratu. De hoc politissimo, & quantiuis pretij lapide Pisano, vbi annua funebria memorantur Caio, & Lucio Cæsaribus Augusti Nepotibus publico consensu decreta dicemus inferius. Scio Præfectos fuisse Româ missitatos ad I. dicendum in ea loca, quæ nec Coloniæ essent, nec municipia; mulctata autem legibus, ac magistratibus *Præfecturarum* nomen retinebant. Sed istis Præfectis (quos ne magistratus quidem dixere) nihil commune cum nostris municipalibus. Et quidem hæ Præfecturæ sublatæ post annum V. C. 560. Erat vbi pro IIViris, Quatuor gubernarent. facit l. 1. de solut. & liberat. & in Gruterianis 426. 3. *Decurio Municipij &c. IIIIViralis*, hoc est qui IIIIViratum gesserat. Notat etiam Reines. epist. p. 176. sic Pistorij præfuisse Quatuor Viros iuri dicundo monet inscriptio ibi reperta, quæ in magna Aula Palatij legitur.

L. Bæbio P. F.
VEL.
IIIIVir. I. D. Pistor.

Sæpè occurrit in lapidibus *IV. Vir. I.D. Quatuoruiros Neapolitanos, Cumanos &c.* nominat Cicero, & in saxis obuij, sicuti *Tresuiri*, *Sexuiri*. De Tresuiris Bouillanis Inscriptio haud ita pridem reperta propè Albanum. *L. Manlio L. F. Pal. Seuero Regi Sacrorum Fictori Pontificum P. R. IIIViro Bouillensi &c.* Lapis cognobilis ob mentionem quoque fictoris Pontificum. Et quidem in eadem Colonia, quandoque simul IIIViri, & IIIIViri, cum IIViris. Hinc suspicabatur doctissimus Velser. rerum Augustan. 5. p. 100. Duumuiros tunc fuisse principe loco:

Quatuoruiros, aut Tresuiros inferiori, ac dicto audientes: quam conjecturam neq; vanam, neque felicem aio. At *Duumuiralitij, Duumuirales, Duumuiratitij*, qui abierunt eo honore; *Duumuirates, & Duouirates*. Adi Inscriptiones Vett. & Cuiac. Cod. lib. 10. tit. de Decurionibus l. 18. & passim lapides. Brisson. l. 4. select. antiq. cap. 13. Scipion. Gentil. de I. Dictione l. 2. cap. 5. Pancirol. de Magistrat. Municip. cap. 8. sed & laxiori Collegarum numero Sexuiri vspiam administrarunt. Huc spectant verba I. C. ad municipal. l. magistratus 25. *Magistratus Municipales, cum vnum Magistratum administrent, etiam vnius hominis vicem substinent*. Ad hos scilicet intendit Vlp. Duos, Quatuor, Sex, *quorum officium indiuiduum, ac periculum commune*; quomodo Antonius rescripsit Lentulo Vero l. 9. dicto tit. Simpliciter quoque & γενικῶς nullo adiuncto, *Magistratus* pro Duumuiris, aut alijs, qui summo loco gererent l. 1. & 2. C. de Magistrat. Municip. & l. 8. C. Th. de Decurion. & in saxis sæpè, Ἄρχοντες.

CAPVT V.

Duumuiri Colonici, aut Municipales simulacra Consulum Romæ; & Consules *quandoque appellati. Asserta ea appellatio contra Reinesium, & Velserum. Duumuirorum* Fasces. *Scipionis Gentilis submota interpretatio. Duumuiris vindicata Iurisdictio. Bulengeri securitas.* Quinqueuiri. Quinquennales. Quinquennalitij. Quæstores *in municipijs. Iacobi Gothofredi laus.*

ILlibenter præterirem, quòd sicuti frequentiori vsu Magistratus suos Duumuirorum nomine gaudebant appellare extra Vrbem vrbes; dominantis scilicet (quod supra dicebam) Reipub. imitatione suos veluti Consules domi reputantes: ità haud tam absurdum puto, si quod fortè Municipium, aut Colonia (vt Neapolis, Tusculum &c.) *Consules* nominarint eos Duumuiros, quos regimini annuo præfecisset. Nullo modo id admittit doctiss. Reines. ep. 31. quæ est ad C. A. Rupert. pag. 160. & 161. & variarum 3. 16. pag. 603. in cuius eruditissimi viri sententiam, qui alioquin sua Auctoritate me frangit, gradior, sed non curro; loripes sum, & mulciberis assecla.

Scimus namque, præsertim de Colonijs, quod omni cultu vsque ad ambitionem imitari, ac spirare studebant Vrbem parentem; cuius

ex

ex vtero incolæ traduces ad alias inhabitandas terras mittebantur. Hinc Decuriones, alter veluti senatus, ac simulacrum quoddam amplissimi ordinis in Vrbe; de quibus infra pleniùs. Ex hoc corpore lecti Duumuiri, quot Romæ Consules, eorumq; potestas æquo annui spatij cursu diffusa; quidquid Pancirol. de Magistrat. municip. cap. 8. moneat, dum Quinquennales cum Duumuiris confundit, aut alij aliter opinentur. Quòd si isti Duumuiri consilio, auctoritate, prudentia totidem quasi Consules in ea Republica præerant; quid vetat, vt ambitiosa aliqua Ciuitas eodem nomine Consulari Duumuiros nuncupasset? En Burdigala apud Ausonium de vrb. 13.

Diligo Burdigalam; Romam colo; ciuis in hac sum
Consul in ambabus ——

Nimis elatè, vt censet Velser. d. lib. 5. pag. 101. qui & πρωθυστερολογίας vsus remedio mutauit.

—— —— —— *Consul in hac sum*
Ciuis in ambabus —— ——

Sed ore poetico locutum Ausonium censuit Reines. ego nihil vatem redarguo. Atqui obstat, (inquis) consularis apicis augustissimum decus, quod vna Roma domina, mater, ac princeps cæterarum sibi adsciuerat, tamquam peculium suum, quod nulla sibi è viliori ciuitatum grege Ciuitas vsurparet. Sed placet interrogare: non ne Dictaturæ nomen, (scio esse extraordinarium) longè augustius, atque excellentius Consulari? non ne Potestas sanctior, maior, formidabilior? non ne hic vnus Magistratus periculosissimis, ac difficillimis Reip. temporibus, vbi primum affulsit, cæteri honores conniuebant, vt exorto Sole minora sidera sepeliuntur? & tamen permittimus Lanuuio tenui alioquin oppido, vt Magistratum suum vocet Dictatorem, neque vllius ἀκυρολογίας arguimus Tullium, quòd ita vocarit. Vocauit autem, quia is populus Lanuuinus, vel vsu antiquo, vel ambitione, vel alio respectu ità appellari maluit. Iurisconsultis itidem *Consules* pro Duumuiris, vt in l. cum quidam 30. de acq. hæred. *Diuus Pius rescripsit Consulibus &c.* Consules, hoc est, Magistratus, aut Duumuiri alicuius ciuitatis, qui de incerto iure, (vt sæpè factum) imperatorium culmen consulebant. Hotomano tamen placuit lib. 7. obseruat. cap. vlt. vocem *Consulibus* reformare in *Consulentibus*. Neutiquam verò mouendam censuit Scipio Gentil. de I. dictione lib. 2. 5. Consulem hunc municipalem non inuitè agnoscens. Scio itidem quod afferri

solet,

solet, præter alia ornamenta, de fascibus, ac Lictoribus, quos Duumuiris olim tributos putant. *Duumuirorum impunè non liceat extollere potestatem fascium extra metam Territorij &c.* Arcadius cum collegis l.53. C. de Decurion. lib.10. Cic. Agr. 2. de Campanis, & si indignanter. Apul. Milef. lib. 3. dat virgas Pytheæ Aedili; quiquennalibus quoq; tribuit lib. 10. vbi de Thyali; quamquam olim Bacilli, non fasces fuerint: atq; ea lege 53. καταχρηστικῶς vocari fasces doceat Cuiacius; vti & Apuleio in fragmento Petronij Traguriano (de quo infra erit iudicium) *Inter hæc triclinij valuas lictor percussit &c. Habinna seuir est.* At Seuiri, aut Augustales infra Duumuiros. Fateor tandem, quòd hæc argumenti acies ab Insignibus ducti non tam firma est, quin facile obtundatur. Neq; tamẽ adprobo, quod idem Gentilis ex d.l.53. Fasces ad Ius ludorum, aut editionis transtulit, ne tesseram faceret iurisdictionis. Si namque verba Imperatorum expendo, vbi *potestatem fascium* vocant, ac *territorij* mentionem inijciunt, spectasse eos auctoritatem, atque ius in Duumuiris, non inanem, aut ludicrum splendorem facile adducor vt sentiam. Sed quod idem Reines. omnem Duumuiris iurisdictionem abiudicat, ac solam relinquit notionem, non tam purum, atque illime est, quin aliter alij iudicent. Præit Paulus, ac turbam submouet, vt iurisdictionem vindicet Duumuiris l.26. D.ad Municip. *ea, quæ magis imperij sunt, quàm iurisdictionis, Magistratus Municipalis facere non potest.* Ergo ea, quæ puræ sunt iurisdictionis, aut quæ magis sunt iurisdictionis, quam Imperij, omninò faciet. Sic Municipalis iurisdictio l.incola 29. D. ad Municip. Hanc quoque opinionem affirmat Cuiac. ad l.1. 2. 3. 4. de iurisdictione Illig. ad Donell. 17.7. Gothofr. ad l. 4. de damno infecto, specimina afferens iurisdictionis; præsertim vsque ad certam quantitatem, de quo Paulus 5. sent. Item pignoris capionem, legis actionem, seruorum castigationem, & curatoris dationem, de quibus idem Cuiac. ad d. l. 53. C. de Decurion. Bulenger. lib.7. de Imperio Rom. cap. 9. Scipio quoque Gentilis 1.7. de I.dictione eidem fauet Duumuirali potestati, vt & lib.2.cap.6. Adi & Berter. pithan. lib.1.cap.10. Vizzanum nouissimè erudito opere de mandat. Princip. cap.1.

Passim quoq; in lapidibus *II. III. IIII. Vir &c. Iuridicundo.* Sic *Aedilis iuridic.* quod patet Gruterianum indicem percurrentibus. Non video interim, cur Gentilis moneat, numquam *iuridicundo præesse* dictum de his Magistratibus. Quid enim aliud signat *II. III.* &c. *I. D.*

nisi

nisi Iuri præesse? Alibi *Duumuiri præfecti I. D.* (vt protulimus supra) qui autem præficitur, idem præest iuridicundo. Expresse omninò in tabulis Pisanis (quas commendauimus) æuo Augustæo dignissimis. *Neque IIVir, neque Præfecti er . . . . o, neque quisquam iuridicundo præerat &c.* De Magistratu municipali loquuntur.

Ab hisce Duumuiris, summis Coloniarum, & Municipiorum custodibus diuersos fuisse *Quinquennales* meritò existimat Velser. d. lib. p. 101. prolatis saxorum testimonijs. Nec patiatur interim vllus (moneo) vt ei Bulengerus imponat lib. 5. cap. 18. de Imperio Rom. ex Plinio lib. 2. epist. 1. quam ibi ad Traianum scriptam apponit, cùm ad Voconium Romanum sit; tum quia in ea epist. non *Quinquennios*, sed *Quinqueuiros* legitur; tum quia Magistratum hunc Quinqueuirorum sumptibus minuendis constitutum opinor Romæ tantùm, atque extra ordinem. Sed *Quinquennales* extra Romam Censoribus quibusdam similes in suis ciuitatibus præfuere: sic & Quinquennij spatium censioni faciendæ, vnde nomen Quinquennali huic honori. Vide Rein. variar. lib. 3. c. 16. p. 602. Census namq; etiam extra Romam habitus munerum saltem publicorum gratia: sic Decurionibus præfinitus centum millium, de quò Plinius ad Traianum. Inde *Censuales, & Lustrum* in ijs ciuitatibus. Thyalis apud Apuleium 10. Metamorph. Quinquennalis erat. De Adriano Spartianus cap. 19. *apud Neapolim Demarchus, & in patria sua Quinquennalis.* Ac sæpe in lapidibus *Quinquennalis, & Quinquennalitius.* Non desunt, qui eosdem faciant cum *Defensoribus*, sed nouissimè reprehenduntur à consultissimo viro Iacobo Gothofredo magni parentis inclyta prole in opere lucubratissimo, ac diù expetito ad Cod. Theodos. tom. 1. p. 62. & ad l. 7. eiusdem Cod. de profess. & med. Vt autem ad Duumuiros, seu Consules Municipales, aut Colonicos reuertamur; diserte scripsit Magnus Casaubonus in notis ad Apuleij apologiam secundam, quòd etiam Magistratus Municipales, Consules appellari non erubuerint, ac Græcis potissimùm testimonijs vtitur, apud quos verbum ὕπατος de Municipalibus toties legitur. Has notas, nec dum à se visas fatetur Reines. Scipio Gentilis (vt innuimus) posse Consulum nomine, tum Romanos, ac dignissimos, tum Municipales Magistratus intelligi. De Romanis propriè, ne dicam semper, vsurpari debere ego sentio. Sed & ab aliqua Ciuitate potuisse assumi id nomẽ ad Magistratum suum decorandum simul opinor; vt quandoque, si res postulat, etiam apud Auctores non sit

ine-

ineptum interpretari. Ex vsu namque illius populi, aut Ciuitatis loquitur nonnumquam scriptor; nec tamen verum non erit (quod sapienter iudicat Reinesius) eam Consulum appellationem apud quosdam populos tantùm domi regnasse; ab ipsa interim Romana loquendi consuetudine abhorruisse. A consuetudine, inquam, nō tamen, quin aliquando (& si rarissimè) Consularis appellationis fastigio Duumuiratus claruerit; & quidem eo scribentium vsu, ac proprietate, qua nunc Dictatores, nunc Prætores, nunc Aediles vocantur (nomina scilicet Romanorum Magistratuum) summas rerum gerendarum habenas in Municipijs, ac Colonijs gerentes. Scitè prorsus, quis abnuat? & accuratè loqutus est summus dicendi Magister Cicero, cùm Dictatorem Lanuuinum, aut Prætorem Capuanum dixit. Spartianus ibid. de Adriano protulit. *Per Latina Oppida Dictator, & Ædilis, & Duumuir fuit.* Pro varia nempè populorum consuetudine, qua Magistratum suum hìc Dictatorem vocabant, hìc Aedilem, hìc Duumuirum; non verò quod Adrianus eodem in loco, omnes illos honores sustulerit. Theanum Sidicinum Quæsturæ titulo Magistratus suos insigniuisse ex Gellio 10.3. conijcimus; sicuti & Ferentini habuere; sed duos, vt constat ex narratione Gracchiana apud eundem noctium scriptorem.

CAPVT VI.

Ædilis vnus, pluresue in Municipijs, & quandoque summo loco. Ædilitas cur Italus honor? *Iuuenalis illustratus.* Aedil. IIVir; Aedil IIIVir; Quæstor IIVir. *Ædiles infra IIViros.* Episcopi. *Diuersa Magistratuum nomina in Municipijs, & cur? Non semper summus, aut vnicus illic Aedilis: abitum à Cuiacio.* Aedil. Iuridic. Aedil. Annonarius. Magister municipij. *Pisæ ab antiquo splendore laudatæ.* Decaprotia.

AD ipsum Aedilem, propiùsque ad rem nostram gradum facimus. En vt nonnullæ ciuitates *Ædilis* nomine suum Magistratum nuncupabant; quod Spartianus tradidit, sed magis disertè Tullius de suo Municipio Arpino. *Hoc anno Ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium hominem mihi maximè necessarium (is enim Magistratus in nostro Municipio, nec alius vllus creari solet) quos &c.* lib. 13. epist. 11. ad Brutum. Tres interim illic creatos Aediles adnoto. Et epist. ad Atticum lib. 15. ep. 15. *Tu nummos Arpina-*

pinatum si L. Fadius Aedilis petet &c. De Aedili tantum loquitur, quoniam vnus hic honor præsidebat. Meminit & in 2. Agrar. Quod vero is vnus ædilitius Magistratus, nec alius Arpini, ab Arpinate oratore dicitur creatus, de maioribus expono, aut de summo, cui id nomen *Magistratus* nullo adiuncto conuenit. Nouariæ tribuit Suet. de claris. Rhet. C. *Albutius Silius Nouariensis, cùm ædilitate in patria fungeretur, cum forte ius diceret, ab ijs, contra quos pronunciabat, pedibus è tribunali deiectus est*. En I. dicundo præerat tamquam princeps; en quoque tribunal; contra ac municipali Magistratui denegatum asseuerabat nimiùm securè Scipio Gentilis 2. 6. & 24. de I. dictione. Idemq; Iuuen. sat. 3. vers. 179. summos Aediles vocauit in municipijs.

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

& sat. 10. vers. 102. Vlubris dat Aedilem Latij oppido.

Frangere pannosus vacuis Ædilis Vlubris.

Aretio nostro in Tuscia, siue Ereti in Sabinis Pers. sat. 1. vers. 129.

—— Italo quod honore supinus

Fregerit heminas Areti Ædilis iniquas.

Alphenus I. C. l. 30. §. 1. D locati. *Ædilis in municipio balneas conduxerat &c.* quem locum vulgò afferunt, vt & l. 13. §. 8. eodem tit. ad quæ iura Gothofr. ex Briss. 3. Select. 2. & ex Duaren. 1. Disput. 26. Sed locus ille Alpheni non satis aptè probat vnicum fuisse Magistratum in municipio Aedilis appellatione, vt inferiùs explicabimus. Ipsa verò l. 13. magis respicit Aedilem Vrbanum, quàm Municipalem. Addatur potius l. 2. C. si seru. aut libert. & passim antiqui lapides præferunt. Hinc illa nota *A. P.* hoc est Aedilitia Potestate; sed & cum adiuncto, atq; expresè *Ædiles municipales*. Gruter. 163. 2. nihil vt mirum sit, si ea fortasse mente *Italum honorem* vocet Persius ob frequentem eius vsum, & appellationem in oppidis. Iuuen. quoque sat. 3. vers. 171. *Pars magna Italiæ est &c.* & d. vers. 179.

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Summis, quoniam ij ferè præerant in Italiæ oppidis. Velser. lib. 5. p. 102. imitatione Vrbis matris binos, quaternos nonnunquam in Colonijs fuisse censet Aediles; quod & inscriptiones suadere videntur; neque ego penitus improbo; sed hoc interim aio *Ædil. IIVir*, vel *Ædil. IIIVir &c.* posse etiam exponi, quod per honorum gradus fuerit quispiam primo Aedilis, dein vero Duumuir, aut IIIVir, diuer-

sisque temporibus, diuersos Magistratus adeptus fuerit. Tres Arpini fuisse Aediles locus superius allatus à Cicerone euincit: in saxis inscripris *Æd IIVir.* & *AED. IIVIRAL.* sic *AED. IIIVir.* & *Ædilis, Quæstor, IIVIR.* Quæ lapidea quidem testimonia, ac proindè grauis, & immotæ fidei illud, vt libentius credam, efficiunt; duos alicubi, pluresue Aediles fuisse; quod sentit Cuiac. ad l. 18. C. de Decurion. Gothofr. ad d. l. 2. C. si seru. aut libert. Quocirca cùm occurrit *IIVir, IIIVir, Ædil. &c.* in eo municipio, non vnum, sed duos, aut tres fuisse Aediles publicis curis præfectos intelligere licebit. Hos ipsos generali nomine *Primatum* fuisse comprehensos non dubito, quales appellantur lib. 7. tit 17. C. Theod. de Desertoribus l. 13. *quod ad notitiam primatium vrbium, vicorum, castellorum &c.* Atque his ergo Aedilibus, quos toties legimus, adiungimus nostrum quoque Pisanum; in qua Vrbe talem viguisse honorem nuspiam, quod sciam, perhibent monumenta, excepto hoc nostro Marmore. Quod autem Velser. lib. 5. pag. 96. rerum Augustanarum Dictatores solum municipijs, non Colonijs præfuisse scripsit, vti apud me σκέψεως δεῖται, ità illud assentior, in Colonijs Aediles infra Duumuiros extitisse. Sin aliquis à me quærat, vnde hæc nomenclaturæ diuersitas, qua suos honestabant Magistratus in Colonijs, ac Municipijs, pronum est dictu, non tam facilè est certi aliquid dicere. Pro ipsa fortè populorum consuetudine, ac veteri instituto, siue ante, siue post Romanæ Ciuitatis ius impetratum; aut qua Græcam, aut alienam originem profitebantur, ita crediderim varia nomina vsurpasse in suis rectoribus designandis. Illud quoque adiungere haud foret incongruum, pro vario gradu Romanorum Magistratuum, nunc inferioris, nunc altioris ordinis sibi quoque adsciuisse: qua Ciuitatis amplitudo, aut tenuitas postulare videretur; atque id permissu Præsidis, aut Romani Senatus fuisse factum non ineptè crediderim: prout quoque ambitionis titillaret illecebra, dum magna nonnulli, & illustria de se iactare gaudent, buccas inflando insolentiores, & quidem nonnullos, & si tenuibus impositos oppidis, aut municipijs, altè, & arroganter spirasse comperimus. Quare Saluian. de gubern. Dei 5. *Quæ sunt non modò vrbes, sed etiam municipia, atq; vici, vbi non quot Curiales fuerint, tot Tyranni sint?* Alioquin municipia, & municipales non raro contemptui, præsertim ipsis Romanis. Cic. 3. de ll. *Homines municipales, & rusticani,* & sæpè alibi. Iuuen. sat. 8. 237. — *Ignobilis, & modò Romæ municipalis eques.* Sidon. 1. 2.

Non eminentiùs, quàm municipaliter natus. Sic *Schola municipalis* apud Auson. & *Oratores municipales* eidem Sidonio : quomodo ad extenuandum *municipalis adulter* Tacito 4. annal. Hinc & municipali magistratui obiecta humilitas. Suet. Calig. 23. *etiam ignobilitatis quadam ad Senatum epistola arguere ausus est, quasi materno auo Decurione Fundano ortam.* Et Aug. 2. *municipalibus magisterijs contentus.* Iuuen. sup. *Pannosus vacuis ædilis Vlubris.* D. Augustin. de cura pro mort. ger. *Vix illum inter Duumuiros suæ patriæ ad lectum &c.* Haud aliter nobis municipes, *Castellani*. Quo sensu Tacitus, vt obscuritatem argueret lib. 6. *Oppidanum genus* vocauit. E diuerso municipia ipsa, Coloniæ, Ciuitatesque inferiores suarum solicitæ dignitatum ita Quæstorem, Aedilem, Prætorem, Consulem, Dictatorem, Duumuiros habere voluerint; quatenus comitatu, opibus, splendore, superbia etiam, & opinione retinere illos in honoris auctoritate, & fastigio potuissent. Et (quod verius existimo) prout munerum publicorum, ciuilisque procurationis ratio magis vnum, quàm aliud magistrandi nomen, atque officium flagitasset. Aedilatus autem præcipuè, quoniam sarta tecta seruare, popellumque pascere, lætitiaque, & ludis ducere ordinaria cura apparuisset. Atque hæc fortè an causa, cur tam frequens id nomen Aedilium in municipijs (quod superiùs adnotabam) quoniam, quæ imperij essent, atque altioris regiminis, deque grauiore rerum gerendarum forent Consilio, ad Prætores, Præsides, Proconsules, cæterosque Prouinciales Magistratus pertinebant, quos Roma misisset. At vero ea, quæ copiam, & domestica (vt ità vocem) negotia, populisque nutrimenta, ac lætitiam, Vrbisque securitatem, aut munditiem spectarent, Municipali Magistratui, qui patriam suam præsens, ac videns tueretur, seruabantur. Verè enim populus duas tantum res anxius optat.

Panem, & Circenses Iuuen. 4. 81.

Ille apud Apuleium miles. *Annonam curamus*, ait, & *ædilem gerimus.* Erat autem Aedilis Hypatæ in Thessalia. Quo sensu, & *Episcopi* alio nomine in Municipijs, qui ea munia obibant rerum venalium, ceu quidam Aediles, pretium, sanitatem, copiam panis, ac cibariorum curantes. De his Arcadius l. fin. §. item Episcopi de muner. & honor. & ibi Gothofr. Pancir. cap. 13. de Magist. Municip.

Neque tamen in ea opinatione versor Aedilem in Ciuitatibus, siue extra Romam pro summa potestate Municipali semper accipi debe-

re; aut semper vnicum fuisse Magistratum, qui in eo municipio crearetur, nunc Aedilis, nunc Triumuiri &c. nomine, quod Cuiac. docuit ad l. 18. C. de Decur. Scipio Gentilis 2. 5. de I.dictione, à quibus viris liceat etsi cum verecundia recedere. Immo namque præter Aedilem eodem tempore habuere Duumuiros, Censores, Defensores, Quæstores, aliosque Præfectos: aut duos, inquam, aut plures Magistratus; penitus autē euincitur ex fragmento fastorum municipalium, quos profert Golz. in Aug. pag. 213. & Grut. 299. vbi in eadem ciuitate, & in eodem anno legitur, qui fuerint *Duumuiri*, qui *Aediles*, aliquando *Quæstores* additi, prout creati fuerant eo anno; nonnumquam generico nomine *Magistratus*, pro Duumuiris, aut Summatibus. Haud secus Pisis fuere & Duumuiri, & Aediles, tamquam diuersi, & alij Magistratus, vt dicemus. Item apud Cærites Grut. p. 214. Scio extra Vrbem, quin etiam Romæ, vix accenseri honoribus Quæsturam: nec ignoro quod scripsit I. C. l. 18. de muner. & honor. *Quæstura in aliqua ciuitate inter honores non habetur*. Est igitur tamen vbi honor audiuerit: vbi verò Aedilis in aliquo Municipio, aut Colonia primas tenebat *Æd. iuredicundo*, meritò vocari poterat, vt in antiquo lapide municipij Cæritum d. p. 214.

At *Ædil. Anno* ibidem; quasi à Superiore distinguatur, qualem possumus Pisanum hunc agnoscere, cæterosque in ijs Colonijs, vbi digniori loco alij præessent Magistratus. Immo namque ædilitas quandoque gradus ad Curiam: adeo alicubi Aediles, non modo summum locum non obtinebant, sed infra Decuriones habebantur, nisi testimonio decipior veteris I.C. municipalis apud Grut. 408. 1. *absque censu per Aedilitatis gradum in Curiam nostram admitterentur &c.* Aliarum Ciuitatum alios Aediles Gruterianus index volentibus prodit; ac de ædilibus municipalibus quædam Bul. 7. de Imperat. R. c. 15. Non placet tamen, dum Magistros municipij pro Duumuiris exponit ex loco Suet. Domit. 14. *Municipalibus magisterijs contentus*. Est enim Magisterium idem, ac Magistratus, aut Præfectura: non verò quia eo nomine *Magistrorum* IIViri vocarentur. Sic, & *Magisteria Sacerdotij* pro dignitate. Suet. Calig. 22. Confusaneam eiusdem Bule. eruditionem, & quandam velut auctoritatum πανσπερμίαν male digestam tu vide. Dum verò sellam Curulem Aedilis, & immunitatem à Tutela expendit, parum mihi videtur dictinxisse Aedilem Curulem à non Curuli, & Romanum à Municipali. Hoc itaque pacto *Ædilem* Pisa-

num interpretor: non pro vnico, & ſummate; ſed qui, Magiſtratibus altioris ordinis maiora curantibus, ædilitia ipſe munera obiret: quod quidem arguit Piſanæ Coloniæ olim magnitudinem, ac ſplendorem. Duumuiros enim Piſis præfuiſſe docent eximiæ illæ tabulæ marmoreæ Decreti funebris, vbi & *Decemprimi* apponuntur; qua quidem Decaprotia docemur numeroſum fuiſſe Senatum, aut Curiam, viriſq; refertam digniſſimis, è quibus illi *Decemprimi* legebantur. De hac Primorum decem excellentia V. Velſerum rer. Auguſt. l. 5. pag. 95. Rein. epiſt. 394. & nos inferius cap. 37. Diſertè in eo decreto legimus; *Quicumque poſtea in Colonia IIVir, Præfecti, ſiue qui alij. Magiſtratus erunt &c.* quibus verbis plures Magiſtratus domeſticos Piſis conſediſſe liquidò conſtat. Vſque ad tria enim, aut quatuor illorum genera Vlp. I. C. l. 1. & 2. de Decur. in Colonijs, aut Municipijs non veretur ſimul admittere.

CAPVT VII.

Sepulcreti Piſani magnificentia. Tabulæ illic marmoreæ de inferijs Caij, & Lucij Cæſſ. elegantiſſimæ. Præfectus ærario Piſanus. Quæſtor ad Aerarium. Quæſtor ab æratio. *Pancirolus reprehenſus.* ἀγορανόμος; οἰκονόμος τῆς πόλεως. Arcarius. Curator Reip. Curator Calendarij. *Florentini, non Fluentini. Piſana inſcriptio reſtituta de Curatore Kalendarij Florentinor. Piſæ municipium, Colonia. Piſani* Coloni Iulienſes: *in domum Auguſtam obſequentiſſimi.* Flamen Auguſtalis *Piſis. Præfectus ærar. Romæ; & qualis Piſis? Lapidis noſtri tempora indagata.* Piſas *gignendi caſu.*

IN ære ſuo me tenet Præfectus ærarij Piſanus, quem nobis ingerunt eædem tabulæ marmoreæ de inferijs Cæſarijs. Seruantur parieti infixæ, in conditorio, aut ſepulcreto ad Aedem maximam operum omnium, quæ Chriſtiana vnquam tentauit magnificentia, ac pietas pro ea ætate pulcherrimo. Illæ ſic habent in eo decreto, quod ad Caium Auguſti Nepotem attinet. *Quando eo caſu* (cùm nunciatus eſſet deceſſus Caij Cæſaris) *in Colonia. Neque IIVir, neque Præfecti: Fr....o* (ærario) *neque quiſquam Iuredicundo præerat.* Et infra *IIVir, Præfecti, ſiue qui. ali. Magiſtratus &c.* Hos enim poſteriores Præfectos præcipuè refero ad ærarium, quos paulo ante nuncupa-

tim

tim nominarat lapis. Curam ijs iniunctam fuisse publicæ pecuniæ nemo non videt: qui in alijs lapidibus nunc Quæstores, nunc Arcarij vocantur. Non enim puto Præfectus hic ærarij Pisani Româ mittebatur, tamquam Magistratus Prouincialis, aut susceptor; tùm quia nondum in Vrbe repertus erat hic honor, vt infrà dicemus; tum etiam, quoniam in Pisano decreto agitur de Magistratu Colonico. Quo auctore, & præsente Decuriones maiorem suis Consultis vim, ac firmitatem adstruerent, & obsequium Pisanæ Coloniæ adprobarent in domum Augustam, parentali eâ lege quot annis seruanda ad augendos honores Caij, & Lucij, quos immatura mors, & acerbum Romano Imperio fatum abstulerat. Municipalis ergo fides, ac deuotio à Municipali Magistratu memoriæ illorum Cæsarum exprimebatur. Inter Municipales Magistratus neutiquam hunc Præfectum ærario agnouit Pancirolus, cui noster lapis inuisus, sed poterat alium vidisse ex inscriptione Gruter. 214. de Municipio Cæritum. *C. Suetonio Claudiano ædile Iuredicundo. Præfecto ærarij*. At meo iudicio satiùs fuisset si cap. 19. de Municip. Mag. talem nostrum intellexisset, qui pecuniam exigeret, collocaret; ærario, aut arcæ inferret, promeret, conderet; publicos redditus, rationesque dispensaret. Reperio in hac ipsa Vrbe Pisana *Quæstorem ad ærarium*, vt exprimit lapis Lucæ seruatus, à Cyriaco Anconitano in suo itinerario, nisi fallor, productus.

Decurioni Pisis Quæst. ad ærar. II Hæredes &c. Sicuti vocatur hic *Quæstor ad ærarium*, ita dixerunt *Quæstorem ab ærario*, vt apud Grut. 437. 2. 1026. 9. Alius est autem Αγορανόμος, hoc est Aedilis, de quo Pancirolus d. cap. & alius (quem tamen confundit) est οἰκονόμος τῆς πόλεως, vt ex D. Pauli epist. ad Rom. quem Hieronymus, seu vetus interpres *Arcarium* vertit, ac forte suppar est Præfecto ærar., qualis hic Municipij Pisani. De Arcarijs quædam notat è veter. epigram. Reines. var. lib. 3. p. 595. V. & Samuel. Petit. 3. obseru. 7. Fuisse tamen Pisis Quæstores Prouinciales eadem tabula ostendit extrema. *Coram Pro. Quæstoribus primo quoque tempore &c.* Hoc est Prouinciæ Quæstoribus, vt ego malim exponere, quàm Proquæstores huc aduocare. Cætera hunc Præfectum ærar. Pisani non absimilem statuimus *Curatori Reipub. vel Curatori Calendarij*, de quibus idem Panc. & magis huic secundo; cuius erat non prædia, sed pecunias curare fœnoribus, ac nominibus. Habebant enim Corpora, & Collegia: habebant & Ciuitates suos Calendarij Curatores, qualis nostræ Florentiæ

fuisse legitur in veteri marmore itidem Pisis apud eundem Roncionium. Placet verba lapidis afferre, quoniam nobis Florentinis vindicias dat litteræ *R.* Scimus enim nos quoque hirrire, & litteram caninam exerere præsertim aduersus sciolos; nè quis obstinatè Fluentinos nos velit, quasi fluxos, vel fluidos. Aedepol. in hac ipsa nostra Ciuitate *R.* amisisse contumeliosum est: ità enim ludere solet plebecula, aliquem notans temulentiæ, & ῥωβικώτερον, cui ob offensantis linguæ, & vino insuccatæ tumorem non benè exprimitur. Ea sunt verba inscriptionis malè exscripta à Borghinio nostro, malè recepta à Grut. 444. 5. ex qua praua lectione nescio quid comminiscuntur de Prima Ala Florentinorum. Vti optima maxima fide sic habent.

q. Obsequentius Seuerinus
Aug. Pisis
Cur. Kal. Florentinorum.

Cum verò in littera K duæ lineæ, quæ cuneatim obiacent, paululum deletæ per ætatem fugere incæpissent (manifestissimum tamen earum vestigium in marmore adhuc eminet) putarunt esse: litteram I numeralem luscitiosi exscriptores. Mox in fine syllabæ *AL* gratuitâ audaciâ somniatam E apposuerunt, vt conficerent I. ALE. hoc est primæ Alæ. Sed vero *Cur. Kal* sculptum fuit, idest Curatori Kalendarij. Illud interim mihi subolet Pisanos Ciues omni industria, omnique arte studuisse, vt Octauio Augusto adularentur; seque, ac suam Coloniam inter addictissimas eidem Principi, summisque deuinctam beneficijs profiterentur. Olim Pisæ Municipium vetustissimum, vt expresse eas numerat Paulus ex Festo in verbo *Municipium.* Sed ducti postmodum Coloni teste Liuio V.C. 572. Ptolem. Πίσαι Κολωνία: V. Cluuer. antiq. Ital. 2. 2. *Coloni Iulienses* appellari voluere, vt vrbs ipsa *Colonia Iulia Pisana*, cui & cognomen obsequentis addidere in Decreto Pisano. *Vti Colonis Iuliensibus. Coloniæ obsequentis Iuliæ Pisanæ &c.* sic etiam Octauij Augusti nepotes hinc Caium compellant, *Coloniæque nostræ vnicum Præsidium.* Lucium illinc in altera tabula *Patroni Coloniæ nostræ* titulo demonstant. Aut quia magnis beneficijs affecti fuerint Pisani ab Augusto, & eius domo; aut (quod multæ tunc fecerunt Coloniæ) ad splendorem, & opinionem dignitatis aucupandam, nomen Iuliæ, & Iuliensis Coloniæ affectauerunt. Cum enim in Gentem Iu-

liam transierit Augustus, in hanc ipsam appellationem migrauerunt Coloniæ addictiores, quod Golzius pridem obseruauit, & Velser. lib. 6. rer. August. pag. 117. Neque enim puto iterum Pisas sub Augusto scriptos fuisse Colonos; nec sinerent historiæ id à nobis ignorari. Ad hæc, viuente quoque Augusto, templa dedicarunt in foro. Eâdem tabula, quæ ad Lucium attinet *In Foro. In Augusteo.* Qua de causa & Flamen Augustalis Octauio decretus ex Principibus Coloniæ. *Statulenus. Iuncus. Princeps. Coloniæ. nostræ. Flamen. Augustalis.* Semel, atque iterum in altera tabula, quæ de Caij honoribus est. Quos quidem honores funebres tum in allato nuncio vtriusq; nepotis defuncti, tum in annuis parentalibus seruandis, quanta maxima publici doloris testatione, quæsitissimaque inferiarum pompa, & apparatu decreuerunt Pisani Ciues; tabulisq; marmoreis in spem æternitatis inscripserunt, quas hodie legimus: omnino legi dignissimas, & Augustei æui excellentia, & latini sermonis candore, & funebrium officiorum ritu præstantes. Vtinam non illarum alteram, quæ de Lucio Cæsare agit fœdi vulneris hiatu inuidiosa vetustas, an barbarorum temporum incuria violauerit! irreparabili, vt opinor, damno, quod perpetuò Musæ defleant, solus illarum parens, diuinandi peritus explere possit. Sed id tamen solatio, quod verba desiderantur, sententia commodè excerpitur. Altera tabula magis rimosa, quam imminuta est; eamq; accuratè exscripsit, doctum nescio quid φιλολόγημα in vtramque concoquens amicissimus noster Franciscus Maria Eques Cessinius in Pisana Academia CL. Antecessor, qui scientiam Iuris æquissimis moribus probat, amœnioris autem litteraturæ cultu affatim exornat. Ioannes quoque Pagnius Medicus Pisanus eruditione nobilis pares humeros huic moli suffecit. Vulgarunt eas olim Abbas Borghinius in suis dissertationibus, Abbas Vghellius, vbi de Vrbe Pisana t. 3. p. 389. Curtius Pichena ad Tacitum lib. 1. meminit Reines. in epist. 65. p. 582. quæ est C. A. Ruperti ad Reines. & p. 179. & 394. nouissimè Reuerendiss. Octauius Boldonius Antistes Reatinus p. 57. epigraphicorum; quem virum vti religione, grauitate, senio, doctrina venerabilem iudico, ità benigniorem exoptarem in ea censura, quam exercet in aurei seculi monumentum. Quod verò pronuper in ijs tabulis *Augusteum* legimus, non indignum est aliqua examinis cura. Potest namq; *Augusteum* exponi forum. Αὐγουστεῖον Suidæ in Αὔγουστος, & ab Augusto sic forum vocatum tradit. Medij æui scriptoribus γουστεῖον: quod

forum

forum cupedinarium explicant. Sunt enim *Gusta* cupediæ. Sed abludit hæc interpretatio à Pisana inscriptione. Narratur enim vbi factum, aut scriptum fuerit id decretū: & statim incipit *XIII. K. Octobr. Pisis. in foro. in Augusteo.* Si forum iam dixerant, cur Augusteum repetere? nisi discriminis gratia, vt ab aliquo alio foro secernerent. Sed τὸ *In* superuacaneum. Secundo Augusteum, hoc est Prætorium, vel Augustale, & Domus publica, in quam de more conueniunt Decuriones ad consulta facienda. Sed hoc *Augusteum* vix digna vox eo seculo Augusteo. Tertio templum (& puto verius) à cultu Augusti sic dictum: vt Serapeum, Heracleum, & multa id genus. Quin Σεβάσιον, siue *Augusteum* reperio ita appellatum templum Alexandriæ in honorem eiusdem Principis apud Philonem lib. de Legatione ad Caium accuratè descriptum. At repugnat quod Dio scribit lib. 51. à viuente Augusto nemini permissum condere templum suo nomini dicatum in Italia. Indulsit prouincijs, vt de Tarraconensi testatur Tacit. lib. 1. ann. & de Pergameno lib. 4. Suetonius tamen in vita cap. 52. ita scripsit. *Templa quamuis sciret etiam Proconsulibus decerni solere: in nulla tamen Prouincia, nisi communi suo, Romæque nomine recepit: nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore.* At Aurel. Victor etiam *Romæ* &c. *viuo, mortuoq; templa, sacerdotes, & collegia dicata* refert. Non est igitur cur Dionis auctoritas nos deterreat: adstruente præsertim lapidis nostri testimonio viuentis ætate Augusti inscripto; in quo *Flamen*, etiam *Augustalis* memoratur; argumento templis, ac religionibus cultum Pisis Augustum. Ac fortasse hic Princeps Pisanis permisit, vt delubrum construerent suo nomini; quo pacto in prouincijs fecerat. Hæc obiter, sed non inuitè nobis expressa; & si parum obsecundantia magnorum virorum adnotationibus ad ea loca tum Suetonij, tum Cornelij. Eò interim spectant, quò tendebamus; vt Pisanæ Coloniæ splendor, quin etiam charitas, & obsequium in Domum Augustam magis innotesceret.

Sed vt reuertamur, vndè digressi fuimus; quòd Præfectos ærarij in Colonia Pisana nobis exhibent lapidea hæc Monumenta, non eò trahendus (quantum opinor) locus Liuij lib. 34. V. C. 558. *Litteræ M. Cincij (Præfectus is Pisis erat) allatæ: Ligurum, &c.* Potiùs enim hic Cincius Roma missus, & à Senatu impositus Pisanæ Ciuitati, vt curam gereret rerum præsertim bellicarum periculoso tempore, cùm Ligures Alpini excursionibus vastarent agrum. Hinc & Sedes Prætoris

toris aliquando Pisis statuta aduersus eam gentem, quæ subinde è suis saltibus ad prælia, & populationes erumpebat; ægrè tandem, tandemque perdomita. Possumus tamen & Præfectum Colonicum interpretari, quo nomine Præfecti vsus Liuius, vt quemcumq; demonstraret Magistratum, penes quem Reip. Pisanæ cura, ac iuris dicendi sors. Non est ergo Præfectus Aerarij, qualem in his lapidibus legimus: nulla namque ærarij mentio; imò nec dum eo tempore inuentum id nomen Præfecti ærario. Ad Quæstores tunc attinebat ea procuratio, quæ dein Prætoribus iniuncta V. Lips. in excurs. ad 13. annal. Tacit. C. A. Rupert. ad Enchirid. Pomponij cap. 8. Brisson. Select. antiq. 3. 19. Augustus quidem primus induxit Præfectum ærarij militaris in Vrbe, quod contigit anno V. C. 759. teste Dione lib. 55. at è Decretis Pisanis, vnum post mortem Lucij factum est; altero anno in obitu Caij alterum. Omninò antequam Romæ Præfectus ærario sub hoc nomine institutus fuerit. Expresse autem, si quando Præfectus ærarij in saxis compareat, legitur cum eo adiuncto *Militaris*. Profert Lipsius ad Tacit. 1. ann. lapidem in Samnio repertum. Cæterum deinceps & nomen, & cura ærarij Præfectis attributa extra hoc militare, vt sæpè in libris I. Consultorum l. 12. de his, qui vt indig. l. 15. & 42. de I. Fisci. At noster Pisanus suæ Ciuitatis, & Colonicus mea opinione est: quod & textus, atq; iunctura sermonis satis probat, qui hunc Præfectum ærario post II. Viros nominat, & cum alijs adnectit Magistratibus proprijs. Quando igitur plures eodem tempore Magistratus fuisse in Col. Iulia Pisana ostendimus, Duumuiros, ac Præfectum hunc ærario; non est quod Aedilem Largennium nostrum quasi vnicum (sicuti in nonnullis alijs oppidis) interpretemur; vel Summatem, ac Principem Reipub. clauo assidentem exponamus. Ergo complures hi Magistratus, suis quippè munijs incumbebant; ac Aedilis quidem, perinde ac Romæ minutus quidam Censor, pusillusque morum Magister, annonam, forum, res venales, locaque illum metuentia explorabat. Quod & in alijs municipijs idipsum ab Aedilibus factum crebris monemur testimonijs scribentium, quos prudens omitto, ac superiùs delibaui. Sed iam præuerto ad illud, quod mihi vllus haud ineptè obijciat; potuisse alio tempore aliter regi Pisanam Ciuitatem, ac diuerso itidem nomine Magistratum suum appellare. Habuerit illa sub Augusto Duumuiros, totidem veluti Consules, binos Curiæ oculos, bina Reipub. capita: alios etiam Magistratus habuerit. Sed

verò

verò cùm inſcriptus fuit hic lapis Q. Largennium Aedilem repræſentans, quis ſpondere audeat eo tempore Piſanos ſub ædilatu, tanquam ſummo, aut vnico Magiſtratu non paruiſſe? libenter aio, nec diffiteor id contingere potuiſſe. Cùm tamen ſuperiùs oſtenderimus, vel in multis alijs tenuioribus oppidis præter Duumuiratum, ſaltim Aedilem præſediſſe: quid eſt quod Piſanam ciuitatem, vel Auguſti æuo ità opulentam, ac ſplendidam (quod decreto illo toties laudato comprobatur) vnico Magiſtratui addictam velimus, ſolique Aedili pannoſo (qualem vocat Iuuenalis) audientem ſtatuamus?

Sed quidquid alij hac in re diuerſum ſentiant, haud repugnarim; vtcumque enim, ad examen ſemper proficiet noſtri lapidis. Quòd ſi de ætate quæratur, qua vixit Largennius, quaque manum ſenſit, & Scalprum Piſanus hic lapis; equidem non auſim ſtatuere. Neque licet nobis, tam eſſe oculatis ad hæc τὰ ὅπωσϑεν definienda, præſertim obſcuro, & ignoto (quod ego ſciam) in ſcriptis Auctorum Q. Largennio: ſi quid tamen licet pingui coniectura ςοχάζειν, ad tempora Antoninorum, aut præter propter referrem. Species ipſa, ac forma florens literarum, tam politè, tam affabrè ad amuſſim ducta antiquitatem negat aurei ſeculi, ſed potius arguit quam diximus. Honor Biſellij coniecturam fulcit, niſi ex aſſe fallimur, de quo inferiùs; ſed & verbum *Piſas* more Græco vſurpatum non abludit ab eo ſeculo. Vix eſt enim, vt hunc errorem impingere velimus marmorario, qui *Piſas* per iniuriam ſcripſerit pro *Piſæ*, vel *Piſarum* cum literæ omnes literatè, & ad exquiſitam delineandi regulam ſint effictæ. Sed credamus potiùs dorico inclinamento ſcriptum fuiſſe *Piſas* in paterno caſu; quamquam & Latinis ea figura vſurpatur contra Analogiam, vt *Paterfamilias* pro *Paterfamiliæ*. Varron. lib. 7. LL. &c. In antiquis autem lapidibus haud ſemel *Dux vias, terras, filij, &c.* V. Indicem Gruter; ac Boldonius p. 91. repetijt, & animaduertit ante illum Lauremberg. antiquario in *As*, & *Vias*. Et quidem nonnullæ Vrbes Græcam iactantes originem, qualis Piſana, in Græcis licenter exultare quandoque depræhenduntur, vt marmora ſæpè nos docent. Græcis autem numero ſingulo Πίσα, & quandoq; Πίσσα. Præcipuè ſub Antoninis inuecta quædam inſolentia loquendi; cùm Analogia mutare cæpit, & puritas illa aurei ſeculi à ſuo ſplendore deſciſcere. V. Reineſ. epiſt. p. 290. quin & verba latina Græcis literis ſcripta, idem Reineſ. p. 289. quod neſcio petulantia, an luſu fabrili factum fuerit, vel am-

bitione Græcitatis, quæ tunc irreperet. Quod enim demum translato in Orientem Imperio Græco, Latinas tam sæpè lineamentis Græcis referrent, non adeo demiror. Idem & in nummis obseruatum fuit sub Antoninis M. AVP. ANTΩNINOS. AVG. quem profert idem Reines. p. 434. epist. inter suas 48. quæ est C. A. Rupert. ad Reinesium. Contrà verò voces Græcanicæ latina forma descriptæ, & quidem sub ea potissimum tempora: quadam vtriusque linguæ inter se communione, atque hospitalitate, dum altera alteri aut voces, aut characteres commodat. Quod in nummis factum indicare non destitit Ezechiel Spanhemius dissertatione erudita de veterum nummorum vsu, ac præstantia pag. 48. In lapidibus specimen esto apud Grut. 339. 2. *Aramanti nica* ad latus cippi vtrinque recto ordine inscriptum. h. e. *Aramanti Vince*. Inter acclamationes .s. quibus agitatores ad victoriam excitabantur, quod & in nummis ea formula obseruatum: quæ variè ab alijs exponitur; & Boldonius fecit pag. 81. Epigraphic.

CAPVT VIII.

Chresimus, Χρήσιμος. Libertis fausta nomina bonæ sceuæ gratia. *Pancarpus*. *Onesimus*.

Q. LARGENNIVS CHRESIMVS PATER.

Constat ergo lapidem hunc, siue basim, aut arulam dicatam, aut positam fuisse Q. Largennij Seueri Aedilis Pisani manibus à Patre suo Q. Largennio Chresimo.

Quod verò Chresimum patrem spectat, suo se cognomine prodit, ceu alienigena, non Latina, aut Italica origine; nisi quod Græco vrbs Pisana fonte nata Græcis gaudere poterat appellationibus; est enim Chresimus Χρύσιμος: ac fortè hic Chresimus Ciuitatem Romanam, & ingenuitatem adeptus in familias Largenniorum transijt, quorum beneficio ius togæ impetrasset. Retinuit autem Græcum, aut peregrinum Chresimi bonæ sceuæ gratia, quoniam Χρήσιμος vtilem, & commodum indicat; ac ferè Liberti talia cognomina non abdicauerunt rem gratam facturi patronis. En idem Chresimi cognomen C. Ticio Augusti liberto, Grut. 485. 2. *Caio Ticio Chresimo Augusti li, &c.* quam

quam inscriptionem non possumus infra non expendere, saltem ἀκροθιγῶς, vtpote affinem nostro marmori, & vnde mutuam sibi lucem commodent; & 18. p. 706. *Chresimus Cleopatra filio dulcissimo, &c.* Apud Senatorem Strozam in suburbano rutis cæsis antiquitatum instructo. *L. Murdius Chresimus annos natus, &c.* atque in alio *Ti. Iulius Chresimus, & C. Furnius Pancarpus, &c.* Chresimus, & Pancarpus fausta plane nomina. Neque in alio significatu κατ' εὐφημίαν alicubi *Onesimi* cognomen legitur. In ijsdem epigrammatibus, vt inter alia apud Grut. 900. 13. pariter in liberto. *C. Postumius, C. L. Onesimus.* Sirmondus sine lacuna vidit, atque exhibuit; cum tamen in Gruterianis sub eo numero vastum vlcus appareat. Est autem Ὀνήσιμος, idem ac Χρήσιμος.

Ac de seruo 987. 8. *Onesimus Stati Busi. Ser.* In Etrusca nostra S. Miniatis vrbe apud equitem Antonium Roffiam *Cimarulina fecit. Onesimo. benemerenti.* Senator Car. Stroza mihi dedit atque aliam sui suburbani inscriptionem. *A. Hernuleio Eutychio. A. Hernuleius Onesimus lib. suo B. M.*

Adeantur, & inscriptiones Basilicæ S. Pauli ad viam Hostiensem 581. 541. 559. Alij itidem lapides Florentiæ *D. M. Iulionesimo M. Iulius Marinus fecit Patrono b. m.* Et in alia *D. M. Vlpio Venerio, &c. Cannesius Onesimus filio dulcissimo.* Et *D. M. Albiæ Dorcadis Plotia Onesime filia matri pijssimæ.* In horto visuntur Illustrissimi Marchionis Bartholomæi Corsinij, quem alijs fortunarum amplitudo, sanguinis, ac ministerij dignitas inuidendum, mihi semper spectabilem ingenij elegantia, ac morum suauitas faciet.

CA-

CAPVT IX.

Honor Biſellij: nuſquam legitur. De ſellis veterum inſtituta digreſſio. *Sella, Sedda. Subſellium, Subſeddium. Biſellium:* quod duos capit, vel duabus conſtat ſellis. Varro leuiter tentatus, & accuratè explicatus. δίφρος, δίεδρος, δίεδρον. Lat. *Biſellium*. Athenæo addita lux. Biſellium λαμπρὰ καθέδρα Heſychio. Ambitioſæ leges ſedendi. quæ maiora, credita honeſtiora. *Duabus ſellis ſedere*: omiſſa à collectoribus adagialis forma.

QVI OB HONORE BISELLI.

SI vnquam aliàs, optanda nunc mihi foret Accij Nauij auguris miraculoſa manus, ac culter, quo cotem olim ſecuit; vt ego quoque Piſani lapidis abditum, ac penetralem ſenſum, quaſi facta ſectione educens, quid ex veritate critica magis conueniat, augurari ſubinde poſſem. Sed ab initio monui, ſolis coniecturis me progredi; qui nunquam aut Nauij ipſius, aut Tagis artem condidici. Vel quadratarius igitur inſigniter nobis impoſuit ita ſcalpendo; vel qui ſit hic *Honor Biſellij*, accuratè quærendum eſt; cuius vnica (quantum creditur) mentio in hoc marmore Piſano. Neutiquam igitur deſideamus, vt de ſedendi, ſediumque, aut ſellarum vſu, forma, ratione, diſcrimine leuiter ſaltem exponamus; ſi hinc aliqua fortè lux ad Honorem Biſellij inueſtigandum affulſerit. Congeremus veluti per Satyram, ac lege miſcella, quæ in veterum ſcriptis, monumentiſq; obſeruare παχυμερῶς, ac deſultoriè licuit. Cura longior, & adnotatio intentior requireretur in hanc partem antiquitatis excutiēdam, ad quam veluti ex inopinato, ac penè imparati accedimus: quippe nihil tale ab initio cogitantibus obrepſit lubido, vt hîc tanquam in ſuo loculamento emblema hoc philologicum inſereremus. Aliàs, ſi diuino Numini viſum erit, totam impensè dabimus, exactèque operam veterum ſedibus indagandis, depromendiſque. Nunc ſolum in tranſcurſu ſedemus; tota tunc erit ſedentaria exercitatio.

A Biſellio incipientes nè pigeat cum literatoribus aliquantulum ſapere, atque in eorum pergulis parumper detineri. Minuta, inquis, ac leuidenſia ſunt iſta: ſed ad ſeria nos ducunt; ſique ignorentur, aut

negli-

negligantur, ad maiora nunquam gradus. Isid. lib. 20 cap. 16. *Sella à sedendo quasi Sedda*, & cap. 11. *Sella quasi sedda dicta est, & subsellia, quasi subseddia.* Fest. *seliquastra, sedilia antiqui generis appellantur D. litera in L. conuersa, vt etiam in sella factum est, & subsellio, & solio, quæ non minus à sedendo dicta sunt*. Terent. Scaur. de orthogra. *Seddam dixere, quam nos sellam*. Mar. Victor. in lib. 1. *Sella à sede;* vbi de commutatione literæ D. & L. sic Dij *Nouemsiles* quasi *Nouemsides*, quòd nouem vnà assideant Πάρεδροι, & Assessores apud eundem Victorinum: cuius grammatici verba veluti conturbantis nimium præfidenter sollicitat Salmas. ad Spartiani Adr. c. 14. mihi tamen pura sunt, & aprica. Videat vllus mecum, atque iudicet; sed nunc omitto. Sic *Diui Fidius* hoc est *Diui filius*, siue *Iouis filius*: quod de Hercule exponunt. Fidius nempè pro filius, & Pomp. Festo, *Impelimenta Impedimenta dicebant*. Eundem vide in *Ancæsa, Delicata, Dacrymas*. Seruius 7. Aeneid. ad illud.

—— Solio medius consedit auito.

Solium —— quasi *sedium: vt sella pro sedda*. Vt mihi videtur, solium, dein sodium, mox sedium. Sic festo *sodales, quod vna sederent*. At vnicus Varro in tota veterum scribentium cohorte 4. de LL. bisellij meminit. *Ab sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, sellæ, seliquastra. Deinde ab his subsellium, vt subsipere, quod non planè sapit: sic quod non plane erat sella subsellium dictum, vbi in eiusmodi duo bisellium dictum.* Quæ postrema verba (ni vlcus subsit, ac vitium, quod subuereor) hoc mihi explanant: *Vbi in eiusmodi* (sella) *duo* (supple, sedent, quiescunt, capiuntur; vel sedere, capi, & quiescere possunt) *Bisellium dictum*. Quare verborum sarcinatores ex hoc loco Varronis, vt auguror, bisellium exponunt sellam, quæ capit duos. Sed non inconcinniter etiam dixerimus, *Vbi duo* sellæ quasi iunctæ, & compactæ fuerint, Bisellium dictum: ac leuissima detractione τȣ̃ *In*, Varronem ita monentem inducere. *Vbi eiusmodi duo* (sellæ) *Bisellium dictum*, aut si magis placet, *Vbi in eiusmodi* (nempè subsellio) *duo* (capiuntur, & consident) *Bisellium dictum*. Proximè enim de Subsellio Varro loquebatur; ergo ad Subsellium referenda videntur, quæ consequuntur. Grecis δίφρος quandoque pro sede, quæ capit duos παρὰ τὸ δύο φέρειν, & hoc sensu, atque vsu sedendi Etymologista accepit in δίφρος, Menandrum aduocans, ἐκάθηντ' ἐπὶ δίφρῳ μήτηρ τε, καὶ παρθένος, *& sederunt in δίφρῳ aut Bisellio, Mater, & Virgo*. Sed δίεδρος, vel δίεδρον magis exquisitè La-

tinis

tinis ſonat *Biſellium.* Præter Euſthatium in Iliad. meminit Heſychius; & Suidas, ad quem Aemilius Portus, δίεδρος, *idem ac* δίφρος. *Biſellium. Sella duos recipiens.* At illa ſunt Athenæi in Philadelphi pompa deſcribenda. παρετέθησαν δὲ καὶ τρίποδες τοῖς κατακειμένοις χρυσοῖ διακόσιοι τὸν ἀριθμόν. ὥστ' εἶναι κατὰ κλίνην ἐπ' ἀργυρῶν διέδρων, lib. 5. cap. 6. p. mihi 197. edit. Conmelin. Vertit Dalecamp. *Accumbentibus Menſæ tripodes aureæ admotæ ſunt numero ducentæ ad lectos ſingulos, duæ argenteis fulcris conſtabilitæ.* διέδρους, fulcra, aut pedes menſarum exponit. Non (puto) tam acutè vidit, ac Caſaub. qui *Repoſitoria* tripodum maluit, quæ binos capiebant. Adderem ego ſignatè vocari διέδρους, quoniam tum tripodes, præter genus menſarum, fuere etiam ſedilium (vt hodiè quoque ruſtici, & paupertini vtuntur, nobis Treſpoli) tum quia, & ipſi tripodes à Vatibus inſideri ſolebant, qui Deum illinc concipientes, mox fata redderent. Quoniam igitur duo tripodes, aut ſediculæ illic reponebantur; aut quia illic veluti ſedebant aptè recondita, διέδρους appellarunt. Atque his poſtremis intellectibus Varronem enarrantes, magis ad compoſitionis latinæ flexum, aut inclinamentum accedimus. Sic namque biclinium, quod duos habet lectos, ſeu κλίνας; bipennis, quæ duas pinnas, aut acies; bipalium, biſaccium, birotium, & alia id genus. Sic biſellium potius à duabus ſellis, quàm à duobus, qui illic ſedeant. Quæcumq; ea ſit veriloquij ratio, aut ſtructuræ forma; ex ipſa biſellij laxitate, qua vel duos capit, vel duas complectitur ſellas, dignitatem quadamtenus arguere quis poſſit. Omnino autem pro ſella ſplendida, atque honeſta acceperunt Græci: quos inter Heſychius (qui auctor argumentum honoris in biſellio ſpectauit, ac notus eſſe tum debuit illius vſus) diſertè inquit δίεδρος. διαφανὴς, ἢ λαμπρὰ καθέδρα. *Biſellium* (ita veterem) *conſpicua, aut ſplendida ſedes.* Nempe omni æuo blandita ſibi in tantum eſt ambitio, vt etiam in hiſce rebus, quæ exteriùs refulgent, pro earum materiæ amplitudine, ne dicam luxu, de vtentium præſtantia iudicauerint homines: quod præcipuè in veſtibus, atque ornamentis obſeruatum fuit. Ac in ſellæ, qua de agimus, exemplo, illuſtrem, ac præpotentem vt notaret fœminam Seneca lib. 2. de tranquillit. cap. 14. *quid refert quantum habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures, quam laxam ſellam?* Lecticarij autem tam ij, qui ſellæ, quam qui lecticæ ſubiungebantur; quod Lipſio aſſentior 1. elect. 19. Sic quoque ſupra vſum, aut neceſſitatem; ad pompæ, aut magnificentiæ ſpeciem; coronæ, quæ olim capitibus

victo-

victorum imponebantur, dein capite ampliores factæ, quod Festus tradit *Donaticæ coronæ, quod his victores in ludis donabantur, quæ postea magnificentiæ causa institutæ sunt super modum aptarum capitibus, quali amplitudine fiunt, cum lares ornantur.*

Quo respectu Plinius paneg. vt beneficij, aut lętitiæ magnitudinem exaggeret, *Augustioribus aris, & grandioribus victimis inuocaretur, &c.* Ne hic addam de clauo lato, aut angusto, de ollis maioribus, aut minoribus; non de rogis, aut pyris; quæ omnia pro eorum magnitudine, ac modo, ita existimationem eius demonstrabant, cui tributa erant.

Haud planè statuerem, huc respexerit, an non Sarcasmus ille, quo aliquem *duabus sellis sedere* dixerunt; quasi ad bisellij vsum, ac formam retulerint. Scopticus tegitur sensus, sedetq; acumen in hisce verbis, quibus lubricam nonnullius fidem, & mobilis animi inconstantiam carpebant. Exprobratum id Ciceroni à Laberio, de quo Macrob. 2. Saturn. cap. 3. Præstat integram narrationem exscribere, ne inuideamus vrbanitatem, & salem dictorum. *Cum Laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus à Cæsare, è vestigio in quatuordecim ad spectandum transijt violato ordine, & cum detractatus est eques Romanus, & cum Mimus remissus: ait Cicero prætereunti Laberio, & Sedile quærenti, recepissem te, nisi angustè sederem, simul & illum respuens, & in nouum Senatum iocatus, cuius numerum Cæsar supra fas auxerat: nec impune. Respondit enim Laberius: Mirum si angustè sedes, qui soles duabus sellis sedere; exprobrata leuitate Ciceroni, qua immeritò optimus ciuis male audiebat.* Repetitque lib. 3. cap. 7. vbi dicterij vim exponit, *obijciens tanto viro lubricum fidei.* Ante illum Sen: parens declam. 3. lib. 7. & controu. 18 lib 3. *Laberius ad Ciceronem remisit: atqui soles duabus sellis sedere. Quia Cicero male audiebat, tanquam nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed vtriq; adulator.*

Qui igitur bisellio insidet, facili transitu, si lubeat à dextra in sinistram migrat, aut contrà remigrat sellam, nunc vni, nunc alteri incumbens parti. Quo pacto homines sublestæ fidei, & versatilis animi, qua vocat spes, blanditur lucrum, aut occasio inuitat; ita ex vsu versoriam regunt, ac temporibus insidiando, nunc vni, nunc alteri vento rudentes laxant; vndeq; stat fortuna, illic adhærescunt; quod viro consulari, ac diserto obiecerunt. Et quoniam hoc scommate ij præcipuè asperguntur, qui vno, eodemque tempore duabus rerum agendarum oportunitatibus mobilem, atque obnoxiam fidem oppi-

gnorant; perbellè hoc dictum à bisellij forma petitur, vbi insessor duabus eodem tempore incumbit sedibus, cum tamen vnicam videatur tenere. Sed duabus sellis etiam ille sedet, qui quam commodiorem sibi putat, eam disiuncto & tempore, & loco subinde obtinet, relicta, ac mutata priori; quod ad partium sequelam in Republica dein transtulere. Nisi malimus ad morem veterum referre, cum pedibus in sententiam discedentes, alio sessum ibant, atque eo pacto prodebant quid eligerent.

Atque hanc adagialem loquendi formam *duabus sellis sedere* eruditissimi prouerbiorum collectores cur volentes prætererint, aut nimium securi non viderint, minimè video. Nobis tamen quadantenus est affine vernaculum illud, *Tenere il piede in due staffe*, de homine occasionum segni, qui sibi vnam, atque alteram prospexerit; vt si fortè primâ exciderit, secundam arripiat: quomodo pes innixus duobus suppendaneis, si vnum elabatur, alteri insistit. Posset quoque metaphora duci à cursu equestri, cum quis ex vno in alium equum currendo se traijciebat; ea enim erat desultoris ars in equum πάρωρον velocitèr transilire, ac mox in priorem sellam resilire. Periculosum autem est rem habere cum equis currentibus, quos nudos tunc fuisse puto, ac sine sella. Omnino igitur tutius erit à consessu, & concione deducere, quod tum Sen. tum Macrob. disertè narrant.

CAPVT X.

Bisellij indagata forma: prolatum specimen, aut affine aliquid. *Seliquastrum*. *Antiquum*. *Antiqui moris:* lux Tacito. *Lecti archaici:* all'antica. *Sellæ rusticanæ*. Cassiopeia *mulier seliquastri*.

SEd cuius omninò formæ, aut structuræ fuerit Bisellium nostrum (vt eò reuertamur) nesciui hactenus è veterum reliquiarum figuris certo deprehendere. Eam autem sellam in vsu aliquo extitisse ambigendum non est, alioquin cur eius mentio, aut descriptio Varroni? Quod si vllum tamen monumentum, aut monumentorum iconismus, quem nobis reliquum fecit vetustas, ac elegantium hominum industria seruauit, bisellium meo iudicio, aut videri, aut dici potest; vnus est, quem subijcio: V. in calce libri num. 1. Si quis transuersum secet medium hoc sedile, duo erunt sellæ curules disiunctæ:

ctæ: quæ ita compactæ bisellium, siue binas sellas conficiunt; & quidem honorifica illic sessio, quoniam curulibus innixa. Extat hæc figura inter antiquitatum paradigmata, quas collegit Fuluius Basserus: possidet hodie Vaticana Bibliotheca. Cuius Cimelij pararius mihi fuit apud Illustrissimos Puteos D. Vincentius Viuianus nuper redux ab Vrbe, vir mihi suauissimæ amicitiæ lenocinio coniunctus; orbi autem notus ob præstantiam subtilissimi moliminis editi, quod de sectionum conicarum *Maximis,& Minimis,* maximum semper Auctorem demonstrabit. Nec tibi inuideo sellam, aut thronum duos capientem ex antiquo, atque eleganti Cimelio onychino apud Tristanum tom. 1. pag. 100. V. Icon. num. 2. Attende & apud Goltz. in Aug. 71. 5 vbi duo pro rostris in eodem sedili: vulgauit & Vrsin. in fam. Sulpicia p. 254. qui Augustum, & Agrippam sedentes exponit: V. nu. 3.

Quod si quis nimiùm anxiè hæc à nobis inquiri existimabit, per veterum saxorum reliquias, atque iconica vestigia monumentorum, ad honoris, aut dignitatis aliquod illinc expiscandum documentum; hunc velim meminisse, qualia fuerint omni æuo id genus commenta, ac symbola honorum externis hisce nitētia adspectibus. Qualia etiam hodiè, cum plura sint insignia virtutum, quàm virtutes ipsæ, quæ virum demonstrent, & magna cuique laus est laruam callide gerere! Inter prima vt iam Sapientiæ mysteria habeatur, & rituales morosæ ambitionis nugas nouisse, quis, coram quo, quantum, quoties, qua sede, loco, tempore, sedeat. Deq; his omnibus non ignoramus constitutionem editam ab Impp. Arcadio,& Honorio in Cod. Theod. 15. 13. tit. *De Vsu sellarum*: quam inf. producemus. Nihil ergo miremur de bisellij honore. Sed cum sedibus pergere iuuet, quod apprime commodum erit. Vtinam dum calamo, quasi sella fertoria progredimur, *animus* quoque (quod aiebant) *sedendo fiat melior*. Ab eadem sella *Seliquastrum* deducunt tum Varro, tum Festus, cuius illa sunt verba superiùs allata. *Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur*. Arnob. lib. 2. enumerans supellectilem *Pollubrum, Siliquastrum, Trulla &c.* qui Auctor per I effert, vt & Hyginus, de quo infra. Promiscuè autem & *Siliquastrum* dixere, & *Seliquastrum:* quamquam & Siliquastrum genus herbæ hortensis. Pariter meminit huiusce sedis inter instrumenta domus, & in supellectilis censione Iuris Consult. l. 4. de supell. legata; nisi magis placet ex Pandect. Flor. legere *Sedularia*, quod Ant. Augustinus conatur; pro puluillis exponens, quibus

lecticæ sternuntur V. Gothofr. ad d. l. 4. Erit igitur *Seliquastrum* non tam ornatæ structuræ, aut artificiosi operis sedes; Festi verbis: *Sedilia antiqui generis appellantur*. Sic enim antiqua dixerunt, quæ rudia magis, ac simplicia; ad vsum, ac necessitatem, non ad luxum, aut munditiem inutilem. Qua similitudine egregiè, atque ingeniosè Tacit. lib. 16. 5. *qui remotis è municipijs, seueram adhuc, & antiqui moris retinentes Italiam &c.* qui nondum scilicet viderant luxuriosas illius opes, ac insana illic voluptatum, ac theatrorum certamina, de quibus ibi Tacitus. Sic viros, sic mores antiquos Ennius.

Moribus antiquis stat res Romana, Virisque.

Vt sedilia antiqui generis, ita Horatio *Lecti Archaici* lib. 1. epist. 5. nobis *All'antica*.

Si potes Archaicis conuiua recumbere lectis.

Turnebus aduers. 1. 18. maluit *Archiacis* ab artificis nomine. Mihi perplacet *Archaicis*, & Nannius antè statuit miscell. 4. 18. Quòd non penitùs desita, aut antiquata fuerint ea sedilia, ostendit legatum in d.l.4. si *Seliquastra*, non *Sedularia* verior nos lectio reposcit. Vocamus enim antiqui generis etiam ea, quorum vsus adhuc duret; sed vt demonstremus formam, & fabricationem. Mulierum ergo sellæ ea *Seliquastra*; talesque fuisse, neque adopertas, quarum domi vsus, putauit Casaub. ad Suet. Othon. c. 6. Nostrates dixerimus vulgares, ac minores, vbi fœminæ lanipendio, & acui operantur. Indissimiles crediderim quas *sellas rusticanas* Sulpit. Seuerus appellauit de B. Martino loquens; quarum tamen nihil puduit sessorem maximum. Vates, aut Mythastronomi locarunt Cassiopeam Seliquastro impositam. Hyginus Astronom. poet. 2. in Cassiopeia *Inter sidera sedens in Siliquastro constituta est*; & de signis lib. 2. *Cassiopeia sedens in Siliquastro collocata est*. adnotauitque Grotius pag. 47. ad has imagines. Nisi mihi res cum Poetis, aut Mythologis foret, genere licentioso, quibus Iudæus credat apella; abundè esset, quod Seliquastrum supra omnes bisellij honores dignissimam sedem reputarem, quando illic Reginam incumbentem tot siderum satellitio vndequaque stipatam locarunt. Contra autem commune, & cuique parabile id sedile statuimus. Formaturam, & Schema Seliquastri huius Cassiopeij variè pro lubitu exhibent artifices in mappa cœlesti; domesticum, vt apparet, & muliebrem ad vsum. Arabibus proinde Astronomis *Mulier Seliquastri* appellatur Cassiopeia.

Pro-

Productio hæc, aut incrementum, quod in *aster* pangebant Latini, nescio quam extenuandi, aut despiciendi vim habuit, vt recaluaster, surdaster, parasitaster, &c. Sic plantas depretiat, aut syluaticas facit, vt pinaster, oleaster, &c. Quid, si vilitatem, aut contemptum ita ducant à sellis Siliquastra? quomodo serperastra, vel alia id genus. Sed obsoletum, aut vile seliquastrum paratæ mox sedis nitore, ac dignitate pensemus.

CAPVT XI.

Sella curulis. Tuscorum inuentum: à Curibus, non à curru dicta. Hinc *Magistratus curules* ὑπατικὸς θρόνος: δίφρος βασιλικός. Sella ἁρμάτιος, alia. Sella *Consularis*, *Regia* ἡγεμονικὸς, ἀρχικὸς. Ducum, & Magistratuum. ἐλεφάντινος: *eburnea*: *eborata* ἀγκυλόπους. Curuipes. Franciscus Gottifredus antiquitatum diligentissimus. Serenissimi Leopold. ab Etr. heroicæ virtutes. Curulium non vna forma producta, & in nummis explorata. Coronæ desuper, fasces, rami, manubiæ: circumq; & ad pedes erecta huiusmodi. Curulis *peruersè collocata*. *Sella auersa*. Faldistorio Episcopor. similis.

CVrulem sellam quantam honoris significationem, quantumque decoris instar secum ferat, nemo, vel in Romana antiquitate balbutiens ignorare potest. Tusciæ nostræ inuentum id insigne. Ac si fides Silio Italico lib. 8. è Vetulonij oppido (hodie Viterbio) primùm aduecta in Vrbem Curulis. De ea sic loquitur Ciuitate.

Hæc altas eboris decorauit honore Curules.

V. Macrob. 1. Saturn. cap. 6. & Dyonis. lib. 3. Αρχαιολογ. qui ab Hetruscis accepisse Priscum Tarquinium refert. Liuius lib. 1. *me haud pœnitet eorum sententiæ esse, quibus apparitores, & hoc genus* (lictores) *ab Etruscis finitimis, vnde sella Curulis, vnde toga prætexta sumpta est.* Nihil tam dictum, ac de ea Sella. Tu videsis è propè innumeris, quos veluti edecumatos delibo, Lipsium ad 2. & 4. annal. Tacit. Brissonium select. antiq. lib. 3. cap. 15. Passerat. ad Propert. lib. 4. eleg. 12. Cerda ad 11. Aen. vers. 384. Lazium Reip. Rom. 2. 3.

Conspirant Grammatici vt à curru deducant. Festus in Curules,

Isi-

Isidor. 11. 20. Bassus apud Gell. lib. 3. 18. Seru. ad idem Maronis carmen 384.

Et sellam regni, trabeamque insignia nostri.

Sed meritò reprehenduntur à doctioribus, quos Grammatistarum argutiæ parum afficiunt. Inter hos Lipsius, qui non à curru, sed à Curibus deducit: hunc vide cap. 12. de Magistratibus. Cui opinioni fauet modulus syllabæ primæ in curulis. Ergo ab hac sella, & illius vsu Magistratus *Curules*; quorum mentio l. 1. §. 26. de origin. Iuris. l. 1. de ædil. edict. §. 7. Instit. de I. nat. &c. Liuius lib. 6. Hinc Aediles Curules à plebeijs distincti, quoniam (quod est apud Theophilum §. proponebant de I. nat. gent. & Ciu.) ἐκέχρηντο τῇ σέλλῃ ὑπατικῇ, *vtebantur sella Consulari, seu Curuli*. Nihil proindè mirum, si ab hisce ornamentis, seu insignibus, nomina quoque, & honorum gradus desumantur, vt in nostro Honore bisellij. Sed plura inferiùs. Alio nomine igitur hæc sella dicta *Consularis*. Theophilus super. Glossæ, *sella Curulis* ὑπατικὸς θρόνος, δίφρος βασιλικὸς *sella Consularis, sella regia*, quoniam ea vsi quondam Reges, deinde Imperatores, qui à Græcis Reges; ideo βασιλικός. Eam ob causam Plutarcho ἡγεμονικὸς *Sella Ducum*, Magistratuum, ac Principum. Dionysio Halicarnas. fermè semper ἐλεφάντινος θρόνος *Sella Eburnea* à materia, siue ebore. Neque confundenda cum aliâ, quæ ἁρμάτιος δίφρος Polluci 10. 11. (plura suo loco) quam rectè vertunt *Sellam currulem*. Est enim sedes in curribus; non tamen sedes honoris, quæ Magistratibus Romanis attributa, & quæ efferri debet litterâ vnâ caninâ minùs.

Materia olim ex ebore, diuque tenuit. Eam ob rem ἐλεφάντινον δίφρον vbique vocat Dionys. hoc est Consularem, & passim scriptores de ebore curuli. *Eboratam* Vopisc: in Aurel. Proprium Romanorum agnoscit hoc ebur Athenæus lib. 5. cap. 4. vbi de Antiocho Epiphane, qui nonnunquam sedebat ἐπὶ τ̃ ἐλεφάντινον δίφρον κατὰ τὸ παρὰ Ρωμαίοις ἔθος, *In sella eburnea more Romanorum* Ex Polybio autem narrat Athenæus; apud quem Polybium lib. 6. ἐλεφάντινος itidem δίφρος appellatur V. P. Fab. ad tit. de Orig. I. p. 39. 40. & Passerat. eo loco ad Propertium. Dempst. ad Rosin. lib. 10. c. 11. Orleans ad Tacit. pag. 783. Imo Dijs ipsis, Deorumque parenti Ioui ex ebore dicandam reperio apud Vopiscum in Firmo cap. 3. vbi de Aureliano Imperatore loquitur. *E duobus dentibus elephantinis pedum denum, additis duobus alijs dentibus constituerat sellam facere Ioui*. Conijce sellæ magnitudinem

nem ex dentium quatuor proportione, ac mole; si modo alij duo pedibus denis extendebantur. Sed gliscente luxu, opibus, vitijs, tum bracteata, tum ex auro, argento, &c. accedente industria, labore, operâ artificum: dicemus nonnihil infra. Formam ostendunt marmora, ac nummi. ἀγκυλόπους Plutarcho dicitur in Mario, hoc est *curuipes*; quòd quatuor lignis incuruis, ac decussatis constaret, atque ordinaria ea species; obseruatque Casaub. ad Suet. Aug. cap. 43.

Quandoque autem visitur pluribus compacta lignis, quales nobis sedes totæ ligneæ (ciscrannæ dictæ) ad vulgarem vsum. Nihil tam frequens in antiquis saxis; nihil tam obuiũ in nummis tam exteris, quàm Romanis; præcipuè autem vbi congiarium, aut alia largitio à sedente Principe erogatur. Vide interim productam superiùs Iconem in Bisellio: est enim duplex iuncta sella curulis octo suffulta pedibus recuruis, sed minimè plicatilis. Frequentiori igitur forma quadrupes sella camuris, & obuersis lignorum capitibus; quorum quatuor solum tangunt; quatuor loramentum obtensum, aut sedile substinent.

Vnde vero exemplaria iustiùs deducemus, quàm ex æuo omnium nobilissimo Cæsaris, & Augusti? En primò transuersis pedibus cancellata apud Lud. Nonn. in Golz. num. Cæs. tab. 27. num. 7. corona desuper iacens, fasces vtrinque ad pedes erecti V. in fine num. 4. & 5. Consimilis alia Coloniæ Apameæ sub Augusto cum fascibus, & corolla: sine fascibus altera.

Vtramq; è suo Cimeliarcheo Româ misit diligentissimus antiquitatum vindex, & elegantiarum spirans Amalthea D. Franciscus Gottifredus, quos tibi non inuideo lector, atque inspector humanissime; curauitq; Serenissimus Princeps Leopoldus ab Hetr. cui debeo quidquid meæ conantur literulæ. De summo Heroe, ac Mæcenate quantumuis dixero magnum, infra erit semper. Quòd ad omne genus artium nobiliorum fauore, ac patrocinio impellat, Principis est: quòd suo ipse labore exornet, ac tueatur, omnium penè compos, supra Principes est, sed non Mediceos. Nullus dubito cancellatis hisce sudibus compactas sellas è genere curulium fuisse, quidquid fateatur se ignorare Lud. Nonn. ad numismata Cæsaris. At frequentior, & communior forma Curulium, quin etiam illustrior, ea quadrupes è lignis recuruis. V. passim apud eundem Nonn. Cæsar. tab. 15. n. 22. & 24. tab. 35. 5. & August. 22. 4. V. in fine libri 6. 7. 8. in quibus tamen locis non vnicam, sed duas sellas exponit Nonnus. Verè vna tantum

est.

eſt. Non negarim tamen ſibi parumper indulſiſſe artificem, vel inuitâ optice; quippe in fronte ſellam proſpicimus; quatuor autem illi pedes non tam diducti, ac patentes ex lege viſionis apparere deberent, ſed anteriores poſteriorum luminibus officere. Neque id tamen nouum quandoque in nummis demonſtrationis gratiâ, vbi neque color, neque vmbra iconiſmum adiuuant. In his autem ſellis notare eſt coronas impoſitas, vel ſingulas, vel binas, quandoque ternas; nunc iacentes, nunc erectas; ſic faſces, ſic ramos vtrimque humi adſtantes, aut frumenti ſpicas, vt in Lepido 27. 9. eidem Nonno: vbi & Iouis manubiæ impoſitæ. V. & Cæſ. 35. 5. V. n. 9. 10. 11. in calce libri. Aug 22. 4. & 6. hîc pedes curulis vario fabri luſu tornatiles, aut cælati, & in cuſpidem concinnè deſinentes: qua verò craſſeſcunt, & ſedile ſuſtinent (ſi oculorum arbitrio credere eſt) corollis, aut lemniſcis ornati apparent. Adde Vrſini nummos, quos proferimus inf. cap. 31. Sed cum ſeſſore tibi occurrit ſella Auguſt. 46. 20. apud eundem Nonn. V. n. 12. in eiuſdem calce. ex qua manifeſtè deprehendas eam pedum figurationem, aut poſitum, quem nuper indicauimus. Ni ſatis numiſmata, adi opus anaglypticum in arcu Conſtantiniano Romæ, vbi Traianus ſedens in Curuli; iterumque ſedentem illic cerne, ſed aliâ ſedis formâ. V. num. 13.

Non admodum à ſede Epiſcoporum (quam vocant Faldiſtorium) diuerſam Curulem aſſentimur; quoniam vtraque humilis, ac repoſtilis, vt portare, ac ponere poſſis, vbi opus ſit; ſine anaclinterio plurimùm, aut fulcro ad dorſum reclinandum.

Quòd ſi quis interim ſciſcitetur, vtrum eadem fuerit facies ſellæ Curulis tàm anterior, quàm poſterior, ſicut in Faldiſtorio; nihil vt referret, qua fronte ſtatuatur; eſſet quòd in Curuli, diuerſitatem aliquam ſuſpicarer ex Suet. loco in Galba cap. 18. vbi inter alia, quæ imperium Galbæ, vitamque amittendi dedere omen, refert Hiſtoricus fuiſſe *in Senatu Curulem peruersè locatam*, quod nobis eſſet *à roueſcio*. Alius ergo Curuli aſpectus in antica, alius in poſtica eſſe potuit. Niſi peruersè intelligamus, quaſi latera ſellæ expoſita fuerint, vbi frons, aut aditus obuerti debebat. Notaui in l. 1. D. de poſtulando *Publium cæcum Aſprenatis Nonij patrem auerſa ſella à Bruto deſtitutum, cùm vellet poſtulare*. Sed eam partium, ante, aut ſecus diſparem formam imagines non præferunt. Illud dumtaxat quandoque obſeruare eſt, præſertim in nummis, ligna poſticæ partis paulo altiùs extare, ac pronio-

rem

tem sellam in anterius reddere; quod antiqua numismata lustrantibus facilè apparebit. Nonnulla alia, quæ ad curulis structurã spectant. V. inferius cap. trigesimo, vbi de anaclinterio, nobis *spalliera*, & cur eo caruerit hæc sedes.

CAPVT XII.

Sella curulis cognominibus data magistratibus: flaminibus: munerum editoribus: fortasse Vestalibus. Dubitatur an omnibus Senatoribus. Berneggeri affirmantis suspecta opinio. *Subsellia Senatoria*. Ludouico Aurelianensi impacta censura. Tullius explicatus. Lud. Cerda sub examen; & laudatus. Proconsulum Curulis, Prætorum, Pisidiæ, & Lycaoniæ. dissensus à P. Fabro. *Lectica consulares*. Dictatoribus, Interregib. Præff. V. Magistris eq. debita Curulis. Patres in Consistorio sedentes. Curulis domi detenta; sæpius imposita currui.

VBi materiam Sellæ curulis, speciem quoque, ac figuram obiter inspeximus; quibusnam tributum fuerit id honoris insigne, pari compendio, aut excursu adnotemus.

Liquet autem omnibus Magistratibus Maioribus, domi, forisque adhibitam, hinc ἀρχικὸς δίφρος, & ἡγεμονικὸς Græcis. *Sedile dignitatis amplissimæ* Mamertino in paneg. vocatur. Sic *Aedilitia, Prætoria, Consularis* Sella. Non dubitarim Dictatori vsurpatam, quippe ille Magistratus omnium in se potestatem inuoluebat, affirmatq; Lips. de Magistratibus cap. 2. De Principibus, aut Imperatoribus non est ambigendum, ac nos infrà. Nec Sacerdotibus negata. Liu. 27. de C. Flacco Flamine Diali *Vetustum Ius Sacerdotij repetebat datum id cum toga prætexta, & sella curuli Flamini esse*. & lib. 1. de Numa *Flaminem Ioui assiduum creauit, insignique eum veste, & curuli regia sella adornauit*. Vbi sellam curulem vocat regiam. V. & exempla apud eundem Liu. de Vrbe à Gallis capta lib. 5. & Valer. 3. 2. de Romanis in curuli sedentibus.

Nummus Cottæ Pontificis hanc sedem exprimit promptus à doctissimo Iacobo Guthero de Vet. I. Pontif. pag. 120. Neque ab hoc more abire videntur verba Taciti, *sedes curules Sacerdotum Augustalium locis* lib. 2. annal. Munerum editoribus inter ludos, & solemnia

datam fuisse opinarer, etiamsi priuati essent: de Magistratibus quis dubitet? Omnino tribunal ad podium ijs parabatur. Suet. August. cap. 44. *Virginibus Vestalibus locum in theatro separatum, & contra Prætoris tribunal:* explicat autem Lips. *Prætoris* vocem pro quocumq; editore; tu vide cap. 11. de amphit. Addo Festum in *sellæ curuli*, quomodo eam explet ὁ πάνυ Scaliger. Imò tam propria videtur ludos edentium, vt alijs cæteroquin habentibus tunc negaretur, quod infra conijcimus ex Dione lib. 44. Quare προεδρία, & *Præsidere* de ijs dicebatur, sicuti in προέδρας adesse. V. infr. c. 32. sed quid planius? Datur editori tribunal, à tribunali numquam sella, & quidem curulis in Vrbe seiungitur. Stat sella quidem sine tribunali; hoc autem haud sine ea. Cic. 2. Verr. *Palam de sella, ac tribunali pronuntiat.* Martial. epigr. 11. 99. ad Bassum.

Sedeas in alto tu licet tribunali,
Et è curuli iura gentibus reddas.

Dantur editori cætera insignia, ac decora Magistratuum, & quidquid maximè splendidum est ad pompam, & auctoritatis indicium: quid est quare illi Curulem abiudicemus? Inter Consules medium editorem locat Boeth. imò Sapientia ipsa lib. 2. de Consol. *Cùm in circo duorum medius consulum, &c.* Eodem argumento ad opinandum me comparo Virginibus Vestalibus potuisse dari. En ad podium ipsæ quoque sedebant, & quidem eadem metatura, qua editores; Sueton. sup. ac Prudentius de ijs hymno de D. Hippolito.

—— *Podij meliore in parte sedebant.*

Sacerdotes Vestæ, & Antistitæ omnium dignissimæ censebantur; lictores habebant; pilento, aut carpento vehebantur; ijsque cæteri magistratus fasces suos submittebant, nulloque nõ genere sanctitatis, atque honestamenti mactas Romana gens venerabatur. Quare vt dignatio glisceret Vestalis Sacerdotij decretum olim *quotiens Augusta theatrum introijsset, vt sedes inter Vestalium consideret.* Tacit. 4. ann. 16. quòd si hæ sedes Augustam ipsam manebant, non leuis coniectura me ducit, eas saltim in theatro, aut per aliquam occasionem fuisse Curules. Nihil tamen certi statuo, ac multò minus, quoniam Lips. pulcherrimo illo opusculo de Vestalibus, ne γρὺ quidem super hoc ritu; & poterat ille tamen perquirere. Omitto interim Præsidis illarum Vestæ solemne fuisse donarium, & ἀνάθημα sedem; eamq; sæpius curulem in vestibulis templorum positam, quod exhibent num-

mi

mi à Lipsio producti: eo simul valebant, vt stabilitatem Vestæ, seu terræ denuntiarent. Atque his testimonijs abundè satis edocemur, quibusnam clara hæc sedes honoris contigerit, quantumue in eius vsu instar dignitatis inesset. Illa nunc me dubitatio exercet, num Senatores hanc ipsam Curulem adhibuerint? quippè tam egregij consessus incly ti Proceres, rerumque toto orbe Romano maximarum auctores, quos merito totidem Reges Cyneas videns, veneransque appellauit, exortes fieri non debuere tam honesti decoris. Disertè Cl. Berneggerus ad Sueton. Cæs. cap. 78. occupatas fuisse indiscriminatim à Patribus Curules monet. Sed multa, ne huic fidam sententiæ, vrgent validius; & quidem Senatoribus assignata fuerunt subsellia, non igitur Sellæ Curules. Sueton. in Aug. c. 44. *Facto igitur decreto Patrum, vt quoties quid spectandum publicè ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus.* Quòd autem de primo subselliorum ordine tradit, id ex lege iniunctum puto Senatoribus, si veste senatoria adfuissent: sine ea, vbi libuerit sedere poterant teste Dione lib. 60. p. 669. editionis Hanouianæ gr. lat 1606. quod semel sit præmonitum toti libro. Quo spectat Plin. 9. epist. de Tacito Senatore. *Narrabat* (Tacitus) *sedisse se se Circensibus proximum equiti Romano veste priuata.* Clarè autem narrat Dio ibid. fuisse à Claudio assignata Senatoribus Subsellia, quæ tempore ipsius Dionis in vsu erant, ἕδρας τὰς νῦν οὔσας appellat: sessionem .s. aut locum; sed nulla mentio Curulium. Omninò clariùs lib. 59 p. 645. vbi de Caligula, qui primus instituit, vt Senatoribus puluilli subijcerentur, ne ἐπὶ γυμνῶν τῶν σανίδων *in nudis asseribus* sederent; quid autem hi nudi asseres, nisi mera subsellia? Idem 44. p. 242. de Cæsare, cui honoris ergo καθέζεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου πανταχῆ, πλὴν ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ἐψηφίσαντο. τότε γὰρ ἐπί τε τοῦ δημαρχικοῦ βάθρου, καὶ μετὰ τῶν ἀεὶ δημαρχούντων θεάσασθαι ἔλαβε, *sedere in curuli sella omni loco exceptis ludis permiserunt. tunc enim & in tribunitio subsellio, & cum ijs, qui quoq; tempore tribuni forent, sedere obtinuit.* Priuilegio id datum Cæsari, non ergo solemne cunctis Patribus. Imò verò si cum temperamento eidem Cæsari, *exceptis ludis*; minus multo vulgatum id Senatoribus. Cur autem in ludis non sella Curuli, sed tribunitio subsellio vti debebat Cæsar? Fortè quia ea tunc propria, & prærogatiuæ indicio seruata editoribus? Omnem tandem profligat dubitationem, ac sententiam nostram mirificè fulcit, quod idem Dio scripserat lib. 43. p. 220. de

alijs honoribus antea decretis eidem Cæſari. *καὶ προσέτι ἐπί τε ἀρχικοῦ δίφρου μετὰ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καθίζειν. Vt inſuper Conſulibus cuiuſque tẽporis in Senatu aſſideret ſuper ſella curuli. συνέδριον* verto Senatum) non itaq; anteà in Senatu vtebatur Cæſar. Sed redeamus ad ſubſellia Senatoria. Cic. in Catilinam 1. *quidquid ab aduentu iſto tuo iſta ſubſellia vacua facta ſunt, &c. Inter ſubſellia Senatus* id. in Saluſt. Aſcon. ex eiuſdem Cic. pro C. Corn. orat. 1. *à populari conſeſſu Senatoria ſubſellia ſeparari.* Spartian. in Caracal. cap. 2. *Cum armatis militibus curiam ingreſſus, hos in medio inter ſubſellia duplici ordine collocauit.* Sidon. Apollin. 1. epiſt. 7. de Tonantio Ferreolo, *Verecundè, ac leniter in imo ſubſelliorum capite conſedit, ita vt non minùs legatum ſe, quam Senatorem reminiſceretur.* Indico tibi, & Donatum Marcellum ad Suetonij Neron. cap. 17. Ni mea igitur prorsùs aberrat opinio, neutiquam ſellæ curulis honeſtas vniuerſis vulgata Senatoribus fuit: ac multo minùs ijs, qui è Magiſtratibus maioribus nullum, aut geſſiſſent, aut gererent. Quinimo ſi Prætoribus quoque ipſis data ſubſellia (vt infra dicemus) mirabimur, ſi purus Senator à curuli excluſus, conquieſcere in ijs debuerit? Delicias prorſus facit Vir alioquin cum primis eruditus Orleans ad 10. ann. Tacit. p. 783. qui ciuibus bene de Repub. meritis in præmium, ac mercedem, ſellæ curulis vſum tradit: ego dicerem magiſtratus, honores, imperia: hæc autem cum ſella curuli iungebantur. V. & Dempſt. ad Roſin. 10. 29. ſcio alioquin honoris cauſa nonnullos, aut ſocios, aut externos ſella curuli fuiſſe donatos, præcipuè autem Reges, qua de re Briſſon. lib. 2. form. p. mihi 234. ſed nos loquimur de vſu illius publico inter ciues, non de munere ſecum adſportando, aut retinendo ad memoriam, & inſigne honeſtatis. Neq; ad rem facit locus Ciceronis Verrina 9. n. 36. *Ob earum rerum laborem, & ſollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, &c.* Non de ſimplici Senatore Orator loquitur, ſed de Aedili Curuli; cui omnino conuenit ea ſella, vndè & adgnomen deſumpſit. Sicuti & in Cluentiana n. 194. *Toga prætexta, Sella Curulis, inſignia, faſces, exercitus, imperia, prouinciæ, &c.* non eum habent ſenſum, vt quiuis Senator ſella vtatur curuli; alioquin & vnuſquiſque eſſet Imperator, & prouinciam gereret, ſi Tullij verba nos mouent. Sed hoc volunt, è Senatu, ampliſſimo .ſ. illo ordine, ciuiumque lectiſſimorum conſeſſu prodire viros, quibus imperia credantur, & populorum regimi-

na,

na, prouinciæ, exercitus, potestates tradantur: ac proinde illos consequitur auctoritas, ac domi splendor, apud exteros nomen, & gratia: illis toga prætexta, illis sella curulis, fascesq;, & cætera insignia, quæ cum imperio cohærent. Fateor interim, aut saltem suspicor multum interfuisse ad rationem, modumque sedendi, quo in loco Senatores adessent; vtrum in templo, aut curia, in foro, in theatro, in iudicijs, in domo Principis, &c. ac fortasse aliud alicubi magis conueniebat. Vtrum autem ad sedium quoque discrimen ea loci differentia procurreret, non audeo nunc statuere. Obseruamus certè apud Scriptores, vbi de sedendi ratione, aut sellæ vsu pertractant, apponi etiam locum, ac tempus, & occasionem. Fortè enim erat vbi parum commodè ob loci habitum; vbi minus reuerenter in conspectu Principis; vbi nequaquam aptè, rebus mœstis, atque afflictis (dum cultum, nitoremque maiestatis ponerent) esset Patribus adhibenda curulis. Sed quanti habita sit hæc regula sedendi in vsu politiæ Romanæ, non est quod vel hoc vno prætermittam docere; peculiarem .s. constitutionem fuisse ab Imperatore Arcadio euulgatam A. D. CCC LXXXXVI. quæ est in lib. XV. tit. 13. C. Theod. de *Vsu Sellarum*: vbi personas, locum, atque ius sedendi, & quibus illud in publico permissum statuunt; ne rem tralaticiam, temerèque confundendam, ac vulgandam opinaremur. Ante ipsum Quintilian. 3. 6. Tertullian. de spectacul. c. 22. vbi *Honoribus* succenturiat, & coassat Sessionem ipsam. Verba legis Arcadij ea sunt. *Exceptis plebeis, scenicis, & qui spectaculo suo præbuit populo materiam voluptatis, & tabernarijs; cæteris omnibus vsum sellarum, & sedendi, ac conueniendi in publicum tribuimus facultatem*. Vide istic illustramenta doctissima Iacobi Gothofredi; non vacat nunc particulatim exquirere, qui delibamus dumtaxat, ac Velitum more euagamur: statariam suo tempore curam admouebimus. Quod si clarissimus idem Berneggerus ad loca Suet. cap. 76. & 78. in Cæs. occupari scripsit Curules à Patribus respiciendo occasionem triumphi, aut spectaculi (de quo ibi) tanquam si in luce publica, communique populi gaudio explicanda magis esset maiestas Senatus, dignissimo, atque honestissimo sessionis genere; cupiebam vt non modò distinctius loqueretur vir doctissimus, sed distinctionem quoque ipsam dein cum teste sanciret. Sed illi fundus fortasse, & fons huius opinionis Iustus Lipsius, quem laudat ex cap. 11. Amphitheatr. sed verè idem Lips. ait quosdam Patres spectasse, creditque Consules,

Præ-

Prætores, aliosque, quibus id *ius* in ſellis curulibus ad podium ſpectandi; non tamen omnes Senatores; neque iuratus affirmat, ſed credit, reperitque nonnullos ita conſediſſe. Huc ego quoque libenter iudicio inclinarem; ijs patribus, qui magiſtratum curulem gererent, datam quoque fuiſſe cognominem ſedem in curia, aut alicubi. In ſuis vero dicaſterijs, tribunalibus, foris nullus ambigerem. Sicuti verò Berneggerus nimium liberaliter vulgat vſum Curulis: ita nimis deparcus, ac reſtrictus meo ſenſu Ludouicus Cerda ad locum Vatis maximi ſuperiùs allati Aeneid. 11. verſ. 334. qui ſolis vindicat Conſuli, Prætori, Aedili: cæteris omnibus negat: Feſtum iridem coanguſtans in verbo *Curules*; quòd de his dumtaxat tribus ſit exponendus. Sed cur repellit Flamines, & Sacerdotes, ſaltim quoſdam? Cur Veſtales, cur ludorum præſides, ſi quando è curulibus Magiſtratibus non fuerint? Non Dictatorem vſum credamus, qui cæterorum in ſe poteſtatem, atque iura compleẽtebatur? Non interregem, nõ eos, qui pro Prætore, aut Conſule gererent extra vrbem? Ac multo magis Romæ Tribunos conſulari poteſtate? Proconſulibus omninò tribuit P. Fab. ad tit. de orig. I. ſed & eorumdem legatis; id tamen mihi non eſt adeò planum. Quod .n. Spartiani teſtimonium aduocat in Septim. Seuero cap. 2. faſces legatis datos, atque in vehiculo ſediſſe, qui ante pedibus ambulabant; hoc narratur dumtaxat; nil de curuli, ac ne colligi quidem indidem poteſt. Non diſſentior *Legatum P. R.* illic, non pop. Romani, ſed *P. R.* hoc eſt Proconſulis eſſe exponendum, vt ex narratione conſtat. Prætoribus Piſidiæ, & Lycaoniæ δίφρον ἐξ ἀργύρου, & ἀπήνην ἀργύραν: tribuit Iuſtinianus nouella 24. & 25. *Lecticam argenteam* vertit idem Faber. Ego δίφρον libentius, ac tutius *Sellam* interpretor: ἀπήνη autem eſt rheda, aut vehiculum, non ſella. Sed viro magno in animo fuit toties curulem datam exponere, quoties in curru ſederetur. Non deſino interim mirari, cur Mamertinus in paneg. noua appellatione Lecticas conſulares inuexerit? *Penè intra ipſas Palatinæ domus valuas lecticas conſulares iuſſit conferri, &c.* Lecticæ vſus ad iacendum, non ad ſedendum, vt notum eſt; & mox tamen has lecticas vocat *ſedile dignitatis ampliſſimæ*: quare aut oratorem exequens, lecticas pro curulibus poſuit; aut eo tempore Lecticæ, quales noſtræ hodie ad ſedendum, non quomodo veteres vtebantur, repertæ iam fuerant. Cæterum rectè Seruium caſtigat Cerda, eos ſolos curuli vſos monentem, qui triumphali curru inueherentur.

Pror-

Prorsus autem Præfectis vrbis, omninò Magistris equitum debitam Curulem, quoniam hi à dictatoria potestate manabant, clarè tradidit Dio lib. 43. pag. 238. in ea narratione, quam sic latinè efferimus. *Præfecti vrbis cuncta in vrbe cum Lepido magistro equitum procurarunt: accusatique quod lictoribus, veste, ac sede curuli, ac si magister equitum vsi essent* (en magistri equitum propria) *lege se defenderunt, qua vsus earum rerum ijs permittitur, quibus magistratus à Dictatore est commissus.* Hæc Dio: notabilis lex de sede curuli, & alijs insignibus: atq; inde colligendum, multo magis dictatori tributam Curulem augustioris potentiæ, atq; honestatis significatione.

Pertinet autem ad amplitudinem, aut decus sedendi, quod consultissimus inter eruditos vir quærit Ianus Langlæus, Patribus licuerit olim, an non in consistorio Principis, aut Imperatoris sedere? Sed ne pluribus te morer lector, ad illum te remitto scribentem ocij semestris lib. 7. cap. 15. cui placet licuisse affirmare. Videatur lex 1. & 2. C. de Comit. Consist. & ibi Cuiac. Neque minus Romani Senatus conscriptos Patres sedendi iure, atque honestate donat ibidem Langlæus, si peregrè proficiscentes, siue in Italia, siue in Prouincijs aliarum ciuitatum Buleuteria ingredi, aut censere voluerint. Vix est enim, vt amplissimi consilij Principibus, quorum auctoritati vniuersus pænè stabat orbis, negata fuerit ea sedes, ac potestas dicendæ sententiæ.

Colophonem addo huic capiti, locum explorans, stationemque, aut sedem eiusdem sedis curulis. Tanquam necessariam supellectilem domi quoq; detentam opinor à magistratibus; nō modo ad vsum, & opportunitatem I. dicendi; sed fortè ad memoriam honoris, commendationemque posteritatis, etiam exacto Magistratu. Liu. lib. 5. *qui eorum curules gesserant magistratus; vt in fortunæ pristinæ, honorumque, aut virtutum insignibus morerentur, quæ augustissima vestis est thensas ducentibus, triumphantibusque, ea vestiti medio eburneis sellis sedere, &c.* V. & Valer. Max. 3. 2. n. 7. inter Rom. in eadem narratione. Gell. 6. 9. ex annalibus L. Pisonis. *Cn. Flauius Annij filius dicitur ad collegam venisse visere ægrotum: & in conclaui postquam introiuit, adolescentes ibi complures nobiles sedebant contemnentes eum: assurgere ei nemo voluit. Cn. Flauius Annij filius Aedilis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferri: eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset; vtique ij omnes inuiti viderent sese in sella curuli sedentem.* Adi & Valer. Max.

lib. 2.

lib. 2. cap. 5. eamdem ſellam dum procederent portari iubebant,
ſique opus fuiſſet ex inopinato dicendi Iuris cauſa vtebantur. Vide
§. 2. Inſtit. quibus manumitti, &c. vbi de Conſule manumittente,
cum in balneum iret, aut theatrum. Iuuant loca Iſidori 20. 11. &
Gellij 3. 19. ex Gabio Baſſo, Feſtus in verbo *Curules*. Si domi, aut
priuatim à curuli ſede minimè abſcedebant magiſtratuum compo-
tes; multò id minus in conſpectu populi, & ad publica officia, in qui-
bus, aut promendæ iuſtitiæ auctoritas, aut patrij honoris vindicanda
Maieſtas. Notabilis eſt etiam locus Ammiani lib. 25. morem vel ſua
ætate prodentis, vbi de Varroniano infante ad Conſulatum euecto,
Vagitu pertinacitèr reluctans, ne in curuli ſella ex more veheretur. Cur-
rum repono inter præcipua loca, vbi Curulis poneretur, quoniam
tum eo vſi magiſtratus dum irent in curiam, aut ad publica miniſte-
ria (quod voluerunt auctores nuper laudati) tum triumphantes cu-
rulem illic locabant Seruius ad 11. Aen. verſ. 384. quare Dionyſ. Ha-
licarnaſ. lib. 5. Menenium deuictis Sabinis ducit triumphatorem
ἐφ' ἁρματίου δίφρου βασιλικοῦ *in ſella curuli*: regia quomodo & Liu.
ſup. *curuli regia ſella*.

Si ad exercitus ibant, aut in Prouincias, ſecum habuiſſe Curulem
nullus dubito. Hinc mentio ſellæ caſtrenſis: hinc militaris, aut Im-
peratoriæ, ſeu ſtrategicæ. Talem vocat Dionyſ. Halycarn. ἀρχαιολ.
lib. 8. qualem habuere Conſules egreſſi ad exercitum; ſed de his pro-
ximo capite. Romanæ huius ſeſſionis ritum, ac morem ſeruatum fuiſ-
ſe à P. Aemilio in Macedonia, poſtquam debellaſſet ex Liuio conſtat.
*Aſſuetis regio imperio, tamen nouum formam terribilem præbuit tribunal,
ſummotor aditus, præco, accenſus, inſueta omnia oculis, auribuſque, quæ vel
ſocios, ne dummodo hoſtes victos terrere poſſent*. V. lib. 45. & quæ de
Marcio Coriolano apud Volſcos refert Dionyſ. Halicar. lib. 8. ac de
P. Scipione in Hiſpania oppidum Badiam circumſedente Val. Max.
3. 7. n. 1. Rom. ſed vbicumque ſtaret, migraret Curulis; priuatim,
an publicè; domi, foriſue; præcipua illius manſio, ac metatio pluri-
mum ſuggeſtus, & locus editior, ſeu tribunal, aut ſolium. Quod quo-
niam auguſtam Principis Maieſtatem potiſſimum decet, de ſede prin-
cipali, aut Imperatoria placet aliquid ſubtexere, vt mox ad tribuna-
lia prouehamus.

CA-

CAPVT XIII.

Sella *Imperatoria* ἀρχικὸς, ἡγεμονικὸς, στρατηγικὸς, non alia à curuli. Sella *Castrensis*. Tribunal in castris prætorijs. δίφρος βασίλειος. Thronus. θρόνος. *Sedes regia*. ἁρμάτιος δίφρος. Dionys. Halicar. expensus. Sedes *Herilis*, *Regalis*. Sella *aurea* Cæsaris. Suet. declaratus. Leonardus Augustinus. Elegantiorum sellarum prompta specimina. Nefas priuatis sellam Principis occupare. Maiestas sellæ regiæ apud Persas. Regis διφροφόρος. Xersis ἀργυρόπους: quæ αἰχμάλωτος dicta. Aliæ & aliarum gentium sellæ aureæ.

IMperator olim, vt notum est, idem ac Dux exercitus, & rei bellicæ summus antistes. Hinc sella *Imperatoria*, quæ Dionysio Halicarn. στρατηγικὸς (vbi de Consulibus loquitur) quasi Prætoria, siue Imperatoria; est enim στρατηγὸς, quicumque Præfectus, aut Princeps; & si propriè in exercitu. Eadem & ἡγεμονικὸς à Ducatu; & ἀρχικὸς ab Imperio. *Castrensem* quoque reperio, cuius meminit Suet. in Galba cap. 18. *Adoptionis die, neque milite alloquuturo castrensem sellam de more positam pro tribunali, oblitis ministris, & in Senatu curulem peruersè collocatam:* quasi equidem castrensis à curuli differret, quas distincto nomine Suetonius demonstrat. Sed id magis est, vt locum, non formam in hisce sellis diuersam declari velit. Vtramque puto curuli specie fuisse: sed castrensis magis expedita, ac veluti in procinctu, more militum. Ostendunt nummi, & probant historiæ. De Vitellio apud exercitum Tacit. histor. 2. cap. 59. *Valentem, & Cæcinnam pro concione laudatos curuli suæ circumposuit.* de Cæsare Dio lib. 44. pag. 244. καθέζεσθαι ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου πανταχῆ, *Vt vbique sella curuli sederet*. Seruius ad 11. Aeneid. 332. *Romanorum Imperatorum insigne fuit sella curulis, &c.* Sic quoque Romæ in Castris Prætorijs Tribunal. Tacit. 1. hist. 36. *In suggestu, in quo paulo ante aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem collocarunt;* loquitur de Prætorianis militibus; & lib. 15. ann. 29. *medio Tribunal, sedem curulem, &c.* Apud Armenos absenti Neroni id positum fuerat.

Deletâ Republicâ, atque vrgente dominatu Imperator fuit, qui Princeps; cuius sella (equidem credo) operosior; cultuque aucto, paulatim ex ebore in aurum, ac pretiosum quiduis refìcta. Curulis

tamen plurimum, aut non admodum diuersa, nisi qua luxus, lusúsque artificis ornatu, sumptuque nouam faciem appinxisset. V. Icones supra productas Imperatorum sedentium. Hinc δίφρος βασίλειος, & θρόνος: respicientes thronum, aut solium, in quo sedes: sed & θρόνος Hesychio, ἀνάκλιτος δίφρος, *sedes cum anaclinterio*, quod sanè decebat. Vocat & *quadrupedem*, & ἱερὸν δίφρον, καὶ ἐκπεποικιλμένον. *Sacram sedem, atq; exornatam.* V. inf. c. 27. Herodian. 4. in honorem Pertinacis. θρόνους τε τρεῖς καταχρύσους αὐτῷ εἰσκομίζεσθαι. *Sellas tres inauratas ei deferri.* V. & lib. 2. cap. 10. & 11.

Neque minùs Latinis *sedes regia*, quia olim vsi Reges Romani ante statum libertatis, detinueruntque dein Consules. Maro 11. magni operis vers. 334.

Et Sellam regni, trabeamque insignia nostri.

V. Cerdam, & quæ nos supra.

Sic Etrusci afferunt ad Tarquinium Priscum sellam eburneam. Sic Romani mittunt ad Porsenam Regem teste Dionys. 3. & 5. ἀρχαιολ. & iterum lib. 5. de Menenio in triumpho de Sabinis, ἐφ' ἁρματίου δίφρου βασιλικοῦ *in curuli sella regia*; quam ἁρμάτιον vocat, quippe in curru quæ posita erat; alioquin regia, & curulis hîc eadem est. Sed quoniam Menenius tunc in curru sedem occupabat, ideo vocat ἁρμάτιον: ne quis ταυτοεπείας arguat diligentissimum historicum. *Sedes Herilis* Corippo Africano 2. & 4. de laud. Iustin. *Regalis* Ammiano Marcellino lib. 19. *Sella Regalis cum aureo puluinari nullo vetante direpta est*. Spart. Adr. 23. *Sedile regium*. Vbicumque Imperator, fermè ibi sedes, ac thronus, siue in palatio, siue alibi, publicèque, aut intra lares. Apud Romanos initium à Cæsare, cui Romana gens iam prolapsa ad seruitium, & antiquæ indolis immemor ampliora humano fastigio illi decreuit Dio lib. 44. sup. laudatus. Suet. in vita cap. 76. *Sed & ampliora humano fastigio decerni sibi passus est: sedem auream in Curia, & pro Tribunali, &c.* quæ Suetonij verba quamdam, vt vt leuem mihi exprimunt obseruationem. Nonne satis erat dixisse *In Curia pro Tribunali?* Cur addidit coniunctionem, *& pro Tribunali?* An quia duplex ibi sella, alia inferiori loco, alia pro tribunali, vt pro occasione, aut opportunitate, qua vellet, quaue opus esset, sederet? An Tribunal, non curiam ipsam, sed forum intelligemus, vbi iudicia habebantur? Sic habuisset in Senatu, sic in foro habuisset. An tandē ad αὔξησιν honoris dictum à Suetonio; quasi non tantùm in curia, sed, quod amplius

plius est in tribunali eiusdem curiæ? Decus quoq; crescebat, & excellentia, quoniam non vulgarem, sed auream illi sedem decreuerunt. Dio lib. 44. 243. δίφρον ἐπίχρυσον vocat. Cic. 2. Philipp. 85 *sedebat in rostris collega tuus amictus toga purpurea in sella aurea coronatus.* & 1. de Diuin. 119. *quod paulò antè interitum Cæsaris contigit: qui cum immolaret eo die, quo primùm in sella aurea sedit, &c.* Claudian. in 4. Consulatu Honorij.

Portatur iuuenum ceruicibus aurea sedes.

Sic igitur descitum à prisca curulis simplicitate: cæpitque ebur aurescere, quia mores quondam aurei vitijs lutari. Prout ingenium Principis, aut sæculi intemperies prouocabat, varia prorsus in ijs sedibus elaborandis cura, atque ars. Tapetes insuper, puluilli, stromata picta, auro limbata, paragaudis, instit is, gemmis sumptuosa; sigilla, ac toreumata; si quod ebur, scissile, aut anaglypticum; lapidum tessellæ; auri, atque argenti laminæ, crustæ, segmenta, aut bractearum subtilis litura. Sellam honestissimo cuique præb tam clauis argenteis distinguens Homerus Odyss. Θ. columnæ innixam refert in speciem throni.

——— θρόνον ἀργυρόηλον
μέσσῳ δαιτυμόνων πρός κίονα μακρὸν ἐρείσας.
——— sedem argenteis clauis
Medio conuiuarum longæ apposuit columnæ.

Sed hic locus me admonet, vt specimina quædam sedium apponam tùm Romanarum, tùm exterarum, quas aut ornamento, aut dignitate, aut artificij raritate magis visendas existimaui. In veterum monumentis adhuc sedent, ac sine dolo malo tibi lector repræsento. Nonnullæ sunt Numinum, Deorumque (vt vocabant) immortalium. Sed & Imperatores suos cœlestibus adscribebant, Deorumque, etiam dum viuerent, cognominibus venerabantur, religionibusque inuocabant: imò & sellæ ipsæ Principum in templis adoratæ. Illud interim non oscitanter aspexi fœminis plurimùm cum reclinatorio, & ornatiores positas sedes in Nummis, alijsque vetustatis reliquijs; quoniam molliorem sexum decebat molliori cultu conquiescere. Sic Deabus, aut Virtutibus id genus positæ sellæ, vt Concordiæ, Saluti, Pietati, Paci, &c. Fermè autem sub harum imaginibus Principales, & Augustas fœminas exponebant. Animaduerto demum in ijs nummis, quos Prouinciæ, aut Græcæ, aut Asiaticæ cudebant, elaboratas

magis, atque artificiosas sedes apparere: quod earum gentium, aut luxum, aut industriam facilè arguit. Miscellum sedium rariorum apparatum oculis lustra, & boni consule.

In horto Principis Ludouisij. V. in fine libri (n. 14.) In horto Principis Iustiniani (n. 15.) In Sanctæ Mariæ Transtyberinæ (n. 16.) singulas marmoreas, quarum exempla Româ misit ad Serenissimum Principem Leopoldum Leonardus Augustinus Vir (dicam cum Gellio) *memoriarum veterum exequentissimus*. Apud Boissard. par. 3. 129. (n. 17.) Apud eumdem parte 6. 5. vbi duo vtrinque sedentes Fortunæ (n. 18.) ibid. 22. (n. 19.) ib. 127. (n. 20.) Apud Goltz. in Aug. 23. 5. & Cæs. 22. 5. (n. 21.) Apud Erizz. 271. in Domitiano (n. 22.) ib. 337. in Traiano (n. 23.) ib. 421. in Aelio (n. 24.) Tristano tom. 2. 285. (n. 25.) ib. 469. (n. 26.) ib. 510. (n. 27.) ib. 567. (n. 28. Numeri 29. & 30.) typos mihi fecit communes Serenissimus idem Leopoldus Româ missos ab Augustino. Liberaliùs prompsi figurationes, præcipuè ob varietatem fulcrorum, quibus dorso incumbitur, quoniam infra de ijs agendum erit.

Sed ad Cæsaris sellam auream redeamus: meminit Plutarch. in Cæs. Cic. 15. ad Atticum epist. 3. *de Sella Cæsaris bene Tribuni, &c.* vbi de sella aurea docti adnotatores rectè explicant. Mera autem diuinatio, dum aiunt respondere Tullium Attico suo, bene factum fuisse à Tribunis plebis, quod Cæsari necato sellam auream poni vetuerint in ludis. Nusquam (quod ego repererim) tradunt historici id factum fuisse plebiscito, aut Tribunorum, sed potius Antonij Consulis interdicto, vt Appianus lib. 3. Dio lib. 45. p. 273. Vterque sellam auream memorat, ac coronam desuper, quam & gemmis ornatam facit Dio, qui pariter refert lib. 57. sellam hanc auream à Vibio Rufo fuisse priuatim adhibitam nescio qua ambitionis voluptate, & luxus ostento: licuitque impunè facere; cùm tamen non sine piaculo Imperatoria sedes à priuatis occuparetur, vt mox dicemus. Sed rudi adhuc dominatu, aut fortè ob inuidiam Cæsaris non anquisitum in Vibium, qui nihil alioquin, præter leges fecerat, dum sedem Cæsaris recens extincti, & hostis Reip. tunc iudicati omni maiestate (vt ità loquar) exutam in priuatum vsum conuertit. Cæterum in ea sella possidenda delicias fecisse Vibium, tanquam Imperij omen, aduertit idem Dio ὡ̃ διὰ τὸν δίφρον χαῖσαρ ἐσόμενος. *Vel propter sellam Cæsar futurus*; ac veluti admiratur. οὐ μὴν οὔτε αἰτίαν τινὰ ἐπὶ τούτῳ ἔσχε,

ἔσχε, *neque ob id causam dixit*. Peculiarem igitur quamdam sanctitatem in hac sede Principali stetisse, quam non liceret nisi impietatis crimine priuatim occupare, multa veterum testimonia nos docent. Dio nuper allatus, qui insuper lib. 74. siue potiùs abbreuiator ex eo inter ostenta, & prodigia Imperij Seuero oblata, ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἔφηβος ὢν ἔτι ἀγνοίᾳ ἐνιδρύνθη, *adhuc ephebus in sella Imperatoria per imprudentiam sedit*. Spartian. in hac ipsa narratione Seueri vitâ cap. primo: *Sedit & in sella Imperatoria temerè à ministro posita ignarus, quod non liceret.* Idem auctor in Adriano cap. 23. *Seruianum quasi affectatorem Imperij, &c. quod in sedili regio iuxtà lectum posito sedisset.* Nunc *Sedile Regium*, nunc *Sellam Imperatoriam* vocat Spartianus. In cubili, in triclinio, in templo, in curia, in theatro, in via, in castris, vbique sua Principis erat sella, quam nefas, ac piaculum vsurpare. Vide Casaub. ad Spartian. d. cap. 23. Torrent. ad Sueton. Galbam cap. 18. Lud. Orlean. ad Tacit. p. 783. Inter cætera Iudeæ regum decora, quibus dignitatem suam asserebant, id cautum, ne quis alius Sella eorum vteretur, quod ex auctore Aruch, tradit Casaubonus. Nostris moribus in argumentum segregis, atque intactæ Maiestatis sella regnantis obuersa parieti sub vmbellis locatur, vt nemini non innotescat, non licere priuato salua Principali fortuna eam occupare. Capitale id olim apud Persas. Val. Max. 5. 1. n. 1. inter extera. *Id ei salutare futurum dicens, quod apud Persas capitale extitisset solium regium occupasse*. Frontin. 4. stratag. 1. 6. exemplo 3. *Si in Persis natus esses, in regia sella resedisse tibi capitale foret*. Curt. hist. 8. c. 4. *intelligis miles quanto meliore sorte, quàm Persæ, sub Rege viuatis. Illis enim in sella Regis consedisse capitale foret, tibi saluti fuit*. Adde Diodorum Siculum lib. 17. qui βασιλικὸν θρόνον appellat: Omnes isti humanitatem tam dicti, quam facti in Alexandro narrantes, quod apud eos legere est. Omninò ex ijsdem Brissonius lib. 1. Regn. Pers. p. 20. qui alia obseruat.

In Leone Augusto Marcellin. Chron. ad annum 462. loquens de quodam Iacobo medico, *statimq; regia in sella iuxta torum Imperialem posita sine vllo Augusti nutu consedit*. Quasi nimium mansuetus fuerit hic Leo, temeritatem medici nec nutu quidem coarguens. Quanti suam sedem fecerint Parthorum, siue Persarum Reges, vel eo constat, quod à Traiano inter prædas captiuam sollicitè, nec semel repetierint. Romani autem contra veluti pignus partæ gloriæ apud se reti-

retinuerint, postulata illorum eludentes. De Adriano Spart. in vita c. 13. *Toparchas, & Reges ad amicitiam inuitauit, inuitato etiam Cosdroe Rege Parthorum, remissaque illi filia, quam Traianus ceperat, ac promissa sella, quæ itidem capta fuerat.* Neque tamen fidem præstitit, maluitque filiam, quàm sellam reddere. V. Casaub. hic, & Briss. de Reg. Pers. p. mihi 50. Neque aliter Antoninus Pius, qui repetenti Regi postmodum pernegauit. Lamprid. in eo cap. 9. *Sellam regiam Parthorum Regi repetenti, quam Traianus ceperat, pernegauit.*

De hac Sella Regia illud quoq; scriptum reperi, inter cætera ministeria comitatus Regij fuisse *βασιλέως διφροφόρον Selligerulum Regis*; cùm enim descendentem è curru Persarum Regem puderet stare pedibus, vel manibus suorum in ipso descensu fulciri, admouebant illi sellam, in quam desiliret: perpetuusque aderat ea de re comes, & baiulus sellæ: quod ex Dione refert Athen. lib. 12. cap. 2. in ea verba desinens, *καὶ ὁ βασιλέως διφροφόρος εἰς τοῦτο εἵπετο, & ob id Regis Diphrophorus* (sellæ portitor) *sequebatur*: Briss. 1. de Regno Pers. p. mihi 132. maluit apud Athenæum legere *δορυφόρος*; ego retineo libentiùs *διφροφόρος*. Quis non videt quanto satiùs ad Persicam magnificentiam ostendendam, si peculiari quis officio, ac nomine sellam Regiam gestauerit, quàm si vni è cæteris stipatoribus iniunctum id muneris fuerit? Celebre apud Scriptores Cyri solium, de quo Horat. 2. 2. Od.

Redditum Cyri solio Phraatem.

Curt. 6. *Cyri sedem* appellat, quam Plutarchus Κύρου θρόνον 2. de fort. Alex. quasi ea sede regali tota staret Maiestas, & amplitudo Persici Imperij. Claudian. 4. Honor. Cons.

Si Tibi Parthorum solium natura dedisset.

Sed ab hisce sellis aureis oculos nondum reuocemus, quos ita flaui fulgor metalli delectat. Χρυσοῦς δίφρος vocatur ea Persarum Athenæo d. lib. 12. Artaxersem in auspicio Regni sedisse *θρόνῳ χρυσῷ διαλίθῳ sede aurea gemmata* tradit Ioseph. 1. bell. Iud. cap. 17. Talem auguror fuisse, in qua Xerses Naumachiam spectauit, sed argenteis pedibus. Hinc ἀργυρόπους δίφρος vocata, hoc est *Sella argentipes*: quam & Athenienses αἰχμάλωτον dixerunt, quoniam post Xersis fugam, in eorum potestatem venit. V. Harpocrationem, atque ex eo Suidam in ἀργυρόπεζα. Catullus nupt. Pelei, ac Thet.

Ipsius at sedes, quacumque opulenta recessit

Regia, fulgenti splendent auro, atque argento,
Candet ebur solijs ——

Pertinacis Imp. θρόνυς τρεῖς καταχρύσυς *Sellas tres inauratas* obseruauimus sup. apud Herodian. lib. 4. Corn. nepos de sella Alexandri in Eumenis vita.

Sellam auream cum sceptro, &c. De argentea, aut argentata Lamprid. in Heliogab. c. 4. vbi de probroso Senatus Cons. quo Princeps probrosior probrosissimis fœminis senaculum dedit, condendique ius Senatus Consulti. In quodam eorum, præter alia decretum, *quæ sella veheretur, & vtrum pellicea, an ossea, an eborata, an argentata.* Coripp. Afric. lib. 2.

Auratum scandens solium, sedemque paternam
Constructam plumis, pulchrisq; tapetibus aptam.

V. Barthium aduers. 9. 12. De sedibus aureis apud alias gentes, quæ notat Buleng. de Imperio Romano lib. 2. cap. 19. qui & de Sella Imperatoris lib. 1. cap. 19. sed, vt solens est, ad alia egreditur, ac nihil minus ibi, quam quæ πρὸς Διόνυσον; sellamque, ac lecticam sæpius confundit.

CAPVT XIV.

Absentibus, aut defunctis positæ sellæ in honorem. Coronæ super ijs ex lauru, auro, &c. Sceptra, rami, fasces. Quandoque effigies locatæ. Ad Principum sellas habitæ consultationes tanquam præsentium: oblatæ pecuniæ, victimæ cæsæ. Sella aurea nonnunquam pro inaurata, aut imbracteata: non ὁλόχρυσος: quandoque tota ex auro; quomodo statuæ, & alia donaria. Auro *imbractcari*, indè nostrum *Imbrattare*.

NOtatu dignum est tùm absentibus, tùm defunctis vita Principibus positas fuisse sedes in argumentum honoris, maiestatis simulacrum, præsentiæ imitamentum, iucunditatemq; ac solatium memoriæ. Quasi equidem suo ipsorum numine, ac cęlesti vultu, nusquam non desint, vt prouidentiam commodent, impertiantque auxilium tuendæ Reip. Suet. Cæs. sup. c. 76. *Sedem auream in curia, & pro tribunali, &c.* Dio. lib. 44. & 45. Appian. 3. de quibus sup. Tacit. 15. ann. *Medio tribunal, sedem curulem, & sedes effigiem Neronis*

ronis sustinebant. & 2. de Germanico: *vt nomen eius saliari carmine caneretur, sedes curules Sacerdotum Augustalium locis, superque eas quernæ coronæ statuerentur.* V. hic Lipsium, quem laudat etiam Casaub. ad Suet. Cæs. cap. 76. superiùs adducti, sellasque in theatrum mortuis illatas pariter animaduertit. Ampliùs obseruo ita positam mortuis sedem, vt apud eam reuerentiæ, & obsequij causa quasi erga viuentes assiderent, quod Dio narrat, siue eius abbreuiator lib. 71. pag. 813. de Faustina defuncta. καὶ ἐς τὸ θέατρον χρυσῆν εἰκόνα τῆς Φαυστίνης ἐπὶ δίφρου, &c. καὶ περὶ αὐτὴν τὰς γυναῖκας τὰς δυνάμει προεχούσας συγκαθίζεσθαι. *Et in theatrum auream imaginem Faustinæ super sella, &c. & circa eam illustriores fœminas assidentes, &c.* De Pertinacis imagine, sedibusque tribus aureis eidem decretis ab Imperatore Seuero, vt in theatrum inferrentur, plurifariam ex Herodiano diximus. Coronæ autem & his sedibus impositæ; Tacitus superiùs, ac nummi, quos protulimus tum Græcos, tum Romanos cap. 11. Simulque super sellas rami laurei, aut fasces, vel ad pedes earum vtrinque positi in ijsdem nummis. Corn. Nepos in Eumene de sede Alexandri *In sellam auream cum sceptro, ac diademate, &c.* V. & Appian. lib. 3. Dionem lib. 44. p. 243. de sella aurea Cæsaris cum corona gemmis distincta, quam in spectaculis ponerent, τούτε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον, καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον ἐξίσου τοῖς τῶν θεῶν, *Auream eius sellam, & coronam gemmis, & auro insignem, parem illis Deorum.* V. infra cap. 36. Nec corona tantum, sed effigies locata sedentis Principis super Curuli Tacit. 15. Ann. *Medio Tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis sustinebant.* Dio in eclog. καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες Νέρωνος ἐστάθησαν, *ac super* eo (suggestu) *imagines Neronis statutæ.* V. & 1. hist. vbi de Galbæ, & Othonis statuis in suggestu. De Domitiano Plin. panegyr. *Iamdudum illi radiatum caput, & media inter Deos sedes auro staret, atque ebore.* Obseruat Lipsius. Puto autem huc spectare *Sellisternium*, de quo alibi. Neque minus commemorabile ad eamdem Principis sedem tanquam viuentis, videntisque habita de grauissimis belli, pacisq; negotijs consilia: illic res arduas, ac difficiles fuisse agitatas: in cuius conspectu oborta statim reuerentia, ac fidei pudore, iram, studium, æmulationem posuerint ciues, deque publico bono, ac salute egregiè statuerint. Ptolemæus apud Curt. lib. 10. cap. 6. post Alexandri mortem in ea altercatione de substituendo Rege. *Mea sententia hæc est, vt sede Alexandri in Regia posita, qui con-*

filijs eius adhibebantur, coeant quoties in commune consulto opus fuerit: eoque, quod maior pars eorum decreuerit, stetur. Eumenes deinde hunc ipsum morem vaframenti loco habuit, vt Argyraspidas tumultuantes in obsequium pertraheret; sed coronam, sceptrumq; sellæ adiunxit, quo augustiorem obijceret speciem auctoritatis, ad continendos in officio milites. Corn. Nepos in Eumene. *In principijs nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro, ac diademate iussit poni, eoque omnes quotidiè conuenire, vt ibi de summis rebus consilia caperentur, &c.* V. & Plutarchum in eadem vita. Polyenus stratag. lib. 4. in Eumene, Diodorus Sic. 18. 60.

Adoratam Caligulæ sellam Dio scribit lib. 59. p. 659. imò tanquam præsenti Principi argentum ex more, qui sub Augusto inualuit, oblatum.

Τοῦ Γαΐου δίφρον τὸν ἐν τῷ ναῷ κείμενον προσεκύνησαν καὶ ἔτι καὶ ἀργύριον κατὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ἔθος ἰσχύσαν, ὡς καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ διδόντες κατέθεσαν, *Gaij sellam in templo positam adorarunt, & argentum ex more, qui sub Augusto inualuit, tanquam præsenti obtulerunt.* Victimas cæsas ante illam Neronis à Tiridate refert Tacit. 15. annal. Quod si tam magnum vel humanæ decus auctoritatis, vel diuinitatis etiam opinio hisce sedibus tribuebatur; mirari desino, quòd impietatis accerseretur, si qui Imperatoriam sellam occupare, non publicè tantùm positam (quod sanè grauius) sed vel intra palatium, ac domesticam foret ausus. V. quæ supra disseruimus; atque hoc ipsum est, quod Dio notauit lib. 57. de Vibio Rufo, cui contigit impunè sellam Cæsaris domi, & ad priuatos vsus adhibuisse. Sed id consulto Vibius fecerat, simulque Ciceronis vxorem in Matrimonio habebat: vtroque gloriabundus, & vanus; aut oratorem se propter coniugem; aut Cæsarem propter sellam ostentaturus.

Mantissæ loco non absistam apponere memoratam toties sedem auream apud Historicos, non de solido auro semper intelligi: quasi totæ ex eo, & ὁλόχρυσαι. sed vel inauratas, ac distinctas, principijsq; metalli bracteis opertas, eo tamen pacto vocarunt; sic ceruical, puluinar, vestem auream, quæ texta, variegata, nitens auro foret. Græcis κατάχρυσος, διάχρυσος, ἐπίχρυσος. Non negarim quandoque potuisse è solido auro conflari, apud Reges præsertim Persas, aut Barbaros, de quibus suprà.

Talis omninò extitisse debuit, quam Magus in cubiculo habebat,

cuius ſedis pedem arripuit, eoque pugnauit aduerſus percuſſores ſuos: cui namque vſui ad pugnandum, niſi è ſolido metallo pes ille conſtiterit? V. Briſſon. d. lib. de regn. Perſ. p. 50. lib. primo. χρυσοῦς δίφρος, *aurea ſella* Alexandri M. ſub eo tabernaculo immaniſſimi luxus memoratur Athenæo lib. 12. cap. 9. Nonnunquam id Romanis conſentirem factum. Aureæ ſellæ ſæpiùs meminit Cic 15. ad Att. epiſt. 3. Verrina 4. & primo de Diuin. Certè de ſtatuis ſcimus è ſolido auro, argento, &c. fuiſſe poſitas tum Principibus, tum priuatis. Non loquor de donarijs, alijſque, quæ ſacrabant Numini alicui; tunc enim & ſedes, & ſigna, & vaſa è ſolidis ducta, flata, ſculpta metallis haud pauca fuerunt. Statuas ex auro ſolidas legimus multas apud Scriptores, ac refert Figrelius cap. 16. eruditi operis de ſtatuis illuſt. Rom. quæ vero non totæ ex auro, eæ dictæ Auratæ, auro illuſtres, ſub auro, ex ære auratæ, &c. vt in antiquis ſæpè inſcriptionibus, notatque idem Figrelius Tacitum ſequẽs Ducem Salmaſium ad Trebellij 30. tyrannos in Tito. Sic *auro imbracteari* dicuntur eædem ſtatuæ Ammiano lib. 16. laminis nempè, bracteiſue obduci tenuiſſimis. Indè noſtrum *Imbrattare*. Sidon. Apollin. 8. 8. *eboratas curules, & geſtatorias bracteatas*. V. Sauaronem ad hunc locum, ne exſcriptorem agam. Huius artificij, aut luxus nimiùm quantùm exquiſita quotidie ſerpit induſtria magno cum auri detrimento, quod omnigenæ ſupellectili ſuperfunditur, atque illinitur. Adeò tam pauca ſunt, quæ è ſolido ſint bona, & non adſcito fuco reſplendeant.

CAPVT XV.

Tribunal, Suggeſtus, Bema, &c. Faſtigium in domo, ἀκρωτήριον. Auditorium. Pro Tribunali ἐπὶ τοῦ βήματος. In iure. De plano; Leuato Velo; χαμόθεν. Pro Roſtris: *curules illic ſellæ. Tribunalium deſcriptio, atque icones. Aſinus Piſtorij tribunal aſcendens. Solia veterum illuſtriora.* θρόνος: Trono, Seggio. *Pro tribunali ius dictum. Principes medij ſedentes.*

CVm ſedibus iſtis Imperatorijs (dum mihi quoque, vt Vibio Ruſo fraudi ne ſit) ſenſim & aptè deuehor; imò extollor, & aſſurgo ad Tribunal. Celſus hic, atq; editus locus digna ſtatio ſedis tùm Principum, tùm Magiſtratuum. De Principali nunc:

ſed

ſed nihil tam vulgatum, ac detritum: delibo quæ in rem noſtram magis. *Suggeſtus, Pulpitum, Tribunal, Bema, Thronus, Solium*, alijſque nominibus haud multum diſparibus notabatur. Sed nihil his immoror, neq; vocum originationes ſollicito. V. Iſidor. 15. 4. Flor. 4. 2. de honoribus in Cæſarem congeſtis: *Suggeſtus in Curia; faſtigium in domo; menſis in Cælo, &c.* quæ appoſui ob mentionem Faſtigij, hoc eſt, ἀκρωτηρίꙋ ſupra ædes. Non parco admonere *Tribunal* vocitari tum pegma, aut tabulatum, vel molem, vbi ſedebatur, ac ſternebatur; tum forum ipſum, auditorium, iudicium, vel dicaſterium, vbi ſedes diſpoſitæ. Sed Auditorium tamen quid diuerſum à Tribunali; in eo namque agentium cauſas poſtulata audiebantur; in Tribunali ius promebatur. Solemne, ac iudiciarium *Pro Tribunali ſedere*, quod Græci πρὸ, vel ἐπί τꙋ͂ βήματος. *Bema*, pro Iure, ſiue iudicio Græcis I. Conſultis; ἐν βήματι, *In iure* Baſilic. 70. tit. 5. de noxal. act. Feſti Epitomator *Pro* ſignificat *In*, vt *pro roſtris, pro æde, pro Tribunali*. Idemque Feſtus, *pro cenſu, &c. accipi debet in cenſu; vt ait M. Varro in lib. 6. rerum humanarum. Sicuti pro æde Caſtoris, pro Tribunali, pro teſtimonio.* Alij exponunt *Pro*, hoc eſt, *ante*, ſic *pro Roſtris, pro curia, &c.* Opponitur τῷ *Pro tribunali*, quod I. Conſultis eſt *De plano*, & aliter *Leuato velo* l. 1. § 8. D. ad Turpilianum: *Item pro Tribunali, non de plano*, & l. 1. de conſtit. Princib. *Vel de plano interloqutus eſt*; ac fermè *Interloqutiones* dictæ, quæ ita pronunciabantur, & *Interloqui*: ſicuti *Edicere, & edicta interponere.*

Nonnulla namque genera, quin etiam partes cauſarum (quippè grauioris diiudicationis) ſtrepitum, atque æſtum forenſis iurgij flagitabant; neque de plano, vt multa alia, ſed pro tribunali exitum ſortiebantur. Huc traho verba elegantiſſima veteris I. Conſulti in lapide Gruteriano 408. 1. *quibus munera Decurionatus, vt paucis iam oneroſa, honeſtè de plano compartiamur*. Compendiosè, ac ſummariè, ac ſine perquiſitione cenſus (vt opinor) eſt illud *de plano*. At ad rem noſtram. Suet. Tiber. cap. 32. *è plano, aut è quæſtoris tribunali*. V. hic doctiſſimum Torrentium. Eſt igitur de plano χαμόθεν, cum ſedetur inferiùs, nec aſcenditur. Gradus namque ad tribunalis faſtigium, vbi ſella poſita Plin. paneg. *aſcendere curulem, induere prætextam.* Editum hunc locum forſan reſpexit Iuuen. ſat. 10.

—— —— *ſummas donare curules*. Lucan. 5.
Lentulus è celſa ſublimis ſede profatur. Sil. 8.

Hæc altas eboris decorauit honore Curules.

Caſſiodor. 6. 3. in form. præf. Prætorio. *Tribunal tuum ideò tam excelſum factum noueris, vt locatus ibi nihil humile, abiectumque cogitares.* Spiſſa ſunt teſtimonia, ſed interiungimus: dum ne indictum relinquamus omnium celebratiſſimum Tribunal, aut ſuggeſtum apud Rom. Id *Roſtra* toties memorata, in quæ conſcendebant concionis habendæ cauſa, vbi orabant, iurabant, magiſtratus, & imperia auſpicabantur. Protuli tibi iconem ex nummo Auguſti apud Goltz. p. 71. n. 5. ſup. cap. 10. & in calce libri Icon. n. 2. Vides duos ſedentes, & roſtra nauium baſi præfixa, de quibus Plin. 16. 4. & Dio. 6. Togati apparent Conſules pro Roſtris in curuli, an potius ſubſellio, vel biſellio, quod capit duos. Sed curules fuiſſe illic compoſitas non ambigo ad vſum capeſſendi honoris, præſertim Conſulibus. Quare ad Stiliconem Claudian. in eius conſulatu lib. 3.

Circumfuſa tuæ conſcendant roſtra Curules.

Et in Pan. 6. Conſ. Honorij.

——— *Agnoſcunt roſtra curules.*

Suet. Ner. 12. *Curuli reſidens apud Roſtra.* Malim Curules legere, quàm ſecures. Græci ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, *Pro roſtris.* Et βῆμα δημηγορικὸν, ſuggeſtum ipſum. Sic Ammian. lib. 16. veluti peculiare Conſulum agnoſcit, elatum, & ſcanſile nominans, *elatoſque vertice ſcanſili ſuggeſtus Conſulum, &c.* Aliorum Bematum, aut ſuggeſtorum figuras ſuppeditant frequentiſſimè nummi; ij præſertim, in quibus congiaria, & liberalitates exhibentur. Viſitur Imperator in edito ſedens ſuper curuli, alius quoque præfectus frumentarius, aut adminiſter largitionis in extremo ſuggeſtu, quâ gradus ſcalarum deſinunt, ad munera diuidenda, & explorandas teſſeras: alij pone, circùm, infra ſtantes; nonnunquam duo, treſue Cæſares conſidentes. Ex innumeris ſpecimen, aut guſtum tibi damus; propter ea potiſſimùm ſuggeſta, quæ ornatiora nobis viſa ſunt, emblematis, ſegmentis, clauis, parergis, & ſculptili opere variegata. Talia præferunt nummus Neruæ apud Erizz. p. 297. & Traiani p. 367. & Seueri 663. Duo ſimul Principes Marcus Antoninus, & Commodus apud eundem Erizzum p. 475. Balbinus, Pupienus, Gordianus 690. 1. Septimius Seuer. cum Geta, & Aurel. Anton. apud Triſtan. t. 2. pag. 96. Gordianus Pater, & filius 468. Seuerus cum filijs 262. Philippi Pater, & filius 569. vbi ſedes cum ſcamno, aut ſuppedaneo. V. imagines à n. 21. vſq; ad 39.

Tri-

Tribunalis deſcriptionem, ac menſuram habes apud Latinæ architecturæ magiſtrum lib. 5. cap. primo. *Tribunal eſt in ea æde hemicyclij ſchematis minore curuatura formatum*; loquitur de Tribunali in æde Augusti. *Eius autem Hemicyclij in fronte eſt interuallum pedum XLVI. introrſus curuatura pedum XV.* Cæterum maior, aut potiùs ordinaria curuatura, ſiue ſpatium dimetiens erat pedum xxiij. ad arcus proportionem, vt idem docet.

Cogito interim, ac ſplen mihi ſalit, non tam arduum, ac difficilem fuiſſe aſcenſum illum per gradus ad tribunal, qualem deſcripſimus: aut ſaltem pro locorum vſu, populorumque inſtitutis, mitiorem alibi, & mollioris aditus, ſi fides Amm. Marcellino lib. 27. in ea facti narratione mihi lepida, tunc ominoſa, quod in noſtræ Etruriæ vrbe Piſtorio contigit; cùm non iniquæ mentis aſellus (quippe ius iam iam ruditu dicturus) tribunal aſcendit. *In oppido enim* (inquit) *Piſtorienſi prope horam diei tertiam ſpectantibus multis aſinus tribunali aſcenſo audiebatur deſtinatiùs rugiens: & ſtupefactis omnibus, qui aderant, quique didicerant, referentibus alijs, &c.* tu vide euentum; conueniunt Luciliana illa.

—— rudet è roſtris, atq; euilitauit
Concurſans veluti ancarius, clareq; quiritans.

O ſuperſtitioſos veteres, ac nimium religentes! Quid nos hodie in tali re? Non adeò miraremur.

Illius admirandi, atque omnium ſplendidiſſimi tribunalis, quod ſapiens Rex ſibi ſtruxit, vt Populum diuini promiſſi hæredem iudicaret, deſcriptionem habes lib. 3. reg. 7. Intra prætorium ſuum Olophernem inuenies *ſedentem in Conopæo, quod erat ex purpura, & auro, & ſmaragdo, & lapidibus pretioſis intextum, &c.* in Iudith cap. 10. Ditiſſimum aliud, in quo Rex Parthorum ius dicebat, ac legatorum poſtulata excipiebat, refert Athen. lib. 11. cap. 2. Ac de celebri illo Perſarum formâ platani aureæ, ac vitis aureæ, confectâ illic è gemmis vuâ; itidemque de Alexandri Magni tabernaculo, vbi ſella aurea, ac ſuggeſtus ad eaſdem imperij artes lib. 12. cap. 9. De Cyri ſolio diximus capite proximo. Totus autem hic ſuggeſtus editior, & ſcanſilis apparatus regum, nobis, *Trono, Seggio, Soglio*, vt Græcis θρόνος, σκηνή, Thronus, ſcena: *Tabernaculum* quoque, & χρηματιστήριον, cui vmbellæ non deerant, & vraniſci, quibus tegerentur (*Baldacchini*) aliaq; non pauca ad enormem luxus ſpeciem, pudendumque aſſum-

ptæ

ptæ Diuinitatis fastum. V. Lipsium de Amphit. cap. 11. Bul. 3. c. 3. de Imperatore, vbi de tribunali, & 2. cap. 19. sed thronus etiam, θρόνος, sola ipsa sedes Græcis, quoniam in throno, aut solio collocabatur. Pro tribunali igitur iura reddita. Suet. Vitellij cap. 9. *Viennæ pro tribunali iura reddita*, & Aug. 33. *ipse ius dixit assiduè, & in noctem nonnunquam si parum corpore valeret, collocata lectica pro tribunali.* De Tiberio Tacitus. *Iudicijs assidebat in cornu tribunalis, ne Prætorem curuli depelleret*, primo annal. 75. Suet. hac ipsa in re cap. 77. *Magistratibus pro tribunali cognoscentibus se offerebat consiliarium, assidebatque mistim, vel ex aduerso in parte primori: & si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat, iudicesq; aut è plano, aut è quæsitoris tribunali, &c.* Dio itidem hæc narrans lib. 57. p. 606. ἐπὶ τοῦ βάθρου τοῦ κατάντικρυς ἀυτῶν κειμένου καθίζων ἔλεγεν ὅσα ἐδόκει ἀυτῷ. *In subsellio è regione ipsorum* (magistratuum) *posito sententiam suam promebat*. Fermè autem aduerti Principes medios Consulum sedisse, aut aliorum, quos cohonestatos volebant; aliquando filiorum, aut Cæsarum, vt ostendunt nummi superiùs producti cap. 13. De Tiberio Suet. in vita cap. 7. *Positumque in septis tribunal, Senatu adstante conscendit: ac medius inter duos Consules cum Augusto simul sedit.* Marcello defuncto sella curulis ponitur in theatro media inter præfectos ludis Magistratus. V. Dionem lib. 53. De Claudio idem cap. 23. *De maiore negotio acturus in Curia medius inter Consulum sellas Tribunitio subsellio sedebat.* Dio lib. 60. p. 675. in hoc ipso facto ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ, καὶ ἐπὶ βάθρου (lego ἢ ἐπὶ βάθρου) καθείμενος, &c. *medius Consulum in sella Curuli, vel Subsellio*: quod *Tribunitium* vocat Suetonius. Nunc igitur subsellio, nunc sella vtebatur: sed illo ad modestiam, ac ciuilitatem, vt mox dicemus. De Caligula idem Dio 59. 649. ἐπὶ τοῦ βήματος ἐν δίφρῳ μεταξὺ τῶν ὑπάτων καθεζόμενος, &c. *Pro Tribunali in sella inter Consules sedens, &c.* Vitellius apud Tacitum hist. 2. 59. *Valentem, & Cecinnam pro concione laudatos Curuli suæ circumposuit.* Boeth. 2. de consol. *Cum in Circo duorum medius Consulum circumfusæ multitudinis expectationem triumphali largitate satiasti, &c.* Verba sunt Philosophiæ alumnum suum consolantis, ne prioris fortunæ desiderio intabesceret.

CAPVT XVI.

Quandoque Impp. minus digno loco ſedentes. Conſul Præſidere *dicebatur. Tiberij moderatio.* Aſſidere in cornu tribunalis. *Ritus exploratus aſſurgendi, aut ſede migrandi in Senatu ad Principem adloquendum. Dionis verſor notatus. Princeps Conſulibus aſſurgens.* Aue Conſul. *Adriani, & Auguſti comitas: Iulij Cæſaris, & Carini faſtus. Coriolani in matrem reuerentia tribunal aſcendentis.*

QVandoque, vt dicebam, moderationis, & æqualitatis laude non erubeſcebant Principes minus digniori loco ſedere, vt eum honorem præcipuè haberent Conſulibus, & antiquæ Reipublicæ imaginem retinerent; quod multo magis tum factum, cùm Princeps Conſul non eſſet: præſidebat enim tunc Senatui Conſul; quod notauit ex Plinij paneg. Guterus de off. D. A. lib. 1. c. 12. p. 37. Verùm neque eo tantùm fine, neque perpetua lege id factum, etiam à modeſtiſſimis opinor, vt allatis afferendiſque teſtimonijs patebit. Tiberius ſanè quo rebus agendis foret intentior; iudicij, iuſtitiæque fidem promptiùs ſpecularetur, ac litigantium poſtulatis vindex, & inſpector adeſſet; non pro tribunali, atque honeſtiſſimo loco (qui eſt medius in ea forma ſemirotunda) ſed aſſidebat *in cornu*, vt inquit Tacit. d. lib. 1. ann. quod Suet cap. 33. ita expreſſit; *aſſidebatque miſtim, vel ex aduerſo in parte primori*. Si formam tribunalis ſpectamus, idem eſt in cornu, ac in parte primori ex aduerſo Magiſtratus. Placet quoque prò *miſtim* legere *iuxtim*; vt quandoque .ſ. aſſideret, quandoque alibi, vt ex aduerſo intereſſet. Claudius magnam præ ſe moderationem tulit: qui vbi medius Conſulum ſedens aliquid de Republica egerat, in ſuum locum redibat, Conſulibuſq; curules ponebantur. Dio 60. p. 675. μετὰ δὲ τῦτο αὐτός τε ἐπὶ τὴν συνήθη ἕδραν μετήρχετο, καὶ ἐκείνοις οἱ δίφροι ἐτίθεντο. *Poſt hæc tum ipſe ad conſuetum locum redibat, tum illis* (Conſulibus) *Curules ponebantur;* ex quibus verbis duo colligere eſt; primò conſuetum Claudij locum non fuiſſe digniſſimum toto conſeſſu, quem Conſulibus relinquebat: ſecundò Conſules curulibus quandoque abſceſſiſſe cum Claudio loquuturos; alioquin cur erat, vt ipſis poſtea ſellæ poneren-

nerentur? Deſcendiſſe autem eos de ſellis alloquendi cauſa idem tradit p. 668. τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβάντων ποτὲ ἀπὸ τῶν δίφρων ἵνα διαλεχθῶσι αὐτῷ. *Conſules in Senatu cum de Curulibus deſcendiſſent, vt eum alloquerentur, &c.* Parum accuratè verſor Dionis verba, ἀπὸ τῶν δίφρων, latinè reddidit, de *Subſellijs*: tum quia hæc dedecora Conſulibus, tum quia δίφροι ſunt ſellæ, & quidem conſulares, aut Curules in hoc loco. En thronus ijs eminentior datus, vnde in planum degrediebantur. Pergit Dio de Imperatore καὶ προσεξανέστη τι, καὶ ἀντιπροσῆλθε, *& aſſurrexit, & obuiam ijs venit.* Cæterùm ab hac humanitatis laude commendatus Claudius, quòd ſtantibus diù in curia Senatoribus, ipſe quoque aſſurgeret; cum alioquin propter infirmitates corporis tremorem capitis, & manuum excuſatus ſederet, eodem teſte Dione 665. & 673. De Tiberio Tacit. ſupra laudatus. *Iudicijs aſſidebat in cornu Tribunalis, ne Prætorem Curuli depelleret.* Non Conſulibus, aut in curia; ſed cuique Prætori in ſuo dicaſterio hanc moderationem exhibebat Tiberius, neq; Curuli moueri permittebat Prætorem. Quare Dio lib. 57. de eodem Principe ἐκείνους μὲν ἐν τῇ ἑαυτῶν χώρᾳ καθῆσθαι εἴα. *Eos* (Magiſtratus) *ſuo quemque loco ſedere ſinebat.* Sed & Conſulibus aſſurgebat eodem Dione referente 57. p. 609. τούς τε ἀεὶ ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτίμα, καὶ τοῖς ὑπάτοις καὶ ὑπανίστατο. *Magiſtratus, ac ſi in Democratia honorabat, & Conſulibus quoque aſſurgebat.* Suet. 32. in vita. *Cum palam eſſet ipſum quoque eiſdem* (Conſulibus) *aſſurgere, & decedere via.* Formula, qua Princeps Conſulem ſalutabat, dum obuiam procederet, *Aue Conſul ampliſſime*, vt ex Mamertini panegyrico edocemur. Comitas hæc Adriani in Seruianum memoratur, quod ſedem, aut quiduis aliud relinquens *venienti de cubili ſemper occurreret.* Spart. Adriano cap. 8. De Auguſto Suet. cap. 53. *Die Senatus nunquam Patres, niſi in curia ſalutauit, & quidem ſedentes, ac nominatim ſingulos, nullo ſubmonente: & diſcedens eo modo ſedentibus ſingulis vale dicebat.* Contrà namque parens Iulius publici odij molem in ſe pertraxit, eandemque maturauit, quoniam hæc ciuilitatis, benignique animi æqualitatem neglexerit, cum in veſtibulo templi Veneris ſedens accedentibus Senatoribus nequaquam aſſurrexiſſet. Nonnulli tamen eum purgare conati ſunt, quod ventris profluuio laboraſſet, verituſque ne inter aſſurgendum aluum deijceret, ſedi inhæreret. V. Dionem lib. 44. p. 244. Suet. cap. 78. *Adeuntes ſe cùm plurimis, honorificentiſſimè*

decretis vniuersos Patres conscriptos sedens pro æde Veneris Genitricis excepit. Aliam excusationem affert Suet. illic præter diarrhæam aqualiculi. *Quidam putant retentum à Cornelio Balbo, cum conaretur assurgere; alij, ne conatum quidem omninò, sed etiam admonentem C. Trebatium, vt assurgeret, minus familiari vultu respexisse*. Superbientis fastidij notam obseruat in Carino Vopisc. cap. 17. *Præfectus nunquam Consulibus obuiam processit*. Sollicitabant hunc locum Interpretes, inter quos Casaub. *Præfectis, aut Consulibus nunquam, &c.* at Gruter. *Præfectis nunquam, nunquam Consulibus, &c.* In mentem mihi venit æqua illa demissio M. Coriolani, qui de summo tribunali sellam iussit in planum deferri, vt venientem, deprecantemque Matrem exciperet: indignum, ac superbum ratus imperij, ac potestatis inuidiam retinere coram flente, ac misera, à qua genitus fuerat. Non tamen sella abstinuit: inter filij obsequium, & Imperatoris dignitatem publicas preces audituri egregiè se temperans. Dionys. 8. Αρχ. de Coriolano sellam iussit θεῖναι χαμαὶ, *humi deponi*: atque iterum, καὶ τὸν δίφρον ἀπὸ τοῦ βήματος ἔθηκε χαμαί, *Curulem è suggestu in solo statuit*.

CAPVT XVII.

Tribunalia Magistratuum: in castris, & apud exercitus. Tribunal è cæspite. Adloqutio. *Suggestus minorum magistratuum: assertum etiam municipalibus Tribunal in spectaculis*. Puteal, *an Tribunal Prætoris?* Puteale, φρέαρ: *tegmen Putei. Ad Puteal iuramenta*. Φρέαρ τοῦ Ασκληπιοῦ. Phreatium. Assidere; Adsessores; Consessores. πάρεδροι, σύνεδροι, σύνθρονοι, Consentes, Nouemsides; *Consiliarij*. Χαμαιδικασταὶ. Amici *Principum*, Comites. *Tribunal inferorum. Tribunalium cancelli, & vela*. Cancellarij.

NOn Principibus modò, aut Imperatoribus, quorum potestate vigent Magistratus; sed ipsis quoque Magistratibus meritò locata tribunalia, veluti honoris insigne, atque Iurisdictionis instrumentum: & quidem tum incolumi quondam Republica, tum valido imperio, siue domi, siue foris posita, atq; erecta: neque ad ciuiles tantùm altercationes, sed ad militaria quoque, & caligata judicia. De Marcio, apud Coriolos nuper diximus ex Dionysio lib. 8. de Scipione ad oppidum Badiam Val. 3.7. & 88. sup. cap. 12.

ſubit interim mirari quod de P. Aemilij apud Macedonas tribunali ſcripſit Liu. lib. 45. *Aſſuetis Regio imperio, tamen nouum formam terribilem præbuit Tribunal*. Imò namque nihil tam Regibus vſitatum, quàm ſuperbi hi apparatus, & tribunalium faſtigia, quod notiſſimum eſt. Cur ergo tantus terror incuſſus Macedonibus Regio alioquin imperio aſſuetis? Niſi tamen noua (vt ſignanter loquitur Liuius) forma tribunalis terrori fuit, cæterique adſtantium ritus, miniſteria, habitus; conſternatis præſertim animis Macedonum euerſione regni, clade, ac ſeruitio ſuorum; Væ victis! ſubdit Hiſtoricus, *ſummotor aditus, præco accenſus inſueta omnia oculis, auribuſque, quæ vel ſocios, nedum hoſtes victos terrere poßent*. Quandoque tamen in caſtris, & apud milites nullum tribunal, niſi cæſpititium aggeſtis terræ cumulis fultum, & cliuoſum, vbi ſella poſita; ſæpiùs verò ſtans Imperator: indicantque paſſim nummi, in quibus *Adloquutio* legitur. Tacit. 1. annal. *Simul congerunt cæſpites, extruunt tribunal, quò magis conſpicua ſedes foret*; ad quem notant vbertim Orleans, & Lipſius, iterumq; hic lib. 4. Dial. 9. de Militia Rom. cuius allatis teſtimonijs lubet adiungere Ammianum Marcellin. lib. 19. *Vallo propè Acunincum locato, celſoque aggere in ſpeciem tribunalis erecto, &c.*

Minoribus quibuſdam Magiſtratibus, vt ædili ſaltem Curuli debeamus an non interdicere hoc genere honoris, atque amplitudinis in ſuo ſaltem foro, aut iudicio erigendi, conſcendendique Tribunalis, ad hoc Tribunal ſuſpendo iudicium, atq; ampliare iuuat. Nihil video abſoni humiliorem ijs, & magis terreſtrem fuiſſe locatum ſuggeſtum, quando eos quoque ius dixiſſe non diffitemur. V. Manut. 2. 4. quæſt. epiſt. Omnino Municipalibus negatum voluit tribunal Scipio Gentilis lib. 2. cap. 24. de I. Dictione. Sed nos aſſerimus de quo ſupra cap. 6.

Præter notiora Magiſtratuum tribunalia indico editoris tribunal in ſpectaculis dandis, de quo Suet. Aug. c. 44. Lipſ. de Amphith. cap. 11. & nos ſup. c. 12. & cap. 15. vbi non pauca alia de tribunali expoſuimus tanquam ſellæ ſtatione, ac domicilio.

De Puteali ne hîc taceam, iuſta ſeſe præbet occaſio, quod idem eſſe, ac tribunal Prætoris nonnulli crediderunt. Hor. epiſt. 3. ad Mæcenat.

——— forum, Putealque Libonis
Mandabo ſiccis ———

Et

Et 2. Sat. 6.

Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.

Ad quæ loca, Porphyrio in epistolam, Acro in satyram *Puteal* exponunt tribunal Prætoris, quod & Flacci iunctura verborum, ac sensus suadere videntur. Pers. sat. 4.

Si puteal magna cautus vibice flagellas.

Puteal est forum, & τό δικαςήριον, inquit illic Casaub. Sed Puteal ex suo veriloquio nihil est aliud, quàm operculum putei, quod nos docet Pomponius I. C. l. 14. de act. empti: Tullius lib. 1. 8. ad Att. Glossæ vocant περιςόμιον; notatque Cuiac. lib. obseruat. 11. cap. 2. aliter ἱερῦ φραγμὸς, *Puteale:* & inibi, τόπος ἱερὸς περικεκλεισμένος, *Puteale*. Percelebris locus Romæ extitit in foro, aut comitio, de quo P. Victor in regione Vrbis 8. statuens, & Dionys. lib. 3. ἀρχαιολ. qui tamen φρέαρ appellat, puteum .i. non Puteal, aut tegmen putei; ob id reprehensus à Torrentio in eam Horatij Satyram. Sed vereor vt aliquantulum audacter: tum quia antiquissimus, & diligentissimus auctor Dionysius; tum quia non incommodè potuit ille locus vocari φρέαρ, siue Puteus; quoniam verè illic in puteo defossæ erant cos, & nouacula Attij Nauij, supraque impositum puteal, quod Cic. scripsit 1. de Diuinat. *Erat autem ara quædam coronata, & superposita puteo, vbi quondam defossa nouacula, & cos Attij Nauij auguris; indè nomen sibi fecit Putealis*. Hæc ara visitur in nummis inscriptione *Puteal Scribon;* est .n. Scribonius Libo, vnde *Puteal Libonis*, qui fortè aram instituit, aut euersam instaurauit. Adde Festum in ver. *Sceleratus* ex supplemento Fuluij Vrsinij. Nummum exhibet ex Golzio, & alijs Iacob. Ræuard. varior. lib. 5. 8. V. & Torrent. dicto loco. Iurabatur ad hanc aram à iudicibus, ac litigantibus: quo sensu exponendus Horatius, & plenè docuit Ræuard. cui adiungo Ericium Puteanum in calce Schediasmatis de I. iurando. Illò quoque conuenisse Fœneratores, ac desedisse occasionem captantes locandi bonis nominibus pecuniam tradunt: quo respexit Ouidius.

Qui puteal, Ianumq; timet, celebresq; Kalendas.

V. Torrent. vt supra. Non damno igitur aut veteres Flacci Interpretes, aut eundem Casaubonum, qui Puteal pro tribunali exponunt.

Credo enim, quòd non ignorassent, quid ex sua vocis notione foret puteal, h. e. putei κάλυμμα, & operimentum; sed Poetæ loquuntur

metonymicè, quoniam proximè illud puteal, vel aram aderat tribunal Prætoris in foro, vnde & illic iurabant iudicaturi: Iuratio autem illa in Iure fieri ſolebat, & ad Prætorem. Tuetur hanc explicationem Theodor. Martilius ad eam Perſij ſatyram; qui & puteal, ſiue puteum religiosè obſeptum, & opertum inter res ſacras adgnoſcit; quod & Gloſſæ ſuperiùs allatæ monuerunt. Sed φρέαρ τοῦ Ασκληπιοῦ; in oratione Ariſtidis, quam affert Martilius, non video quomodo huc ſpectet; neque φρέαρ illic eſt Puteale, ſed Puteus. Reperio quidem apud Athenienſes quoddam iudicium, ſeu tribunal *Phreattium* fuiſſe appellatum, fortè à puteo quodam. Illic iudicabantur non voluntariæ cædis rei; Polluci lib. 8. cap. 10. vocatur τὸ ἐν φρεάττοῖ, quod vertunt *forum putei*. Ariſtotel. politic. 4. 16. Αθήνησι λέγεται ἐν φρεάττοῖ δικαστήριον, *Athenis vocatur in Phreattoi dicaſterium*. V. Scholiaſt. Demoſth. in Ariſtocrat. Suid. verbo ἐν φρεάττοῖ, & Seberi notas ad Pollucem. Indico tandem Salmaſium exercit. ad Solin. p. 1141. & ſeq. qui diuerſum putat Libonis Puteal ab eo Attij Nauij, neq; tribunal exponit, ſed aram, aut potius ſeptum aræ coniunctum ad tutelam, ac munimentum, hinc puteal pro ara ipſa apud ſcribentes. Sed de his puteis libaſſe ſufficiat: profundiorem hauſtum alijs relinquimus.

Vt ad puteal, ſiue tribunal, ſedeſque iudicantium officijs illic ſtatutas redeamus, haud ſolus ibi Princeps, vel ſoli Magiſtratus munia poteſtatis obibant; ſed conſeſſores ſecum, & ſecundarum partium alios ad conſilia, atque iudicia adiungebant: Cic. 1. de orat. *Nobis in tribunali Quinti Pompeij Prætoris vrbani ſedentibus*. Atque hi ſunt, quos vocabant *Aſſeſſores* ab aſſidendo, ſiue vna, & iuxtim ſedendo, de quibus eſt tit. Pandect. de officio Aſſeſſorum, & ſimpliciter *Aſſidere* pro aſſeſſorem agere l. 37. & 38. D. ex quib. cauſ. maior. l. 10. C. de aſſeſſor. V. Briſſon. ſelect. antiq. 3. 10. nonnulla apud Sauar. ad Sidon. 1. epiſt. 3. Cic. 2. de finibus *Conſeſſorem* dixit *A. Varius qui eſt habitus iudex durior dicere conſeſſori ſolebat, &c.* alibi quoque vſurpat Græcis πάρεδροι, & σύνεδροι, & σύνθρονοι, quòd in eadem ſede, aut throno iungerentur. Heſych. πάρεδρος, &c. σύνθρονος. Hinc Deorum *Synthroni*, & *Conſentes*, aut Aſſeſſores; qui & *Nouemſiles*, quaſi *Nouemſides*, quoniam nouem vnà ſederent. Meminit horum fusè Arnob. 3. extremo. Seru. ad 7. Aen. Marius Victorin. ac nos ſup. cap. 9. Sic Antinous tanquam vnus è conſentibus, aut Nouemſidibus conſecratur.

cratur. Vetus lapis σωύθρονον vocat apud Grut. 86. 1. ex Pighio Ἀντινόῳ συνθρόνῳ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν. *Antinoo Synthrono*, aut *Consessori Deorum Aegypti*. V. ad Spart. Adrianum cap. 14. fulgentissimos adnotatores Casaubonum, & Salmasium. Nonio, & Heminæ in annalibus *Consedentes*: quanquam & hoc pacto vocari possunt quicumque coniunctim sedent, non ij tantùm, qui operam præstant tribunalibus, aut consilijs. Quare & hi ipsi *Consiliarij* dicti Suet. Tiberij cap. 33. *Magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium, assidebatque iuxtim*. Paulus lib. 1. sentent. relatus in l. 5. ff. de off. asses. *Consiliarijs eo tempore, quo assident, negotia tractare, &c.* Voce *Adsessorij* ne tibi imponat vetus Horatij interpres ad epod. 5. caue, *Hinc Esquilina*, inquit, *porta Romæ dicitur Adsessorium, vbi, &c.* emenda *Ad Sestertium* ex Criticorum emunctissimo I. Lips. ad Tacit. 15. ann.

Nec minus Iudices dati intra spatium tribunalis, & si inferiori loco, & in Subsellijs Prætorum, aut Quæsitorum; quare quod in l. 2. de re iudic. legitur, *qui pro tribunali cognoscit*, explico non tam de Magistratu, quàm de Assessoribus. Huc pertinent ex quorumdam sententia *Iudices Pedanei*, eo appellati, quòd infra & ad pedes assiderent; Theophilo Inst. de Interdict. χαμαιδικασαὶ, *humi iudicantes*, de quibus est tit. C. de Iudic. pedan. & alibi sæpè mentio in libris Iuris. V. Ræuard. coniect. 3. 10. Cuiac. ad nouell. 82. quæ est de Iudicibus, Bulenger. d. lib. 3. cap. 3. vbi tamen iudices datos cum delegatis confundit, quos distare haud paulo inter se norunt sanioris prudentiæ consulti. Quòd vero Principis consessum attinet, genericè, & infinitè *Consiliarij* dicti, qui circa latus agebant nullo certo dignitatis nomine, *& in contubernium Imperatoriæ Maiestatis adsciti*, vt loquitur Spartianus Adr. cap. 18. & ad xxx. tyrann. in Macriano, Bul. de Imperatore 2. 21. nos infra, & *Comites*, aut *in Comitatu*: Hinc quoque *Consistorij* nomen, & *Comitum Consistorianorum*. V. Iacob. Guther. 1. cap. 17. de off. D. Aug. Etsi namque à stando, siue consistendo dicatur Consistorium, sedisse tamen Comites saltem primi ordinis coram Principe affirmat Guther. aduersus Cuiac. aliter opinantem ad l. 1. C. de comit. Consistor. superius quoque cap. 12. Senatores ad Principis adyta admissos consedisse adnotauimus. At de Consiliarijs Principum, & eorum cognitionibus. V. eumdem Guther. ibidem cap. 19. & 20. Buleng. 3. de Imperatore cap. 9. & seqq. Romanis

Magi-

Magiſtratibus æquo iure aſſediſſe veluti beneficium regibus ſocijs, & amicis ſeruatum docet Saluſtij locus in bello Iugurth. vbi de Gauda Maſaniſſæ nepote libenter appono verba. *Cui* (Gaudæ) *Metellus petenti more regum vti ſellam iuxta poneret, item poſtea cuſtodiæ cauſa turmam equitum Romanor. vtrumq; negauerat: honorem quòd eorum modò foret quos Pop. R. reges appellauiſſet: præſidium, quòd &c.* Noto inſimul vocari ſimpliciter *Honorem* eam ſellæ collocationem iuxta Metellum Conſulem.

Mulier illa maternâ ductâ pietate, vt filijs ſuis lautioris fortunæ commoda, dignitateſque proſpiceret apud Matthæum cap. 20. ad Principum Regem conuerſa. *Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in Regno tuo.* Neque aliter Ioannes 4. Apocalypſ. Diuini tribunalis maieſtatem vt humanis mentibus inſtillaret, humanum ritum, apparatumq; ſeruauit. *Et ecce ſedes poſita erat in Cœlo, & ſupra ſedem ſedens, &c. & in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes, &c.* Hi ſunt Conſiliarij, ſiue Aſſeſſores: quorum ſedes (vtpote infra primam, & digniſſimam) vocat *ſedilia*, ac deinde *thronos*. Angelus quoque tenebrarum affectans lucem, verique Numinis æmulator ſtultiſſimus ſuum habet Conſilium, & tribunal apud inferos, ſi fides Poetis; ne ſcilicet vmbrarum arbiter cauſam ſuam faciat, ſi temerè, nec conſultis Aſſeſſoribus de crimine, aut pæna manium ſtatueret. Seneca in apocoloc. Claudium Imperatorem humanis exemptum perducens ad tribunal Aeaci paratas illic ſedes demonſtrat. *In ius eamus: ego tibi ſellas oſtendam: ducit illum ad tribunal Aeaci.* Poetam agit Philoſophus in hoc ludo, & naribus vncis indulget.

Atque his tribunalibus, elatiſque ſedentium ſuggeſtibus, quo ſummotior foret aditus, & Maieſtas ſanctior, feneſtrata ſepta circumdabantur, & cancellatæ fores, præductis decuſſatim ſudibus, ne vulgus temerè accederet. Hinc *Cancellarij*, vel ſcribæ nomen, qui ſtaret intra eos. V. Spelmann. gloſ. in *Cancellarius;* Bulenger. 2. 23. de Imperatore, Guther. de off. dom. Ang. 3. 11. & quæ notat Barth. Aduerſ. 51. 3. Iacob. Gothofr. ad Cod. Theod. tom. 1. p. 71. Imò prætenta quoque vela. Hinc I. Conſulti *velo leuato* cauſas cognoſcere, h. eſt ſine magna diſquiſitione, & palam audiente populo. V. l. 13. de Inſtr. leg. l. 18. de act. empt. l. 5. C. de Naufrag. Quo reſpexit Conſtantin. M. nobiliſſimo edicto, quod nobis refert l. 1. Cod. Th. de Off. rector.

rector. Prou. *Venale iudicis velum* appellans. Atq; hæc loca cum eò apparatu, velisq; & admissionis lege *Secretaria iudicum* dixere: de quibus affatim, ac doctè Valesius ad Marcellin. lib. 15. ac nos infra non nihil. Omninò autem Principum solijs, consistorijs, thalamis ea velamenta adducta, ac reducta. V. Guther. d. loco. Buleng. l. 2. de Imperatore 22. & 23. notata à viris doctis ad Suet. Claudij c. 10. Neronis 12. Tacit. 13. ann. cap. 5. vbi de Agrippina, *Abditis à tergo foribus velo discreta, &c.* ibi Lips. Sidon. Apollinar. 1. 2.

CAPVT XIIX.

Solium *vnde dictum, grammaticorum pugna*. Sollum. Sodium. Sedum. Seggio. *Regum proprium*. Soliarius. Solearius. *Soliorum apparatus*. *Respondentes de iure in solio*. *Solia acerna*. Armarium. Solida. *Seruius enarratus*. *Fulgentius emendatus*. Podius. *Ad podium spectare*. Appoggio. Solida sella. Solium *pro sepulcro*. *Tribunal defunctis positum*. *Vas* disomum.

AD solia me transfero, tanquam diuersum quid, nec temerè confundendum; sique, vt perhibent, eò solium vocatur quoniam solum est, atque vnius tantùm capax; solitariè nos quoque, ac separatim de eo hic agimus, vbi ante de tribunali disseruimus. Neque tamen interim tam solitarij erimus, quin aliqua simul variæ cognitionis intercurrat societas. Solium amplissimum honoris instrumentum, egregia supellex maiestatis, altum decus, ac specimen Regni, disceptationes hinc inde altercantium Grammaticorum quasi de Regno in se pertraxit. A solo descendat, an non, h. e. terra: à solo, idest vnico: à sollo, videlicet toto; an tandem à soliditate sollicitì nimium, atque æstuantes quærunt. Festus. *Solla appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possunt sedere, &c.* quasi nempè solum, atque vnicum recipiant sessorem: ac verè insociabilis est regnandi fides, neque alteri simul benè committitur Imperij gubernaculum. Pergit Fest. *Omnia ducta sunt à sollo*, vt emendatè illic legimus. Idem, *sollo Oscè dicitur, quod nos totum vocemus*. Qua retenta origine, haud reor necessarium vocem mutare, & pro *solla* substituere *solia*, quod tamen fecit Cl. Voss. Etymol. verbo solium. Solla enim vult appellare Fest. & non solia, & cur ita appellet, disertè exponit,

qui

qui alueos pariter balneares ſola dici monens, infit. *Aluei quoque lauandi gratia inſtituti, quo ſinguli deſcendunt. Sola dicuntur quæ à ſedendo potiùs dicta videntur, quàm à ſollo.* Eiuſdem illa ſunt *ſolla ſternere dicuntur, qui ſolliſtemium habent.* Pariter eiuſdem, *ſolaria vocantur Babylonica, quibus eadem* (ſolla) *ſternuntur.* V. Cuiac. 10. obſeru. 17. Libenter geminarem liquidarum primam, reponendo *ſollaria* ob eam à ſollo deductionem, quam vbiq; ingerit. Quamquam non ignoro, quod idem docuit de veterum vſu, *nulla tunc geminabatur littera in ſcribendo.* V. in Solitaurilia. Sed refert Seruium quoque audire ad illud ſummi vatis VII.

—— —— *ſolio medius conſedit auito.*

Ita inquit honoratus hic Grammaticus, vt eum bene Voſſius reſtituit. *Solium eſt veluti armarium de vno ligno ad Regum tutelam factum, à ſoliditate dictum. Secundum alios, quòd ſolum vnum capiat. Secundum Aſperum per antiſtichon, quaſi ſodium à ſedendo; nam & ſella quaſi ſedda dicta eſt.* Sed penè aſperum, quod Aſper ἀντίστιχον hic comminiſcitur; non enim vnius tantùm literulæ facta eſſet commutatio, ſi ſolium quaſi ſodium diceretur: E in O. & V in D. duplex pro duplici. Quòd autem à ſoliditate arceſſunt alij, ſolida magis notatio eſt, neque à ſollo Pompeij Feſti diſcedit. Varronis certè *ſedum* neutro genere affine eſt *ſodio* Aſperi Grammatici; noſq; appellamus *Seggio* totum illum ſuggeſtum, Græci θρόνον, vt Iſidorus docet mox afferendus, ac ſupra in tribunali diximus. Poſteriores ijdem Græci, ac ſemibarbari Latinum imitantes σωλεαν dixere, quomodo Codinus Cedrenus, alijq; citimæ vetuſtatis. Maurſ in gloſſar. *Solium* exponit. Georg. Pachymer. hiſt. 3. cap. 2 ἄμβωνα, καὶ σωλέαν, *Ambonem, & Soleam* nuperrimè editis ex bibliotheca Eminentiſs. Barberini. Non pauci de hac *ſolea* eruditè ſcripſere, quos laudat doctiſs. Poſſinus ad eum Pachymeris locum in gloſſar. pag. 419. ac deinceps, præcipuè Illuſtriſſimum Allatium in Diatriba de eo argumento. Delego te Lector ad eundem Poſſinum, qui exactè verbi notionem in Ibelleniſmũ translati expendit: tandem colligens *ſoleam* antiquo Latino verbo propriè dictam, in templis Græcorum nihil aliud fuiſſe, quàm ſubſtructionem ſpecioſo apparatu coronatam, quæ aram maximam, ac presbyterium ab ingreſſu, inſpectuq; populi tegebat: extentã quoq; appellationem ad ſpatium quoddam iſti ſubſtructioni contiguum deſignandum. Sed ad ſolium reuertamur. Iſidorus lib. 20. cap. 11.

Sedes

Sedes singulari numero propriè Regni est, quod Græcis θρόνος *dicitur, nos solium* (demo hîc verbum *subsellia*, quod irrepsit, & continua oratione) *in quo Rex sedet propter tutelam corporis sui, secundum quosdam à soliditate dictum*.

Erat igitur solium nihil aliud, quàm sedes, & quidem Imperij, ac Maiestatis, non priuati hominis; Regibus locata, ac composita; exteris potiùs in vsu, quàm Romanis Principibus, vt ego sentirem. Video namque ab auctoribus retineri hanc Regum mentionem, quasi eorum peculiare. Seruius suprà *Ad Regum tutelam factum*. Isidor. *propriè Regni est*, & mox, *in quo Rex sedet*. Cassiod. in psal. 1. *Solium Regum proprium esse memoramus*. Val. Max. 5. 1. exter. primo. *Solium Regium occupasse*. Spartian. Adr. 23. *In sedili Regio iuxta lectum posito, &c.* V. quæ notat Casaub. Maro dicto loco Aen. 169. de Rege Latinorum.

——— ——— *solio medius consedit auito*.

Ac de Didone Regina 1. Aen. 510.

——— ——— *solioq; altè subnixa resedit*.

Ouid. 14. Metam.

——— ——— *Pulchro sedet illa recessu*
Solenni solio ——— ——— ——— ———

De Circe loquitur. Libentiùs lego *Solenni*, quam *Sublimi*. Est autem *Solenne*, h. e. proprium Regum, & ijs debitum. Coripp. African. 2. de laud. Iustini.

Auratum scandens solium, sedemque paternam.

Ennius lib. 3. de Rege Romano.

Tarquinio dedit imperium simul, & sola Regni.

Vbi τὸ *sola*, non regiones, aut terras Regni, vt alij opinati sunt, accipio, sed sola, hoc est, solia; quomodo, & hunc locum intellexit Fest. in *solum*. Hoc enim quoque nomine appellarunt, & solum, & solium; ac belle tunc conuenit, quòd vnum capiat solum, quomodo idem Festus. *Non plures singulis possunt sedere*. Apud Grut. 643. 8. ex Mazochio *Soliario ab luco Semeles, &c.*

Nisi mendum est in excriptione, aut lapide, ego *Soliarium* exponerem, non artificem soliorum; sed solium, aut puluinar custodientem Deæ Semeles in eius luco. *Sic Quæstor ab Aerario* pro Quæstor Aerarij, vt supra docuimus. Quod si quis soliarium pro artifice exponat, lucus Semeles demonstrationis gratia appositus erit, vt officinam

aut tabernam indicet. Apud eundem Grut. 648. 13. *L. Brætius Litarinus Solearius*; à soleis, an à solijs, ac solearius pro soliarius, iudicationem protollo. Quomodo autem de Tribunalibus supra diximus, in sublimi statuebatur solium, vt per gradus, & scansilia ad culmen illud perueniretur. Coripp. 2.

Auratum scandens solium ——

Ouid. 14. Metam. 261. ex altera lectione.

—— *pulcro sedet illa recessu*
Sublimi solio ————

Quantum opinor, non sella tantùm vbi Reges incumberent, sed totus ille apparatus, ac scena vestibus ornata, *solij* nomine non vacabit. Hinc *solaria* illa Festi, seu Babylonica ad insternendum. Alioquin vnicæ sellæ amiciendæ, & vnius dumtaxat capaci, quid lata Aulæa, pictaque Babylonum stromata aduocamus? Coripp. 2.

Constructam plumis, pulchrisque tapetibus aptam.

Huius sedis formam, tanquam Regum peculiaris, & (quod conijciebam) exteris potiùs vsurpatæ, diuersam à Curuli censerem. Tu vide varias sellarum imagines magis operosas, sumptuque, & artificio visendas, quas protulimus, vbi de sella Imperatoria. Quis modum, legemque ponat Regum superbiæ, opibus, luxui? Haud tamen infitias iuero solium non modò de suggestibus Romanorum Principum, sed de alijs quoque Honoratorum sedibus dici; imò Tullius de se ipso ius responsuro 1. de ll. *Non recusarem quò minus more patrio sedens in solio consulentibus responderem.* En mos Romæ solennis in solio respondendi de Iure: Qua autem solemnitate verborum, collegit Brisson. 3. form. Sed veterum solia non tanti pretij, atque artis fuisse credibile; quippe ad tutelam facta Regum veluti armaria, non ad luxus ostentationem, aut maiestatis fulgorem. Acerna facit 8. Aen. Vates solio dignissimus de Euandro loquens.

Præcipuoque toro, & villosi pelle Leonis.
Accipit Aeneam, solioque inuitat acerno.

Cuius imitatione Ouidius 3. Metam.

—— *in solio medius consedit acerno.*

Ea sunt, quæ Græcis itidem Vatibus *μόσυνες*.

Structura, ac facies est, *veluti armarium de vno ligno*, inquit Seruius, quasi incompactile, ac continuum, nullâ commissura, aut clauatura. Rudi olim seculo, aut quadrata, aut teres ligni massa aptæ ad seden-

sedendum altitudinis, atque vnius tantùm capacis, quam loco eminenti statuerent, fortè sedes erat, ac solium regnantium, quemadmodum de subitario, ac cæspititio Imperatorum suggestu in castris admonuimus. Quod si à soliditate solium vocamus, en quomodo Festus in *solitaurilia* lucem nobis affert; *Quæ nulla parte*, inquit, *laxata, cauaque sunt, solida nominantur*. Atque hoc pacto omnis artificij, aut paraturæ expers, commodumque, atque expeditum solium asportari, ac locari quacumque libuisset, facilè poterat ad vsum, atque opportunitatem. Quod verò insuper describit Seruius, *veluti armarium*, vndequaque fuisse clausum constat, præterquam in aditu, aut parte anteriori: quanquam si talis figuræ, & fabricationis fuisset solium, vix fieri potuit, quin aliqua tabularum commissura, ferrumen, ligamentum annulorum, cardinum, clauorum interueniret, quibus compingeretur, ac cohæreret. Quomodo igitur, vt idem ait, *de vno ligno?* Nisi *Vnum* exponamus nudum, ac solitarium, sine alterius materiæ societate, sine habenis, aut loris, sine puluillis, aut instragula veste. Etiam hodiè quandam armarij speciem referunt hæc solia Principum, ac Regum, si vtrinque ad latera claudantur, quod quandoque fit adductis velarijs. Consimile quid nobis describitur à Fulgentio Placiade *Aumarium* (inquit) *dicitur locus secretus publicus, sicut in theatris, aut circo*. Sed quod vocat *Aumarium*, repone *Armarium*. Talis ergo domuncula, aut statio, qualem Principibus construebant. *Ad Regum tutelam factum*, subdit Honoratus: nempè dum eo veluti armario, tabernaculo, & σκίσκῳ, vndique circumsepti sedebant Reges, perfidorum manus faciliùs propellebant, spesque improbas eludebant perduellium; quoniam nonnisi ab vna parte, ac præuidentes peti poterant. Atque hæc Seruij spectans dicta, vt opinor, doctissimus Iunius in nomenclat. *Solium* exposuit hāc sedem ad Regum tutelam; cuius vsus fuit, inquit, antequam stipatoribus sepire latus cæperant. Sed vera dicam; prisco illo æuo nunquam magis tuti Reges, quam vbi, aut quando minus tuti fuere; cùm ignota satellitia, nec dum inuentæ militum manus, atque hastæ, quæ latus cingerent, ac protegerent. *Discimus experimento* (inquit Panegyrici Dædalus) *fidissimam esse custodiam Principis eius innocentiam; hæc arx in accessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Frustrà se terrore succinxerit, qui septus caritate non fuerit*. Quid igitur opus stipatoribus, cum nullæ adhuc insidiæ timerentur? Eodem tempore natus

timor, & sepulta innocentia. Ergo aut inanis tutela in solio, aut vnà cum protectoribus simul inuentum. Quanquam quæ salus, aut securitas arcâ lignea, tanquam arce includi ad effugiendas audaciũ hominum manus, qui forti ictu flagitiosos Principes haurirent, & animoso gladio publici boni libertatem extorquerent tyrannis? Sed de hac solij structura ad Regum custodiam ante stipatores inuentos esto cuique placitum statuere, quod magis lubet. Cætera Seruij etyma non improbarim. Illud præcipuè, quod *solum vnum capit*. Colligimus hinc sedis magnitudinem, modumque capacitatis. Sed & *solium*, suggestus ille, qui in Orchestra, aut podio locabatur Principi ad spectacula. V. Lip. de amphith. cap. 11. ac seqq. qui consideratè distinguit podium magnum, ac peculiare Principis à podio communi, ac vulgari, vbi senatus, ac cæteri honestiores sedebant. In eo podio magno thalamus, mansio, οἰκίσκος, domuncula cancellatã, fenestrata, velis, & cortinis obductis, vbi secretum captabant in ludis spectandis, quam *solium* dixeris. Sed *podius* communiter tota illã pars erat Orchestræ, siue mænianum, & proiectura, vbi sedes dispositæ spectantium, qui magis spectati forent, commoditati: Inde *ad podium* spectare Latinis; vnde nostrum *Appoggio*, & *appoggiarsi*. V. ad antiquitatum Roman. collecta lib. 5. cap. 10. affluentissimum Dempster, qui reliquatorem Rosinum suis paralipomenis egregiè liberat.

Hoc autem mihi subolet, *solidam sellam* apud Festum pro solio explicari posse eo soliditatis respectu, de quo sup. V. illum in *solida sella*. Cùm verò locus miserè sit discerptus, ac truncus, vix articulum boni sensus illinc colligas. Sed huic Hippolyto suus medetur Aesculapius; qui ad vitam nisi penitùs reuocat, saltem ossa, & laceros artus coniungit. Consule itaque magnum Scaligerum, qui tandem opinatur hanc *solidam sellam* propriam fuisse Sacerdotum, ac Magistratuum, vbi sederent ad auspicia captanda; adi eundem Festum in *silere*, vbi de solido lecto quædam non aliena, atque ibi eximius idem adnotator. Nasoni *solidæ sedes* pro throno Regali. Nisi fallor 2. Metam. vers. 148.

Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus adstas.

Si nostra sedium genera hodiè attendamus, cathedras quasdam sacrorum antistitum haud absimiles existimemus solio, quoniam è ligno totæ vndequaque includunt sedentem; nisi quatenus in lateribus parumper cauatæ, ac sinuosæ, exili arcu sessorem denudant, aut professorum sedibus affine, in quibus pectore tenus sese exponit, cætera circumseptus, qui insidet,

Ob

Ob hanc autem ipsam solij speciem obsepti vndique, ac circumclusi, cur arcam mortualem, aut loculum eo nomine affecerint, in causa forsitan esse potuit. Meritò solium dixeris, vbi sæua illa cunctorum domitrix, cui viuentes omnes tandem procumbunt, sedem figit immotam, legemque hominibus sancit durissimam vitæ post hac nunquam remeabilis. Plin. 35. cap. 12. *Quin & defunctos multi fictilibus solijs sese condi maluere*, vt legunt eruditiores pro *dolijs*. Flor. lib. 4. c. 11. de Cleopatra loquens. *In differto odoribus solio iuxta suum se collocauit Antonium*. Curt. 10. 10. *purgauere corpus, repletumque est odoribus aureum solium, &c.* notat Frehinsemius ad hunc locum, obseruatque Salmasius ad Suet. Neron. cap. 50. *In eo monumento solium Porphyretici marmoris, &c.* Sed similitudinem ducit à solio, seu alueo, in quo lauabantur. Non temerè quis credat solia itidem fuisse appellata hæc sepulchra potentium præcipuè, ac diuitum, quoniam magnificè constructa, ac sublimi statuta forent loco. Haud aliter posita mortuis tribunalia reperio in antiquis inscriptionibus; quæ tum honoris ergo, memoriæque illustris monimento erigi potuerunt; tum vt illic, quæ reliqua sunt vitâ defuncti ossa, ac cineres honorificè conderentur. Fidem nobis præstruunt operosè, ac superbè structa, soliorum instar, ea veterum sepulcra quorumdam. Grut. 751. 11. *P. Aelius Venerianus hoc vas disomum sibi, & felicitati suæ posuit, & tribunal ex permissu Pontificis fecit.* Est autem *disomum* vas duorum corporum capax, quod tum sibi, tum felicitati (nomen id mulieris) Venerianus posuerat. Obseruo Pontificis auctoritatem, ac permissum, quo tribunal id mortuale liceret constituere; ac si extra ordinem, nec vulgare quid foret. Adi & 174. 10. *Tribunal cum locis è stipe collata posuerunt*, & fragmentum 170. 1. *Sedem extructo tribunali &c. milites infrascripti posuerunt*. Hoc idem solium, aut tribunal defunctorum manibus dicatum, fortè alio nomine, vt suspicor, *Podium* dixere, vt in alia epigraphe 172. 13. *Podium cum lorica aditus viuos fecit*. Solium tandem appellatum peculiaris balneorum pars, vbi lauaturi sedebant; & quidem plurium illud capax, non vnius, vt de solio Regum diximus; qui & alueus aliter dictus. Sed de his infra cap. 25. vbi de sellis balnearibus.

CA-

CAPVT XIX.

Tribunal *Antistitum*. Tribuna. Tholus. Concha. Hemisphærium, &c. Trullus, Τρȣ̃λλος. Synodus in Trullo. Apsis, Absis, ἀψὶς. *Sella episcopor. sub apside*. Βῆμα, Bema οἱ ἀπὸ τȣ̃ βήματος. Secretaria, *in ijs habita consilia*. Secretarium iudicum, Prætoris, Senatus. Stallum, Stallus. ἐνθρονίζειν. Enthronismus. Enthroniasticum. Inthronisticum. *Cuiacius aduersus Langlæum defensus*. Synthronus. Thronus, *de Patriarchatu dictus*. *Leo Allatius laudatus*. Cathedra: *Antistitum propria*. Cathedraticum: *aliud ab Ethronistico*. Dies cathedræ. *Cathedra D. Petri instaurata, ornata, translata*. *Pij, ac venerandi operis auctor Sanctissimus Alexander VII. celebratur*. *Cathedra D. Iacobi: item D. Marci*. *Carolo Dato redditum laudis testimonium ab humanitate, atque eruditione*.

A Gentium Tribunalibus ad sacros veterum Christianorum suggestus traducor, quos in templis, aut Ecclesijs statuebant; eâdemque de antistitum sedibus nonnihil explico, ne crimen præuaricationis incurram, si penitus hîc tacuero. Sed transeo, atque indico, neque ante hoc tribunal me diù sisto. Isidor. 15.4. *Tribunal, eò quod inde à sacerdote tribuantur præcepta viuendi; est enim locus in sublimi constitutus, vnde vniuersa exaudiri possint*. Nominis originem nil moror, an à tribuendis præceptis, an verò quod illûc tribus conuocentur, vt idem subdit auctor, & magis verum est; aut (quod alij maluerint) quoniam tribuni locus, aut sedes foret. Puto autem nostrum *Tribuna* eò vocari, quia tribunal, thronus, ac sedes episcopi sub eius fornice, aut camera statueretur. *Tholus* etiam dicta θόλος, *Hemisphærium, Concha*, & posterioribus Græcis τρȣ̃λλος, Trullus (cupola). Neque suspensa, aut fornicata illa pars ædis dumtaxat, sed & pauimentum, ac solum illi subiectum Trullus dicitur. Inde Synodus sexta Oecumenica sub Iustiniano toties memorata vocatur *Synodus in Trullo* ob locum, vbi habita fuit. V. Meurs. glos. in τρȣ̃λλος, & Buleng. de templis lib. 3. cap. 29. Allat. de templis. Græcor. epist. 2. n. 3. vbi plura de Trullo, ac templis Trullatis.

Item *Apsis*, & *Absis*, ἀψὶς, ob curuaturam, & arcuati operis formam; & *Absida, dæ* ab accusatiuo Gr. Augustino, Isidoro, & alijs.

Plin.

Plin. epist. 12. 17. *Cubiculum in apsida curuatum*. Sicut autem Tribuna, à tribunali subiecto, ita contra Absis pro sede, ac throno Pontificis accipitur, quoniam sub abside est. Augustin. epist. 203. ad Maximum episcopum Donatistam, *Nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c.* idemque, *qui ad nos in absidem honoratiores, & gratiores ascenderant*. In apside igitur posita cathedra, scansilesque ad eam gradus; sed & Apsis totus ille locus, aut pars ecclesiæ, vbi tribunal erigitur sub fornice, aut hemisphærio, nobis hodie Chorus, Episcopium, Sanctuarium, ἅγιον βῆμα, ἱερατεῖον, Presbyterium; vbi & altare maius ἁγία τράπεζα. Hîc episcopus sedebat: hîc cœtus canentium, ministrantium, operantium; neq; illuc accessus nisi initiatis; cancellis fermè, clathrisque præductis. Imò & eminentiori ædis parte per gradus ad eum ascendebatur; vnde illi & nomen bematis, βήματος. Sed forsitan βῆμα, quoniam illic (vt de tribunali, & apside diximus) thronus, aut βῆμα antistitis locabatur; & οἱ ἀπὸ βήματος, quibus licebat in Presbyterium, aut episcopium, aut apsida, &c. ingredi. Quales qui res diuinas exequuntur sacris affecti ordinibus, non laici, ac profani, excepto Imperatore. V. Petr. Possinum accuratissimum versorem, & glossographum Georgij Pachymeris pag. 422. in verbo Σωλέας, vbi quædam de Bemate. Omninò consule Leonem Allatium τὸ πάνυ epist. 1. de templ. Græcor. n. 11. & 12. qui & ἱερατεῖον diuersum à choro statuit, saltem Græcis. De Apside Spelmann. glossar. Buleng. d. lib. c. 22. ac de Bemate c. 21. Non placet autem quod idem Bulenger. alijq; Secretarium ponunt sub apside, atq; in eo pariter locant sedem, aut solium Pontificis. Mihi namq; Secretarium magis est, quam vocamus *Sagrestia*, Sacrarium, Sanctuarium, Vestiarium, Pastophorium. Etsi quandoque inter hæc nonnihil discriminis. De Secretario Guther. de I. Pont. Vet. 3. 9. Affinia .n. quædam obseruare est apud Ethnicos. D. Hieronymus sanè duo statuit pastophoria hinc inde apud apsidem in Ezechiel. 42. quomodo fermè hodiè duo sacraria, quæ sunt extra chorum, sed tamen apud ipsum. Secretarium Paulinus epist. 12. eleganter describit.

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerij.

Crederem tamen sacrarium, aut vestiarium, vel diaconium propriè fuisse partem ecclesiæ, vbi Lipsana sanctorum, aliaque instrumenta ad quotidianos vsus seruata: pastophoria verò ad ecclesiam, vel potius

tius extra eam, vbi æditui, & custodes habitarent; inibique conderentur, quæ vel pretij maioris, vel vsus rarioris (nobis *l'Opera*) aut quoddam quasi gazophylacium. Quòd si quando apud rei Ecclesiasticæ scriptores mentio vestium, aut alterius supellectilis sacræ intra Apsidem, fortè an intelligendus abacus, aut mensa, vel altare minus: Græcis πρόθεσις (nobis *Credenza*) vbi vasa, vestes, aliaque ad sacrum faciendum parantur. Meam autem (vt eò redeam) de secretarijs opinionem tuetur Sulpicius Seuerus epist. 1. loquens de D. Martino; *Mansiones ei in secretario ecclesiæ clerici parauerunt, multumq; ignem scabro iam, & pertenui pauimento subdiderunt, lectumq; ei plurimo stramine extruxerunt;* & Dial. 3. n. 8. *Secretarium ingressus, cùm solus, vt erat illi consuetudo, resideret (hanc .n. sibi etiam in ecclesia solitudinem permissa clericis libertate præstabat) cùm quidem in alio secretario presbyteri sederent, vel salutationibus vacantes, vel audiendis negotijs occupati.* Meminit & dialogo 2. n. 1. Apparet ex his Sulpicij locis secretaria non intra apsidem fuisse, neq; ibi thronum episcopi proinde statutum. In his autem secretarijs fermè olim habita concilia. V. Baron. tom. 6. ad ann. 451. ex Liberato Diacono, & Euagrio. Iuret. ad Symmach. lib. 10. ep. 36. Alia autem fuerunt secretaria iudicum, quæ haud diuersa admodum ab auditorijs. Græci partem vocant τῦ δικαςηρίκ. Iuret. ibid. & 2. epist. 30. Guther de Off. D. A. 3. 7. meminit l. vltima Cod. vbi Senatores, aut clariss. l. penult. C. de accusatoribus, & alibi. *Secretarium Prætorij*. D. Augustino 3. 56. contra Crescon. *Secretarium Senatus*. Grut. Inscr. 170. 5. V. plura de secretario apud Iacob. Gothofr. tom. 1. in Cod. Theod. p. 41. tit. de off. rector. Prouin.

Tribunal autem episcoporum describit Euseb. lib. 10. Hist. eccles. Prud. hymn. D. Hippolyti vers. 225.

Fronte sub aduersa gradibus sublime tribunal
Scanditur, antistes prædicat vnde Deum.

Isidor. sup. d. lib. 15. c. 4. *locus in sublimi constitutus, &c.* & Augustin. d. epist. 203. veluti perstringens quosdam suæ ætatis episcopos. *Nec Absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c.* Sulpicius D. Martini paupertatem, & moderationem laudans. *Illud non præteribo, quod in secretario sedens, nunquam cathedra vsus est.* At nescio cuius fastum, & ambitionem mox damnat; *nam in ecclesia nemo vnquam illum sedere conspexit, sicuti quendam nuper (testor Dominum) non sine meo pudore vidi sublimi*

limi solio, quasi Regio tribunali, celsa sede residentem. Dialogo 2. n. 1. *Stallum*, aut *Stallus* pro eadem antistitis sede, vel cuiusq; qui præsideat in Choro; Inde *Stallus Abbatis, Præpositi, &c.* V. Voss. de vitijs serm. Spelmann. Archæolog. in *Falda*. Gloss. *Stallus est locus vnius è Choro.* Sic Græcis τόποι simpliciter pro his locis, aut sedilibus, & στασίδια: quod magis accedit τῷ stallo. Huc traho verba lapidis apud Gruter. 1074. 10. *Tribunal cum locis, &c.* h. e. cum sedilibus. Stallum igitur quasi stabulum, aut statio, quo nomine affecta ea sedilia. Iisdem Græcis inculti æui, & labentis sermonis eminentior hæc sedes vocata σωλέας, quasi dicas *solium*, vti vertit Meurs. in Glossario. Meminerunt Codinus, Cedrenus, Euchologium, ac Simeon Thessalonicensis, quem laudat Allat. d. epist. 2. n. 5. mauultq; cum Meursio *solium* vertere, quam Iacobo Gretsero adhærere, qui diuersum putat.

In hoc igitur tribunali, siue sacrorum antistitum solio posita sella, quæ plurimùm nunc thronus, nunc cathedra à scriptoribus appellatur, θρόνος, καθέδρα. Quocirca ἐνθρονίζειν dixere in sedem ponere, aut inaugurare antistitem, & ἐνθρονισμὸς ille actus acceptæ potestatis; ac dies enthronismi, quo ea capitur. Hinc *Enthroniasticum*, *Inthronisticum*, ἐνθρονιαστικὸν, & vulgò *Cathedrale*, aut *Consuetudo*. Gr. συνήθεια nouella 123. pensio .s. illa, seu honorarium, aut munus, quod dabat antistes alijs episcopis, seu Patriarchis, aut Metropolitis, clericisq; à quibus inaugurabatur, atque in throno locabatur. Mentio in ea nouella 123. cap. 3. quod Iulianus Antecessor vocat Καθεδρατικὸν, Cathedraticum: & quidem in lemmate eius capitis scriptum est inter alia τί ὑπὲρ τοῦ καθεδρατικοῦ δίδοσθαι προσήκει, *quid pro Cathedratico dari conueniat*. Hoc moneo, quoniam Cl. V. Ianus Langlæus lib. 6. cap. 2. otij semestr. veluti exultabundus summo Cuiacio dicam impingit, quòd parum considerate scripserit eadem esse Cathedratica, atque enthroniastica. Imò namque non poterat consideratiùs scribere, si modò Langlæus Cuiacium attendit, non enim id agit Cuiac. ad nouel. 6. neque hoc decernit eadem esse Enthroniastica, & Cathedratica; sed hoc tantùm ait, quæ ibi ab Imperatore Enthroniastica, ab Iuliano vocari Cathedratica.

Nec minus verum, quod annotaueram in titulo capitis tertij nouellæ 123. vocari Καθεδρατικὸν, Cathedraticum: cùm in textus corpore ἐνθρονιαστικὸν dicatur: *Inthronisticum* vertunt.

Sed, vt expresè dixerit Cuiacius, non indoctè dixisset, si auctores

habebat Græcos, qui enthroniasticum à Cathedratico non seiunxerint; neq; nouum esset, vt Cathedraticum (de quo infra) nunc vno, nunc alio significatu acciperetur, quod in tot vocibus polysemis comperimus. Quippè si ipsas quoque rimamur nominis causas, non abhorret, quin Cathedraticum, atq; Enthroniasticum pro eodem habeantur, quæ à Cathedra, ac throno ipsissimis rebus deducuntur. Immeritam egregio viro notam placuit delere, quem Principem legalis sapientiæ, geniumq; eruditi iuris nonnullis carpere lubido est, vt magni nominis aduersarium pro instrumento habeant captandi rumusculi.

Sed nè throno videamur excidisse (grauior alioquin lapsus) θρόνος vocata sedes ea sublimior antistitis, sicuti σιω'θρονος cæteræ sedes inferiores, & appositæ eorum, qui ministrant, ac deseruiunt. Σιω'θρονος autem dictus, quoniam illic digniores, vnà sedent in ea veluti scena, & apparatu sedilium; vel quia plures ibi sedes locatæ. Duplex quoque Synthronus: alius sacer in Bemate, alius extra Bema. Sed & subsellia illic, aut βάθρα in ordinem disposita ad clericorum vsum. Idem Euseb. lib. 10. cap. 4. in ea oratione panegyrica, qua templum augustissimum nouæ Romæ describit θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν, καὶ προσέτι βάθροις ἐν τάξει τοῖς καθ' ὅλου, &c. *Thronisq; altissimis in honores præsidentium, ac praterea subsellijs per vniuersum templum ordine dispositis, &c.* vt vertit Vallesius: at Allatius καθ' ὅλου, *in cõmunem vsum* interpretatur; cùm tamen Vallesius solis clericis metetur, neq; laicos sedisse in ecclesiastico cœtu, saltem dum diuinum officium celebraretur ex Optati Milleuitani lib. 4. doceat. Alia apud eũdem Allatium complura eâ epistola 2. n. 7. & deinceps. Idemque notat Thronum, non pro sella tantùm, sed pro ipso honore, ac præfectura sacra accipi, & quidem pro celsiori, & magis digna, nempe Patriarchatus. Sic *thronus C. Politanus, Alexandrinus, &c.* Huc Hilus spectauit suo opusculo περὶ τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, *de quinque patriarchicis thronis.*

Neque id tamen (vti video) seruatum perpetìm: sed tum de Patriarchijs, tum de alijs Sacerdotijs vsurpata vox nunc throni, nunc cathedræ. Cathedram nempe vocantes ab ipsa sede, quam antistites occupabant, honoris tesseram, & sacræ Iurisdictionis Symbolum. Est enim Cathedra καθέδρα, idem quod sedes ἕδρα, vel sella; sed honestior, ac dignior. Sedetq; in ea nescio quid magis augustum,

ac

ac sanctum, quoties ad vsus speciatim transfertur venerabilium virorum, quos regendis populorum animis in via suæ legis præficit Deus. Sidon. Apollinar. lib. 7. epist. 9. *Aut altarium, aut literarum cathedras tenuere.* & lib. 9. epist. 16. de Saturnino loquens, *Tolosatum tenuit Cathedram,* hoc est, rexit ecclesiam. V. eruditissimum Sauaronem, qui pleno, vt solens est, vehitur alueo ad eum auctorem eruditione irrigandum. Adi & p. 428. nec immeritò reprehendit magnum Scaligerum, qui ad Ausonij 1. 12. cathedram hanc interpretatur de ludo Rhetoricæ, quam Saturninus docuisset. Constat autem fuisse antistitem Tolosatum, non Rhetorem. De Cathedra autem Scholastica infrà videbimus. Sulpicius Seuerus dial. 2. n. 1. *Illud non præteribo, quòd in secretario sedens nunquam Cathedra vsus est,* de D. Martino. Paulopost. *Sedebat autem Martinus in sellula rusticana, quam nos Rustici Galli tripetias, vos Scholastici, aut certè, tu qui de Græcia venis, tripodes nuncupatis.* Respuebat Martinus cathedram; sellam scilicet honestiorem, quoniam in eius corde apostolica sedebat humilitas. August. vt sup. *Nec absidæ gradatæ, nec Cathedræ velatæ.* Quamobrem ab hac Cathedra Ecclesiæ Cathedrales, & Cathedrales episcopi. Neque aliundè *Cathedraticum* (non absimile veteribus, quod *æs Curionium* Festo vocatur) genus illud annuæ pensionis, quod clerici suo Pontifici erogant intuitu Cathedræ, alio nomine *Synodaticum;* aut quoties sacri regiminis causa ab eodem Episcopo *διοίκησις* inuisitur. V. cap. conquerente de offic. ord. cap. placuit 10. q. 3. & cap. ecclesijs de Censibus. Concilium Bacarense II. cap. 2. & Toletanum VII. cap. 4. Iulian. in d. nou. 6. *καθεδρατικὸν* appellat, quod aliter Enthroniasticum. Sed verò vnum alteri dispar est, quoniam Enthroniasticum præbetur ab episcopo ob inaugurationem, & susceptæ sedis, aut throni dignitatem alijs episcopis: Cathedraticum autem soluunt suo Antistiti cæteri Sacerdotes, aut clerici. Installationem barbari vocitarunt hunc actum tradendæ potestatis, aut sedis; est enim installare in alterum locum augurare, sufficere, substituere: vel stationem, aut locum, sedemque assignare: pecuniam autem, aut vectigal pro hac Installatione id ipsum Cathedraticum.

Quo circa initi Pontificatus *diem cathedræ* appellantes cum veneratione coluerunt; anniuersarium recursum solenniter celebrantes. *Natalis Cathedræ* dictus ille dies; sic natalis B. Basilij. B. Ioan. Chrysostomi, &c. apud Orientales, vt in eorum menologijs legitur. Nec

minus in Occidente lucem eam cum gaudio, ac pietate reuisunt, qua primùm luce Cathedram Romani culminis Petrus Sacerdotum Princeps, venerandi caput Senatus, Apostolici Magister Collegij suscepit. De eiusdem Petri Antiochena Cathedra scripsit August. serm. 2. de ea. *Rectè igitur ecclesiæ natalem sedis illius colunt, quam Apostolus pro ecclesiarum salute suscepit*, & mox, *quòd natalis ergo Cathedræ hodie colitur, sacerdotale honoratur officium*. V. Roam. de die nat. sacro, & profano cap. 23. & Baronium ad ann. Chr. 45. apud quem plura de cathedra Petri tanquam vna, ac Principe christiani orbis. Ea primum Romæ visa, atq; erecta A. D. 15. Kal. Febr. Claudio III. & Vitellio Coss. supputante Baronio. Ennodius IIII. Synodo Romana Sellam Apostolicæ confessionis vocauit, sed gestatoriam facit. *Nunc ad gestatoriam Sellam Apostolicæ confessionis, vel admittunt limina candidatos*.

Omninò autem præcipua cum reuerentia, cultuq; seruatur ad hunc diem in Vaticana Basilica. Lignea est, & admodum rudi opificio, cuius tibi iconem profero, ne tuo studio, aut pietati desim.

Deessem quoque mihi, publicoque christianæ gratulationis officio, nisi eandem sedem maiestatis specie hodie refulgentem, nobili ferculo impositam, atque eminenti loco statutam commemorarem. Macte hac egregij operis cura Pater Sanctissime, qui beatissimam Sedem, an Ecclesiæ Romanæ nascentis cunas, vbi Pontificum Princeps traditam sibi diuinitùs ligandi, soluendiq; potestatem in arce imperij, atq; orbis primùm exercuit, ad cultus æternitatem, ac cęlestium beneficiorum pignus tam augustè, tam munificè instauras.

Quòd enormes vicos Vrbis, & scabros viarum anfractus, aut dirueris, aut direxeris, vt in hanc pulcherrimam, admirandamq; faciem reformares, quasi renouata Augusti, gloria aliam acceperis, aliam reddideris Romã; quis equidem non laudet, nisi publici splendoris, ac magnificentiæ sit hostis? Quòd diuorum Petri, ac Pauli amplissimo foro haud impares porticus ingentium columnarum fulturis multiplici ordine circumdederis, eximium, atq; insigne opus fecisti, ac nulli veteris Romæ secundum. Sed consummas gloriam, & absolutæ pietatis coronas officium; quòd eam sedem, eam ipsam, quam Pastor cœlestissimus pressit corpore, auctoritate impleuit, ac consecrauit, à longo situ iam vindicas; cultamq; & communitam decẽtissima statione ad perpetuam venerationis securitatem reponis.

Iu-

Iubes post hac ne oscula, ac manus damnosa pietate contingant: sed corda, atq; oculi tantùm sint religiosi, solusq; reuerentiæ horror contrectet. Aerea latinæ Ecclesiæ Doctorum quadriga tam sacrum pondus meritò in Cœlum prouehit; sed tu ille auctor ALEXANDER VII. tuaq; mens, tuumq; consilium auriga extitit. Sic geruli illi Patres, vbi hac Sede Petri quamdiutissimè sis defunctus; Te quoq; sustollant beati itineris comites; ac sempiternæ iucunditatis socium habeant in Cœlis, quos tu ad tanti pignoris inclytum pondus, ac tutelam in terris coniugasti. Restitutæ huius Cathedræ, sanctiq; consilij numisma ex auro, tibi exhibeo splendidissimè, & scitissimè cusum. Quòd tum reuerenter, tum fideliter præsto, quoniam vbi hæc scripseram, in ipsa editionis mora aureum eiusce typi numisma iussit ad me mitti Sanctiss. D. N. cuius nihil non est aureum, mens, lingua, manus. Testatum cupio deuinctissimi cordis mei cultum ob insigne cimelium, Summiq; & Adorandi Donatoris Maiestatem, vt quod Virgo illa sub Capitolinis armillis, ego sub Vaticani huiusce auri ponderosa nimium gratia procumbere iam cogar lætus, & venerationis plenus. Vide sub num. 40.

Principis Apostolorum Sedi, quam ita piè instauratam, & magnificè cultam veneramur, meritò sociamus alteram D. Iacobi Hierosolymitanam, de qua scribit Eus. hist. eccl. 7. cap. 32. quod sua adhuc ætate custodiretur τὸν εἰσέτι νῦν ἐκεῖσε πεφυλαγμένον ἀποστολικὸν διαδέχεται θρόνον. De Ermone episcopo loquens, *Apostolicam Cathedram, quæ illic* (Hierosolymis) *etiamnum seruatur, obtinuit*, vt vertit doctissimus Henricus Valesius; iterũq; mentio cap. 19. eiusdem lib. 7. Alexandrina pariter D. Marci Cathedra honorem, cultumq; promeruit diligenter seruata: de qua in actis Mss. S. Marci ita proditum est. *Adest etiam huius rei testis, quæ vsq; in hodiernum diem, ad confirmandam huius veritatis assertionem in eadem Ecclesia perseuerat ex ebore, vtiq; antiquo Cathedra politis compacta tabulis, in qua quidem stetisse illum, dum euangelicas paginas exararet, præstantium non retinuit memoria relatorum. In cuius nimirum Cathedræ sedili nullus est ausus vnquam Pontificum deinceps residere, sed in magna veneratione hactenus à cunctis extat Pontificibus humiliter honorata.* Non peperci hæc exscribere, quoniam adhuc in pluteis latentia protulit in suis notis pag. 161. idem Valesius emunctissimi vir iudicij, ac singularis diligentiæ. Libentiùs autem feci, non ob rei, qua de agimus, notitiam, atq; examen dum-

taxat:

taxat: sed quoniam hæc Eusebij politissima editio tam rara est nobis in Italia, quàm rari pretij, ac doctrinæ est editor. Nec secus inter rarissimos mihi numerandus, qui librum vtendum permisit Cl. & amiciss. D. Car. Datus nostræ flos illibatus vrbis, suadæq; Etruscæ medulla, quam omni literarum paratu quotidiè auget, atq; illustrat. Parum enim mereri putat, qui per se tàm egregiè meretur, nisi ad benè merendum de Repub. literaria alios quoque omni ope, & consilio adiuuet. Nihil vt minus suum habeat, quàm quod in vsum, & gloriam eruditionis impendi possit; penè ipsum se sibi subtrahens, nedum temporis, aut operæ parcus. Iterum verò idem Valesius in addendis p. 139. ex actis pariter S. Petri Alexandrini, quod hic antistes ausus fuit *nunquam in ea sedere, sed in scabello, quod ad pedes eius erat*. Cathedram D. Marci subaudi.

Prorsùs quoq; sum ὁμόψηφος eidem Valesio locum Tertulliani cap. 36. de præscript. hæret. egregiè explicanti aduersùs Rigaltium, Non enim de Cathedris loquitur Afer ille doctor, tanquam de ecclesijs, sed de sedibus, quas corpore occupamus, quas premimus, quas tangimus. Aliter namq; in meram ταυτολογίαν impingeret.

Hæc autem nobis suppeditata à Valesio è bibliothecis testimonia, non est quod adnotamenti penitus expertia relinquamus. Principiò colligimus materiam Cathedræ eburneam politis compactæ tabulis; scabellum quoq;, aut suppedaneum illi applicitum, cui vni præ veneratione insidebat Petrus Alexandrinus, de scabello supra diximus. *Sedile* autem Cathedræ, nec ille, nec vllus successorum tangere ausus fuit. *Sedile*, hoc est partem, aut aream illam, cui propriè incumbunt sessores, & quæ vnà facit, vt sedeamus, si cæteræ omnes deficerent. Demum animaduertimus eam D. Marci Cathedram creditam fuisse, in qua lucubrabat Euangelicis actis texendis. Ex quo dubitare contingebat eadem fuerit, an non cum Patriarchali! Fortè igitur eandem sedem priuatim adhibebat, quam in templo subinde reponeret ad munia Pontificia vsurpanda. Nisi malimus opinari (quod veritati non est absonum) intra Ecclesiam ipsam diuino Numine veluti magis inspirante, ac præsente sacratissimæ historie, aut plurimum, aut vniuersum opus confecisse. Indissimile quid obseruare est de Cathedra D. Martini, de qua sup. apud Sulpic. quasi in vtrumq; vsum, tam domi, quàm in Ecclesia adhibuissent. Repostiles namq; fuisse has Cathedras credere licet, vt vbi res exigeret, illic statuerentur.

Ho-

Hodie intra absidem suo tribunali, ac συνθρόνῳ fixæ cohærent pleræq;. Sed & portatiles, aut exemptiles pro ecclesiæ oportunitate, ac consuetudine; vt qua opus fuerit, illic se sistat episcopus. Atq; in his, quas voco repostiles, vsitatior ea forma, vt solidis tabulis vndequaq; compingantur ad firmitatem, reclinatorio longè supra caput sedentis in arcum, seu curuamen producto; septis ad latera non apertis, sed continuo tabulato; nisi qua paululum recuruantur, tum ad ornatum, ac symmetriam, tum ad commodiorem cubitorum innixum. Hæ autem Cathedræ in solio collocantur vestibus opertæ, soliumq; ipsum pariter instratum: scansilia, gradusq; tapetibus, culmen vmbellis exornatur. Sed hæc vide exquisitiùs apud sacros designatores, rituumq; Protomystas; nos pedem hîc non figimus, vtq; canis ad Nilum fugiendo bibimus.

CAPVT XX.

Cathedræ velatæ. *Sedes linteatæ, trabeatæ. Pro altarium gradibus positæ; atq; illinc ad populum sermo.* Ambo, pulpitum. Analogium. Lampium. Faldistorium: *vnde illi nomen.* Sedes stercoraria: *exactè, atq; attentè de ea expositum. Vna tantùm, non duæ, vt vulgò creditum. Perperam confusa cum Pontificijs, siue inauguralibus quondam Basilicæ Lateranensis. Eminentiss. Card. Cæsar Rasponius cum prædicatione nominatus. Ioannæ Papissæ fabula. Icones earum sedium prolatæ.*

CAeterum quòd antiquâ Ecclesiâ has Cathedras velatas reperimus, ea fuerintne instragula, ac vestes, qualibus sedes, aut thronos hodiè operiri videmus, nuperq; dicebamus: an potius vela insuper addita, & obducta instratis iam Cathedris dubitare licet; atq; hoc postremum puto verius. Augustin. d. epist. 233. *Cathedræ velatæ, &c.* Atqui linteatæ sedes episcoporum ex veteris instituti mysterio. Pacianus de Nouatiano: *Quem consecrante nullo linteata sedes accepit.* Pontius Diacon. in vita Cypriani. *Sedile autem erat fortuitò linteo tectum, vt eo sub ictu Passionis episcopatus honore frueretur, &c.* Hæc duo loca profert Barth. aduersar. 42. 27. ante illum indicauit Cresol. thetr. Rhet. 3. 13. Baron. ad ann. Christi 45. Putarem addi posse locum Hermæ in ea Cathedra, aut Subsellio, quod de-

deſcribit lib. 1. c. 3. Paſtor. *Erat ceruical linteum, & ſuper linteum expanſum carbaſinum;* nota expanſionem, & velamentum Sidon. 8. 8. *geſtatorias trabeatas, &c.*

Atqui nonnullæ etiamnum hodie veterum ſedes viſuntur veſte, veloq; ſuperiniecto, non tamen expanſo. Tu oculis arbitrare lector, atq; iudicium facito, nũquid ad rem noſtram, quæ protulimus exempla, atq; icones cap. 13. Addo binas Romæ: alteram apud Matthæos ad D. Catherinæ, alteram è Muſeo Leonardi Auguſtinij. V. n. 41. 42.

Noſtris ſanè moribus regnantium ſedes in ſolio poſitæ, præter tot alia inſtragula, ſericeis tegumentis plerumq; obducuntur; puto ad maieſtatis neſcioquam opinionem, & characterem. Vt non tantùm à volanti puluiculo, ſed à vulgi oculis intactæ, dum Princeps adueniat, vltimo eo velamine, ac ſi ſacrum quid, recondantur. Iterum, iterumq; ea Diui Auguſtini mihi verſantur in labris grauiſſimè dicta: *Tranſit hora huius ſeculi: tranſit ambitio: in futuro Chriſti iudicio, nec abſidæ gradatæ, nec Cathedræ velatæ adhibebuntur ad defenſionem.* In eum autem potiſſimum vſum antiſtitum ſedes, præſertim repoſtiles, vt diuini verbi ad populum traderentur in eccleſijs oracula, ſacrarumq; lectionum myſterijs ex ore epiſcopi imbuerentur chriſtiani. Sidon. Apollin. lib. 7. 9. *qui aut literarum, aut altarium cathedras tenuere.* Pro gradibus namq; altaris à ſedente epiſcopo habiti olim ſermones. Quamobrem, vt peculiare, aut inuſitatum proditur à Socrate de Io. Chryſoſtomo, quòd in ambonem ad diuina eloquia fundenda conſcenderit. V. Sirmondum ad Sidon. p. 151. eſt autem *Ambo*, idem ac pulpitum. V. Meurſium in Ἄμβων, ab ambiendo deducunt, quòd intrantem ambiat, aut quòd ab ambabus partibus conſcendatur: & quidem veterum pulpitorum, ita deformatam adhuc hodie videmus fabricam. Sed ἀπὸ τȣ̃ ἀμβαίνειν, hoc eſt ab aſcendendo mauult Spelmann. in gloſſar. vnde ἄμβωνες, *Ambones*, montium aſcenſus; ἄμβη, & ἄμβων, pars, ſiue locus eminentior. Vide alia teſtimonia de Ambone producentem. *Pulpitum* vocamus hodie, ſed parieti infixum, ac prominens; ferè in aula, vel ναῷ Eccleſiæ. Iſidor. 15. 4. *Pulpitum, tribunal, analogium*, inter ſacra ponit ædificia. *Analogium*, inquit, *dictum quòd ſermo inde prædicetur.* Hic ipſe Ambo eſt, qui & *Lampium*. gloſſæ Iſidor. *Lampium, Pulpitum, Analogium.* Sed Analogium potius eſt ille pluteus, cui libri imponuntur. V. Spelmann. in Analogio, nobis *Seggio*. Aut ſi pro ſuggeſtu interpretari mali-

malimus, eum crediderim suggestum qui in Choro, aut Presbyterio assurgit, vnde scripturarum lectio habetur propè altare, seu mensam maiorem: indeq; Analogium, ab eo legendi actu V. Barth. ad vers. 8. 2. Sed tum ex his locis, tum è sede in tribunali posita, vetus olim cura sanctissimorum antistitum, quæ paulatim decreuit, populum adloquendi. D. Cypriano 2. ep. 5. *Pulpitum*, quod 4. ep. 5. *Tribunal*. Prudent. hymno D. Hippolyti.

—— —— —— —— sublime tribunal
Scanditur, antistes prædicat vnde Deum.

Neq; hic omittendum (quod vocant) *Faldistorium*, genus sellæ humilioris, & plicatilis sine reclinatorio, aut suppedaneo, facilè portabilis, atq; expedita: sine cultu, aut ornamento, nisi quatenus operimento tegitur, ac pendenti circum stromate amicitur. Verùm eo die nudari solet omnium dierum maximè deflendo, maximè salutari, cùm ecclesia deiecta, omni posito gaudio, omni assumpto mærore Dominicæ cædis memoriam feria sexta in parasceue reducit. Cæteras huiusce sedis leges, quò loci, aut temporis, coram quibus vsurpanda sit, docent libri rituales. Hanc paruo, aut nullo discrimine ab antiqua Curuli abire diximus cap. vndecimo; sed *Faldistorium* dixerunt vocabulo parum humano; est enim *Faldum* vox saxonica, septum, aut claustrum significans. Inde sedes, aut thronus episcopi, quòd cancellis, aut sepimentis muniretur, ità vocata. V. Spelmann. glossar. atq; ex eo Gerard. Voss. de vitijs serm in *Falda*, & addend. Corruptè pro *Fandistorio*, hoc est loquendi loco, aut statione, Faldistorium appellarum censuit Paris Grassius, quem laudat Dominicus Magnus Oratorij Sacerdos in sua notitia rituum, ac vocum ecclesiast. Libentiùs autem dexteram porrigo Spelmanno, ac Vossio, quorum incomparabilis doctrina est, atq; experientissima in his tractandis solertia. *Stallum* etiam sedem episcopalem dixerunt corrupti æuo sermonis, à stando, aut quiescendo (ἐμοὶ δοκεῖ) sed propriè tota ea pars, aut scena, vbi thronus cum subsellijs erigitur intra absidem episcopo.

Non est tandem, quòd neglectui habeam eam sedem inter sacras, ac dignissimas; quæ alioquin vel nomine ipso contemptum, impiorumue mendacijs infamiam sibi contraheret. Sed quoniam nec mysterio sanctitatis vacat, atq; iam calumnias deridet, summoq; olim inaugurando Pontifici deseruiebat, indicare nil vereor. *Stercorariam*

dixere, in qua collocabatur ille, cùm primùm solenni consecratione ad gubernacula Ecclesiastici gregis admoueretur. Vt hominem igitur se esse recordaretur, nec in altissimo illo dignitatis omnium maximæ fastigio insolesceret, superbumq; spiraret, insusurrabant Pontifici, cùm ab ea sede consurgeret, illud è sacris literis *suscitat de puluere egenum, & de stercore erigit pauperem, vt sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat*. Cærem. Rom. lib. 1. sect. 2. cap. 3. Cardinalis Stephanescus de eadem.

——— & sedes capiens de stercore nomen
In platea est circa templum despecta parumper.

Decebat, ne Vir multijugæ doctrinæ Matthias Martinus præteriret hanc nominis originem; ritumq., & rationem huius catecheseos in Summo Pontifice inaugurando. Alioquin in eas sordes, ac putiditates minimè prolapsus foret, quas in insigni suo philologico opere legere est; neq. aniles fabulas, ac deliria impiorum iam diù profligata refricuisset, quæ vix puero dentienti sunt digna. Cùm verecundiæ, ac modestiæ velamine videtur ille loqui, sed dum ignorare se simulat, quæ ignorasse dedecuit, ac libenter promit (etsi dubius, ac de aliorum magis sententia, quàm sua) rumores, ac mendacia de Ioanna Papissa, aliasq. ibi ineptias non inuitus colligit, suam interim scalpit pruriginem, conceptamq. prodit in Romanum Pontificem irreuerentiam.

Quod autem Cardinalis ille Stephanescus in foro Lateranensi eam sedem locat, sua respicit tempora, hoc est Bonifacij VIII. cuius inaugurationem describit. Hodiè visitur non vnica, sed duæ in peristylio, siue claustro, vt vocant, eiusdem Basilicæ: vtraq. perforata è marmore leucosticto, siue Porphyrite. Cæterùm reperio neutram ipsarum verè fuisse eam, quam stercorariam dixere; sed aliam solidam è marmore candido nulla sedilis apertura. Atq. hæc Stercoraria fuit appellata, quoniam sedenti Pontifici mox Cardinalium manibus sublato carmen illud sacrum occinebatur, *suscitat, &c.* vt ex vetustissimo cæremoniali M. S. discimus, in quo vnius tantùm sedis fit mentio, cui nomen Stercorariæ; non duarum, quomodo à multis creditum, & traditum fuit: aduertitq. Fiorauantes Martinellus in *Roma ricercata*, vbi de Basilica Lateranensi. Ritualem hunc morem, ac sedium historiam refert etiam Eminentiss. Card. Cæsar Rasponius, quem honoris, & obsequii ergo sacro nuper ostro insignitum libentiùs

tiùs

tiùs nomino, officiosiùs veneror; Romana suspicit Ecclesia suum antiquis hisce literis, ac magis multò rebus gestis exornatorem: lib. 2. cap. 12. de Basilica, & Patriarchio Lateranensi. Addatur Dominicus Magrius *Nella notizia de' vocaboli, e riti Ecclesiastici*; sed multùm confert distinguere has sedes. Quæ enim duæ visuntur porphyreticæ, perperam vocantur Stercorariæ, neq. persedenti in illis Pontifici insusurrabant *suscitat de puluere, &c.* vt in alia, quæ verè stercoraria appellabatur. At in his duabus perforatis accipiebat claues, & ferulam, spargebatq; quandam pecuniam. Ritum videbis in Cæremoniali M. S. atq; etiam in alio edito lib. 1. sect. 2. cap. 3. Idem Raspen. sup. Atq; hoc pacto abundè satis difflatur illud ægræ calumniæ somnium de Ioanna Papissa, & Pontificis attrectatione; quoniam vera sedes stercoraria nullum habuit foramen, sicuti & alterum ruit putidum commentum de admonitione, qua se Pontifex hominem esse meminerit humanis necessitatibus subiectum, dum sellæ quasi familiaricæ incumberet. Duæ itaq; sunt sellæ Porphyreticæ, quæ adhuc perdurant, eæq; perforatæ. At vna fuit præter istas stercoraria, nec pertusa è marmore candido: Quod & Andreas Fuluius scripsit lib. 2. cap. de Cœlio monte, quem Martinellus laudat iustam impingens dicam Hieronymo Francinio Fuluium Italicè parum ex fide vertenti. At de his tribus sedibus omninò videndus Card. Bellarminus consummatissima Vir Sapientia in suo opere de Pontifice Romano lib. 3. cap. 24. vbi fabulam abundè explodit de Ioanna Papissa: quod ipsum egregiè præstat Reuerendiss. Allat. in Confutatione eiusdem Ioannę. Post reliquos omnes Vir solidæ doctrinæ, atq; incomparabilis diligentiæ Philippus Labbe S. I. in Cenotaphio Ioannæ Papissæ euerso.

Si perquiramus quandonam desierit mos ille inaugurandi Summum Pontificem trino illo sedium ritu, affine vero est credere, cùm primum in Galliam secessit Romani culminis statio: quoniam neq; illic sedes aderat peculiaris, nec stata supellex ceremoniarum; ac postquam ad limina sua redierunt Pontifices, iam diù ea religione se soluerant non vtendo per annos amplius LXX. Cencij Camerarij ætate perdurasse morem refert Baron. ad ann. 1191. Stephanescus autem Cardinalis in Bonifacij VIII. consecratione vocat eam sedem despectam.

In platea est circa templum despecta parumper.

Quasi suo tempore exoleuerit etiam ritus. A Bonifacij autem obitu

ad Clementem V. cum quo Auenionem migrauit Ecclesia, duo tantùm intercurrunt anni.

Exhibeo autem perforatarum sedium imaginem, quam anteà vulgauit Martinellus; ad me Româ misit nobilissimus Octauius Falconerius; sicuti & aliam non pertusam in eodem Lateranensis Patriarchij cauædio seruatam: atq; hæc veriùs potuit esse stercoraria. V. num. 43. & 44. Cœterùm cum tres istæ sedes omnes sint antiqui operis, & eleganter sculptæ, in vsum conuersæ fuerunt ceremonialem inaugurandi Pontificis rudibus ijs seculis. At perforatæ omnino balneares erant, vt infra dicemus, sensitq; doctissimus Pighius in Hercule Prodicio. Eo namq; sedilis cauo dabatur infusæ aquæ effugium, sicuti & in ipso suppedaneo, vel scabello alia cauitas apparet veluti excipulum aquæ transmissæ. Præter Martinellum vulgauit eam sedem pertusam Io. Rhodius ad Scribonij Largi cap. 193. pag. 281. Cuius similem Veronæ visam affirmat. Sentit ille quoq; balnearum vsibus destinatam ad humanas necessitates, aut vaporis excipiendi causa, potius, quàm lauandi. Sed de hoc nonnihil infra cap. 25.

CAPVT XXI.

Subsellia. συβέλλια. Panche, e Banche: *non à Græco ἄβακος, sed à Latino* Plancæ. σανίδες. Scamna. Scabella, Scabelli. βάθρα. Anabathra. *Scholiastes Iuuenalis emendatus*. Sedilia: *plerumq; fixa*. Res longi Subsellij. Longa cathedra. Scamna longa. Scamna magna. Summa, ima subsellia.

QVando hactenus sublimia dignitatum culmina insedimus, sellarumq. honestiorum gradus metati fuimus, siue Imperio validi, siue sacris eximij, siue doctrina regnantes tenuerint; vt rerum omnium vestigio est, de alto nunc escendamus, & paulatim ad humiliora dimittamur. A solijs, ac Tribunalibus ad inferiora sessitabula: à Curulibus, & Cathedris ad scamna, ac subsellia.

Cum Varrone exordiamur, cuius illa sunt 4. de l. l. *vt subsipere quod non planè sapit: sic quod non planè erat sella, subsellium dictum.* Facilis, & obuia nominis scaturigo. Quo pacto *sublustris, subniger, &c.* qui non planè clarus, ac niger, μειώσει, & extenuatione τοῦ *sub*; ità in

in ſubſellio exponit Romanorum doctiſſimus. Sicuti verò ſella pro ſedda, ita ſubſellium, quaſi ſubſeddium, vti explicat Fabius Quintilianus 1.7. Iſidorus 20.11. Quod autem Varro ait *non planè erat ſella:* ſpectare videtur formam, aut magnitudinem, vel ſtructuram; cuius ratione infra ſellam erat, ab eaq. vincebatur. Sed ego locum quoq; ipſum reſpicerem, vbi ſedes, præſertim Curules, atq; honeſtiores, in Tribunali, vel ſuggeſtu, aut gradibus: cùm ſubſellia inferiùs ponerentur. Quòd igitur ſub ſellis, vel infra ſellas locarentur, id ſibi nomen feciſſe ſubſellia haud inficetè quis dixerit. Hinc ſedem vulgarem appellare voluiſſe videtur Tacit. 4. ann. 8. *Conſules ſede vulgari per ſpeciem mæſtitiæ ſedentes honoris, lociq; admonuit.* Sic Græcis ὑφεδρία inferior ſedes, aut conſeſſus, quaſi infra digniorem ſedem, aut cathedram; & κατωτέρω θρόνων, vt loquitur Nazianzen. epiſt. 3. Inferiori æuo συβέλλια, omnino à Latinis deſumptum corrupere, vt pleraq. alia. V. Meurſ. gloſſar.

Nobis ſunt *Panche*, aut *Banche*; nonnullis placet à Græco ἄβαξ, & gignendi caſu ἄβακος, *Banco, Banche, &c.* ſed putauerim non eſſe recedendum à Romana dictione. Ita .n. *Plancæ*, hoc eſt aſſamenta, & tabulata à planitie dictæ. Feſt. *Plancæ tabulæ planæ: ob quam cauſam planci appellantur, qui ſupra modum pedibus plani ſunt.* Plin. 8.43. de aſinis loquens. *Nec pontes tranſeunt per raritatem plancarum* (ita vetus codex) *translucentibus fluuijs.* Scaliger. ad Feſt. prius palancas à Phalanges Græco, dein plancas appellatas monet: at Feſtus à planitie, deducit: quod planius exiſtimo. Neq. aliter Dioni, atq. alijs σανίδες, hoc eſt tabulæ, & aſſeres pro ſubſellijs. Hæc eadem & *ſcamna* vocata, vel quia alta forent, ſcanſione vt opus eſſet; vel quia (quod malim) per ea ſcanderemus in lectos, aut ſellas, locaq. editiora. Varro. 4. l. l. *quia ſimplici ſcanſione ſcandebant in lectum non altum, ſcabellum: in altiorem, ſcamnum; duplicata ſcanſio Gradus dicitur.* Varroni igitur *Scabellum* erit ſcamnum humilius, per diminutionem ſcamni conflata voce: *Scamnum* verò altius, & altioribus admotum. Hoc ſenſu puto accepit Voſſ. in etymol. ſcamna idem eſſe ſcribens, ac ſubſellia, eaq. alta, atq. edita, vt ſcandere opus eſſet. Iſidor. lib. 20. cap. 11. *Scamna ſunt, quæ altioribus lectis apponuntur dicta à ſcandendo, hinc & ſcabelli, qui lectis paruis, vel ſellis ad aſcenſum apponuntur.* Hæc Hiſpalenſis antiſtes cum Varrone faciens, ex quibus colligere eſt ſcamna, aut ſcabella eò potius dicta, quod illinc in le-

ctum,

ctum, aut sellam scandamus, quàm vt ipsa sint scansionis terminus, præq. altitudine scandi oporteat; nam & sessioni inseruiunt, vt iam ante oculos est.

Ab hoc scandendi actu βάθρα Græcis, & ἀνάβαθρα, quo verbo posteriori vsus Iuuenalis sat. 17. vers. 46.

Nemo dabit Regum quanti subsellia constant,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo.

Vbi scholiastes *subsellia, gradus superiores scansiles; à Græco tractum idest subsellia, super quæ altiùs sedeatur:* post verbum *scansiles* insero vocem *Anabathra*, quæ fui furtum fecit: vt ea sit mens Interpretis *subsellia* exponere *gradus superiores scansiles*; mox de Anabathris loqui, quod verbum *à Græco tractum* inquit, nempè παρὰ τῦ ἀναβαίνειν. Quomodo enim si de subsellijs loqui pergeret, à Græco id tractum garriret? Ergo subsellia Scholiastę sunt *gradus superiores scansiles:* quòd si adhuc *altiùs sedeatur*, conductis tigillis ad extruendos pegmatum gradus, ea dixerunt Anabathra; nobis Palchi, aut Scalinate, qualia affigi solent parietibus, ac suspendi subditis fulcris sensim acclinia, ne alter alterius luminibus in spectando officiat. Ità Scholiasten restituo, ac declaro: sed poterant quoq. subsellia in Anabathris locari: atq. is fortasse extitit sensus Poetæ duobus versiculis mutuam sibi lucem commodantibus; sed vide illos mirificè enodantem Lipsium cent. 2. ad Belgas epist. 48. Voss. de imit. cap. 7. & in addend. Omninò huc facit Sueton. in Claudio cap. 41. *Cum initio recitationis compluribus subsellijs obesitate cuiusdam defractis risus exortus esset, &c.* Si plura subsellia bos iste Hungaricus sua ruina, vnoq. tempore diffregit, alia super alia fuisse constituta per gradus quosdam, consequens est opinari.

Scamna igitur, & scabella idem nonnunquam, ac subsellia; de scabellis postea. Glossæ Cyrilli ὑποπόδιον, scabellum, subsellium. Sed Glossographus hic, si quid conijcio, subsellium videtur accipere, quod sub sellam, aut ad pedes illius ponitur; egregius locus in l. 2. lib. 3. Cod. Theodos. de contrah. Empt. Constantini verbis: *Vt etiam si subsellia, vel, vt vulgò aiunt, scamna vendantur, &c.* quasi equidem ore vulgi, & minus aptè, ac literatè ipso Constantini æuo scamni nomine subsellia indigitauerint: aliter ac olim I. C. in l. 3. de supell. leg. distinguens: *subsellia, scamna, lecti, &c.* Aliud igitur subsellia, aliud scamna, quæ pro humilioribus sediculis, ac suppedaneis accipio.

Pau-

Paulus autem 3. sent. 4. *Puluini, subsellia, cathedræ, mensæ, &c.* instrumenta domus enumerans. Equidem subsellia puto fuisse oblonga, & angusta, ac plurium proinde capacia cum reclinatorijs fermè ad innixum dorsi. At scamna fortè magis rudia, sine illis ad tergum fulcris, quæ in gradibus theatrorum, & Anabathris commodiùs locari poterant. Sicuti è ligno propriè fuisse autumem subsellia, ac mobilia; etsi quandoq. fixa non negarim, vt hodiè fit. Cæterùm lapidea, aut marmorea libentiùs *sedilia* dixerim; siue ex opere structili fuerint, quæ nobis *muriccioli*. Plin. 5. epist. 6. elegantiss. suam in Tuscij villam describens: *Sunt locis pluribus disposita sedilia è marmore*. Subselliorum formam planè publicat Celsus Latinorum Hippocrates lib. 7. vbi in quadam curatione ægrotum iubet resupinum iacere in subsellio, aut lecto: *Resupinus eo modo, quo in curatione ani figuratur: super subsellium, aut lectum collocandus esset*. Vides hic vsum iacendi, tam in subsellio, quam in lecto. Fortè allusit Cic. 3. epist 9. cum rem vocauit *longi subsellij*, multorum scilicet iudicio, aut veriùs longa consultatione dignum. Neq. aliter exponerem longam cathedram apud Iuuen. sat. 9. vers. 52.

——— *& strata positus, longaq; cathedra.*

Vbi Scholiast. *ceruicalibus positis scamnum dicit*. Plurium capax facit subsellium Hermas à nobis sup. laudatus 1. 3. *Cumq; vellem sedere ad dextram partem, non est passa, sed annuebat mihi manu, vt ad sinistram partem sederem, &c.* loquitur de subsellio. Sidon. 1. epist. 7. *in vno subsellij capite consedit*. Colligo minori etiam forma fuisse quædam subsellia, prorsus vt ea, quæ nos hodiè vocamus *sgabelli*, vnius tantùm capacia ex Cic. sup. atq. Iuuenali, atq. omninò adstruit Sueton. in Claudio 23. *Medium inter Consulum Sellas Tribunitio subsellio sedisse*. Si longum fuisset subsellium, fusæq. sessionis (qualis è nostris, quæ vocatur Panca) incommodè potuisset statui inter Consulum sellas, præsertim in tribunali. Scamnorum itidem longitudinem, pluresq. recipiendi vsum sessores, idem Scholiast. supra innuit. Ouid. 6. Fast.

Ante focos olim scamnis considere longis.

Cato quoq. de re rustica cap. 10. villicorum magister inter cætera vtensilia, quibus paupertinam coloni domum iubet instrui: *Scamna magna tria, scamnum in cubiculo vnum, &c.* Scamnum hoc cubiculare tanquàm exilius interpretor, vti illa magna ad quoscunq. vsus,

sub

ſub dio, in porticu, ad menſam, ad ſomnum, ad ruſtica, aut fabrilia opera.

De M. Curio glorioſæ paupertatis viro Val. Max. 4. 3. *ſe in ſcamno aſſidentem foco, &c.* in viliori ſupellectile, aut inopum, aut ruſticorum apparet fuiſſe hæc ſcamna repoſita. Subſellio quatuor pedes tribuit Hermas in Paſtore lib. 1. cap. 3. *Et quia ſuper ſubſellium vidiſti ſedentem, fortis poſitio eſt: quoniam quatuor pedes habet ſubſellium, & fortiter ſtat.* A quatuor Iuuenibus tanquam magnæ molis ſarcina deinde amouetur in ea narratione, quam vide.

Atq. hæc ſubſellia, etſi infra ſedes honorum ſublimes, atq. humiliori loco ſtatuta, non tamen ſuæ dignitatis expertia fuerunt, aut gradu honeſtatis caruere. Indè toties illa mentio, loquendiue forma, *ſummi, imi ſubſellij, &c.* ſi quæ autem fortè illis nota adhæreret, aut humilitatis, aut contemptus, penitus eam deterſam exiſtimabimus, vbi proximo capite, quibus ea viris honore ſpectatiſſimis ſtatuta fuerunt, examinabimus.

CAPVT XXII.

Prætoria ſubſellia. ςρατηγοὶ. *Ordo ſedendi ex albi norma, ac præſcripto. Bartholom. Cheſius I. C. acutiſſimus. Quì intelligendum, vt in ſubſellijs Prætores, atq; in curuli. Mœſtis rebus relictæ curules, & ad ſubſellia deſcenſum. Lamprid. enodatus.* Habere faſces. *Dionis Caſſij locus cum cura expenſus.* Sedes vulgaris. *Aldi Manutij intuitum iudicium de tribunali, & ſella Prætoris.* Tribunitia ſubſellia à ſubſellijs. *Quandoq; Princeps Rom. in ſubſellio. Dio iterum examinatus. In mœrore ſedibus abſceſſum. Subſellia Iudicum, accuſatorum, reorum, testium. Merces pro ſubſellijs. Suetonius aliter, ac vulgò explicatus. Litigantes, & aduocati ſine ſubſellio, ſed ſtantes.* Scamna amicabilia. *Adſeſſores Principum,* Amici *vocati.* Sedere *iudicum.* Subſellia *equitum:* fori *appellati, &* ſpectacula. *Subſellia compoſita in gradibus, non cathedræ. Iuuenali noua data lux. Deſiais character.*

IN publicis conuentibus ad ſolenniora munia, vel ſubſellijs vſos fuiſſe Romanos Patres, hoc eſt lumina orbis, & imperij, Principeſq. auctoritatis, ac conſilij publici, ſatis oſtenſum ſuperiùs cap. 12. ex Suetonio, Dione, Sidonio, alijs. Quod verò magis eſt, ac

niſi

nisi cum admiratione nequeo legere, ipsis Prætoribus (qui maiorum, aut curulium Magistratuum splendore fruebantur) assignata quoq. subsellia publicis in conuentibus, templi, fori, theatri, &c si fides Dioni. Subsellia sæpè apud illum βάθρα τῶν στρατηγῶν *Prætoria subsellia*, vt lib. 56. in morte Augusti de Consulibus loquens, οἱ δ' ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῶν δημάρχων. *Consules verò infra, vnus in Prætorum, alter in Tribunorum subsellijs*, & lib. 60. vbi de L. Sylla ob senectutem surdastro, qui cum in suo subsellio quædam audire non posset, ac ideò surrexisset, permissum illi ἐς τὸ τῶν στρατηγῶν βάθρον, &c. καθίζεσθαι, *vt in Prætorijs subsellijsq; sederet*. Res planè ardua, ac perplexa, quæ animi, atq. iudicij pendentem me reddit, ne dicam ipsum Dionem dubiæ fidei, & auctoritatis. Non audeo autem ignorantiæ illum insimulare, tanquam Græci in Romanis ritibus; neq. vocem στρατηγῶν minus propriè ab eo vsurpatam coarguere, quoniam fideliter ea vtitur in suis historijs ad Prætores significandos; quicquid alij Græci parum in illa quãdoq. sibi constent. Eo quidem magis, quoniam vti rem compertam, atque exploratam haud semel memorat hæc Prætoria subsellia; neq. ad alios magistratus transferri potest nomen τῶν στρατηγῶν, quibus subsellia deberentur. Fortasse primus in parietinis Romanæ vetustatis hanc vrticam attingere audeo. Sed mihi quoq. teneræ sunt, ac debiles manus, iuuabit aliquando non obiter (quod nunc facio) duriori articulo rem premere, atq. excurere. Interim verò haud absonum existimarem curuli sella prorsus eos fuisse vsos, qui primas tunc agerent, vel qui comitia, aut relationem haberent. Cæterùm alij quamlibet maiores Magistratus in subsellijs adessent, hoc est loco infra sellam præsidentium (quo sensu βάθρα appellat Dio) ordine tamen sedendi pro Magistratus dignitate, aut antiquitate honoris; dignior vt foret locus, qui propior suggesto, aut tribunali, dextra sinistram anteeunte. Ac quemadmodum de loco dicendæ sententiæ alias in Senatu mos erat, ita in sessione esset factum: adeatur l. 1. de albo scribendo. Exactè enim, ac sollicitè custodita semper albi religio: cuius causa tot actionibus, tot pænis confossi temeratores, ne contempta maiestas, & imminutus alioquin publicus honor seuero vindice careat. Præter Cuiacium V. quæ pleniùs, & acutiùs obseruat different: Iur. 1. cap. 79. Bartholomæus Chesius, Academiam nostram, iustique, ac recti artem non tam scriptis exornans, quàm candore animi,

 ac

ac libertate iudicij. Dignissima puto fuisse Prætoria subsellia, quoniam is quoq. honor post Consularem summus. Ideòq. ab humanitate laudatus fuit Princeps Tiberius ex ea Dionis narratione lib. 60. quod L. Syllam ad Prætoria subsellia accersiuerit, sibiq. proximum locauerit, vt audire posset, quæ agerentur. Sed omnis vellitur fibra dubitationis, si Prætoria subsellia quis accipiat non pro genere sediũ, sed pro ordine sedendi, ac toto illo sessionis apparatu infra sellas Consulum; vbi tamen sellæ quoq. curules Magistratibus forent positæ. Interea non inuitus odoror hinc ab vno tribunalis latere (credam dextero) Prætoria, illinc ab altero Tribunitia subsellia fuisse posita. Vestigia mihi aperit idem Dio eodem lib. 56. pag. 590. cùm relicto suggestu describit Consules in subsellijs sedentes; quasi hinc, atq. illinc seruata suæ sedis statione ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων, *in Prætorijs alter, alter in Tribunitijs subsellijs.* Cum post mortem .s. Augusti omnia ad summi mœroris speciem essent composita, grauissimumq. sibi inflictum vulnus tanti Principis desiderio lugeret Respub. Consules tribunali abstinuerunt, inferiori loco sedentes. Communi autem nomine vtitur Tacitus hoc ipsum cum Dione factum edisserens; neq. aut Tribunorum, aut Prætorum subsellia, sed vulgarem sedem appellat. *Tiberius, &c. Consules sede vulgari per speciem mæstitiæ sedentes, honoris, lociq; admonuit* lib. 4. ann. cap. 8. Quasi equidem exceptis Consulibus, quibus curules in tribunali parabantur, vulgari, & indistincto sessionis genere cæteri omnes vterentur, quæ vocat Dio βάθρα, *subsellia*. Quod si quis apud Lampridium legat in Heliogab. cap. 4. de vxore nequissimi illius Imperatoris: *Ad Consulum subsellia scribendo adfuit*, non est quod Consules in subsellijs sedisse colligat; sed quoniam illic infra eorum Tribunal scribæ aderant in subsellijs, quæ Consulum vocabant. Si igitur adessent Consules, curuli forsan abstinentes Prætores, Aediles, &c. subsellijs inhærebant. Quòd si ijdem Consules abessent, tunc Prætor vrbanus, quippe dignior, ac deinceps ordine ille è maioribus Magistratibus, quem penes Maiestatis publicæ staret dignitas, reiq. gerendæ auctoritas, præaltam solus curulem occupabat. V. quæ supra examinauimus. Ac multum referre potest, quo in loco haberetur consessus, in curia, in theatro, &c. an in peculiari dicasterio. Cæterùm, Consules quod spectat, tametsi vnus tantùm *haberet fasces* singulis vicissim mensibus, quod *sortiendo*, aut inter se *comparando* fiebat; vtrique

tamen

tamen positam fuisse sellam pro certo est. Superior id euincit Taciti locus, vbi vterq. Consul sedis admonetur; adde Suet. Claudio cap. 23. *Medium inter Consulum sellas, &c.* passim nummi, ac nos supra.

Atq. his præstructis, irreprehendendus foret Dio, qui subsellia Prætoribus tradit, nisi nouo alio commento vindicias dare secundum Dionem placeret. Nimirum in ea narratione de morte, aut funere Augusti, ad mœroris ostentum, deiectæque tanta calamitate Reipub. indicium, Prætores iamdiù ipsi sella curuli abdicauerunt, subsellijs insidentes, in quibus etiam ipsi Consules hæserunt ad augendum doloris sensum; atq. hæc vocat *Prætorum subsellia* Dio; *sedem vulgarem* Tacit. Sed quare Tacitus adeò tacitus non id narrat (dum mœstitiam publicam exaggerat) Prætores quoq. ipsos suis curulibus decessisse? At enim (inquis) sufficiebat Cornelio de Consulibus tantùm exposuisse, penes quos erat publici conuentus dignitas; quòd si ij eam doloris scenam exhibebant, de cæteris quæ dubitatio? Ac multò magis quoniam Consules non curulem modò sedem reliquerant, sed locum, ac tribunal: cùm Prætores, aut si qui alij, solam sedem mutassent. Hinc Tiberius eos *honoris, lociq; admonuit:* ac si honor ad curulem, locus ad tribunal pertineret. Sed quæ prior in mentem venit, ea sit mihi potior in hoc iudicio defensio; ac multò magis, quoniam ipse Dio lib. 60. (vt diximus) meminit itidem subsellij Prætorij; & tamen nihil ibi de publici doloris testatione, & ob id turbato sedendi ordine, ac loco; sed omnia alia ibi afferuntur. Apparet interim mœstâ, & afflicta fortunâ relictum solium, & sedes celsior, vt in superiori narratione. Cui congruit quod de Penelope dolore circumuenta Homerus protulit. Odyss. Δ. vers. 716.

———— ———— ———— ———— οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἔτλη
δίφρῳ ἐφέζεσθαι, πολλῶν κατὰ οἶκον ἐόντων
ἀλλ' ἄρ' ἐπ' οὐδοῦ ἷζε πολυκμήτου θαλάμοιο.
———— ———— ———— ———— *neq; amplius sustinuit*
In sella sedere, & si multi in domo adessent;
Sed in limine sedit splendidi thalami.

Niniuitarum rex iræ cælestis, quæ imminebat, auditâ denunciationē *surrexit de solio suo, &c. & sedit in cinere.* Ionæ cap. 3. V. sup. cap. 16. de Coriolano.

Neq. ignoro, quod Aldus Manutius lib. 3. epist. 4. quæsitor. per epist. scripserit Magistratus curules omnes vlos semper fuisse sella

cognomine, non omnes tribunali; Prætoribus tamen & ſellam, & tribunal iunctim aſſignat. A quo viro non equidem diſcedo, ſi in ſuis foris, atq. iudicijs Prætores ſtatuamus. Cæterùm ſi vbiq. ſeruata velit hæc inſignia in curijs, theatris, alijſq. conuentibus, vbi Princeps, aut Conſules præeſſent, non ægrè diſſentio.

Tribunis porrò ſuam quoq. in ſubſellijs manſionem fuiſſe attributam affirmat Dio in ea ipſa narratione de Conſulibus in morte Augusti, quorum alter in ſubſellijs τῶν ϛρατηγῶν *Prætorum*, ὁ δὲ τῶν δημάρχων, *alter Tribunorum.* Suet. Claud. 23. *Inter Conſulum ſellas tribunitio ſubſellio.* Aſconius Pedian. in Miloniana, *ſunt enim,* inquit, *ſubſellia Tribunorum, Quæſtorum, Triumuirorum, & huiuſmodi minora iudicia exercentium, qui non in ſellis curulibus, & tribunalibus conſidebant, ſed in ſubſellijs.* Videatur & in 4. Verr. Tribunos intellige, non militares, aut conſulari poteſtate, ſed Plebis, aut Aerarios. Reprehenditur tamen Aſconius à Manutio ad locum ibi Ciceronis *hunc tamen à ſubſellijs, &c.* quoniam non tantùm eorum, qui minora iudicia exercebant, ſed in omni iudiciorum genere ſubſelliorum vſus; quo ſenſu generaliter Cicero loqutus fuerat: congerit illuc Manutius teſtimonia. Haud prætermittam apponere, quod Conſultiſſimus Hotomanus ad Aſconiana verba opinatus eſt, ea forma, qua apud latinos aliquem *A Pedibus, à Manu, à Cyatho,* & conſimilia dicimus; ità *à Subſellijs*, qui iudicantibus præſto eſſet, ibiq. verſaretur ad miniſterium quæ ingenioſa opinatio eſt. Sed mox de iudiciarijs ſubſellijs dicemus, ne tribunitia tam citò linquamus; in quibus non exiguum honoris inſtar reſidebat, imò fulgor maieſtatis, & gloriæ ornamentum, quando illic Romanus Princeps publicè incubare non dedignabatur. Amplum teſtimonium, quod ſupra ex Suet. Claudio cap. 23. deprompſimus. Adde Dionem lib. 60. τὰ μὲν γὰρ ἐσήγησιν ἐν μέσῳ τῶν ὑπάτων ἐπὶ δίφρου ἀρχικοῦ, καὶ ἐπὶ βάθρου καθήμενος ἐποιεῖτο. *Me ius Conſulum in ſella curuli, & in ſubſellio ſedens referebat.* Xylander legit ἢ ἐπὶ βάθρου, *vel in ſubſellio,* & magis placet. Hoc ſubſellium vocat *Tribunitium* Suetonius. Perpetuò ſiquidem τὸ βάθρον, *ſubſellium* verterem, vbi de Tribunis agitur, vt apud eundem ſcriptorem lib. 37. p. 52. in ea narratione, cùm Metellus Conſul in carcerem ductus fuerit imperio Flauij Tribuni pl. Senatus reuerentia motus erga tantum virum, in ipſum carcerem ſtatuit conuenire, tanquam in templum aliquod, quoniam ibi Metellus detinebatur: feciſſetq. niſi Flauius

Tr.

Tr. pl. subsellium ad ingressum carceris collocasset, impedimento ne Senatores introirent. βάθρον τὸ δημαρχικὸν vocat Dio, vbi versor *Sellam Tribunitiam*; ego *Subsellium* malo. At in eo Claudij more tradendo subdit idem Dio lib. 60. μετὰ δέ τοῦτο αὐτὸς ἐπὶ τὴν συνήθη ἕδραν μετήρχετο, καὶ ἐκείνοις οἱ δίφροι ἐτίθεντο. *Post hæc ad consuetam sedem redibat, & illis* (consulibus) *curules ponebantur*. Interdum .i. in suo tribunali medius inter Consulum sellas (supra diximus): interdum humiliori loco in subsellio, quoties referre debuisset ad Senatum; atque idem factitabat, inquit Dio ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν μεγίστων, *in alijs maximis rebus*; quoties videlicet de huiuscemodi agendum foret. Suetonius ità expressit, *de maiore negotio acturus in curia medius inter Consulum sellas tribunitio subsellio sedebat*; quod fortè ob commoditatem factum, vt faciliùs se inferens Princeps in vtriusq. aures consulis insusurraret, & arcana conferret. Sed hæc Dionis verba non oscitantem in sese aduertunt lectorem. Si Princeps namq. post habitum colloquium ἐπὶ τὴν συνήθη ἕδραν μετήρχετο *ad consuetam sedem redibat*; iam ea decesserat, siue tribunal, siue alius locus fuerit. Conijcio autem Principem transisse ad consulum stationem, aut in tertio aliquo consedisse. Quòd enim à colloquio, vel consultatione consulibus οἱ δίφροι ἐτίθεντο *sellæ ponebantur*; argumentum est sedisse tunc consules consuetis in sedibus, sed inferiori loco, vel potiùs stetisse: frustrà ijs alioquin redderentur mox sedes. Sed & tribunitia potestas hîc in mentem mihi venit, quippe sacra, & inuiolabilis, quam ideò tam auidè affectarunt, iactaruntq. inter titulos Romani Principes. Eadem puto de causa, & Cæsari datum, vt in tribunitijs subsellijs sederet. Dione teste lib 42. pag. 194.

Ac simili forsitan subsellio tribunitio vsus Tiberius, de quo Suet. in vita cap. 17. *medius inter duos Consules, cum Augusto sedit*.

Iudicibus, ac Recuperatoribus, quoties Prætori adessent, data quoq. fuisse subsellia nemo dubitat; indè tam sæpè vox subselliorum pro ipsis Iudicibus, seu munere iudicandi; solenni hypallage, locum, aut insignia honoris pro ipso honore, aut officio desumendi: insignis locus Cic. epist. 10. lib. 13. fam. de Varrone: *Versatus in vtrisq; subsellijs optima & fide, & fama*; hoc est in iudicijs tam priuatis, quàm publicis: alia testimonia congerit Manutius citato libro. Obseruat Cornel. VVitell. in Merul. cap. 22. qui accusatoribus reis, testibus assignata subsellia ostendit. Marcel. Donat. in Suet. Nerua cap. 17.

qui

qui Ciceronem alibi testem vocat in lib. de orat. *eum si à subsellijs in otium contulerit, &c.* .i. à munere iudicandi; sed & pro quocunq. munere forensi, aut ciuili acciperem; sicuti & in Verrem eidem Ciceroni *alienus à subsellijs,* & ad *Heren longi subsellij iudicatio, & mora.* Martian. Capellæ *subsellia cognoscentium.* Iuuen. sat. 16. vers. 13.

Bardaicus iudex datur, hæc punire volenti
Iudex, & grandes magna ad subsellia sura.

Sed pleraq. hæc ab alijs pridem obseruata. Adiungo l. vlt. C. de Senatoribus. Si quod enim crimen ijs obiectum, aut publicum, aut priuatum, facultas illis permittitur; *sedendi quoq; in aliqua Secretarij parte, quæ iudicibus inferior, altercantibus verò superior esse videatur.* Insignis, & palmaris locus, atq. obseruatione dignus apud Suet. 10. cap. 17. *item vt litigatores pro patrocinijs certam, iustamque mercedem soluerent; pro subsellijs nullam omnino darent.* Indubitanter autem subsellia nihil aliud hîc sunt, quàm iudices. Patronis iustam mercedem accipere fas fuit, neutiquam iudicibus vendere sanctitatem officij; siue (quod eidem Marcello placet) ne quid pro sententia lata eisdem iudicibus soluatur, quando ex ærario publicè constituta ijs sit merces, *præbente ærario gratuita* subdit ibi Suet.

Tardus, ac cęspitans gradior in eam sententiam, quam refert idem Marcel. Donat. tuetur Casaub. ad Suet. subsellia accipiens, quemadmodum vox sonat, pro ligneis ipsis sedibus, earumq. vsu; vt quoties exercenda forent iudicia, extruerentur in foro auditoria conductis, deportatisq subsellijs, pro quibus certa pecunia à litigantibus penderetur, à quo tamen onere leuatos voluit Nero. Quicquid in Rhetorum exercitamentis, aut recitationibus ad captãdos auditores factum fuerit (qua de re infra) vix est, vt idem sit statuendum in iudicijs Prætorum, aliorumue Magistratuum. Quid? In vrbe tot ciuium millibus habitata; tot conuenarum ex Italia, subiectisq. prouincijs quotidiè affluentium concursu florentissima; in tam multis rerum gerendarum occasionibus, hoc est meris caussidicinæ nutriculis, fœcundisq. litium seminarijs, quoties iudicium exercendum, toties subsellia, aut scamna conducenda erant, atq. in forum adsportanda? Vix illud factum crediderim sub Romanis pultiphagis, rudi, atque horrido æuo: nedum vbi cum amplitudine fortunæ, atque imperij nitore, populiq. immenso numero cuncta in augustiorem faciem verterunt. Potuit summum fieri, vt semel positis subsellijs ab ærario pensio quædam

exi-

exigeretur à litigantibus pro eorumdem ſtabilimento, aut conſeruatione, & cuſtodia; quam penſionem iuſſit Nero remitti. Quod verò per ſingula iudicia ponendæ, reponendæque forent ſedes, extruendum, componendumq. auditorium, id mihi moleſtiæ, ac difficultati plenum opus videtur, & abhorrens ab eo politiſſimo, & florentiſſimo ſeculi, ac populi more.

Omnis itaq. vellitur dubitatio, ſi ſubſellia pro iudicijs, vel ſententiæ ferendæ actu, & officio interpretemur. Cæteroquin enim litigantes ſedendi iure pellebantur. V. l. 1. C. de offic. Ciu. iud. ſicuti & ipſi aduocati, aut cauſidici. Plin. 1. epiſt. 23. *In tribunatu abſtinui cauſis agendis, quòd deforme arbitrabar, cui loco cedere omnes oporteret, nunc omnibus ſedentibus ſtare*, & lib. 6. 33. *ingens vtrinque aduocatorum vniuerſa ſubſellia perſtantium corona*. En ſubſellia iudicum, circa quæ aduocati perſtabant. Ita legendum eſſe locum Plinij admonuit Cuiac. ad nouell. 71. cap. 1. ἢ συγκαθεῖσθαι τοῖς ἄρχουσιν ἐν ᾧ δικάζουσιν, ἢ παρεστάναι πάλιν οἷα δικαζομένους. *Vel ſedere cum magiſtratibus, dum iudicant, vel rurſus ſtare, vti litigantes*. Quòd vero Cuiac. inibi teſtem aduocat Symmachum lib. 1. epiſt. atq. ex eodem Cuiacio Gothofredus ad d. l. C. vbi Senat. vel clariſſ. non reperi equidem, & puto Sidonium potius debuiſſe laudare lib. 1. epiſt. 7. cuius illa ſunt verba: *Ferreolus circumſiſtentibus latera collegis verecundè, ac leniter in imo ſubſelliorum capite conſedit, ita vt non minus legatum ſe, quàm ſenatorem reminiſceretur*. Erat Ferreolus accuſator, alij autem circumſiſtebant accuſationis, & legationis ſocij, eo ſedente, quoniam Senator. Ac de aduocato itidem l. 6. in fin. C. de poſtul. *cùm ipſe neceſſitatem elegerit ſtandi, & contempſerit ius ſedendi*. Vetus namq. mos, atq. ex dignitate rei, vt qui loquntur, aut ſententiam dicunt, erecti, ac ſtantes faciant. Obſeruat Briſſon. de form. lib. 6. p. mihi 182. qui tamen ſediſſe monet, quicunq. aſſenſum præberent. Verùm antequam perorarent, aut cauſam dicerent, aſſignatis fortè inſidebant ſubſellijs, ſiue ſcamnis aduocati; atq. hoc temperamento doctiſſimi Sauaronis non recuſo dictum ad Sidonij Apollinaris lib. 1. epiſt. 3. *Scamnis amicabilibus deputantur*: vbi ſcamna pro ſubſellijs exponit, in quibus ſederent aduocati. Hi namq. peculiari *amicorum* nomine gaudebant, vnde *ſcamna amicabilia*. Verùm, vt ſuſpecta non nemini eſſe poſſet hæc *amicorum* appellatio, quâ cauſidicos honeſtamus, cùm alioquin ſanguinem fortunarum bibant, & patrimonia miſerorum emungant: ita

ſui

ſui diſſimilis videtur hîc mihi Sauaro, nec tam firmis, pleniſq. vt aſſolet, ſubnixus teſtimonijs. Quod enim profert l. Diui fratres. D. de I. Patronat. non de cauſidicis ibi agitur; ſed de I. Conſultis, quos in conſilium adhibitos Imperator honoris cauſa *amicos* appellare conſueuit, vt dicemus. Quare *amicabilia ſcamna* libentiùs exponerem pro ſubſellijs adſeſſorum, vel iudicum, quos vocant pedaneos. Nec diſſuadere videtur ſenſus, atque ordo epiſtolæ, ſi quis attentè percurrat. Gaudentius enim ille (de quo ibi) paulò ante contemptus ab obtrectatoribus, quem nec conſeſſu dignabantur, nunc in ſede, atq. honore ſuſcipitur: atque ita vices ille rependit, dum *ſcamnis amicabilibus* deputat contemptores; in inferiorem .ſ. locum ad obſequium, & miniſterium hos detrudens, qui nuper dedignabantur ſe habere aſſeſſorem. Quòd verò aſſeſſores, vel conſiliarij *Amicorum* nomen paſſim meruerint, tam notum eſt, quàm quod notiſſimum. Ac ne pluribus te morer lector, V. pleniſſimè congeſta à Salmaſio ad Spartian. Adrian. p. 47. & ſeqq. ſiue cap. 18. vbi & Caſaub. idemq. Salm. ad Pollionis xxx. tyran. in Macriano; Bulenger. Imperatore Rom. lib. 2. cap. 21. adi & Pignorium de ſeruis p. mihi 212. & ſeqq. Huic cumulo inſpergo locum Lampridij in Seuero cap. 29. *Res bellicæ, & ciuiles (vt ſuperius dictum eſt) per amicos tractabantur, &c.* Omnino igitur *ſedere* Magiſtratuum, atq. iudicantium extitit. V. quæ notat Helmenorſt. ad Minuc. Fel. mihi p. 9. Paræus lex. Crit. verbo *ſedere*, Pollettus ab eo laudatus Fori Romani pag. 36.

Equitum loca, aut quatuordecim gradus in theatro ſæpè *ſubſelliorum* nomine demonſtrata, præſertim Martiali; cuius illa ſunt lib. 5. epigram. 28.

Bis ſeptena tibi non ſunt ſubſellia tanti.

& 2. 29.

Ruſe vides illum ſubſellia prima tenentem.

& 5. 8.

Quo ſubſellia certiora fiunt,
Et veros eques ordines recepit.

Ac ne longius faciam, adi ad hunc vatem plena, atq. erudita accuratiſſimi Raderi commentaria, Dempſter. ad Roſin. 5. 10. De puluino autem equeſtri erit infra dicendi locus. Non parcam adſcribere hæc ſubſellia, aut gradus in circo *foros* fuiſſe appellatos. V. Panuin. 1. 5. de lud. circenſ. Feſtus *ſexto, fori ſignificant circenſia ſpectacula, ex quibus*

etiam

etiam minores forulos appellamus. Sic Liu. lib. 10. *vbi spectacula sibi quisq; facerent, fori appellati.* Var. 4. l. l. *Circus maximus dictus, quòd circùm spectaculis ædificatus est.* Spectaculum vocant eam scenam, sedem, loculamentum, quod quisq. sibi faciebat ad spectandum. Vtitur & Tertull. in lib. de spectaculis. Non dissimilia, quæ nobis *stanzini*.

Sed loca ea in gradibus, ac foris spectaculorum, *subsellia* fuisse quandoq. appellata eò putarim, non quia lignea fuerint, vt olim sub Romanis vetustis; sed quoniam illic ponerentur subsellia. Vitruuius 5. cap. 6. *Gradus vbi subsellia componantur,* suo .s. ordine, ac metatione, prout balthei, præcinctiones, viæ, sedentiumq. dignitas postulet. Subsellia inquam, non cathedræ, aut sedes, quod multò operiosius extitisset, & vix accomodatum spatio, & areæ gradus, si quis eas inferre in theatrum, & componere voluisset. At subsellium humilius, & angustius, ac minus impeditum, quod & perpetuò, vel ad longum tempus poterat lapideis gradibus affigi, plumbatione, statumine, ferreisque subscudibus. Aut si fortè repostile illic esset, leuioris operæ id erat, quàm sellas toties interre, ac referre. Hoc aio, quoniam Bulenger. cap. 34. de Circo illatas fuisse à spectatoribus sedes opinatur. Fortasse nonnulli delicatiores fecerint; in vniuersum, aliter sentio. Neq. alter Iuuenalis locus ad hos gradus spectaculorum attinens, de gradu meæ sententiæ me deijcit sat. 9. vers. 143.

——— ——— ——— ——— & duo fortes
De grege Mæsorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoso insistere circo.

Quæ carmina genium spirant poëtæ, qui (quod acriter solet) Nemesim concutit aduersus hominem cuti excurandæ deditum, votaq. concipientem tam desidis vitæ, suis vt pedibus nec itare in circum velit, nec sede ipsa moueri, dum spectat. Si ignauissimum ergo tenebrionem (qualem illic describit Satyricus) peculiaris hæc cogitatio, ac cura tenebat sollicitum; rectè consequitur non populi morem, aut vulgarem consuetudinem fuisse. Ac per poëticam αὔξησιν licebat id quoq. Iuuenali aggerare. Non placet autem, quod pleriq. omnes doctiores hîc volunt de lectica, non de sella esse intelligendum poëtam. Quomodo .n. lectica, si duo tantùm fortes Mœsorum requiruntur! Scimus lecticam delicatiorum præsertim, qualis ille, sex vt minùs humerorum fultura fuisse gestatam, nonnunquam octo, nedum sufficere duo possint. Præterea quid tam magis ineptum, atq; im-

portunum, quàm lecticam inferre, aut ægrè capiendam, aptandamq. in ijs spatijs, aut multorum impedimento futuram, ne spectent? At, inquis, loquimur de eo, quod erat in votis huic nebuloni Epicureo. Ergo, iterum respondeo, non is erat mos Romanæ gentis inferendi sellas. Sique vlterius locum poëtæ expendere nos delectat, non lecticæ, non sellæ illic mentio; sed id optabat diues ille, ac socors, vt duo serui è Mœsia validi ceruicem sibi locando, securum in circum succollocarent, vbi posset consistere. Nempe vt eorundem seruorum collo, atq. humeris portaretur, hoc exoptabat; qui quidem firmissimi tumultuantem populi turbam, tum in vijs, tum in circo ipso submouerent, securumq. tandem, atq. incolumem ab incurrentium, ac prementium vndecunq periculis in spectaculo sisterent. Quid vetat ita Iuuenalem interpretari? Eò magis quia de votis hîc agitur, quæ tam varia, ac multiplicia sunt, quàm hominum capita, vt nemo ignorat. Atqui non abhorret hæc voti conceptio ab ingenio huius balatronis, cui anima pro sale data erat, ne quod interim computresceret. Haud aliter ille apud Sen. epist. 12. vbi ventrem dapibus infersisset ad mensam, satur tandem, ac lassus manibus seruorum se adsportari iubebat, ac si morte occubuisset, carmenq. illud ferale ad Symphoniam cani βεβίωκε, βεβίωκε. Ac sedibus tandem vix locum fuisse in spectaculis, quas secum importassent, satis probat, quod aliàs docuimus cap. 12. subsellia, non sellas fuisse paratas Senatoribus teste Suet. cap. 44. August. *Facto igitur decreto, vt quoties quid spectandum publicè ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus, &c.* V. sup. cap. 12.

Caligula, quod tradit Dio lib. 59. iussit, vt Senatoribus puluilli substernerentur ὅπως μὴ ἐπὶ γυμνῶν σανίδων καθίζωνται, *ne in nudis asseribus, aut subsellijs sederent.* Si Senatores in subsellijs, multò minus alij in sedibus. Siq. lege cautum de puluillis, conijcere est non fuisse allatas à dominis sedes, aut à locarijs (ij sunt, qui loca seruabant, ac vendebant in theatris) quorum alterutri puluillos etiam parassent non expectata Principis indulgentia, qui iuberet, aut permitteret. Et quidem locus Suetonij disertè agit de spectaculo, ne quis mihi obtendat aliud in curia, aliud in circo, aut theatro factum, vbi præ longa mora, ac tædio commodior sessio erat quærenda. Sed his nos laqueis tandem expediamus: quorum restibilis copia in antiquitatibus eruendis, dum alter alteri continuò succrescit. Ad quæ omnia ha-

ctenus

ctenus de subsellijs, quanquam tralaticio, atq. obiter dicta, mantissam animaduersionis iterum adiungo, qua pleriq. auctorum nodi euoluantur; si statuerimus subsellia, non tam pro ipso sedis genere, ac figuratione, quàm pro ordine, loco, apparatu sedendi esse nonnunquam indiscriminatim, ac γενικῶς exponenda.

CAPVT XXIII.

Rhetorica sedilia. *In auditorijs* Subsellia, Anabathra, Orchestra: *horum locus*. Cathedra *docentium, aut legentium; item* Lectus, *aut* Scimpodium. Cathedræ *discipulorum. Basijs excepti, qui recitauerint. Martialis secus, ac Lipsio explicatus. Recitantes sedebant, dicentes stabant*. Cathedrarij ἐπιδίφριοι, exhedra; hemicyclium, *& pluscula de eo. Cicero enodatus*. Sessio *pro loco*. πυσὰς. *Disputationes in exedris; item epulæ. Exedra Pisani Lycei, in quo vno perdurant acerrimæ professorum disputationes. Exedrarum descriptio*. Proexedra. *Exhedra meridiando*. Exedria. *Philosophi in exedris. Homerus, Pythagoras sedentes*. Exedræ *Christianorum. Peristylia, aut porticus circa templa*.

A Iudicijs, ac spectaculis in Scholas, & professorum cœtus baiulemus subsellia, ac gerula arte progrediamur. Neque animus tamen nobis est calcatam toties semitam premere, sed innuere tantùm, digitosq. ad illam intendere. In his igitur recitantium, aut docentium theatris libenter fatemur pensiles, ac portatiles fuisse positas sedes ad temporarios plerumq. consessus, quod innumera docent loca scribentium.

Rhetorica sedilia vocat Sidon. lib. 5. ep. 10. ad Sapaudum; idem nunc *scamna*, nunc *subsellia* 9. 14. *Auditoribus scamna componere*, & ibid. *crepitantis Athenæi subsellia cuneata*. Omnino namq. *subsellia* hunc cætum audientium, ac totam auditorij caueam dixerunt, præsertim poetæ. Iuuen. sat. 7. vers. 45.

Nemo dabit Regum, quanti subsellia constent.

& vers. 86.

——— *cùm fregit subsellia versu.*

Nobis *Panche*, quæ & scamna; Græcis ἕδρα, & σανίδες. Diximus de subsellijs præcedenti capite. Pluscula apud Cresol. legere est in

absolutissimo libro theatri Rhet. lib. 3. cap. 13. apud Voss. de imitatione cap. 7. Adi & Lips. epist. ad Belg. cent. 2. epist. 48.

In his auditorijs, aut theatris sophisticis *subsellia* propriè fuere, quæ in medio locabantur, communi, & vulgari vsui, sicuti *Anabathra*, quæ parieti infigebantur per gradus scansiles subeunda, nobis *Palchi*. *Orchestra* autem in fronte ante suggestum dicentis; clarissimo .s. loco, vbi cathedræ, aut sedes honestiorum dispositæ.

Affabrè totam hanc scenam, atq. apparatum depingit idem Iuuen. sat. 7. vers. 45.

Nemo dabit Regum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.

Noto hîc *Subsellia*, *Anabathra*, *Cathedras*: egregium huius loci enarratorem ne pigeat consulere Lips. ea epistola. Cathedræ autem hîc sunt, quas in fronte (vti dicebamus) flos populi, atq. edecumata audientium cohors occupabat. At ipsius quoq. Rhetoris, aut Sophistæ sedes eodem *cathedræ* nomine ante has ipsas proximè locata audientium digniores. Eaq. tamen paululum eminentior, vt videri, exaudiriq. ab omnibus posset. Pers. sat. 1.

Sede leget celsa ——————

V. Cres. d. cap. Gr. θρόνος ὑψηλὸς. *thronus excelsus*, ac sublimis. Qua sedis dignitate, quid distant Regnantibus professores? Egregius honor virorum, qui publicæ student eruditioni, tradendisq. operantur disciplinis, vt illinc dictata auditoribus proferant, vnde dictant imperia, iura diribent, belli, pacisq. leges imponunt populorum Rectores. Plinius 8. 21. epist. *positis ante lectos cathedris amicos collocaui;* loquitur de priuata intra domum recitatione apud amicos. Nota morem lecti, intellige autem de lecto tricliniari, vbi ille fortè legebat; ibid. *& tempus, & locum opportunissimum elegi, vtq; iam nunc assuescerent, & ab otiosis, & in triclinio audiri, &c.* At de lectis, vbi scribentes, discentes, differentes sederent: notat Casaub. ad Aug. cap. 78. & nos infra cap. 26. *Scimpodium* itaq., & σκίμπȣς, item δίφρος, & καθέδρα, ea sedes appellata recitantium, aut docentium; nobis *cattedra*, non tantùm pro suggestu, sed pro magisterio ipso, & professione publica literarum. In celeberrimo totius orbis Palladio tres cathedræ potissimùm memoratæ apud Atticos, Philosophiæ, Rhetoricæ, Politicæ. At quæ vocatur Politica, siue πολιτικὸς θρόνος, non

tam

tam respicit Ciuilis sapientiæ magistros, quàm Rhetoras, aut Sophistas, qui politico dictionis charactere vtebantur: de vtroq. enim exponi posse existimo. Qui eas cathedras obtinuissent, προεςῶτες dicti, veluti Præsidentes, aut Præfecti. Nec cuiuis tamen effronti per ambitum, aut obreptionem vulgabantur, sed multo priùs examine, & experimento doctrinæ. Honorifica etiam accedebant stipendia, quibus præstantium virorum labos, & industria aleretur. Vt dicam in summa, cum summa pecuniæ, summo honori habebantur Cathedræ Athenis. V. quæ tradidit Meurs. de Fortuna Athenar. cap. 8. Cresol. d. libro. Sed redeamus in viam. Horatius serm. 1. 10. discipulorum cathedras vocat.

Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Alij malunt sequiori sexu *Discipularum*. Sidon. Apollinar. lib. 7. epist. 9. *qui aut literarum, aut altarium cathedras tenuere*. Cassiod psal. 1. *Cathedra propriè Doctoribus datur*. Hinc *Cathedra Moysis*, quam interpretantur docentis: ac non semel alibi cathedrarum mentio eo sensu. Quare D. Hilar. in psal 138. *Doctrina necessariò significatur in cathedris.* Auson. epigr. 46. in tabulam, vbi Rufi Rhetoris imago picta.

Hæc Rufi tabula est, nil verius. Ipse vbi Rufus?
In cathedra ——————

V. eundem Ausonium in Professoribus. Hermas antiquissimus ille Theologus 2. cap. 11. *Ostendit mihi sedentes in subsellijs homines, & vnum sedentem in cathedra.* p. 873. Barthio editore. Hîc auditores signantur in *Subsellijs*; in *Cathedra* doctor, aut recitator. Iuuen. ea satyr. 7.

Pænituit multos vanæ, sterilisq; cathedræ.

Hanc ipsam sterilitatis notam impressit cathedris Hispanus vates lib. 1. epig. 77.

——— *circum pulpita nostra,*
Et steriles cathedras basia sola crepant.

Omne seculum tulit algentium magistrorum querimonias, quos læna pertusa, ac mensa arctior, locatæ infeliciter cathedris operæ, suæq. pœnitentia professionis afflixit. Quod *Pulpita* Martiali, exponerem dicentium sedes. Ita enim quoq. vocatæ; at verò *cathedræ* eorum, qui dicentibus interuenirent. V. Cresol. d. loco. Flaccus sup.

Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Basia quod attinet, mos allusus suauijs excipiendi post recitatio-

nem

nem Poetas, Sophistas, aliosq., qui prælegerunt. Adnotauit Voss. eo capite §. 5. ex Eunapio in Proaeresio. Addo ego palmarem, atq. illustrem locum Plinij epist. 17. lib. 5. *Recitatione finita multùm, ac diu exosculatus adolescentem, qui est acerrimus stimulus monendi, laudibus incitaui, &c.* quare basia Martialis non expono, quomodo sentit Lips. d. epist. ac si nihil serium, aut quæstuosum; sed oscula, & amores, rerumq. mollium tractatio versaretur in labris dicentium: sed potius hanc basiandi consuetudinem respicerem. Quo sensu steriles Cathedras meritò appellabant, si messis basia sunt, fructusque acclamatio tantùm, & plausus. Non inuidebo tandem eiusdem Vossij adnotamentum de sedente, aut non sedente, dum publicè loquitur. Sedebant namq. ij, qui recitabant, h. e. qui de scripto pronunciabant; at Dicentes, siue memoriter adloquentes stare solebant. Recitat ille, qui iam scripta iterum citat, atq. exponit; & quoniam intentos libello tenet oculos, fermè destituitur actione, motu, cæterisq. pronunciationis blandimentis, ac lenocinijs, quæ stantem adiuuare, & comitari solent. Conuenit igitur recitanti magis sessio, & incubatio, & sedatus membrorum habitus. At Dicentibus, quos memoria non deficit, quoniam stabant, gestus quoq., atque incessus, omnibusq. motibus animi consentaneus vigor corporis adiungebatur. Plin. 2. epist. 19. Vnde accedit, *vt hi, qui sedentes agunt, &c. Recitantium verò præcipua pronunciationis adiumenta oculi, manus præpediuntur.* V. plura: & lib. 6. ep. 6. *Dicenti mihi solicitè assistit, assidet recitanti, &c.* De legis interpretibus, aut Magistris apud populum Iudaicum, quòd sedentes docuerint, auditoribus perpetuò stantibus, ritum protulit Samuel Petitus lib. 3. obseru. cap. 2. ac seruatum fuisse scribit vsq. ad tempora Simonis filij Gamalielis. Deinceps itaq. surgere in Synagogis legis doctores, alijque verba facturi. Act. Apost. 13. 16. *surgens autem Paulus, &c.* Idem Lucas de Christo Domino 4. 16. Euang. *& surrexit legere.* Obseruat doctiss. Maldonatus ad Matth. 23. *super Cathedram Moysis, &c.* hodieque seruari inter Iudeos.

Ab his cathedris seu dicant, seu recitent, seu quoquo pacto doceant, *Cathedrarij* dicti, qui professoriam linguam exercent. Gloss. *Cathedrarij* ἐπιδίφριοι. Seneca de breuitate vitæ cap. 10. *Non ex his cathedrarijs philosophis, &c.* hoc est, qui in vmbris scholarum, & super cathedras sophisticas ementitam docent sapientiam, totos dies de virtute altercantes, quam verbis tantùm, ac voce profitentur μέχρι

τῦ λέγειν, ἄνευ τῦ πράττειν, *verbo tenus,* ac *ſine opere,* vt eos perſtringit Epictetus apud Gell. lib. 17. cap. 19. ſiue Pacuuij verbis apud eundem 13. 8. *ignaua opera, philoſopha ſententia.* Sed & *Cathedrarij,* qui geſtant cathedras, de quibus infra.

Ad ſapientum conſeſſus *Exedra* pertinet, locus inſtructus ſedilibus, vbi diſputationes, & colloquia ſeruntur. Deſcribit Vitruuius lib. 5. cap. 11. ac ſæpè apud Ciceronem memoratur. In ipſo ſtatim aditu elegantiſſimi libri de Amicitia, quod illic *Hemicyclium* vocatur, non tam de ſellæ genere ab ea forma dictæ, quàm de toto conſeſſu in orbem, ac rotunditatem parato ſuccurrebat interpretari. Huncce ſellarum poſitum reperio in domo Cephali Athenienſis apud Platonem 1. de Rep. ad colloquia ſapientum virorum, quos inducit de re ciuili differentes philoſophorum ſummus. ἔκειντο γὰρ δίφροι τίνες αὐτόθι κύκλῳ. *Erant enim illic diſpoſitæ in orbem ſedes.* Sunt verba Socratis; at ea Tullij de Q. Mutio. *Cum ſæpè multa narraret, tum memini domi in hemicyclio ſedentē (vt ſolebat) cùm & ego eſſem vnà, & pauci admodum familiares, in eum ſermonem illum incidere, &c.* Poſſunt hæc & ad conſeſſum referri, ſiue exhedram, domuſq., aut ędificij partem, vbi diſputationes habitæ. Ex hoc Tullij loco nonnulli colligunt, & quidem viri probè ſubacti in polyhiſtoria, *Hemicyclium* ſedem fuiſſe Auguris, quoniam M. Scæuola itidem erat Augur. Sed meminerint, velim, Q. Mutium in templo tunc non fuiſſe (niſi Tullij domum quoddam veluti templum quis dicat Deæ Suadæ) neque ibi auium Oſcinum, aut Præpetum volatus, vel cantus obſeruaſſe: ſed cum amicis iucundis, ac beatis de amicitia diſſeruiſſe. Quæ igitur ratio (ex hoc inquam loco Ciceronis) de Hemicyclio, tanquam de ſella Auguris ſtatim decernere? Meo augurio parum ritè augurantur. Erraui, ac me reprehendo: bellè, ac merè diuinant. Et quòd enim Tullius illic vtitur verbo *ſolebat*, coniectura potius eſt hemicyclium non fuiſſe Mutio paratum, tanquam ſellam auguralem, ac prorſus debitam huic honori; ſed quoniam illic conſuetudinis, aut commoditatis gratia ſoleret quieſcere. Vt autem monui, exedra etiam eſſe potuit ſedium poſitus, atque ordo ſemirotundus, vbi Cicero, atque alij familiares cum Mutio ſedebant. Hos ipſos ſapientum virorum conſeſſus idem Cicero cum dulcedine memoriæ ob oculos ſibi ponit 5. de fin. *Hîc Speuſippus, hîc Xenocrates, hîc eius auditor Polemo: cuius ipſa illa ſeſſio fuit, quam videmus.* Quod autem vocat *ſeſſionem*, pro exedra

acci-

accipio, aut ſede, vel loco ſedendi: quomodo Latinis, ambulatio, cœnatio, geſtatio, &c. pro loco ipſo, non pro actu ambulandi, cœnandi, geſtandi quandoq; ſumitur. Omnino autem exedra appellata tum Græcis, tum Latinis à frequentia, & paratu ſedium. Exedræ alio nomine Græcis παςάδες. Pollux lib. 7. c. 27. Παςάδας δὲ ὁ Ξενοφῶν, ἃς οἱ νῦν ἐξέδρας, &c. *Xenophon Paſtadas, quas nunc exedras, &c.* Gualtherus vertit *Porticus*; ſic Heſychio haud ſemel παςὰς, ςοὰ. Ita autem vocatam monet etymolog. auctor διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἡμᾶς σιτεῖσθαι, παρὰ τὸ πάσσασθαι. *quoniam ibi veſcimur*. Eſt enim πάσσω Suidæ τὸ γεύομαι, *deguſto*. Idemque Heſychius παςὰς, ςοὰ, πρὸς τὰς παςάδας νυμφῶν. *Porticus ad ſponſarum nuptias, aut conuiuia*. Ferme autem in ijs exedris paratæ epulæ ob loci commoditatem, ac ſpatium æſtiuo præſertim tempore. Ac fortè in eum vſum olim ædificatæ, poſitaq ibi ſubſellia ad compotationes; quo ſpectare videntur verba Pollucis d. l. 7. cap. 27. quaſi olim forent, & appellarentur Xenophonti παςάδες ad conuiuia; hodie ad conſeſſum, & diſputationem exedræ vocentur. At quoniam in porticibus, ac periſtylijs, quò docentes, diſcenteſq. conuentebant, diſputationes quoq. inibant; ideò tam παςάδες, quàm ἐξέδραι exponuntur *Porticus*. Quo ritu hodie Piſis vocari poteſt ſpatium illud, ac ſubſelliorum poſitus quadratâ formâ ſub porticu Academiæ, in quo ſedent profeſſores ad grauiſſima ſuæ artis ſcita propugnanda, ſinguli aduerſus ſingulos. Laudabile inſtitutum, quod in alijs lyceis iamdiù deſuetum, Piſis perdurat ad exercenda acriter docentium ingenia, quos vel vna hæc periclitandæ doctrinæ cogitatio laboribus omnino deuouet literarijs, ſuæque profeſſioni addictos, mancipatoſq. inſudare cogit. Adſtant diſputationibus conferti auditorum cunei, perinde iudicium de Magiſtris facientium, ac in lubrica illa arena vires ſucceſſerint. Quanquam & hîc multum frontis durities, ac verborum volubilitas prodeſt: ac ſicuti in cæteris humanæ vitæ partibus, pudor, ac modeſtia, & ſi cum doctrina coniuncta, infra eſt. Multos ſanè inclytos alioquin viros à Piſanis Athenis id experimentum deterruit, ne fumantes vrſi nares attingerent. Vitruuius lib. 5. cap. 11. loquens de palæſtris Græco ędificij genere. *Conſtituuntur autem in tribus porticibus exedræ ſpatioſæ habentes ſedes, in quibus philoſophi, Rhetores, reliquiq;, qui ſtudijs delectantur, ſedentes diſputare poſſint*. De publicis exedris loquitur Vitruuius; quibus conſimilia putant, quæ *Capitula* vocantur in periſtylijs,

lijs, aut claustris monachorum, vti adnotarunt, tum Philander, tum Bud. in Pand. ad l. si verò 5. D. de ijs, qui deiecer. vel effud. §. 2 In his enim quoq. Capitulis perpetuò visuntur parata subsellia tum ad disputationes, tum ad consilia. Animaduerto autem apud eundem Pollucem lib. 10. cap. 5. προεξέδρας, *Proexedras*, seu *Ante exedras*, quas pariter Gualtherus vertit *porticus*: congrueretq. cum eo, quod dicebamus de capitulis, quæ contigua sunt peristylijs. *Proexedra* igitur erit porticus, quoniam est ante exedram. Sed neque incommodè προεξέδρας redderem ego Latinè *Vestibulum*. Idemq. Vitruuius 7. 9. exedras interpretatur tanquam porticus; *Peristylijs, aut exedris, aut cæteris eiusmodi locis, quò Sol, & Luna possit radios suos immittere.* Atque hæc exedrarum publica spatia, Græcorum propria fuisse idem monet, quoniam palæstrarum quædam membra fuere: *palestras autem non Italicæ consuetudinis* idem vocat. Cic. 5. de finibus apud Græcos agnoscit. *Hoc autem tempore, etsi multa in omni parte Athenarum sunt in ipsis locis iudicia summorum virorum: tamen illa moueor exedra, &c.* & de prouincijs consularibus *A suis Græcis subtiliùs eruditus, quibus cum in exedra iam helluatur*. Pisonem notat. Apud Romanos autem priuatas potius crediderim fuisse has exedras; secretumque quoddam conclaue lucubrando aptum, dom...q excipiendis amicis, quibus cum disputare, ac commentari consueuerint: inibi quoque meridiabantur, ac somnum capiebant grabbatulo posito, quod loca Ciceronis ostendunt tum primo de nat. Deor. 15. tum 3. de orat. 17. Priuatam pariter exedram, & cubiculo iunctam expono apud Vlp d l. 3. *In eum potius dare actionem, ex cuius cubiculo, vel exedra deiectum est, licèt plures in eodem cœnaculo habitent*. Neque tamen idem Tullius omnino remouet hasce exedras à porticibus, quasi Græcanicum morem imitatus. ὑποκοριστικῶς appellat *Exedria* lib. 7. familiar. epist. 23. *Exedria quædam mihi noua instituta sunt in porticula Tusculani, ea volebam tabellis ornare, &c.*

Non miror si tam multæ sedentium statuæ compareant, quos pallio malè opertos, ac seminudos conijcimus esse philosophos in palæstris, aut exedris Græcorum differentes: nec desunt illis crepidæ, nec barba promissior, nec in manibus pugillares. Fateor tamen earum nonnullas accipi posse de quibusuis alijs, qui in balneis sedeant, lauandi, ac tergendi gratia: conuenit species iniecti palliastri, corporisq. malè amicti; & quod pugno stringitur, linteamen potius, ac

ſudariolum, quàm liber. Satis erit interim, ſi tria, aut quatuor proferam de multis, quæ Florentiæ aſſeruantur ita ſedentium exemplaribus.

Primum accepi à nobiliſſimo iuuene Franciſco Abbate Niccolinio, quem Gratiæ, ac Muſæ certatim lactant, toto copiæ cornu fortuna beat. Veritati lito, non Philiæ, quæ mihi cum illo ſolidiſſima intercedit. Hîc aduerte ſegeſtrium humeris impoſitum, ac tænia reuinctum, qua collo hæret; quod ne elabatur, ſiniſtrâ retinet ſeſſor: nec deſunt ſudariola, ac lintea in vtraque manu. V. n. 45. Secundum in viridario Marchionis Bartholomæi Corſinij, quaſi illic excubet ſedens philoſophus ad tutelam veterum inſcriptionum, quas ſupra laudauimus. V. n. 46. & cap. 13. inter multiplices ſellas illic exhibitas. Aliam miſit ſub n. 48. Abbas Octauius Falconerius, de quo ſpectatæ nobilitatis, atq. eruditionis iuuene, quicquid labor præſtare, aut ingenium poteſt, totum iuratus ſpondebo. Tam ille cernit acutum in his quoq. diiudicandis antiquitatibus, vt vel ſuos vincat ἱέρακας, vnde ſibi gentile cognomen; nec falcatis illorum vnguibus cedat in arripiendo feliciter quocumque diſciplinæ genere.

Conijce huc, ſi libet, ſedentem Homerum omnium Philoſophorum parentem, qui quæ ſint vera ſapientiæ, ac virtutis præcepta

Plenius, ac meliùs Chryſippo, & Crantore dicit.

Imagines profert Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſs. Leo Allatius in ipſa ſtatim fronte libri de patria Homeri ex Cimeliarcheo Eminentiſs. Card. Barberini. Neque aliter Pythagoram veteres ſæpius ſedentem ſtatuebant. Adde & iconem ſellæ marmoreæ, quæ in Sancti Marci Romæ viſitur reclinando corpori aptiſſimæ, & ad vſum puto balnearem (V. n. 48.) qualem germanam geminam cum ſuo ſeſſore in ædibus Gaddiorum Florentiæ inſpeximus, anaclinterio recuruo, & antrorſus ſenſim porrecto, vt ſedentem veluti complectatur. *Exedra* apud Chriſtianos periſtylia, aut porticus extra ambitum templi, qualia, opinor, hodiè, quæ dicimus Clauſtra, vbi monachorum manſiones; aut quæ nobis *Canonica*, vbi Clerici, atq. eccleſiæ deſeruientes. Ruffin. 2. 23. hiſt. eccleſ. *Exedræ, & paſtophoria, domuſque in excelſum porrectæ, in quibus vel æditui, &c.* Neſcio an huc reſpiciat D. Hieron. ad Euſtoch. *Si quis cæperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem, & tanto ſenum miniſterio confortetur, &c.* idemque de veteri templo ad 1. paralip. 23. *In veſtibulo, & in exedris, & in loco purificationis,*

tionis, & in sanctuario. Accipio exedras hîc pro peristylijs. Euseb. hist. eccles. 10.4. ἐπὶ τὰ ἐκτὸς τοῦ νεὼ μετῄει ἐξέδρας τε, καὶ οἴκους, &c. *ad ea, quæ sunt extra templum deuenit, exedras, & mansiones, &c.*

CAPVT XXIV.

Arquata Sella. Sellula rusticana. Hemicyclium. Tripetiæ. Trespolo. σκέλυθρα. θράνια. σκολύθρια. *Pollux oscitanter versus*. Sellæ Tripodes. Tripoda. Tripedia. Sessibulum. Sedicula. Sedile. Quadratum. Artissellium *in fragmento Petronij Traguriano: tentata noui verbi elucidatio; iudicium de fragmento*. Sedecula. Seliquastrum. Sella muliebris; *adoperta*. δίφρος κατάστεγος. Lectica. Lecticarij: *etiam qui sellæ inseruiebant*. Cathedra; *de sella muliebri*. Cathedrarij. Cathedralicij. Proseda. Alta sella *Iuuenali asserta*. Sellariæ: Popinæ Sellariolæ. *Theodora Imperatrix lena Procopio. Lenarum, & circulatricum sellæ. Piscium venditoribus sedere vetitum Athenis. Sellæ* Gestatoriæ, Fertoriæ, Portatoriæ. *Cælius Aurelianus, siue Arrianus laudatus*. Procurata Sella. Gestatoriæ bracteatæ. Gestamen. Gestatorium. *Tacitus exactè animaduersus præter Lipsij mentem*. Basterna. Lettiga.

QVoniam satis hactenus quodam veluti recensu sedes adnotauimus, quæ aliquod in se habent honoris instar, quo nostrum hoc maximè spectat πάρεργον: nonnullas indicare alias nunc iuuat, quæ mutuam iam dictis præstant, & accipiunt lucem, quæue scriptoribus magis memoratæ succurrunt. Indicabimus dumtaxat; non attentè, atque exactè scrutabimur. Quod σὺν θεῷ faciemus, cùm per aliud tempus, atq. ocium impensè toti erimus ἑδραῖοι.

A primo capiens elemento exordium nominis, prima sese pandit *Arquata Sella*: ob structuræ, figurationis, aut compagis speciem ita appellata, quoniam in arcum sinuetur. Sic *Arquatus* morbus, & *Arquati*, qui eo laborant; ab arcus, siue Iridis colore. Arnob. lib. 2. de rustica loquens supellectile, *quid arquata si sellula, arcus, strigilis, pollubrum, siliquastrum, trulla, &c.* Inter viles omnino reponit, qualium etiamnum hodie quasdam apud nostros videre est, ligneas, & obsoletas auorum reliquias nullo, aut paruo cultu. Etsi curuatura illa

ac sinus satis commodè sessorem excipit, & complectitur: tribus innixas pedibus fermè obseruamus. Talis ne fuerit, an non, ignoro, quam pariter sellulam, & rusticanam, imò seruilem vocat Sulpic. Seuer. dial. 2. cap. 1. *Sedebat autem Martinus in sellula rusticana, vt est in vsibus seruulorum, quas nos rustici Galli tripetias, &c.* de Tripode mox. Arcuatæ sedis meminisse Tacitum lib. 15. ann. scribit Pignor. lib. de seruis p. mihi 38. sed verè nulla apud Tacitum mentio sedis cum hoc nomine *Arquatæ*; id modò legitur eo lib. 15. 57. de Epichari liberta, *Vinclo fasciæ, quam pectore detraxerat, in modum laquei ad arcum sellæ restricto, indidit ceruicem, & corporis pondere connisa tenuem iam spiritum expressit.* Memorat arcum sellæ; sed non necessariò sella erat arcuata; fortè .n. summa reclinatorij pars, qua capiti sedentis imminet, in arcum, siue apsidem curuabatur, ornatus, ac decoris causa, vt nonnullas veterum obseruare est: atque huic arcui cùm fasciam alligasset Epicharis propenduli corporis grauitate spiritum interclusit. Cæterùm non ineptè possem *Arquatas* vocare sellas, quarum Anaclinterium, vel pluteus continuò assurgens tabulato in arcum sinuatur, ac desinit; ac plurimùm episcopales sedes ita deformantur. Sed quoniam Arquatas Arnobij, aut tripetias Sulpicij, rusticanas, ac seruiles fuisse nouimus: quid causæ est, cur reclinando dorso eminentem illis pluteum appingamus? In priscis tamen monumentis quasdam deprehendimus ita figuratas; sed molliori curuamine sensim flexas in arcus portionem, vario etiam ludentis fabri ingenio, signis, columellis, parastatis, triglyphis eleganter ornatas: quarum aliquot exempla superiùs exhibui cap. 13. Arcuatam, ac simplicem magis, in qua sedet Citharistria ante conuiuas fidibus canens profero inferiùs cap. 29. ex Boissardo parte 4. antiq. p. 145.

Hemicyclium, semirotundam sedem, quam Auguris propriam crediderunt ex loco Tullij initio libri de amicitia supra examinatam habes; ac pensiculatiùs verba Oratoris exposuimus cap. 23. ordinem potius sellarum in arcum, aut hemicyclum dispositarum, quàm genus sedis peculiari ea forma existimantes. Reperimus tamen semirotundâ eâ formâ, & quidem sub tit. Pontificis maximi in Tiberio apud Nonn. ad numism. Goltz. tab. 11. n. 3.

Proximè sequitur, non vtroq., sed vno amplius pede sella *Tripus.* Martinus Turonensis Episcopus, regula, ac decus Antistitum hac vtebatur tripode sella modicus, & pauper, sed Cœlo diues; superbas hor-

horrebat luxu, ac diuitijs. Sulpicius Seuerus, qui ſupra, dialogo 2. *Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana, vt eſt in vſibus ſeruulorum, quas nos ruſtici Galli tripetias; vos Scholaſtici, aut certè tu, qui de Græcia venis, tripodas nuncupatis.* Alibi eandem ſellam Martini dial. 3. c. 20. *ſedile ligneum* vocat, inde materiam cognoſcimus. Noto apud Gallos ruſticum verbum illius æui *Tripetias.* At Scholaſtici, aut literati præſertim ἑλληνίζοντες dixere *Tripodas*. Latinis *Petiolus* diminutiuum pedis, πόδιον: vt & pars illa vnde poma dependent, atq. hærent, quam nos Gambo: à triplici igitur pede, *Tripetiæ*. Tripodem inſidebat Pythia, vt numen conciperet, atque oraculum funderet; ſiue menſam, ſiue ſedem appelles. Sed Tripus ille futurorum index ex auro, & operosè factus: de qua ſede fatidica fari, ac dicere multa multi occuparunt. Redeamus ad viliorem vſum, quo modo etiam hodie inter colonorum, & pauperum inſtrumenta adhibentur, nobis *Treſpolo*. Iſid. 20. 11. *Tripodes, ſcabelli ſunt habentes tres pedes.* Papias, *Tripodes, ſcamnelli ſunt habentes tres pedes*. Polluci σκίλιθρα lib. 10. cap. 11. quæ ſic explicat ἅπέρ ἐςι μικροὶ τρίποδες, *quæ ſunt parui tripodes*. At Heſychio Ταπεινὰ διφρία, ὑποπόδια, *humiles ſellæ, ſcabella*. Vterque facit parua, atque humilia. Σκολύθρια autem, non σκέλυθρα appellari debere monet Leopard. 2. 8. emend. quem vide. Eidem Polluci 26. 7. θράνια, σκολύθρια. Iterumq. 10. 11. θράνιον ex Ariſtophanis Pluto nobis repetit. Sed non benè meo iudicio interpres Pollucis ea verba Comici ἀντὶ θράνυ, ςάμνυ κεφαλλὼ κατεαγότος, vertit, *Ante ſedile vrnæ caput confractæ*; debebat, *Pro ſedili, vrnæ caput, &c.* clamat vox ἀντὶ, & locus Comici ingrata Paupertatis dona referens, quæ miſer homo ab ea accipit. Inquit autem, pro puluino lapidem, pro pane maluam, pro maza raphanum, ἀντὶ δὲ θράνυ, ςάμνυ κεφαλλὼ κατεαγότος, *Pro ſcabello vrnæ caput effractæ*. Feſtiuè depingit nobis Ariſtophanes pauperrimi homuncionis viliſſimam ſediculã; fictilis nempe cadi detruncatum capitulum, vbi anguſtè, atque humiliter ſedeat. Alia, quæ ad hoc θράνιον ſpectant vide ſupra, vbi de ſuppedaneo. Omnino igitur Tripodem inter humiliorum inſtrumenta, & ſupellectilem facilè parabilem reponimus. Quare Sidon. lib. 4. epiſt. 24. Maximum deſcribens impacto nuper ſacerdotio continentem, ac frugi, deq. vita lautiori, ac benè curata, ad ſeueram, & moderatam traducto, *Coma breuis, barba prolixa, tripodes ſellæ, Cilicum vela foribus appenſa, lectus nihil habens plumæ, menſa nil*

purpuræ, *&c.* Disce Sacerdotij candidate, & exemplum lucrifac quicumq. ecclesiasticis honoribus intumescis. Ad eam epistolam doctiss. Sauaro ex glossis Isidori Mss. *Tripoda, Tripedia, Scabellum habens tres pedes:* rectè emendans pro eo quod erat, *apud tres pedes*.

Accenseamus his affinia sedium genera, quas ab humilitate, ac minuta forma in vniuersum vocarunt *Sessibulum* Plauti Pœnulo. 5. 2. Varroni *Sediculum* memoratur 7. l.l. Paulus ex Festo, *sediculum, sedile.* Fermè enim *sedile* pro viliori genere. Sic D. Martini sellam tripodem Sulpicius dial. 3. cap. 20. *Sedile ligneum* vocat. Nos prouerbij loco *Far da sedile*, pro quauis postremissima obsequij, ac seruitij demissione. *Sedile* autem propriè ea pars, quam sede premimus: quomodo in actis D. Marci vocatur, quæ Henric. Vales. profert ad Eusebij hist. eccles. 7. 19. *In cuius cathedræ sedili, &c.* planitie .s. illa lignea, omni exuta fulcrorum, pedum, ornatu, aut instrumento. Hygino *quadratum* lib. 2. de signis stellas enumeranti, quæ in Cassiopeiæ asterismo notantur. *In quadrato* (inquit) *in quo sella deformatur, vna, &c.* à figura nempe sedilis, quod ferme quadratum, aut τετράπλευρον. *Tabulatum, Assamentum* vocarem, si lignea sit sedes, item *Mensam*, & *Pluteum*. Nil mirum igitur, si sedilis, aut sediculi nomen dedere arctis, ac minutis sedibus, nulloue, aut exiguo ornatu. Hinc altum, illinc humilius sedile præscribit Cels. 8. 10. *Homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliori aduersus*. Etsi nomen *sedilis* vniuersæ sedi, cæterisque etiam sedium liberaliorum generibus conuenire potest.

Cic. 4 ad Att. 9. *Sedeculam* dixit (Græci διφρίσκον, Polluci 10. 11.) *Maloque in illa tua sedecula* (inquit Tullius) *quam habes sub imagine Aristotelis sedere, quàm in istorum sella curuli*. In Traguriano Fragmento Petronij nuper edito inter alia legimus *artissellium de suo parauit, & duas trullas*. Loquitur de seruo frugi, qui genium suum defraudans, de quotidiano demenso miser comparserat, paupertinam sibi parans supellectilem, artissellium, & duas trullas. Inaudita vox artisselij, vt multæ aliæ in hoc scripto. Quod si *Artisellium* rescribamus, pronum mox erit pro arta sella, & angusta, atque humili, qualis seruum non dedecebat, interpretari. Nisi aliud vlcus hîc subest, & ἀπὸ τοῦ ἄρτου, à pane deducta sit vox; cùm enim iungat mox duas trullas, vasa .s. vinaria, id primum curæ esse debuit seruo non improuido seruandi panis, viniq. instrumenta parare. *Artissellium* autem idem sit, ac *Panarium*, vel arca, aut repositorium panis: quasi ἀπὸ τοῦ ἄρτου, καὶ σύλλων,

Arti-

Artisylium, *Artiselium*; quòd illic colligatur panis veluti furtiuus, ac diarijs detractus. *Artophorum* reperio apud Athenæum 4. 1. genus instrumenti, aut repositorij, in quo panem gestabant, plexis viminibus, aut virgis, quas illic vocat ἱμάντας. Nobis esset *Gerla*, quam ita pariter dictam, sicuti Artophorum, à gerendo pane, quasi *Gerulam* puto. Quod autem ex Petronij ἀποσπασματίῳ verbi monstrum inauditi deprompserim, nolim mihi vt vllus apud seueros criticæ rei phrontistas dicam impingat. Esto nasutiorum de hoc fragmento iudicium, quod non pauci minantur: ego interim aio pleraq. illic auctorem prodere, suumq. referre genitorem Petronium. Talia ipsi lineamenta, tales ductus in satyrico reliquo. Sed multa quoq. fateor dissimilia; quæ à mala fortasse excriptoris, aut scioli manu, ætatisq. barbarie. Vocabula illic insolentia, & lexeis monstrosæ: nec pauca Italicum, ac vulgarem nobis spirantia genium sermonis. Sed recordemur tamen, communes quasdam notiones, sensusque nulli non dedisse naturam, magnumq. mundi codicem explicuisse, atque ingentem aperuisse officinam, ad quam omnes ingenio possint, atq. oculis intendere; obseruatam illic, adnotatamq. rerum dicendarum materiem colligere: Eoque pacto in morum, vitæque humanæ societate, ac similitudine abundè reperire, quod mentem instruat, mox linguæ officio in sermonis copiam, & apparatum effluat. At *sedeculas* quod spectat, vt eò reuertamur, fœminis eæ in vsu frequentiori: non modò vt verecundiùs quiescant, sed aptiùs quoque ad pensa domestica colo, acu, stamine exequenda. Talia fuisse Seliquastra, vel Siliquastra, aut Solliquastra (vt variè appellant.) Simile verò est muliebri potissimùm sessioni. Sic in ἀστροθεσίαις sedentem locarunt Cassiopeiam Astronomi: quæ ideò *Mulier seliquastri* ab Arabibus dicitur. De seliquastro autem plura diximus cap. 10. At muliebris sellæ mentio apud Sueton. cap. 6. Othonis: *Tunc abditus properè muliebri sella in castra contendit*. Si abditus Otho, liquet fuisse adopertas hasce sellas, pudoris, & modestiæ causa: quales δίφρους καταστέγους vocant Græci; atque hodie nobis in vsu promiscuo, seu veste, seu corio obducantur, fenestellis, plagulis, specularibus additis. Harum primus inuentor, aut saltem adhibendi studiosus inter viros Claudius Imperator, si Dioni fides lib. 60. p. 665. δίφρῳ καταστέγῳ πρῶτος Ῥωμαίων ἐχρήσατο *Sella operta primus Romanorum vsus est*; vbi δίφρῳ, *Lectica* non benè vertunt, quoniam diù ante lectica tecta Romanis in vsu, nec primus adhi-

adhibuit Claudius. Iusta notauit censura doctum alioquin interpretem Iustus Lips. 1. elect. cap. 19. vbi exactè persequitur lecticæ, ac sellæ differentiam. Indicare non desino hanc sellam opertam Consulibus deinceps, & consularibus fuisse adhibitam, postquam Claudius primus vsurpauit. Dio inibi καὶ ἐξ ἐκείνου. καὶ νῦν οὐχ ὅτι οἱ αὐτοκράτορες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπατευκότες διφροφορούμεθα. *Inde & nunc non Imperatores, sed nos quoq;, qui Consulatum gessimus sella* (operta) *vehimur*. Alioquin mollior habita ea sessio, vel supra muliebres delicias, ac tantùm non vitio versa eidem Claudio, nisi quatenus infirmitate corporis excusabatur, V. Dionem. Hodie nobis frequentissima: ac sine adiuncto *Seggiola*, hoc est sellula, aut sedecula, *& andare in seggiola*. Pergit Suetonius d. cap. 6. *Ac deficientibus lecticarijs cùm descendisset, &c.* Vocat lecticarios etiam eos, qui sellæ subiuncti forent, communi nomine tam eorum, qui lecticam succollarēt, quàm qui sellam veherent. Noluerunt *Sellarios* appellare, cuius vocis alia vis est. V. Lips. eo loco. Mentio lecticariorum l. 47. de legatis 3. & Paulo 3. sent. 7. atq. hi ferme serui. Pignorium adi erudito opere de seruis pag. mihi 130. & 208. Lips. ibid. sella circumlatas fœminas, & quidem a lecticarijs docet Sen. 2. 14. de tranquill. *Quid refert quantùm habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures, quàm laxam sellam.* Et arctiores enim, & laxiores sellæ pro diuitiarum modo; sic paucioribus, sic pluribus opus, qui veherent. Quare *Hexaphoros*, gestatorium, quod *sexta ceruice*, (vt vates loquitur) ferri solebat, tam de lectica, quàm de sella, aut cathedra vsurpatur: aliàs duo gestores sellæ sufficiebant. V. Lips. ibid. de Ogulnia Iuuenal. sat. 6.

Conducit comitem, sellam, ceruical, amicas.

Alia duo Senecæ testimonia profert idem Criticorum maximus. Addo Lamprid. Heliogab. 15. *Auia sua ad Senatum vocata, & ad sellam producta*, vbi Salmas. *Perducta* legit; *perducere ad sellam*, pro sella perducere. Sic nos *condurre a cauallo: andare, e condurre a piedi;* ad equū, ad pedes, pro, equo, vel pedibus, &c. At nomen Cathedræ, etsi commune ad omne sedium genus, speciatim ad muliebres sellas traducitur, quo respectu Iuuenal. eâ satyra, *molles* appellauit cathedras. Mart. 3. 63.

Inter fœmineas tota qui luce cathedras
Desidet. Phędrus 5. *In cathedra matris*.

De Aria inuicti animi fœmina Plin. 3. ep. 16. *Dum hæc dixit, exiluit*

cathedram, aduersoq; parieti caput ingenti impetu impegit. Propertius 4. eleg. 5.

Supplex ille sedet, posita tu scribe cathedra.
Quid libet, has artes si pauet ille, tenes.

Ad quem locum fusa, vt solet illustratione Passeratius: ex quo proficit Pignor. de seruis pag. mihi 210. quod verò vterq. apud Horatium lib. 1. satyr. vlt. probat.

Discipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Non tam mihi certum est, quin placuerit pro sequiori sexu virilem reponere, legendo *Inter discipulorum, &c.* Serui, vel pueri, qui has cathedras gerebant, ab officio *Cathedrarij*: sed & *Lecticarij*, vt diximus. Alij sunt ab his Cathedrarijs ij, quos Martialis 10. 13. vocat Cathedralicios.

Cùm Cathedralicios portet tibi rheda ministros.

Delicatos .s. ac teneros, quasi femellas, non viros. V. illic Rader. & Turneb. aduersar. 30. 30. nisi malis, quoniam in cathedra sedentes intra rhedam posita vehebantur. Arrideret & Cathedralicios exponere, quoniam assidui, atque officiosi circa mulierum cathedras præsto forent, neq. ab earum cathedra, aut lectica recederent, quales vocamus *Paggi di Valigia*, qui fermè molli, ac delicato cultu. Sed quando fœminarum est libenter prodire, ac per vrbem circumferri, vt ambitiosè spectentur: quæ ambulatrices proinde, ac secutuleiæ nonnunquam audire solent; non miror in sellis à fœminis parum custoditæ pudicitiæ venereos fuisse expectatos aduentores. Iamdiù ad Plautum adnotarunt viri docti: locus est in Pœnulo actu 1. sc. 2. vbi Adelphasium meretrix cætera suæ artis viliora capita *Prosedas* vocat à prosedendo, quoniam ante lupanaria, & fornices sedeant, veluti specimine apposito, quo licitatores inuitent. Paul. ex Festo, *Prosedas, Meretrices Plautus appellat, quòd ante stabula sedeant*; ea sunt autem Plauti verba.

Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias
Miseras, cœno delibutas, seruilicolas sordidas,
Quæ tibi oleant stabulum, statumq; sellam, & sessibulum merum.

Fest. *Sicut eæ, quæ ante stabula sedebant, dicebantur prostibula*, in ver. *Alicariæ*. Baruch 6. 42. *Mulieres autem in vijs sedentes, &c.* V. Roam 6. 6. sing. locor. s. s. p. 2. notatq. ex Herodoto, ac Strabone. Horsum trahunt, & illa Hieremiæ cap. 2. *Vbi non fuisti vitiata? Iuxta vias sedisti*

disti illis: Tertull. de cultu fœminarum. *Thamar illa, quia se expinxerat, idcirco iustæ suspicioni visa est quæstui sedere.* Adde quæ notat Cerda aduers. sacr. cap. 181. de mulieribus menstruatis ad Isaię cap. 64. ex LXX. interpp. Iuuen. sat. 3. 135.

Cùm tibi vestiti facies scorti placet, hæres,
Et dubitas altâ Chionem deducere sella?

Interpretari licet de sella, qua meretrix illa, cui nomen Chionè altè vehebatur per vrbem. Sed magis placet sellam dicere, vbi amasios maneret. Vocat fortè an *Altam,* vt lupam demonstret non tam curti assis, aut vulgaris indicaturæ: ita exponerem, nec abhorret sensus, & iunctura sermonis. Vetus Scholiast. ibi. *Deducere sella, inde sellaria.* Intelligit (puto) nomine *Sellariæ,* vel lupanaria, vel meretrices ipsas. Altum sedile fœminæ alioquin frugi, & antiquæ paupertatis tribuit Naso fragm. medicam. faciei.

Cùm matrona premens altum rubicunda sedile
Assiduo durum pollice nebat opus.

Vbi *altum sedile* exponere licet, quasi submotum, & inaccessum veteri illa pudicitiæ custodia. Quo sensu nihil minus conuenit cum Iuuenali. Vel *altum,* h. e. inconcinnè, & incommodè factum, ijs moribus, & seculi imperitia, humiliores quippe sellæ, opportunę magis, & commodæ ad quiescendum. Sunt qui pro *Sella* substituant *Cella:* quod Farnabio non displicuit, nec Pignorio de seruis p. mihi 137. qui fatetur, se nescire, quæ hîc sit Alta sella, Cellamq. non inuitus reponit; vt *Alta* nempe *Cella* sit fornix. Sed cur alta vocetur sella, superiùs dixi; cur ita sit vocanda cella, non illicò sum dicturus. Vox enim ipsa Cellæ locum signat angustum, & humilem, quod notissimum, & protritum est. Idem Iuuenalis eas libidinis mansiunculas vocat *Tegetes,* opponitq. cubili Palatino sat. 6. 117.

Ausa Palatino tegetem præferre cubili.

Quis nescit tenebricosa, olentia, ac subterranea plerumq. fuisse ea gurgustia obscœnitatum, & latitando facta? Adeò vel auctores flagitium ipsi suum occultare cupiunt. Seneca pater controuer. lib. 1. *Fornicis fuliginem* appellat, ac filius de Vita Beata cap. 7. voluptatem describit *latitantem sæpius, ac tenebras captantem circa balnea, ac sudatoria, ac loca ædilem metuentia:* inter quæ omnino fornices, & luparum stabula. Quid est ergo, cur altitudinem ijs cellis, & cothurnum apponamus? Quòd si liceret veteri, & iam confessæ lectioni manum in-

inferre, fortaſſe ex ingenio quis pro Alta, repoſuerit Arcta.

Et dubitas arcta Chionem deducere ſella.

Et arctæ namq., & laxiores ſellæ muliebres, quod ſupra docuimus: illæ magis decent ſcortilla ſordentia, & famelica, miſera libidinis publicæ mancipia. Sed & arcta cella, nil diſconuenit, potius quàm alta. Ad hunc autem ſedendi morem reſpicere potuit Seneca 1. de Benefic. cap. 9. *Ruſticus, & inhumanus, & mali moris eſt, ſi quis coniugem in ſella proſtare vetuit, & admiſſis inſpectoribus vehi vndiq; perſpicuam.* Alia vide apud VVouerium ad Petron. & Colerum parerg. cap. 8. quos laudat Taubmann. ad eum Plauti locum. Neq. tandem alienum penitus eſt, quod Tiberius Princeps *ſellariam* excogitauerit, atque ita vocauerit in ſeceſſu Caprearum, *ſedem arcanarum libidinum.* Suet. cap. 43. Tales, opinor, quæ Plinio memorantur in domo aurea Neronis lib. 34. cap. 8. *Violentia Neronis in Vrbem conuecta, & in ſellarijs domus aureæ diſpoſita.* Scholiaſtes Iuuenalis ſup. ſatyr. 3. 135. *Deducere ſella, inde ſellariæ;* hoc eſt lupanaria, & loca ſellis meretricum conſita. Popinas ſellariolas vocat Martial. 5. epigr. 71. de Syriſco.

In ſellariolis vagus popinis.

Notauit Torrent. ad eum Suetonij locum Tiberij cap. 43.

Turpitudine non abſoluo ſeſſionem meretriciæ affinem, qua ſaltriculæ, aut circulatrices fœminæ oculis ſeſe vulgant altiùs in foro ſedentes. De Theodora Iuſtiniani ſcribit Procop. ἀνεκδ. quòd lenoniam fecerit ſororij dedecoris miniſtra, ac pediſequa: Comitonam nempe ſororem in triuijs, ac pulpitis ætatis florem corrumpentem quacunq. ſequebatur, ſuis ipſa humeris ſellam, ſiue ſcabellum ferens, vbi eadem Comito ſederet? βάθρον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀεὶ ἔφερεν, ἐφ' ὅπερ ἐκείνη ἐν τοῖς ξυλλόγοις καθῆσθαι εἰώθη. *Scamnum humeris ſemper ferebat, in quo illa* (Comito) *in congreſſibus ſedere conſueuerat.* Verba ſunt Procopij tota illic probrorum plauſtra euomentis in Theodoram Imperatricem pag. 41. βάθρον vocat eam ſedem hiſtoricus, quam Nicol. Alemannus in notis pag. 31. *ſubſellium* vertit, atque inter ὀκλαδίας reponit, ſedium genus plicatilium, de quibus nos infra cap. 26. Quem morem circumferendi eas ſellas paulò poſt tempora Procopij cur deſiſſe dicat, non video. Cùm adhuc hodie in comitatu Principum, ac diuitum eæ ſellulæ plicatiles circumferantur; fermè tripodes, nunc laxari, nunc contrahi faciles.

Viri quoq. in foro, aut alibi publicè mercimonia vendentes, non

tantùm fœminæ, quæ pudorem, ac pudicitiam, sellarum vsi præsidio. Hinc noui fœderis paginâ apud D. Matth. cap. 21. Christus Dominus, *Cathedras vendentium columbas euertit*. Scio hæc verba ad mysticum sensum trahi ab antiquis patribus Hieronymo, & Ambrosio: neque tamen diffitendum est suas fuisse sedeculas, aut cathedras in foro vendentibus; necessarium proinde minus est de Cathedris Doctorum in templo docentium interpretari, quas columbarum venditores occuparint. V. Doctiss. Maldonatum. Fermè enim sellularij esse solent viliorum artium professores; multò autem magis sordentes propolæ, ac Dardanarij assidua mora opperientes licitatorem; quòd si standum iugiter illis foret, tædio, & lassitudine marcerent. Atque hoc in causa, cur Athenis vetitum, ne piscium venditores sederent: vt eo pacto citiùs empturientes dimitterent, ac piscis tum foret recentior, *& mare saperet*, tum pretia minus intenderentur à piscarijs, quos ea standi mora edomaret. Veteri lege Aristonici id sancitum, quam refert Alexis Comicus apud Athen. lib. 6. 2.

—— —— *μὴ πωλεῖν ἔτι καθημένους*
Τοὺς ἰχθυοπώλας, διὰ τέλους ἑστηκότας.
—— —— *Ne venderent sedentes*
Piscarij, perpetuò autem stantes.

Adi Lud. Nonn. de re cib 3. 6.

At communes fœminis, virisq. cathedræ, quibus gestarentur, nisi quatenus muliebres occlusæ magis, puto etiam, ornatæ. V. Lips. d. lib. 1. cap. 19. elect. ac supra innuimus. A gestando, ac ferendo *Gestatoriæ* sellæ, *Fertoriæ* dicebantur, & *Portatoriæ*, ac neutro genere *Fertoria*. Suet. Ner. cap. 26. *Interdiù quoque clam gestatoria sella delatus in theatrum, &c.* liquet fuisse opertam, ac veluti muliebrem, si clam deferebatur; quomodo de Othone cap 6. *Quòd abditus properè muliebri sella in castra contendit*, & Vitell. 16. *Continuò igitur abstrusus sella gestatoria, &c.* Cælius Aurelianus haud semel meminit inter veteres medicos apprimè doctus, elegans, eruditus: omnino dignissimus, quem artis Asclepiadicæ terant alumni, nemo literarum amans ignoret. Loca tibi indicabo, & fideliùs, & pleniùs, quàm alij attulerint, siue Pignor. lib. de seruis, siue Barth. aduersar. Igitur tardar. passion. lib. 1. cap. 1. scripsit Cælius (si tamen is est auctor, & non L. Cælius Arrianus) *Antè cibum præterea erit adhibenda gestatio, portatoria s. sella sine vehementi motu*, & ib. *adhibenda igitur vectatio pro viribus*

ribus ægrotantis Fertorio, vel sella procurata. Idem videtur esse *Fertorium*, ac sella fertoria, vt inferiùs vocat cap. 5. sed quomodo distinguit à sella procurata? Ego nomen generis puto *Fertorium*, vt φορεῖον Græcis, pro quocunq. gestatorio ægris commodo, ac præcipuè lecticula, in qua ad medicum olim ipsi ægrotantes portabantur. *Procurata sella* Barthio aduers. lib. 41. 25. est ad id commodè instructa, & necessarijs omnibus curata, *Fatta à posta*. Quod vt non abnuerim, ita nil prohibeor *Procuratam* exponere, Promptam, prouisam, curatam. Sic nos, *Procurata, Prouista, &c.* Non pauca sunt in eo auctore, quæ nostris respondent: nec ignobile illinc glossarium excerpere liceat, tum ad Latiaris, tum ad Italici sermonis lucem. Idem Cæl. cap. 5. *Adhibenda gestatio, primò ex lectulo pendenti, tum etiam fertoria sella*; iterumque. *Primò gestatoria sella, tum vehiculo manibus acto*, & lib. 2. cap. 1. *Tum gestatione corpus mouemus pro virium modo fertoria sella, siue cathedra, tum longiore vehiculo manibus acto*. Fertoriam sellam à cathedra seiungit; quasi fertoria sit communis, & vulgaris; cathedra honestior, atque instructior. Vides quot modis hasce sellas describat, ac nominet, & in vsum ægrotorum producat. Celsus lib. 2. cap. 15. quod est de Gestatione *scamnum* vocat, non sellam, in quo ægrotus gestetur. Alij veteres medici lecticas potius, quàm sellas aduocant gestationis causa. Sed illæ omnino commodiores, quando in ijs promptum est aut sedere, aut decumbere, vt libuerit. Notat ex Anthyllo, & Aetio doctiss. Mercurialis gymnast. lib. 6. 10. vbi de gestatione. V. hunc & 3. 11. Sed gestatoriæ mentio & 2. Macab. 3. de Heliodoro, *Eumq; multa caligine circumfusum rapuerunt, atq; in sella gestatoria positum eiecerunt*. Sidon. lib. 8. ep. 8. *Eboratas curuleis, & gestatorias bracteatas*. Apparet gestatorias hasce sub auro, aut argento fuisse, bracteisq. inductas ad vsum beatiorum; ponit namque inter potentum, ac nobilium sedes: ac peculiaris planè dos, ebur in Curulibus, aurum in gestatorijs. Non displicet tamen, quod Sirmondo hîc visum, non bracteatas legere, sed trabeatas; illustri .s. contectas, atq. instratas operimento. Respuit toto fastidio τὸ *Trabeatas* eruditiss. Sauaro. Ammian. 29. *Indefensi ad supplicium sellis gestatorijs ducebantur*. Ex quo loco obseruat Pignor. de seru. p. 136. reos tormentis afflictos raptari ad supplicium in ijs sellis. Addo Tacit. 15. 57. de liberta ad cruciatus retracta, *Gestamine sellæ (nam dissolutis membris insistere nequibat) vinclo fasciæ, &c.* Pro sede Apostolica, aut Pontificia posuit Ennodius,

quem

quem laudat Sauaro, *nunc ad gestatoriam sellam Apostolicæ confessionis, vel admittunt limina candidatos*. Fortè, quoniam eâ ipsâ gestabatur Pontifex, & mox conquiescens admittebat candidatos. Tacit. lib. 11. ann. cap. 33. *In eodem gestamine sedem poscit, sumitque*. Vbi summus enarrator Lipsius. *Gestamen*, exponit sellam gestatoriam. Non video quî assentiar statim inclyto viro. Gestamen namq., tum de sella, tum de lectica (Græcis aptè φορεῖον), tum de vehiculo exponas. Sed quoniam sella gestatoria à Claudio in vsum deducta primùm fuit; eamce ipsam fuisse credidit Lipsius, in qua Narcissus libertus (de quo ib. Tacit.) vnà cum Principe Claudio sederet. Atqui disertè alibi idem Historicus demonstrare solet quale fuerit id gestamen, vt lib. 14. cap. 4. *Agrippinam, &c. gestamine sellæ Baulos peruectam*, & 15. 57. sup. *ad eosdem cruciatus retraheretur, gestamine sellæ, &c.* & lib. 2. 2. de Vonone, *quoties per vrbes incederet lecticæ gestamine, &c.* En vt distinguit, nunc lecticæ, nunc sellæ gestamen. At lib. XI. infinitè loquitur, atq in incerto relinquit, contentus dicere, *In eodem gestamine*; seu vehiculum, seu sella fuerit: non enim lectica, quoniam illic iacebatur; Narcissus autem in eodem gestamine *sedem poscit, sumitque*, quomodo Tacitus narrat. Est igitur gestamen non vnius significatus, quemadmodum gestatorium Vet. gloss. Ms. *Gestatorium, instrumentum quo quis portatur*. Aduertit quoque Lipsius in vno gestamine plures fuisse sellas: quod idem est eius verbis, ac in vna sella gestatoria plures alias fuisse sellas, quoniam Claudius, ac Narcissus simul sederunt eodem gestamine. Imò namq. (nisi absurdè concipio mentem Taciti) etiam quatuor in eodem gestamine considere potuerunt: Claudius, & Narcissus, vt diximus; itemq. L. Vitellius, & P. Largus comites eiusdem Claudij, à quibus *(nedum in vrbem vehitur ad pœnitentiam à L. Vitellio P. Largo Cæcina mutaretur*; inquit Tacitus) ideò Narcissus cauet, in eodem gestamine sedem poscens cum Claudio; vt alloquia, & monitiones eorum præsentiâ suâ interciperet; tanquam si ipsi quoque simul ita veherentur, vt sermones conferre mutuos, ac de re summæ auctoritatis etiam in aures consulere commodè possent. Sed nihil certi constituo. Quòd si Lipsiana placet interpretatio gestamen illud, consimile erat nostris sedibus, quas vocamus *Lettighe*: nisi latiores crediderimus, vbi duo assiderent eodem latere. Cæterùm lecticæ nostræ (quas veriùs Basternas appellare debemus) tunc opinor nondum cognitæ, cùm scripsit ea Tacitus de Claudio. Saltem

non

non quomodo nos hodie subiunctis mulis, aut equis; serui enim succollabant, ac sella tum vocitata, quæ vel sex gerulis tolleretur. V. eundem Lipsium 1. elect. 19. Adscriberem itaque gestatorijs sellis nostrates basternas, quas tamen haud habuit incognitas vetus auctor epigrammatis in collectione Pithæana eleganter describens. V. Pignor. 209. de seru. qui affert, atque explicat; Salmas. ad Lampridij Heliogab. cap. 21. Neque alio nomine, quàm sellæ has ipsas basternas (nisi fallor) iudicauit Tertull. lib. 2. ad vxor, *Vnde nisi à diabolo maritum petant bonum exhibendæ sellæ, & mulabus*. Iungit igitur, ac subiungit mulas sellæ, vt basternam instruat.

Num tandem gestaminis nomine apud Tacitum, Rheda, aut vehiculum duci possit, sustineo decernere: commoda alioquin, vel quatuor foret sessio, quæ incommodissima, si duo tantùm considerent humeris gerulorum vecti. Insolens, inquis, & audax, si in eandem Principis sedem assessorem sese intrusit libertus. Sed insolentissima gratia valebat Narcissus apud Claudium, quod notissimum est ex historijs. Ductabatur namq. veluti bubalus naso, tum Narcissi, tum Pallantis arbitrio stupidus Princeps. Addatur occasio eius facti. Trepidabat tunc Claudius de amittendo tum imperio, tum vita solicitus: non aliam spem incolumitatis affirmat Cæsari libertus, *quàm si Ius militum vno illo die in aliquem libertorum transferret: se, seque offert suscepturum* (verba Taciti). Rem suam agebat igitur Narcissus; vtque in ea spe, atque officio teneret Claudium, in eandem sellam se condidit, præsertim in ea trepidatione, ac discrimine, cùm licent, quæ non licent. Eo pacto tepidi iecoris, & stupendæ ἀβλεψίας Principem callidus libertus assidua hortatione lactabat, ne propositis abscederet. Ac proinde, *ne dum in vrbem vehitur* (Claudius) *ad pœnitentiam à L. Vitellio, P. Largo Cæcina mutaretur; in eodem gestamine* (Narcissus) *sedem poscit, sumitque*. Cæterùm gestatoriam sellam vni tantùm vehendo aptam alioquin crederem, quomodo vtimur hodie: si plurium olim capax, miror tam siluisse scriptores. Quòd si nostras hasce coniecturas, aut obseruationes, quas trepidi, & Claudio similes attulimus, quisquam non probet; nec super adsidente Narcisso assessor nobis esse velit, sine fraude illi esto. Vtq. faciliùs eluere liceat, si quid in hoc capite minus purgatè scripsimus, cùm his gestatorijs ad balneum iam properemus.

CA-

CAPVT XXV.

Sella balnearis. Sellæ pertuſæ: *earum vſus*. Alueus. Solium *balneare*. Deſcenſiones. Cella ſoliaris. Solij ſigma. Aquæ coctiles. Concaua ſedes. Sella tonſoria: *eiuſque figuratio expenſa*. Ancones. Bracciuoli. *Sella* puerpera, *vel* obſtetricaria. δίφρος λοχαῖος. *Suidas, & Artemidorus examinati. Eius forma. Sella* νυμφικὴ: *qua ſponſa vehebantur*.

IVlius Paulus lib. 3. ſent. cap. 7. *Mundo muliebri legato ea cedunt, &c. item ſella balnearis, &c.* eodem tit. inter inſtrumenta balneatoria ponit *ſcamna, & hypopodia*: vulgò legitur *Hypodia*, & Cuiacius retinuit; ſed malo hypopodia; ita conuenit ex vocis ſtructura. ὑποπόδια, *hypopodia* ſunt ſuppedanea, quæ cum ſcamnis meritò coniungit I. C. ac nos infra docebimus cap. 28. Hinc mentio tot ſellarum in balneis publicis, ſiue thermis. *Mille ſexcentas è marmore ad vſum lauantium paratas* tradit Olympiodor. in excerpt. de thermis Antonini loquens, εἰς χρείαν λουομένων καθέδρας παρακειμένας χιλίας ἑξακοσίας ἐκ μαρμάρου. Sedentium figuræ, quos non tam in balneis lauare, quàm in gymnaſijs, atque exedris diſputare credebamus, exhibentur cap. 23. Atqui de priuato balneo Sidon. 2. 2. ep. *Tot poſſit recipere ſellas, &c.* Inter has quædam *pertuſæ*, quales vocat Cato de R. R. cap. 156. Caſſiodor. 2. variar. 39. aperturam deſcribens, *In abſidis ſpeciem perforatur*. Formam ſellæ ſup. tradidimus cap. 20. vbi de Pontificia. Nonnihil huc pertinens iſthic vide. Ea autem apertura, aut cauitas in duplicem vſum: ſiue vt aqua ſedenti infuſa perfugium habeat paratius vnde effluat: ſiue vt illinc aſcendens vapor haurientem foueat ſeſſorem. Notaui locum ſup. in Catone, qui de ferucfacto lotio agit ſub pertuſam ſellam locando, vt inde euaporatio concipiatur. Caſſiodor. d. epiſt. 39. Aponi fontis amœniſſimam exequens deſcriptionem. *Iuxta caput fontis ſcintilloſi quendam ſibi meatum prouida natura formauit. Hinc deſuper ſella compoſita, quæ humanis neceſſitatibus in abſidis ſpeciem perforatur ægros ſuſcepit interno humore defluentes: vbi dum feſſi nimio languore conſederint, vaporis illius delectatione recreati, &c.* Hæc ſella neotericis medicorum filijs *Vaporarium* appellari ſcribit Cl. Io. Rhodius ad Scribon. Larg. cap. 193.

Acci-

Accipe ſedis balnearis aliam ſpeciem, niſi mauis reclinatorium, aut fulcrum appellare, vbi quidam aut innixus, aut ſedens ſtrigilem patitur mediaſtini ſordes deſtringentis, cutemque ſcabentis quam valentiſſimè. Ea eſt apud Boiſſard. p. 2. vbi de thermis ex marmore Iulij Roſcij cum Inſcriptione *Genio lauacrorum Metelli.* V. n. 49. Obſeruare eſt hîc ſubſtratam veſtem, qua corpus detergatur; aut ne incumbens elabatur ſcabro, vt apparet, ac rudi impoſitum ſtragulo; aut potius quo ſtrigmenta eò recipiantur ad ſedis munditiem. Inter balneares ſedes repono quoque *ſolium,* quod dixere aut *Alueum.* Feſt. in ſolio, ſiue ſollo. *Aluei quoq; lauandi gratia inſtituti, quò ſinguli deſcendunt, Solla dicuntur, quæ à ſedendo potius dicta videntur, quàm à ſollo;* quæ magni grammatici verba non puto ſaniſſima: mederer, *In quos ſinguli deſcendunt.* Sic Plinio 20. 17. vocatur *Deſcenſio,* vbi de heraclio herba, *ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum.* Nepos illius elegantiſſima epiſtola ad Apollinarem in deſcriptione villæ Tuſculanæ, vbi de cella caldaria, *prominent enim in hac tres deſcenſiones, &c.* lib. 5. 6. Scaliger in ea Feſti voce, *Soliar* mauult, quàm ſolium. In thermis *Cellam ſoliarem* dixit Spartian. in Caracalla cap. 9. Solium id balneare plures capiebat, vt ſua ætate Aruernorum antiſtes, deſcribit Sidonius, qui formam illi ſemirotundam, capacemq. tribuit in ea elegantiſſima epiſt. 2. libri ſecundi, *Excepto Solij capacis hemicyclio;* iterumque appellat *Sigma,* figurâ nempè ſtibadij triclinaris, quòd tunc in vſu ad diſcumbentium plures recipiendos. *Tot poſſit recipere ſellas, quot ſolij ſigma perſonas.* Eſt ſigma arcus, aut ſemicirculus, Græci elementi ſigma imitatione. V. Sauar. ad hunc locum; Lipſ. antiq. lect. 3. 1. Salmaſ. ad Lamprid. Heliogab. cap. 19. Hoc autem ſolium, aut ſigma collocat Sidon. in cella caldaria, ſiue vt ille vocat *Aquarum coctilium.* At in cella frigidaria, non ſolium, ſed ſellas vocat; totidemq. in hac ſtatui iubet, quot perſonas recipiebat in caldaria hemicyclium: quaſi equidem apparatus, aut commoditas maior requireretur, vbi frigida lauarent, diſtinctis cuique ſedibus, quàm vbi miſtim in ſolio caldariæ fouerentur. Propriè namque ſolium in caldaria, aut tepidaria cella. V. Lucian. in Hippia. Eiuſdem formæ intuitu concauam ſedem aliàs dixit Sidonius, quod idem eſt ac Hemicyclium, aut ſigma 2. ep. 2. *In concaua Municipij Camerini ſede compreſſus.* At frigidaria Græcis κολυμβήθρα à natando, Latinis *Piſcina.* Lamprid. in Seuero, *vt Caldaria, vel nunquam, vel rarò, piſcina ſemper*

vteretur. Addo Vopiscum in Carino cap. 17. *eaq; in piscina vsus esset*. Salmaſ. ibid. Dubius hæreo, num pro ſolio ad lotionem accipiam verba Catonis R. R. cap. 10. vbi villatica præſcribit vtenſilia, quibus ruſticorum caſa inſtruatur *Scabillia tria, Sellas quatuor, Solia duo, lectum in cubiculo vnum, &c.* Ponit namque ſolium in ſupellectile: ac meo iudicio ſedem intelligit rudem è ligno totam, nulla compage, atq. ornatu, proceræ forſan ſtaturæ, ac firmiùs hærentem; à ſellis ſubinde diſtinguens, vbi nonnullum artificium, & minor moles, adportatus commodior. Vix eſt enim, vt *Solium* pro vaſe intelligam, vbi artus feſſos, agreſtique opere puluerulentos eluat; collectiſq. ad trapetem, & lacum fæcibus, fracibuſq. emundet. Quì tantus foſſori, aut aratori ad lauandum apparatus? Rimoſus teſtæ fundus, aut gallinarum labrum, ne dicam grunnientium aqualiculus pro omni ſolio ad manuum, pedumque breuem munditiem illi eſt. Quòd ſi lautius, aut purius totum ſe diluat, non deeſt collectus vliginis riuus, aut imbris in via conceptabulum, vel amnicus tandem gurges, vbi vel pecudes, vel feræ & aquantur, & lauant.

Sed cum ſolio, & aqua, ne diutius mihi clepſydra effluat, relictis balnearibus in alias immigro ſedes: quarum tamen & cum balneis, atq. inter ſe mutua eſt affinitas, quòd curam corporis, munditiem, ac fomentum reſpiciant.

Sellæ tonſoriæ meminit Cælius Aurelian. ſiue Arrian. tard. paſſ. lib. 2. cap. 1. *Conſilium dabimus, vt ſellà tonſorià ſedeant ægrotantes, quæ ſit obliquis anconibus fabricata, quibus incumbentes ſeſe leuare nitantur, &c.* Ex quibus verbis apparet peculiaris ſtructuræ, & ſatis tunc cognitæ fuiſſe hanc ſedem tonſoriam. Ancones autem ſunt fulcra, vbi brachia reclinamus, nobis *Bracciuoli*, de quibus inf. cap. 30. Iubet autem Aurelianus, vt hæc ſella tonſoria, in qua collocantur paralyſi affecti obliquos, non rectos habeant ancones. Crediderim itaque figuratam ſic fuiſſe hanc ſellam, vt fulcrum, aut pluteus, in quem dorſo incumbimus, non aſſurgeret ſupra caput ſeſſoris, ne opus impediretur illius, quo tondente grauis iuueni barba perſonat. Eamque ob rem humilis foret ſella, vt opportunior eiuſdem imperio ſubijceretur. Obliqui autem Ancones ij ſunt, qui non ad angulum normalem ſunt infixi, & hærentes, ſed à ſummo pluteo ſenſim in pronum deuergentes acutum conſtituunt. Ea quippe figuratio aptiſſima, vt ſedentes ægroti innitantur, atque incumbant toto brachio: quod pariter à na-

tura

tura ita factum est, vt ab humeris in recline flectatur. Id autem non contingeret, si ancones recta secarent impacti pluteo, vel arrectarijs sellæ tigillis. Haud absimiles (opinor) nostræ sedes plicatiles antiquioris consuetudinis, quibus latior Zona pro fulcro humerorum, nec supra ceruices sedentium productior. Ancones verò (vti dicebamus) in summo crassiores paulatim gracilescunt, ac descendunt, molliter in medio sinuosi, iterumq. paulò extantes resima extremitate: sic enim radius, vlna, manus, quam aptimissimè incumbunt.

Pudeat eas sellas præterire, quibus nascendi sortem debemus, & nostras veluti obstetrices ingrato silentio transmittere *Puerperas* sellas appellare possumus: quomodo Ouidius ἐπιθέτως *Verba* dixit *puerpera* 10. Metam. *Obstetricarias* etiam satis aptè: Græci δίφρυς λοχάιυς, & λοχειαίυς. Suid. λοχαῖοι δίφροι, οἷς πρὸς τὸ τεκεῖν ὀψὲ χρῶνται αἱ γυναῖκες. *Puerperæ sellæ, quibus in partu mulieres vtuntur* Ociosum est mihi verbum ὀψὲ; nisi serò tandem fuisse inuentas, atq. adhibitas, olim incognitas sentiat Suidas. An fortè innuitur alijs sellis vsas fuisse primùm vtero gerentes, aut parturientes, ne motu, aut succussu venter laboraret: alijs (ὀψὲ) vltimò, ac tandem in ipso enitendi, aut partionis actu, quas λοχειαίυς dixere? Ante Suidam Artemidor. Daldian. de somniorum euentibus somnio 73. ijsdem verbis, quibus Suidas excepto τῷ ὀψέ. Visa est mulier quædam, quæ filios sibi gigni optabat videre δίφρυς λοχειαίυς (obstetricarias, seu puerperas) οἷς πρὸς τὸ ἀποτεκεῖν χρῶνται αἱ γυναῖκες, *quibus ad pariendum vtuntur fœminæ, &c.* quanquam hæc verba (opinor) à manu glossographi in textum irrupere; cùm .n. δίφρυς λοχειαίυς nominauerit Artemidorus, Oniroscopum, non Grammaticum agens, quid erat, cur subijceret, *quibus vtuntur fœminæ in pariendo?* An credimus generali nomine fuisse appellatas λοχαίυς sellas quascunq;, vbi inter sedendum, atq. iacendum recumbimus, atque adeò non soli puerperarum vsui destinatas? Opinationi meæ fauet Hesych. qui à reclinando, atq. incumbendo vocitatas monet, quoniam in ijs puerpera reclinis iaceret λοχαῖος, κλινόμενος, & λοχαῖος δίφρος, quoniam ibi λοχεύυσα reclinatur. Vt non immeritò apud Artemidorum addita sit ea verbi explicatio, ne quis eas sellas de alijs, quàm de puerperarum accipiat. Antiquam illarum figurã saltim apud Orientales adnotare est, dum rotæ figuli assimilant. Quare Hebræis Haounaim appellatur האבנים cap. 1. Exodi. Eam autem rotam ex duo-

bus lapidibus veluti molaribus, ac rotundis compingebant, quorum superior, ac minor moueretur in gyrum, inferior & maior immotus consisteret. Est autem Haounaim rota figuli: cuius mentio Hieremiæ 18.3. Omnino cõsule Lexicon Chaldaic. Io. Buxtorfij p.2319.& 2561.

Sed ille tamen oblatam salebram minimè submouet: in qua dum hæreo, opportunè bonus mihi fauet Mercurius, cùm per hosce æstiuos dies Florentiæ immorantem consulo doctissimum, atq. eruditiss. B. Erbellottum, dedit cui (Nasonis loquar Musa)

—— centum Deus ora sonantia linguis
Ingeniumq; capax, totumq; Helicona.

Tria ille me docuit orientalium præcipuè linguarum, rerumq. experientissimus. Primò sellam eam perpetuam Hebræorum, non à *lapidis* voce siue *Aben*, sed potius ab altera notissima *Ben*, hoc est *Filio* deduci: quadrat autem id parturientium sessioni, & loco Exodi aptissimè. Secundò sellam exponi posse vtrobiq tàm in Exodo, quàm in Ieremia, illic parturientium, hîc figulorum, omni seposita rotæ similitudine: ac retento etiam communi etymo, figuram illarum plicatiles fuisse, quod Chaldaicus monet interpres. Tandemq. eâ formâ, quâ sellæ stercorariæ, aut balneares (de quibus supra cap. 20.) quo pacto à nostratibus, ac vulgaribus vtero se leuantium non dissiderent. Hæc sine mora edidit Erbellottus, cùm festinanter sciscitarer (& si fusiùs ille, prolatisq. rationibus, ac testimonijs) raptim Bononiam mittenda ad interpellantem librarium, ac puluillos iam iam quatientem fuligineos, vt easpse imprimat.

Sed quoniam puerperarum sellas producere non piguit, νυμφικὰς in hoc coniugium vocare liceat, quibus nouæ nuptæ in maritam domum transuehebantur meminit Hesych. in κλινὶς, vocatq. νυμφικὴν καθέδραν, *nuptialem sellam*, quam in curru locatam ἐπὶ τῆς ἁμάξης monet. Sic Pollux 10. 7. κλινὶς ἐκαλεῖτο τὸ ἐπὶ τῆς ἁμάξης καταστρωννύμενον, ὅταν μετιῶσι τὰς νύμφας, ἐφ' ᾧ κάθηται ἡ νύμφη μεταξὺ τοῦ παρόχου, καὶ τοῦ νυμφίου. *Clinis appellatur, quod currui insternitur, cùm sponsas transuehebant, vbi sponsa inter parochum, & sponsum sedit.* De sponsæ traductione in domum viri Brisson. 1. select. cap 18. & de ritu nupt. Sed poterat non omittere hunc ritum transuehendi in curru. De sella nuptiali, cui iniecta pellis lanata. V. Fest. *In pelle lanata, &c.* Seru. ad Virg. qui *duas sellas iugatas* appellat, vbi Flamen, & Flaminica in nuptijs considebant, ac nos inf. cap. 31.

CA-

CAPVT XXVI.

Sellæ ad vſum medicum. Scamnum Hippocraticum. Sellæ podagricæ nulla veteribus mentio: magnus hodie vſus. Sella Familiarica, Patrocliana. *Sellæ, aut cathedræ cubiculares. Sellæ circa lectos. Sellæ plicatiles, aut flexiles:* ὀκλαδίαι; *in publicum geſtatæ à pueris. Syneſio lux, & verſio examinata. Pollux itidem perpenſus.* Scranne. Ciſcranne. *Danthes Poeta explicatus.* Sedere a ſcranna, ſedere a banco.

INter cætera, quæ medicis famulantur vſibus, ſcamna, ac ſedes tanquam neceſſariam ſupellectilem ponimus. Celſ. 8. 10. *Homo collocatur alto ſedili, medicus autem humiliore aduerſus.* Hippocrates lib. π. ἰητρȣ̃ (ſi tamen genuinus eſt ille liber) medici officinam inſtruens, iubet illic ſedes apparari, & quidem ὁμαλȣ̀ς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιςα, ὅπως κατ' αὐτȣ̀ς ὦσιν, *quâ id fieri poſſit æquales altitudine, vt in ipſis* (ægri) *collocentur.* Notiſſimum eſt chirurgorum miniſterijs ſcamnum Hippocraticum, cuius figuram producit, atque examinat Scultetus in armamentario, quem vide. Sellam Theſſalicam, cuius idem meminit diuinus ſenex infra attentè, ac penſiculatè exploramus. De fertoria, aut geſtatoria ad ægrotantium curationem pluſcula ſuperius cap. 24.

Peruellem hîc, vt vllus podagricam ſellam veteribus deſcriptam, aut memoratam indicaret: cuius hodie tam validus, tam creber vſus in magna debacchantis luxus, fluentiſque delicijs vitæ opimitate. Nolim diſceptare, num infrequens magis fuerit apud antiquos podagra: num ea fœminæ tentatæ fuerint, vel ipſo æuo Hippocratis; qua de re Sen. ep. 95. noſtris temporibus potentium, ac diuitum epidemia eſt. Dicam cum eodem Seneca *multos morbos multa fercula fecerunt*, iterumq. *Nunc verò quàm longè proceſſerunt mala valetudinis? Has vſuras voluptatum pendimus vltra modum, faſque concupitarum.* Nil igitur mirum, ſi multæ quoque ad podagricorum leuamen ſellæ quotidie compingantur; laxiores illæ, & molli vndecunq. farto, vt diſtorti artus, & carnifices pedes inoffenſi conquieſcant. Quæ appoſito ſuppedaneo, ſubiunctiſque rotulis in quamcunque partem verſatiles, ab ipſo manibus, pedibuſque capto ſeſſore, quaſi αὐτομάτως facilè impellantur. Sed bonum factum; quòd ſellæ operoſioris ſumptus

ptus

ptus proletarios, atque inopes non afficiat; ſed in domibus verſetur, quas purpura, & aurum operit, vbi lues hæc crapulæ filia, atque ocij alumna ſuccreſcit. Sic nos quondam ludebamus.

Dira lues, tortor, gladius, crux fuſa per artus
Immane eſt quantum ſæcula noſtra notet!
Sæpius illa petens lectos, ſellaſque potentum,
Quos gula ſupplantat, debilitatque Venus.
Non paleam, lanam, pultem ſub paupere tigno,
Siccus vbi ſqualor, lar breuis, arca vacans.

Non tam familiariter tecum ago lector honeſtiſſime, vt Familiaricas, vel Patroclianas ſellas hîc tibi apponere, aut deſcribere inſtituã. Non rara tamen illarum mentio apud veteres: nec viri docti refugerunt loqui, vbi vſus poſtulauit. Hinc *Sella* ἁπλῶς dictæ, & *Inſellare.* Caſſiodor. 2. 39. *Humanis neceſſitatibus* dixit. Poſt alios Cuiacium tibi indico 10. 18. obſeru. ac plenius Ioan. Rhodium in ſuo lexico Scriboniano. Plura ſuperſedeo proferre de hac ſede tui Lector honoris cauſſa.

Sed quando familiaribus abſtinemus ſellis, domeſticas ſaltim nonnullas etiam num breuiter adnotare ne pigeat. Inter ea, quæ domum vniuersè inſtruunt; cubiculum præcipuè ornant; tum inquilinis, tum aduenis commoditatem præbent, ſellas, ſiue cathedras agnoſcimus, ac meritò enumerat Pollux lib. 10. cap. 11. ſiue π. τῶν τῷ κοιτῶνι παρακειμένων, h. e. *de ijs, quæ cubiculo inſeruiunt.* Atque has libentius vocarunt *Cathedras,* quoniam eo nomine quæ magis cultæ, ſplendidæ, elegantes definiri ſolent. Sen. 1. 9. de clem. *Dimiſſiſq; omnibus de cubiculo* (loquitur de Auguſto) *cùm alteram Cinnæ poni cathedram iuſſiſſet.* Plinius recitaturus amicis intra domum ſuam, *Poſitis ante lectos cathedris amicos collocaui* 8. ep. 21. Idemq. de Aria. lib. 3. ep. 16. *Dum hæc dicit exiluit cathedram, &c.* Idem 2. 17. *Lectum, & duas cathedras capit;* de quodam cubiculo loquens. Ruſticorum quoque cubiculis ſuas præſcribit ſellas Cato de R. R. c. 10. *Scamnum in cubiculo vnum, ſcabillia tria, ſellas quatuor.* Spartian. in Adrian. c. 23. *In ſedili Regio iuxta lectum poſito, &c.* Circum lectos autem fuiſſe poſitas cathedras, aut ſedilia obſeruat Magnus Caſaubonus, ſuiq. commentarij fidem aduocat, De lectis, & veſte ſtragula; iterumque ad Lampridij Heliogab. cap. 19. ijs verbis, *In commentario noſtro de lectis, & ſtragula veterum veſte, quem breui edituri ſumus, &c.* Sed videre mihi non licuit, cuban-

tem

tem adhuc (opinor) in pluteis, nec publicæ compotem lucis. Nullus dubito, quin plena, & accurata (vt ſolet) eruditione philologica in hanc partem adornauerit vir inſignis. Interim promo tibi locum Gellij 19. 10. *Offendimus eum cubantem in Scimpodio Græcienſi circum vndique ſedentibus multis*, & Plinij ſup. 8. 21. *Poſitis ante lectos cathedris, &c.* & 2. 17. *Lectum, & duas cathedras capit*. Huc reſpicit Iuuen. ſat. 7. 105. loquens de hiſtorico.

Sed genus ignauum, quod lecto gaudet, & vmbra.

Lectum intelligo lucubratoriũ, qui Græcis σκίμπυς, & σκιμπόδιον. item ϛιβάδιον: qua voce vtitur Plin. epiſt. 5. 6. σκίμπυς Suidæ exponitur & Grabatus, & ſcamnum: quaſi ſedes quoq., aut cathedra philoſophantium. Dumq. ex auctoritate Ariſtophanis ἱερὸν σκίμποδα *ſacrum ſcimpoda* appellatum tradit: ita explicat quaſi *philoſophorum ſellam* reſpexiſſet comicus τὴν τῶν φιλοσόφων καθέδραν. V. nonnulla ſup. cap. 23.

Neque è ſedentariæ ſupellectilis cenſu ea ſellula amouenda omnium (vt ita dicam) horarum, & locorum, quam *Plicatilem*, aut *Flexilem* dicere poſſumus: Græci ὀκλαδίαν vocant. Haud abſimilis, quam viri Principes in agrum, aut venationem egredientes, ſecum geſtari iubent, vt quacunq. libuerit, illic conſiderent: prompto aduerſus laſſitudinem adiumento, commoditatiſque haud exiguo præſidio, dum manualis hic, & ſubitarius ſuggeſtus momento apparatur. Parua, ac leuis ſarcina, plerumque tripes, ac figurâ triquetrâ, ſimplici obtenſo corio, aut loramento in ſe complicata, & concluſa à quouis facilè geritur. Sellam Romanis diuitibus in comitatu ponit Iuuen. 7. 142.

—— an poſt te ſella, togati
Ante pedes, &c.

Martial. 2. 57.

Quem grex togatus ſequitur, & capillatus,
Recenſq; ſella.

V. & 10. epigr. 10. Suet. Domit. c. 2. De Athenienſibus teſtatur Athenæus lib. 12. cap. 1. qui de Athenienſium diuitum luxu, ac mollitie loquens, ὀκλαδίας τε, inquit, αὐτοῖς δίφρους ἔφερον οἱ παῖδες, ἵνα μὴ καθίζοιεν, ὡς ἔτυχεν. *Complicatiles ipſis ſellas ferebant pueri, ne vbiuis, ac temerè ſederent*. Heſychius, qui illinc hauſit, diſertiùs monet eas à famulis fuiſſe geſtatas, cùm viri potentes, ac diuites in-

fo-

forum, aut concionem itarent. πτυκτὸς δίφρος ταπεινὸς, ὃν οἱ ἀκόλουθοι φέρονται τοῖς εἰς τὰς ἀγορὰς ἐξιοῦσι πλουσίοις. *Plicatilis ſella humilis, quam famuli geſtant exeuntibus in fora Dominis*. ἀγορὰς capio, non tam de foris iudiciarijs, aut concionibus, quàm de vænalibus. Ariſtophan. equit. act. 5. ſc. 2. extremâ, & ſellæ, & pueri baiulantis meminit: vbi à Scholiaſte deſcribitur δίφρος ποτὲ ἐντεινόμενος, ποτὲ δὲ συστελλόμενος, *Sella quæ modò explicatur, modò contrahitur*. Syneſius oratione de regno p. mihi gr. lat. 23. σκιμποδίσκους ὀκλαδίας, *Cathedras plicatiles*, nobis memorat, quas ſerui Scythæ humeris geſtant, vt illic domini ſedeant ἐν ταῖς ἀγυιαῖς, *in publicis vijs*. Sic Theodora, dein Imperatrix, & vxor Iuſtiniani ſcabellum humeris impoſitum ferebat, vbi Comitona ſoror in foris ludicram faciens artem conquieſceret, Procopio teſte hiſt. ἀνεκδ. diximus ſupra cap. 24. Non eſt autem, quòd ad eum auctorem in notis p. 31. Nicolaus Alemannus pro ἀγυιαῖς malit ἀγοραῖς in ea oratione Syneſij; æquè .n. benè exprimitur vſus ſellæ plicatilis, ſi in forum vel ἀγορὰν, ac ſi in ἀγυιὰν, viam .ſ. publicam, aut compitum, aut viciniam à famulis geſtetur, vt illic ad vitandam laſſitudinem prædiuites ſedeant. Athenæo, & Procopio ἀγορὰν vocare placuit: Syneſio ἀγυιάν. Ne pigeat adire ad vberrima notata Iacobi Gothofredi ad Cod. Th. de vſu ſellarum, cum quo gauiſus ſum συνέμπτωσιν examinis interceſſiſſe: nonnulla ibi de hac ſella ὀκλαδίᾳ. Penè autem miror apud eundem Syneſium σκιμποδίσκους ὀκλαδίας latinè reddi *grabbatulos plicatiles*. Etſi namque σκιμπόδιον, & σκιμποδίσκος non malè vertatur lectulus, aut grabbatulus; in ſubiecto tamen auctoris loco non de diſcubitu, ſed de ſeſſione agitur, vt dominis .ſ. liceat καθίζεσθαι, publicè autem tum aptior, tum honeſtior ſella, quàm lectulus ad ſedendum. Neque illud quoq. inſolens, vt σκίμπους pro ſcamno, & cathedra exponatur, quod fecit Suidas, aduertitq doctiſſimus Petauius in notis Syneſianis p. 13. Lipſium (opinor) ἀνωνύμως carpens, qui aliter crediderit. Et tamen non abſtinuit idem Petauius retinere *Grabbatulos*, ſuo ſe interdicto veluti feriens. Sed meo puncto aptius illic vertas σκιμποδίσκους, ſellulas, vel ſcabella, quàm grabbatulos, aut lecticulas ad ſedendum publicè. Non tamen pro portento habeo in lectulis ſedere, vt inf. monebimus. Cæterùm fermè ſuo nomine ἀκόλουθοι vocati, qui ferebant ſerui, vt hîc Syneſio, atq. Heſychio; quos *lecticarios* non incommodè dixeris, etiamſi non lecticam, ſed ſellam baiulent,

lent. V. Lipſ. 1. elect. 19. Peculiari vocabulo διφροφόρος apud Perſas ab hoc munere, & officio ſedis regiæ ferendæ, pediſequus quidam, aut ſtipator, qui nunquam recedebat à comitatu, ſed εἰς τοῦτο εἵπετο, *ad hoc ſequebatur*, vt inquit Athen. lib. 12. cap. 2. ſuperius indicauimus cap. 13. Huius autem ὀκλαδίου, aut ſellæ plicatilis meminit quoq. Pollux lib. 3. cap. 13. & 10. 11. vbi ὀκλαδίαι, non κλαδίαι legendum eſt, quod Seberus aduertit, & ante illum Leopard. emend. 2. 8. Vocatur namque Græcis ſimpliciter ὀκλαδίας, ſupple δίφρος, aut θρόνος: & cum adiuncto ὀκλαδίας δίφρος. Nobis *Scranne, e Ciſcranne*, quæ ita nunc plicantur, nunc panduntur: ſedile claris viris, & honore præditis olim tributum apud nos paret, vel ex eo Danthis loco Paradiſi cant. 89.

Or tu chi ſe', che vuoi ſedere à ſcranna,

ac ſi dixerit. Tu nunc quis es, qui præeſſe, & iudicare audes? Quaſi illæ ſedes Magiſtratibus deberentur. Haud penitus diſſimiles ab antiquis curulibus. Sed libentius interpretor, *ſedere à ſcranna*, h. e ad ſcamna, corrupta voce, & inſerta R. à noſtro popello, cui non inſolens hirrire. Sic *Trono, e Intronare* pro Tuono, & intuonare: Fuſtis, *Fruſta;* Geniſta, *gineſtra;* balliſta, *baleſtra;* & alia hoc genus. Eſt autem ſedere ad ſcamna, Ius dicere, præeſſe, honore fungi: quoniam menſa, aut ſcamnum, magiſtratibus, aut Præfectis apponi ſolet ſedentibus. Hinc *ſedere à Deſco, e ſedere à banco*, quod Danthi, ac vetuſtioribus *ſedere à ſcranna*. V. ſup. de ſcamnis, ac ſubſellijs. At *Ciſcranna* (vt exiſtimo) ſedes illa, de qua dicebamus: fauetq. interim etymo noſtro, quaſi Cis ſcamna, quoniam ab interiori parte locabatur ijs, qui ad ſcamna ſedebant.

CAPVT XXVII.

Sellæ δυσοχεῖς. *Sanior Polluci interpretatio reddita. Sella compactilis, opus Dædali.* δίφρος θεσσαλικός. Sedes Thessalica, *& accuratè de ea. Polluci iterum, & Athenæo lux. Hippocrates non incuriosè animaduersus. Galenus, Erotianus: huiusdem versio parum attenta.* Color Thessalicus. *Pollux emendatus. Sellæ Thessalicæ, duum generum.* κλισμός, *sella heroum.* ἀνάκλιντος θρόνος. ἀνακλισμός, ἀνάκλιντρον, ἐπίκλιντρον, *&c.* Accubita, Accubationes, Accubitalia. Anaclinterium, Spalliera. κλινοκαθέδριον: lectisella, *lecticathedra.* Sella procurata. *Sella* περίακτος, *versatilis.* Sesopia; Throcus. Thocus. *Festus coniecturis fultus.* Siege roulant. Diphramaxium. Harmocathedrium. *Lecti ad sedendum, & orandum.*

NE ab itinere penitus aberremus, Pollucem adhuc sequamur nostrum, qui de sellis plicatilibus eo lib. 10. cap. 11. scripsit, δυσοχεῖς ἐν Φερεκράτους ἀγαθοῖς εἰρημένοι. Interpres vertit, *sunt vectu difficiles, quarum Pherecrates in Bonis meminit.* Quomodo vectu difficiles, si passim à pueris dominum sequentibus ferebantur? Sique complicatiles, atque exiles, vti eas describunt? Quid est tandem hoc δυσοχεῖς, insolens verbum, quo rem Vectu difficilem exponunt? Aut igitur non ex sua persona loquitur Pollux, sed Pherecrates *in Bonis* (titulus libri, aut fabulæ) suo studens proposito ita appellauit: atque adeò vertendum, δυσοχεῖς *Pherecrati in Bonis appellatæ;* non verò quòd ita ex suo sensu agnoscat Pollux. Aut potius vitium hîc, & luxatio aliqua cubat: nec nouum in hoc ipso auctore. Indiget profectò bonus hic Pollux Castore aliquo Critico, qui fraterni defectus obscuritatem felici lumine suppleat. Crucem sæpè ille figit legentibus confusaneâ nomenclaturâ, & vocum conseminio, auctorumque, quos laudat cinno, ac mistura. Quo circa δυσοχεῖς malim interpretari, *sessori incommodæ, aut difficiles;* quoniam angustæ, atque humiles, vt diximus: atque ita agendi potius formâ, quàm patiendi. Hesychius ὀχέοντες, ἐν αὐτοῖς ἔχοντες, & ἀναδεχόμενοι, *In se habentes, ac recipientes.* δυσοχὴς igitur ægrè atque incommodè recipiens. Aut foret consultiùs Pollucem aliter interpungere, & post ὀκλαδίαι δὲ δίφροι apponere στιγμὴν: hactenus vt enumerauit Pollux varia

sel-

ſellarum nomina. Deinde δυσοχεῖς, &c. vſq. ad Ευπόλιδος pertineant ad ſellas Theſſalicas, de quibus mox agemus; atque ita omni diſcrepantiâ, vel ἀταξίᾳ magnum Grammatiſtam expediuerimus: quod locum illius attentè percurrentibus liquebit facilè.

Illud neutiquam grauabor adiungere (indicinam debeo eidem Leopardo) ac refert Pauſanias in Atticis inter donaria Mineruæ Poliados, & quidem vetuſta, & ἄξια λόγου fuiſſe id genus ſellæ compactilis, opus ingenioſiſſimi Dædali. δίφρος, inquit, ὀκλαδίας ἐςὶ Δαιδάλου ποίημα; Amaſæus vertit *Lecticaria ſella compactilis, Dædali opus.* Nihil attinebat, opinor, *Lecticariam* dicere, ſi fides ijs, quos ſupra auctores laudauimus: quòd verò *Compactilem* vocat, iungo dexteram. Sic quoque Heſychio πηκτὸς δίφρος vocatur. Ac fortè compactio ipſa, ac nexus (quem ignoramus qualis fuerit) miro artificio, ac ſingulari induſtria elaboratus nomen, ac pretium dedit operi, quod inter præcipua, ac ſpectatiſſima anathemata ad poſteritatis commendationem, memoriamque haberetur in vrbe totius Græciæ principe, in Fano omnium celeberrimo, numini apud Atticos Sanctiſſimo dicata, manu clariſſimi artificis, & labore conſummata. Atqui faber hic tractandi præcipuè, fingendiq. ligni peritiſſimus; vnde & *Dædala* ipſis Græcis ſigna, atque opera lignea; quod idem Pauſan. lib. 9. ſiue in Bœoticis ſcripſit.

Sed iam Theſſalicæ incumbamus ſedi, de qua Critias Poeta apud Athen. 1. 22.

Θεσσαλικὸς δὲ θρόνος γυίων τρυφερωτάτη ἕδρα

Theſſalicuſque thronus membris molliſſima ſedes.

Delicioſam prorſus agnoſcit, ac ſeſſore dignam Epicureo. Quid? Si Apollo ipſe commendauit oraculo, ac Pythiæ voce elegantem, ornatamque reſpondit? Pollux lib. 7. cap. 26. κάλλιςοι οἱ Θετταλικοὶ δίφροι. διὸ καὶ ἡ πυθία ἔφη, Θετταλὲ ποικίλε δίφρε. *Pulcherrimæ ſedes Theſſalicæ. quare & Pythia inquit, O Theſſala ſedes ornata.* Cùm igitur ab elegantia, tum à commoditate laudatur hæc ſedes: quòd ſtructuræ ratione (vt opinor) materiæque artificio aptiſſimam, delicioſiſſimamq. inſidenti quietem præberet. Quadrupedem fuiſſe idem Pollux ſubijcit, δίφροι θετταλικοὶ, τετράπους. *Sellæ Theſſalicæ quadrupedes.* Meminit huiuſce ſellæ & Hippocrates libro de articulis; cuius verba luxati brachij curationem ſpectant. Inter cætera autem inſtrumenta, quorum præſidio artus in ſedem ſuam redeant, ſedem

Thessalicam ægris proponit, si recens sit exarticulatio, ἢν νεαρὸν ἔῃ τ' ὀλίσθημα. Iubet igitur περὶ μέγα ἕδος Θεσσαλικὸν ἀναγκάζειν. *Super magna sede Thessalica vim adhiberi*. Quòd verò *Magnam* appellat magnus Archiater, conijcimus earum sedium alias fuisse maiores, minores alias, retento eodem schemate. Ac si quis aduertat totam legem, seriemq. curationis in Hippocrate, vsumque instrumenti, deprædhendet sellæ Thessalicæ formaturam fuisse id genus, vt sua mole, ac pondere benè consistat; alto itidem anaclinterio, aut fulcro, vbi æger commodè reclinare possit, & denormatum brachium impressione facta sarcire. Quare & quadrupedes facit easdem sellas Pollux. Galenus Thessalicam exponit quamcunque sedem, οἷον ἐπίκλιντρον ἔχοντα, *quoddam veluti reclinatorium habentem*, quod nos *Con la spalliera*. Erotiano autem, πᾶς γὰρ δίφρος ἀνακλισμὸν ἔχων, Θεσσαλικὸς παρὰ τοῖς παλαιοῖς λέγεται, *quæcunq; sedes anaclismum, seu reclinatorium habens, Thessalica veteribus dicitur*. Nota interim Veteribus placuisse id nomen. At non benè meo iudicio Erotiani versor, qui δίφρον reddidit Currum. Quid est quod currui ἀνακλισμὸς detur, aut cui vsui Currus Thessalicus ad eam figurandi corporis, instaurandique articuli rationem? Ergo me fideiussore licet reddas πᾶς δίφρος, &c. *quæcunq; sedes*, non *quicunq; currus, &c.*

Fortè an verò Thessalica appellata est ea sedes à Thessalis, qui primùm inuenerint, peculiari quadam figuratione, ac structura, procera maximè statura, & apposito ad reclinandum dorsum adminiculo. De hoc anaclinterio, aut reclinatorio, dicemus post pauca. Nisi potius Thessalica à colore Thessalico, siue purpureo dicta, vnde nomen illi primitus inditum; siue lignum, siue corium eo colore imbueretur. Thessalici coloris meminit Lucretius lib. 2.

———— melibæaque fulgens
Purpura Thessalico concharum tincta colore.

Thessalicum quoque pileum reperio, quo in theatris ad arcendum solem vsos fuisse Senatores permissu Caligulæ tradit Dio lib. 59. gr. l. p. mihi 645. vocans πίλους Θεσσαλικὸν τρόπον. *Pileos vsus Thessalici*. Liquet amplam, & diffusam vmbellam fuisse; illis circumductam ad prohibendam ἡλίασιν. Nomen autem hi pilei conceperint à colore, vel ab vsu gentis Thessalicæ, minus vacat nunc inquirere. Iunium consule animaduers. 2. 6. Lips. de Amphith. c. 18.

Tum laxior igitur, tum operosior (quod opinari licet) Thessalica

hæc

hæc ſella extitit, atque inde fortaſſe vectu difficilis, δυσοχὴς, ſi cui ita placeat apud Pollucem, ſiue Pherecratem interpretari. Quòd ſi δίφρυς vocarunt etiam currus, ſiue illius partem, vbi tum auriga, tum aſcenſor conſidebat; ſique in ipſis curribus, ac vehiculis ſedes locabant, quas pariter δίφρυς idem appellat Pollux, non inuitus quis exponat δυσοχεῖς, h. e. mole ſua, & fabricæ ratione curribus incommodas, ac malè aptas. Sed ſatis coniecturarum, vt aliquam medelam Polluci afferamus, qui iterum conturbat, dum exponit quid ſint σκελίθρια, ſine ſcabella, ἅπερ ἐςὶ μικροὶ τρίποδες, *quæ ſunt*, inquit, *parui Tripodes*, dein ſequitur Θετταλικοὶ δίφροι, *ſedes Theſſalicæ*: quaſi eoſdem faciat, paruos Tripodes, & ſellas Theſſalicas. Sed has paulò ante fecerat quadrupedes; nunc vno minus pede. Si vltra perrexerimus, bipedes, & apodes periculum eſt ne non videamus. Sed traiectio hîc eſt aliqua, & luxatus locus, atque in ſedem non ſuam hæ ſedes Theſſalicæ migrarunt: quas auertere iam, & auehere tempus eſt: dum placeat ante ſtatuere non vnum fuiſſe genus ſedium Theſſalicarum; quaſdam magnas, vnde μέγα εἶδος Θεσσαλικόν Hippocrati; quaſdam minores, quæ forte μικροὶ τρίποδες hîc Polluci. Quanquam puto ſatius de poſſeſſione deijcere verba, Θεσσαλικοὶ δίφροι apud eundem Pollucem, quoniam prorſus illic extraria: tunc verò congruet συνέχεια, cum ijs quæ ſequntur, τὸ δὲ ὄνομα, &c. Mentio quippe in Euthydemo Platonis fit τῦ σκελύθρυ, non autem ſedis Theſſalicæ. Perge lector me delegante ad vtrumque tum Philoſophi, tum Grammatici locum attendendum, & mecum iudicabis. Poterat Siberus in notis, poterat Leopardus auctiùs videre in ſuis emendationibus; nec tam ocioſè, ac ſecurè has Pollucis tenebroſi nebulas præterire.

Numerantur quoque inter alia σκέυη τὰ ἐν κοιτῶνι apud eundem Pollucem κλασμοὶ, ac melius κλισμοὶ, vt idem vocat alibi lib. 7. 26. h. e. ſellæ cum reclinatorio. His ipſis vſi olim Heroes ad menſam, quomodo eos pater locat poetarum Homerus; apud quem κλισμὸς vocatur Odyſſ. Δ. & K. & Iliad. Θ. Euſthat. explicat θρόνυ εἶδος, *ſellæ genus*, quod poſtea ἀνάκλιντρον vocat, & habens τί ἀνάκλιντρον κλιντὴρ Heſychio, & ἀνάκλιτος δίφρος, qui & ſimpliciter θρόνος. Iterumq. κλισμοὶ, θρόνοι, ἢ ἀνάκλιντρα. Plutarcho iunctim in Quæſt. Rom. ἀνάκλιντος θρόνος, *ſella reclinatoria*, ſiue reclinatorium habens *ſeggiola con ſpalliera*. Idem Homerus κλισίην alibi appellat, de qua

Athen.

Athen. lib. 5. cap. 6. differentiam notans ex eodem vate inter κλισμὺς, & δίφρυς. *Clismi*, siue reclinatoriæ sellæ honestioribus datæ ad mensam (quod & hodie seruatur) ac sæpius illæ coniunctæ cum thronis, aut suggestis. Inde illud — ἕζοντο κατὰ κλισμὺς τε, θρόνυςτε *sedebant super Clismis, & thronis:* atque his sellis plerumque imposita stromata. Cæterùm δίφροι humilioribus conuiuis sepositi. V. eundem Athenæum & 4. 8. discrimen seruatum edocentem, quis, quo loco, aut sellæ genere inter epulas adesset. Eam autem partem, in quam dorso incumbimus ἀνακλισμὸν dixere, & ἐπίκλιντρον, & ἀνάκλιντρον, vel ἀνακλιντήριον Hippocrates, Galenus, Plutarchus, Pollux, Erotianus, Eusthatius. Nos supra innuimus, & ad locum Hippocratis π. ἀρθρ. doctiss. Foesius: qui tamen ea ἀνάκλιντρα Latinis *Accubita*, aut *Accubitas* vocari dum sentit, non statim consentio. Quæ enim *Accubita* Lampridio in Heliog. cap. 19. & *Accubationes*, siue *Accubitationes* ib. & in Aelio Vero Spartiani cap. 5. (vt illic mauult Salmasius) non sunt fulmenta, aut adminicula dorso reclinando, sed ipsi tori, aut lecti, vbi conuiuæ discumbebant. *Cataclita* Tertull. lib. de pallio. *Accubita* etiam in Synodo Trull. V. Cuiac. obs. 10. 17. eruditè Salmas. ad eum Tertullian. locum cap. 3. Haud aliter καταχλίσεις Origeni, quas pro puluinaribus explices, notauitque Seldenus de Synedrijs tom. 3. pag. 286. sicuti *Accubitalia*, peristromata ipsa, & vestes, quibus Accubita insternuntur Pollioni in D. Claudio cap. 14. atq. ibi Salmas. quem consule, & in eo cap. 5. Spartiani in Vero, & ad Tertull. supra de pallio. Ego *Anacliteria*, siue *Anaclinteria* vocarem potius, quomodo Græcis ἀνακλιντήρια: Latinis quoq. vsurpata vox, Isidoro 19. 26. Etymol. Sed quæ κλισμοὶ à Polluce, vel ἀνάκλιντρα, &c. Sellæ scilicet cum anaclinterio, vnica voce aptissimè Etymologici auctor expressit κλινοκαθέδρια, quem vide in κλιντήρ. Nec dubitarem ego κλινοκαθέδριον vocare, quod nobis est *Seggiola a spalliera*. Non incommodè tam commodæ sedis genus eam quoque appellare possumus, quæ vulgò *Seggiola da riposo*. Syllabatim namq. κλινοκαθέδριον est *Lectisella*, vel *Lecticathedra*, qualis ea quæ in meridiando tum cubatui, tum sessioni inseruit, tum vtrique simul, vt superius dicebamus. Inter veterum monumenta aptum nescio, quod sedile marmoreum comparet antrorsus procurrens reclinando corpori, vt nec merè sedeat, nec totum iaceat.

Protuli tibi sup. cap. 27. ab Leonardo Augustino Româ missum, quod

quod in S. Marci seruatur. Puto id in balneis maximè adhibitum, cui affine cum suo sessore Florentiæ seruatur apud Gaddios. Satis, superque operosè, ne dicam Sybariticè, hasce sellas concinnatas videre est hodie, vbi caput, dorsum, femora, recliui, ac supini deponamus; coxis, cruribus incumbamus, modò extendentes, contrahentes modò, qua volupe magis est. Anterius namque porriguntur transtilla, vel ancones, aut cubitus productiores vsq. ad proceri hominis iacentis longitudinem: illic incisuræ scansim per æquos gradus, ad quas temperantur; dumque earum offendiculo, & innixu erectior, aut depressior fit sedes, perinde incumbentis corpus opportunè conquiescit. Curiosè quid, & exquisitè compactum legimus apud Capitolinum in Pertinace cap. 8. inter vehicula, ac sedilia, quæ rarioris commoditatis artificio, digna pro suis fuere Commodo Principe; ob suauitia, ac fœditates nimium quantum incommodo Reip. ac generi humano. Verba historici ea sunt, *necnon vehicula arte fabricæ noua perplexis, diuersisq;* (lege, Diuisis) *rotarum orbibus, & exquisitis sedilibus, nunc ad solem declinandum, nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem, &c.* Vocat autem *sedilia exquisita*, h. e. exquisitè facta, & composita ad capturam commoditatis, de qua illic: quomodo *sella procurata* Cœlio Aureliano, de qua sup.

Sedium versatilium τῶν περιάκτων δίφρων meminit Athenæus. Sunt autem sellæ περίακτοι, quæ circumagi possunt, aut *Versatiles*, quomodo id verbum Latinè reddidit Vitruuius lib. 5. cap 7.

In quam tribum, aut classem referam censitor dubius ignoro ea sediliũ genera, quæ *Sesopia*, aut *Esopia* Festo vocantur pessimè hiulco. Schedæ Vrsini ita explent, *Sesopia in augurali, & saliari carmine appellantur, quæ aliàs esopia pro sedilibus dicere habemus nunc in consuetudine.* Plaut. Trucul. 2. 8. ex lectione Meursij exercit. crit. p. 1. cap 4.

Quo pacto excludis quæso Esopijs planius? Hoc est, quo pacto me planius sedibus eijcias? Vt idem explicat. V. eundem Festum in vulgatis editionibus post verba capitalia *Seruorum dies*. Dein sequitur fœdè lacerus textus, ac sesopia ipsa tam mutila, & quassata, vt ijs diutius explicandis assidere sine magno ruinosæ interpretationis periculo vix queam. Quòd si auguralibus libris, aut saliorum carminibus sesopia ea memorata narrantur, fortasse ad vsum aliquem sacrum fuere. Aetate Festi, aut potius Verrij adhuc vsurpatam fuisse eam vocem ad sedilia significanda, sed litera minus sibilanti edocemur. Notæ ad

Fe-

Festum. *Sopia, vel sesopia pro sedilibus, vox ni fallor inaudita. Solia potius scriberem.* Ego verò ter minimè scriberem. Cur enim monuisset nos Festus de eo verbo tanquam antiqui, aut rari vsus, si *solia* legerimus? Cui nam ea vox aut abscondita, aut obsoleta, aut in arcanis sacrorum libris quærenda? Plautinis Sesopijs alterum sellæ genus eidem memoratum subiungo ex Pompeo itidem Festo. *Throcum*, inquit, *sellæ genus habetur apud Plautum*. Sed nuspiam in his, quæ supersunt Sarsinatis fabulatoris comparet id verbum. Notæ marginales ex Vett. Codd. *Thronus* substituunt. Sed cur Festus excerpsisset tanquam sellæ genus, quando thronus notissimum verbum est? Alij malunt *Thracum*. Quid si *Thocum* reponamus? Ipsum .s. Græcorum θῶκον, sellam, in quam celeriter insilirent. Aut *Throcum* retineamus ἀπό τοῦ θρώσκειν, nempe ab insiliendo, siue à trocho, hoc est rota, quòd rotis fuerit imposita, quomodo hodie nonnullæ podagricorum. Aut παρὰ τὸ τρέχειν, à celeritate videlicet, aut cursu. Quo sensu id nomen planè conueniret nupero inuento, quod Galli *Siege roulant* vocant; quasi *Rotisellium*, aut *Currisellium*, vel sellam curracem. Commodum viandi genus; vt ingeniosior in dies est luxus. Dimidiatum dixeris currum bigarum tum forma, tum vsu. Vnus tantùm ibi sessor, duæ rotæ, equus singularius: sed & alter extra iugum, aut funarius, quem ductor insidet, si citato itinere mutare subinde veredos libeat. Quomodo Petronius *Chiromaxium* dixit; eius exemplo compacta voce *Diphramaxium* vocemus; aut quomodo Etymologus Gr. *Clinocathedrium*, sic nos *Harmocathedrium*; quoniam burdocurrus, aut sella hybrida vtriusque speciem, & opportunitatem nobis referat. Cæterùm isthoc sellæ, aut vehiculi genus veterum Cisio haud penitus absimile erudita nuper epistola censuit Laurentius Panciaticus Vir vt nobilitatis, sic ingenij florentissimi, inuita nihil faciens, dicensue Minerua.

Quod si cui ad sedendi vsum haud satis visa fuerint tot sellarum genera, non ignoret lectulos & adhiberi potuisse, & fuisse adhibitos. Cùm igitur quasdam sedes tam artificiosè ad commoditatis ingenium compactas tradiderimus, vt in ijs veriùs iacerent, quàm sederent deliciosi homines: mutuum sedendi officium reddere, atque inuicem remunerare lecti ipsi haud recusarunt. V. quod de lectulis lucubratorijs sup. adnotauimus; quippe ea scimpodia, aut stibadia mediam nescio quam speciem referentia inter puros putos lectos, ac germa-

nas

nas meras sedes vtrique inseruire potuerunt, & sessioni, & incubationi. Sed quæ interdictio, ne cubiculares quoq., aut tricliniares lecti, eundem vsum præstiterint? Petron. *Sedensq; super lectum meum diu fleuit. &*, *fletu confusa altera parte lectuli sedet*; idemque, *me stupente in lectulo sedet*. Plin. epist. 5. 5. *Mox imaginatus est venisse Neronem, in toro sedisse, &c.* Boeth. 1. de consolat. *Tum illa propius accedens in extrema lectuli mei parte consedit*. Ritum sedendi in lecto cùm orarent veteres Christiani indicat Tertull. lib. de Oratione ex Herma apostolici æui scriptore; sed damnat, ac reprehendit, vt *curiosi potius, quàm rationalis officij, &c. & alioquin*, inquit, *nusquam erit adorandum, nisi vbi fuerit lectus*. Consimilis ethnicos ligabat olim religio: quò spectat adag. *Adoraturi sedeant*. Iuuat Fest. *Adsidelæ mensæ vocantur, ad quas sedentes flamines sacra faciebant*. At Hermæ locus, quem aduocat Tertull. occurrit mihi in præfatione Pastoris paulò secius, ac Tertullianus legerit. *Cùm orassem domi, & sedissem super lectum, &c.* In vniuersum autem de lecto ad sessionem, idem Hermas lib. 3. 10. *Consedit super lectum, & adstitit in dextera eius pastor*. Machab. 1. 1. *Et quæ sedebant in thoro maritali, lugebant*. Innumera comparent marmora, vbi lecti tricliniares, & mensa ante illos, plurimùm illic discumbens vnus, sedens alter. Conuenientissimam dat lucem, & accipit inuicem Apuleius Metam. 1. *Eumq; accubantem exiguo admodum grabatulo, & commodùm cænare incipientem inuenio. Assidebat pedes vxor, &c. iubet vxorem decedere, vtq; in eius locum assideam, iubet: meq; etiamnum verecundia cunctantem abrepta lacinia detrahens: adside, inquit, isthic. Nam præ metu latronum nulla sessibula, &c.*

CAPVT XXVIII.

Sellarum ornatus. Puluinus. Puluillus. Puluinar. Toral. *Puluinar Iouis. πυλβινάριον. Caligula primus Senatoribus puluinos dedit. Diu ante in theatro Attico positi. Puluinorum materia.* Gnaphalium. Centunculus. Stramen Leuconium. *Martialis illustratus.* Sagum. Saio. *Cubatio in floribus: in follibus: in rosis discerptis.* Rosa Melitensis. Canis Melitæus. Potare in rosa. *Lecti reticulati.* Album *rosæ. Puluinus Isocratis è croco.* Circense tomentum. Puluinus equestris. *Recitantes in puluinis. Puluini sellarum comites: gestati in itinere.*

NOn videor extra oleam egressus, si quædam sellarum parerga, aut ornamenta nunc circumspexero; quæ non tàm commoditatis, quàm decoris, atq. honestatis partem, tum sedibus, tum sedentibus adijciant. Consulam vna lectoribus, vt molliùs, & apparatiùs sedeant, nec sedes hasce nostras tumultuarias penitus despiciant; dumque latibula hæc antiquitatis peruestigo, aliqua eos nunc delectatio insideat. Noua in tempore voluptas ducet, cùm aliàs maiori cura sellarium hoc studium amplificabo. Lubet à puluillis incipere, atq. ijs parumper incumbere: non vt profunda illic demergar quiete, sed breui inclinamento vigilabilem dormitationem concipiam. Tum sellis, tum scamnis, aut subsellijs puluillos fuisse impositos, obductos, alligatos, compactos, & monumenta, atque icones, & auctorum euincunt testimonia. Latini puluinos, ac puluillos dixere, item Ceruicalia, ac Puluinaria. *Puluinos*, inquit Varro 5. L. L. *à plumis, vel à pellulis declinarunt.* At Isidoro 20. 11. *Puluinar est lectus diuitum, inde & puluillus.* Varroni 1. de vita pop. Rom. apud Nonium *Toral, ac Torale, aut Toràlium.* At Isidoro eidem 19. 25. Toral à toris, quibus propriè inijciebatur; grandior quasi puluinus: sicuti Puluillus, veluti minutus lectus ex mente Isidori. Puluinar tamen non diuitum modò, sed Deorum quoque erat lectus, vt notissimum est. Puluinar Iouis quandoq. exprimunt nummi, quod alij sellam curulem exposuerunt. Illic manubiæ visuntur insignia Numinis. Adi ad imagines curulium superiùs productas. Græci mediæ ætatis Latinorum imitatione πυλβινάριον, & πύλβινον dixere. Arrian. Epictet. 3. 23.

23. Erotiani lex. Hippocrat. vbi Merusius πέλβινον restituit, cùm prius esset πέλβιον. Vide hunc in glossario Græcobarb. Item προσκεφάλαιον, & ὑποκεφάλαιον vocarunt à capitis innixu, aut incubatu, quod Ceruicali respondet. Sed non possum non statim mirari quod refert Dio lib. 59. sub Caligula Imperatore τὰ προσκεφάλαια τοῖς βουλευταῖς, ὅπως μὴ ἐπὶ γυμνῶν τῶν σανίδων καθίζωνται, πρῶτον τότε ὑπετέθη. *Tum primum subditos Senatoribus puluillos, ne in nudis tabulis sederent*. Miror, inquam, apud gentem in omne luxus, ac deliciarum genus effusissimam, tam serò fuisse, aut cognitum, aut permissum necessarium penè commodum publicè sedendi in puluillo. Non sordentem loquor plebeculam, aut viles proletarios, sed florem ciuitatis eximium, & meliorem partem, vt Symmachus vocat, generis humani Senatores, quibus ante Caligulam nuda assamenta parabantur ad sessionem; etsi tam multis alijs insignibus, atque ornamentis ad id tempus Senatorius ordo explendesceret. Diu ante in Græco theatro adhibitos fuisse puluinos apud Theophrastum patet in Charactere adulatoris. Plurimùm scortei erant, & corio operti. σκύτιον, & δερμάτινον vocat idem Erotianus. Dein lintei, serici, picti, plumati, aurei, versicolores, &c. Atq. hi sago, tomento, plumis, pilis, alioue molli farto implebantur, quod inculcarent, ac componerent. Non aliter de culcita ait Varro 5. L. L. *Quod in ea sagum, aut tomentum, aliudue quid calcabant ab inculcando culcita dicta*. Paria Isidor. 19. 25. Est autem *Sagum* vestis lanea, vnde nostrum *Saia, & Saio*: sed vox peregrina, atque exotica eodem teste Varrone, de qua mox; Plin. 27. 10. *Gnaphalium, alij* χαμαίζηλον *vocant, cuius folijs albis, mollibusque vtuntur pro tomento*. Nobis *Erba Cotonaria*, quasi tomentitia, & ad vsum farciendi, vnde & *Centunculus* Scribonio Largo appellata cap. 29. n. 121. ad quem Rhodius p. 191. Eadem, puto, quæ Theophrasto πόα λοχαία, quæ herba discubitoria, aut lectis apta insternendis; ac de Centunculo in hunc vsum idem Plinius 24. 15. Theophr. 7. 10. de causs. plant. ad quem doctissimus Stapelius. Adi & Pollucem lib. 10. cap. 8. vbi de arundinis lanugine loquitur, quæ σάμαξ, & ἀνθήλη, iuncus, vlna, calamus cartilagineus. Vbiq. de stragulis, ac puluillis, quos & κνέφαλα vocat. Plinio gnaphalium: at eidem lib. 19. 1. *Stramentum Orchomenium* cuius vsus in toris. Martial. 14. epig. 160. *Tomentum concisa palus Circense vocatur.*

Hæc pro Leuconio stramine pauper emit.

Paluſtris ſcilicet arundinis decuſſa, & concerpta folia, conciſa, & minuta ſtramina pro tomento, & puluillo pauperum in Circo. At beatiores lana farciebant, quam Leuconicam, vel Lingonicam dixere. Idem auctor epig. 159.

Oppreſſa nimium vicina eſt faſcia plumæ?
Vellera Leuconicis accipe raſa ſagis.

Meminit & lib. 11. epigr. 22. & ep. 57. vide quæ notat accuratiſs. Raderus. Quòd vellera ſagis eraſa appellat Martialis, nouiſſimum illud accipe purgamentum, & raſiles floccos, qui veſtibus, aut ſagis deſtringuntur, Nobis *Borra;* quod pectine fit, aut erinaceo fullonio, tandemque forfice lanaria. quare nec diſpliceret Leuconiam lanam exponere ἀπὸ τῦ λευκῦ ab albedine. Nimirum dum pubes illa eminula, & lanugo extans abraditur è defloccatis eo pacto albis veſtibus villi decutes colliguntur, ac tomentitia eiectamenta ad puluillos farciendos. Sed magis placet Lingonicum, aut Luconicum exponere à loco vnde exportatæ illæ veſtes, quæ *Saga* Martiali. Atque hinc, meo animo, illuſtrandus Varro, qui non lanam, aut floccos, ſed *Sagum* ἁπλῶς vocauit illud genus tomenti. Quæcunq. autem fuerit ea fartilis, & mollicina congeries, quam intra puluillos ſtiparent, hos certè ſedibus, ſcamnis, ſubſellijs imponebant; quæ alioquin lignea, aut lapidea duritiem eo pacto dediſcerent. Sic permiſſa à Caligula Senatoribus, vt diximus, ne ἐπὶ γυμνῶν σανίδων *in nudis tabulis* ſederent. Et honoris, & commoditatis gratia id factum; Pinacium blandicella filia patri Antiphonti benè procurat apud Plautum Sticho I. 2.

Aſſide hîc pater
Ant. *Non ſedeo iſthic* (intelligo in cathedra, aut ſella muliebri)
vos ſedete: ego ſedero in ſubſellio.
Pin. *Mane puluinum.* Ant. *benè procuras, ſatis ſic fultum eſt mihi.*

En ſubſellium ligneum, & puluinus iniectus. Philemon, & Baucis apud Ouid. 8. Metam. v. 642. Iouem, & Mercurium excipientes, quanquam ſub lare humili, & egeno, nec pietatem, vt in Numina, nec officium, vt in hoſpites deſeruarunt: *Sedili ſtatim poſito, & iniecta ſtragula.* Alter ille apud Theophr. charact. in κολαξ: vt potenti, ac diuiti palparet iam ſeſſuro ſubijcit puluinum in theatro, καὶ τῦ παιδὸς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀφελόμενος τὰ προσκέφαλαια, αὐτὸς ὑποςρῶσαι, *& puero in theatro adimens puluinos ipſe ſubſternit.* Supparaſitan-

tis

tis blanditia est, qui è manu seruuli puluinum abstrahens, suâ ipse parat. Hunc morem in Græcis theatris præter Theophrastum affirmant Aeschines, ac Demosthenes illic laudati à Casaubono. In Syracusijs, siue Idyllio 15. Theocriteo Praxinoe iubet ab Eunoe famula apponi sellam, atque inijci puluinum, vbi amica sedeat Gorgo, cum qua colloquitur.

—— —— ὄρη δίφρον Εὐνόα αὐτῇ,
Ἔμβαλε καὶ ποτίκρανον.
—— —— *Prospice sedem Eunoe illi*
Inijce & puluinum.

Sic Eurynome apud Homerum Odyss. T.

Εὐρυνόμη φέρε δὴ δίφρον, καὶ κῶας ἐπ' αὐτοῦ.
Eurynome affer sellam, & pelles super ipsa.

Sunt autē pelles hîc nihil aliud, quàm puluini, quomodo & Odyss. P.

Κῶεα καστορνῦσα θρόνοις ἐνὶ δαιδαλέοισι.

Pellem (hoc est puluinum) *inijciens sedibus pulchris*. Diximus superiùs ex Erotiano fermè è Corio (vti quoquè hodie) puluinos factos. At delicatissimum illud sessionis genus, cùm in floribus, ac rosis sederunt; de Heliogabalo Lamprid. cap. 29. *Semper sanè aut inter flores sedit, aut inter odores*. Idemq. puluinaria, pilo leporino, & perdicum plumis subalaribus confersit cap. 19. *Nec cubuit in accubitis* (stibadia intellige, atque toros, qui antiquis triclinaribus successere) *facilè, nisi ijs, quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares*. Ride eiusdem helluonis inuentum alioquin vrbanum. Vt vilioribus amicis illuderet tomenti, ac plumæ vice aerem, ac ventum ceu sessilem subijciebat, premendum submissis follibus, vbi insiderent cœnantes. Si nimium tendebantur ij folles, duram nō tamen incommodam præbebant sessionem; sed modico, & rariori oppleti flamine, æquabilem, ac deliciosam parabant: *Multis*, inquit, *vilioribus amicis, folles pro accubitis sternebat, eosq; reflabat prandentibus illis; ita vt plerumque sub mensis inuenirentur prandentes*. cap. 25. Licet opinari supra folles, aut toros operosam fuisse vestem, aut stragula, ne quid suspicarentur conuiuæ; sed insperatò per automata illa descendentes, cachinnum sonantiorem exprimerent ineptissimo Principi. Et cap. 19. *Strauit & triclinia de rosa, & lectos, & porticus, ac sic per ea deambulauit*, & cap. 21. *Oppressit in triclinijs versatilibus parasitos suos violis, & floribus sic, vt animam aliqui efflauerint*. Floreæ scilicet hæ culcitellæ, & rosei puluilli

Syba-

Sybaritarum, ac τρυφητῶν consuetæ olim deliciæ. Portentosissimus ille voluptatis, ac desidiæ mysta apud Sen. 2. de Ira. 25. *Sæpius questus est quod folijs rosæ duplicatis incubuisset*. Singillatim carpta volebat folia, ne quid duriusculi offenderet. Trebellius in Gallieno cap. 16. *Veris tempore cubicula de rosis fecit*. Vopisc. in Carino 17. *Rosis Mediolanensibus, & triclinia, & cubicula strauit*. Rosas nota Mediolanenses: aut pulchriores forsitan, aut molliores. Nisi Melitensibus legamus, quas diu ante in delicijs ad puluinos faciendos adhibuit Verres, quem imitari voluisset Carinus. Cic. Verr. 10. 27. *Lectica octophoro vehebatur, in qua erat puluinus perlucidus Melitensi rosa fartus*. At nonnulli malunt, *puluinus, perlucidus Melitensis, rosa fartus*, vt non rosa sit, sed puluinus è Melita veniens quæsitissimâ tenuitate, ac texturâ perlucidus. Sic *Melitæi catuli* in delicijs, de quibus Adagiographus. Addo locum Theophr. ab eo inobseruatum Charact. μικροφιλ. κλάδος Μελιταῖος, *Melitæus Surculus*; & Philostratum in Imagin. lib. 2. tit. Insulæ. Melita hîc intelligenda inter Corcyram, & Illyricum, non sedes hodierna fortissimorum Equitum. Quanquam Rosa Melitensis, de qua Tullius, Africanæ huius Insulæ esse potuit, à qua tunc Verres non admodum distabat. Iterum Cic. 2. de finibus 17. *potantem in rosa Thurium*, hunc morem (puto) siue discumbendi respiciens, siue coronandi. Albinouanus Pædo in obit. Mecænat.

Victor odorata dormiat inque rosa.

Omnino cognobilis locus Spartiani in Aelio Vero cap. 5. *Fertur etiam aliud genus voluptatis, quod Verus inuenerat; nam lectum eminentibus quatuor anaclinterijs fecerat, minuto reticulo vndique inclusum, eumq; folijs rosæ, quibus demptum esset album, replebat*. Quòd autem reticulo inclusum scribit, textum reticulati operis intellige, olimq. in vsu. Græcis ἀμφίβληστρα, notatque Casaubonus: nobis *Maglia*, opinorq. id reticulum non adhæsisse proximè lecto, sed quomodo nostrates Camerelli æstiui temporis; & copia .n. rosarum calidam tum quoque tempestatem arguit. Quòd verò idem Casaub. negat nouum fuisse inuentum cubandi in rosis, fateor ipse. At Spartianus intelligendus est de tota illa lecti fabricatione, & quatuor pluteis, siue anaclinterijs, quorum sepimento concerptæ rosæ sustinebantur. *Album* rosarum quibus demptum volebat, interiorem intellige partem cum apicibus luteis, quæ alio nomine *Flos*. Hæc non ita mollis, aut rubicunda, sicut folia extremi ambitus, ac propriè *Calyx* vocabantur. Quibus igi-

igitur demptus ille flos, mox appellat purgatas, *Accubationes, ac mensas de rosis, ac lilijs fecerit, & quidem purgatis.*

Croco imbutum Isocratis puluinum refert Plutarchus in Decem. Rhet. κρόκῳ διάβροχον προσκεφάλαιον vocans. Mollis ob id, atq. effœminatus audijt hic Rhetor. Sed puluillos prorsus merebat preciosos vir laboriosissimus, qui vel vni texendo Atheniensium panegyrico integros quindecim annos assedit.

Varias puluinorum species, qua magis tument, aut subsidunt; qua paragaudis, tænijs, instítis limbantur; vmbilicis, clauis refulgent; nodis & peniculamentis lasciuiunt, lector, inspice, ac dijudica, vbi genera sedium exhibuimus cap. 11. & mox dicemus sequenti.

Atque hac igitur clementioris sessionis commoditate prospectum, ne duræ, aut nudæ premerentur sedes, aut scamna; præsertim in ludis olim per longas, atq. excruciantes, non spectandi tantùm, sed expectandi moras. Sic factum Romæ in Circo; inde lemma epigram. 160. lib. 14. Martial. *Circense tomentum*, & Seneca de vita beata cap. 25. *Nihilo miserior ero, si lassa ceruix mea in manipulo fœni acquiescet, si super Circense tomentum, per suturas veteris lintei effluens, incubabo.* Omnino autem capio de tomento puluillorum. quorsum alioquin sutura veteris lintei, nisi quia puluilli farti consuebantur? Extenuat autem puluillos Seneca, vt magis tumeat sententia. Sed quid mirum, si vexati, ac penè discerpti hiarent adeò præ attritu puluilli, vt efflueret illinc putre tomentum? Quippe gratuitò dabantur; indiligens autem esse solet populus rei non suæ, quod vbique, ac semper euenit. V. quæ notat Lipsius insuper de puluillis, ac post eum Buleng. de Circo cap. 32. Panuin. de ludis Circ. & ad eum Argol. p. 7. & p. 85. In equestribus saltem, aut quatuordecim gradibus fuisse locatos puluillos non dubitarem. Inde Iuuenal. sat. 3.

——— *puluino surgat equestre.*

Ac multò magis in Orchestra, vbi Senatores ex Dione lib. 59. προσκεφάλαια τοῖς βουλευταῖς, &c. In Popularibus autem, vbi pullata, ac sordida plebs, non opinarer, nisi quis priuatim attulerit. V. Buleng. d. cap. 32. ac deinceps; qui subinde à Lipsio abiens illud exagitat, quonam tempore, & auctore posita primùm, dein discreta Senatorum, & equitum loca in Circo fuerint? Sed puluinos quod spectat, aliquod fortasse discrimen inter Senatorios, & equestres, quia instítis, aut segmenti distincti, vel stragulo splendidi. Interim mihi ampliandum est:

eſt: de inſternendis autem ſellis aliquid infra. Recitantibus quoque puluinus ſubditus, in quo conſiderent. Arrian. Epictet. 3. cap. 23. *ἀναβάντα ἐπὶ πύλβινον*, *aſcendentem in puluinum*, h. e. ſedem, aut cathedram vbi puluinus. Notat Voſſ. de Imit. c. 7. §. 15. Neque aliter ſapientibus illis, atque iucundis conſeſſoribus de arte dicendi ſermonem inſtituturis puluinos popoſcit Craſſus apud Cic. 1. de Oratore; apparet autem ſedes illic fuiſſe lapideas, ac perpetuas, quoniam tanquam exedra ſub opacante Platano poſitæ erant, *Tum Craſſum. Imò verò commodiùs etiam: puluinoſque popoſciſſe, & omnes in ijs ſedibus, quæ erant ſub platano conſediſſe.* Suſpicatur Creſolius Tullium fuiſſe ductum imitatione ſui Platonis, apud quem de Repub. diſputaturus Cephalus puluino incumbit. ſed diuerſa ratio eſt; Cephalus tanquam ſenio confectus narratur à Platone domi obſidens, antequam ad illum adirent amici colloquturi, quibus nullus mox traditur datus puluillus, ſicuti fuit apud Tullium. καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν εἶναι, &c. καθῆστο δὲ ἐστεφανώμενος ἐπὶ τινὸς προσκεφαλαίου τε, καὶ δίφρου. *Valde ſenex mihi videbatur, &c. Sedebat autem coronatus ceruicali ad ſedile appoſito.* Inita nempe ſocietas, ac perpetuum fermè contubernium ſellæ, & puluini. Idem Cic. lib. 9. epiſt. 18. *Sella tibi erit in ludo tanquam hypodidaſcalo proxima, puluinus eam ſequetur.*

Imò & liber cum ceruicali iunctus, tanquam ſupellex, & viaticum hominis docti, ac ſedentarij. V. Theodoret. hiſt. eccleſ. lib. 4. cap. 14. vbi de Euſebio. Conſule Creſol. d. lib. 3. cap. 13.

CA-

CAPVT XXIX.

Suppedanea. ὑποπόδια. Suppeditanea. Hypedia. συππέδιον, συππέδιον, ποδαρέλιον. *Suppedaneum muliebre.* ἀνδράχλης. ἄνθρανος. Pedule. *Cornelio Frontoni genuinus redditus sensus.* Pedulla. ποδεῖον. Impilia. Scabellum pedum. Scamna. Mensa. ταπεινὰ δίφρια. θράνιον. θρῆνυς. *Suppedanea in solijs, alijsq; sellis honestioribus. Icones promptæ è marmoribus, ac nummis.* βασιλικὸν ὑποπόδιον: *Regium hypopodium, genus cœnaculi apud Persas.* Subsellia cathedraria. Scansilia. Fulcra lectorum. *Pueri, & fœminæ sedentes vescebantur: & serui qui*, ad Pedes. Predelle: *earum etymon. Danthes Poeta. Vocabularium della Crusca.* Sabella musicorum; Scamella, & Scamilla.

QVòd si parum sessoribus consuluimus mollem ijs subdendo puluillum; ne pendulis nunc laborent cruribus, sed salubriùs, atque honestiùs sedeant, scabellum subijciamus; dorso, ac brachijs fulcra apponamus. Ac si opus sit, stratoriam quoque vestem explicemus, vt sedendi commoditati accedat ornatus, ac decor.

Hæc illa igitur sedentium pedibus supposita fulcra, & assamenta, aut scamna, quæ Græcis ὑποπόδια, *suppedanea* Latinè dixerimus. Vsurpata vox Cypriano martyri de ablut. ped. si modò is auctor libri: vbi de Magdalena pœnitente, *Caputq; pro suppeditaneo strauit, crinibusque circumfusis pedes sacros inuoluit.* Malim, *Pro suppedaneo*; quod & nonnulli Vett. Codd. præferunt. Scabelli item, Scabella, & Suppedanea etiam Isidoro 20. 11. *Scabelli*, inquit, *qui lectis paruis, vel sellis ad ascensum apponuntur. Scabellum autem & suppedaneum dicitur* nobis quoq. Etruscis *Soppidiano*. Retinuit Græcisans Paulus 3. sent. cap. 7. ibi *scamna, & hypodia, &c.* malim hypopodia, & si Cuiacius non mutauerit. Alijs *Encdracula*, h. e. sessibulum, aut scabellum. Gloss. *Enedracula, hypopodium*. Græci posteriores inuicem à Latinis mutuantes συππέδιον dixere, σωπέδιον, & σοπέδιον. In nostro Concilio Florentino ἐκάθισεν ἐν σωπεδίῳ ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς. *Sedit in suppedaneo Imperatoris frater.* V. Meurs. glossar. in συππέδιον, qui testimonia congerit. quanquam ea magis spectant illud genus suppeda-

nei amplioris, quod procerum ſedibus ſubijcitur (nobis Predella) quàm minuta hæc ſcamna, & aſſerculos, ac ſubices pedaneos, de quibus præcipuè loquimur. Iiſdem Græcobarbaris ποδαρέλια: quæ Euſthat in Odyſſ. H exponit ὑποπόδια γυναικεῖα, *ſuppedanea muliebria*, quaſi earum peculiaria, & fortaſsè ſplendidiora. Adde Suidam in ἀνδράχλης, ad quem Portus adnotator. & ἀνδράχλης enim, & ἄνθρακος pro eodem muliebri ſcabello. V. & Salmaſ. ad Vop. Carinum cap. 19. pag. 501. Diligentiſſimus Onomaſtici auctor, dignus planè, qui non bis ex ſuo nomine, ſed ter, & quater ſit Felix ſcamnum hoc à Corn. Frontone *Pedule* vocari ſcripſit. Verba Cornelij de ſerm. lat. ea ſunt, *Pedale menſura eſt pedis: pedule verò ſub pedibus præſtat vtilitatem*. Sed cum iſtis pedibus, quin etiam pedulibus non video, quî gradiar in Felicis ſententiam, quæ à ſuo auctore ſecedit minus felix. Opinor namq. à Frontone deſcribi non ſuppedaneum, aut ſcamnum, ſed ſoccum, aut calceamentum, vel eius partem, quæ veſtigio ſuppingitur. Ideò, inquit, *Pedule verò pedibus præſtat vtilitatem:* quæ vtilitas reſpicit veſtiendi, & muniendi commodum. Reperio id verbum etiam in Feſto *Pedulla, quæ dicimus* ΠΕΔ .... *Græcos appellare manifeſtum eſt*, vbi Gothofr. explet πέδιλα, hoc eſt calceos, vel ſocculos. Scaliger ante illum. *Pedulla, eadem & pedulia: gloſſarium: Pedule:* ποδεῖον. Eſt autem ποδεῖον, ſiue πόδειον ſocculus. Italicè retinemus eam vocem Pedulis pro ſolo, aut parte, quæ pedem veſtit. Gloſſæ Benedicti πεδύλια, ποδῶν καλύμματα, *pedum integumenta*. Gloſſæ Iſidori, *Pedana, pedulis nouus, qui caligæ aſſuitur*. Interpres Iuuen. ſat. 1. *Pedules nouos in braccis*. Meurſ. affert in gloſſar. Gr. barb. Meminit & pedulium I. C. l. 25. §. 1. de auro & arg. &c. pro faſcijs pedum, & quibuſdam calceamentorum firmamentis. V. & Cerdam ad gloſſ. Iſid. Aduerſ. p. 324. alio nomine *Impilia* dixere, nobis *Feltri*. quam vocem Cuiacius ſtitit in l. 3. de ſupell. leg. alij legunt *Imparia*. Videatur idem Princeps I. Conſultorum 10. obſ. 17. & 5. 11. Turneb. ad verſ. 18. 23. Sunt autem hæc Impilia, quæ omnino pedibus vtilitatem præſtant, ſicuti de pedulibus ſcripſit Cornel. Fronto. Ergo aliud eſt *Pedule*, ni fallor penitus, aliud *Scabellum*, vel *Scabellus*, & *Scamellum*, & *Scamillus*, qui ſedentium pedibus ſubditur; quæ voces omnes à ſcamno deductæ. Quintil. 1. 4. *Nec miretur cur è ſcamno fiat ſcabellum, &c. Panchetta* nobis, & *Predellino*. Interpres ſacræ paginæ pſalm. 109. quod in LXX. eſt ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου, *Scabellum*

pedum

pedum tuorum. Sic ὑποπόδια τοῦ θεοῦ, *Scabella Dei* vocata olim templa teste Suida. V. in ὑποδήματα, & in ὑποπόδιον. Sic Cœlum thronus Dei vocatur; terra autem scabellũ, siue ὑποπόδιον D. Matth. cap. 5. Ennius quoq. à Tullio laudatus primo de Diuin. solum, aut solium cum scamnis coniunxit.

Auspicio Regni stabilita scamna, solumq;

Ouidius etiam scamna dixit lib. 1. artis improbæ.

Et caua sub tenerum scamna dedisse pedem.

quæ paululum fuisse cauata apparent, vt pedes firmiùs, & commodiùs insisterent. Mensam vocauit Curtius lib. 5. cap. 2. *Consedit deinde*, Alexander, *in Regia sella multò excelsiori, quàm pro habitu corporis. Itaque cùm pedes imum gradum non contingerent, vnus ex regijs pueris mensam subdidit pedibus*. Omne enim lignum planum, siue quadratâ, siue rotundâ figurâ *Mensam* dixere, vt Græci τράπεζαν. V. notata à Consultissimo Gifanio ad Lucret. in verbo præstringere. Sed mensa illa fulciendis Alexandri pedibus, de qua Curtius, verè talis erat, qualem cibo capiendo apponimus, atque ea ipsa Darij Regis fuerit. V. narrationem. Hæc suppedanea Gr. σκολύθρια Polluci 10. 11. quæ Hesychio ταπεινὰ διφρία, ὑποπόδια, *humiles sedeculæ, hypopodia*. θράνια itidem Polluci ex Aristophanis Pluto: vbi Scholiastes διφρία, καὶ ὑποπόδια exponit pag. mihi 135. Ac digna prorsus risu explicatio grammatistæ, qua conatur nobis depingere id genus scabellorum; talia esse narrans, qualia inscenduntur ab ijs, qui laqueo sibi gulam frangunt, mox ea calcibus depellentes, vt suspendiosi remaneant. ἐφ' ὧν οἱ ἀπαγχόμενοι ἀρτῶσι ἑαυτοὺς ἀπολακτίζοντες αὐτά. Hoc Aristophanis, & aliorum θράνιον, & θράνος, Homero θρῆνυς vocatur. Hinc illud veluti solenne apud hunc vatem, quoties apparatiorem describit sellam, ὑπὸ δὲ θρῆνυς ποσὶν ἦεν, *sub pedibus autem erat scabellum*, quomodo Helenæ subijcit 4. Odyss. 136. & Vlyssi 10. 315. Dioni lib. hist. 17. vocatur τὸ κατὰ τὸν θρόνον ὑπόβαθρον, *Scabellum throno subiectum, aut circumpositum*. Respondet nostro *Soppidiano*. Hesychio κλισίον: quod ita explicat, βάσις ἐφ' ἧ τίθεται θρόνος. *basis quæ sellæ supponitur*. Talem aduertere est in nummis apud Vrsin. Famil. Pompeiæ p. 208. suggestus cernitur curuli subiectus, quem nos Predella dicimus, raro aliàs in nummis eo pacto comparet. Ea interim mihi blanditur coniectura, in argumentum honoris, ac dignitatis fuisse apposita ea suppedanea, neque omni pariter sedi subiecta; sed

ijs, quæ eximios, ac ſpectatos manerent ſeſſores. quare thronis, aut ſolijs potiſſimum ſubuincta, vt nuper ex ſacro Matthæi codice, atque Ennio protulimus. Hinc Athenæo lib. 5. 6. Thronus definitur ſella ingenuorum cum ſuppedaneo, vel ſcabello, ἐλευθέριος καθέδρα σὺν ὑποποδίῳ; quæ & ibi θρῆνυς appellatur, quomodo & Homero, vt pronuper dicebamus.

Obſeruare autem eſt in antiquis marmoribus, ac nummis ea ſcabella imis pedibus hærentia, vbi digniores conquieſcerent. Sellam Pontificiam vide ſup. cap. 19. & quas produximus cap. 13. Aliæ hîc tibi vulgantur. Vnam appingo nouæ nuptæ, vt apparet, quæ flammeum ſibi reducit, altero pede ſcabellum premens non adfixum, ſed mobile, & à ſede aliquantiſper ſeiunctum. V. n. 50. Viſitur Romæ è figulino opere antiqui artificij in Muſæo Io. Petri Bellorij. Circa eam ſedentes tres aliæ adſtant fœminæ ingreſſæ ad officium νεονύμφῃ. Secundam Conſulis in Gazophylacio Principum Iuſtinianorum. Tertiam Romæ ſedentis apud eoſdem. Quartam in S. Stephani rotundi. Quintam Rauennæ in S. Apollinaris è marmore candido, quam mihi curauit Marchio Lucas de Albizis patriæ noſtræ decus ob notiſſimas animi virtutes in labe ſæculi, & annorum flore. V. num. 51. 52. 53. Nummos tibi exprompſi, vbi Philippus Pater, & filius in ſedibus cum ſuppedaneo; quod rarò aliàs curulibus appoſitum. Adi ad Triſtan. pag. 569. parte 2. Alter patrem Septimium Seuerum exprimit cum ſcabello, quod negatur Getæ, & Aurelio Antonino aſſidentibus in eodem ſuggeſto, & æqua altitudine ib. pag. 96. V. ſup. Imagin. n. 36. & 39.

Celebre quoddam reperio ſuppedaneum apud Athen. lib. 11. c. 2. quod Perſæ appellabant βασιλικὸν ὑποπόδιον, *Regium hypopodium.* Ita dixerunt cœnaculum cum tribus lectis, vbi talentorum tria millia condebantur. quoniam enim ad pedes Regij cubilis locatum erat, ideò hypopodium vocitatum. Sicuti προσκεφάλαιον βασιλικὸν, *ceruical regium*, quod ſupernè ſtructum erat ad verticem regij cubilis, cœnaculum cum talentis quinque millibus. Commodum Hercules ſcabellum, commodius ceruical, quod tam multis conſtabat auri talentis: Cum hoc ceruicali quis non dormiſcat in vtramque aurem ſecurus? V. illic Athen. de eo Perſarum Regum luxu ex Charete Mitylenæo. Sed aliud eſt hoc ſuppedaneum Perſicum, vt conſtat, ab alio ſedentium, de quo memorant tam ſæpè ſcribentes. quanquam

iuuat

iuuat quandoque ſuppedaneum explicare non tam de iſtis minutis, atque exilibus, vbi pedes conquieſcunt, quàm de ampliori tabulato, vbi totæ ſedes ſtatuuntur, virorumque ſummatum honori componuntur. Quod & hodie facimus, vt ſpectatiori emineant ſede, & à reliquo vulgo ſegregis exiſtimationis decus retineant quicunque largioris fortunæ, aut dignitatis ſortem obtinuerunt. Hoc enim pacto ὑπόβαθρον κατὰ τὸν θρόνον Dioni ſup. lib. 17. intelligo; pro illo nempe gradu, tabulato, aut pegmate, vbi thronus ſtatuitur, oſtenduntque imagines ante productæ. Sic pleraque exempla allata à Meurſ. in gloſſar. verbo Συβέλλια huc ducunt meo iudicio, tanquam ſi tabulata, ſcamna, atque eminula forent aſſamenta, quæ nobis Gradini, aut Predelle. Neque aliter interpretor I. Conſultum in l. 5. de ſupell. leg. vbi *ſubſellia Cathedraria*, quàm quæ cathedris, ſedibuſue honeſtiorum ſubijciuntur. *Scanſilia* item appellata, præſertim ſi plures ſint gradus. Iſidor. 20. 11. *Scanſilia gradus ſunt, vbi honorati in ſedibus hærent*. Ante illum Varro lib. 5. L. L. *duplicata ſcanſio gradus dicitur*. Tribunalibus ea propter appoſiti: inde βαθμὸς quandoque pro tribunali exponitur ab aſcendendo. Eo ſenſu etymolog. θρόνος ἡ ἐπηρμένη καθέδρα, *thronus eminens cathedra*. V. paſſim in nummis ſolia, aut ſuggeſta Principum, & Magiſtratuum. Sed & lectis appoſita, aut adfixa hæc ſcabella, tum ad fulturam pedum, tum ad aſcenſum. Idem Iſidor. 20. 11. *Scamna ſunt, quæ altioribus lectis apponuntur dicta à ſcandendo; hinc & ſcabelli, qui lectis paruis, vel ſellis ad aſcenſum apponuntur*. Idem Varro, qui ſupra: *Quia ſimplici ſcanſione ſcandebant in lectum non altum, ſcabellum: in altiorem, ſcamnum*. Etiam hodie nonnulli eo tabulato circa lectum vtuntur. Sed veteres quòd attinet, non tam pro cubiculari, quàm pro tricliniari intelligo. *Fulcra lectorum* dixit Sueton. Claud. cap. 32. vbi pueri nobiles, aut filij veſcebantur ad menſam Principis. *Adhibebat*, inquit, *omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris, puelliſq; nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum veſcerentur*. Aſſidentes interpretor, dum patres, ac domini diſcumberent. Idem in Aug. cap. 65. *Nepotes, &c. neque cœnauit vnà, niſi vt in imo lecto aſſiderent*. Imus lectus ſunt ea fulcra. Tacit. 13. ann. cap. 16. *Mos habebatur Principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus ſedentes veſci in aſpectu propinquorum*; non tamen imum lectum aſſignat, ſed *propria* (ſubiungit) *& parciore menſa*. V. Lipſium plenè monentem. Eundem locum fœminis metor. Val. Max. 2. 2. *Fœminæ*

cuban-

cubantibus viris sedentes cœnitabant. Morem priscum intellige, qui deinde sublatus. Lapideum tibi sisto monumentum in cippo, aut pilo veteri, vbi super scamnis, aut fulcris pueri cœnitant, dum in toro discumbit dominus. Inspicesis apud Boissardum parte 4. pag. 145. Citharistriam quoque illic obseruare est sedentem procul à mensa; non in scamno, sed in sella altiori, acroama dantem conuiuis seruis itidem parata statio in ijs subsellijs. V. n. 54. Quo respexisse puto Sagarinum, & Stichum bina mancipia apud Plautum Sticho 5. 4.

——— ——— ——— potius in subsellio
Cynicè accipiemur, quàm in lecto.

Atqui gratiores hero seruuli illinc è mensa summulam cibi accipiebant. Martial. 5. 70.

Omnia cùm retrò pueris obsonia tradas,
Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

Lectorum nempe intelligit pedes, vbi pueri tesserabant. Ludit ingeniosus poeta, quoniam ij pueri, aut serui *A pedibus* vocabantur, & *Ad pedes*, & *Circum pedes*. Petron. fragm. nuper editum pag. 51. *Camellam grandem iussit misceri, potiones diuidi omnibus seruis, qui ad pedes sedebant*. Quod igitur retrò, & ponè conuiuantes dominos siue *Ad pluteum* (vt loquitur Suet. Calig. cap. 26.) aut posticam lecti partem præstò essent, ideò *Ad pedes* vocati. Cœnantes verò ad imum lectum, in scamno, aut suppedaneo sedebant, vt supra de liberis diximus. Lipsium consule, vbi sup. ad locum Taciti, Pignor. de seruis p. mihi 63. vbi de seruo *A pedibus*. Sed cum istis pedibus lubricam facientes semitam, nimium forsan excurrimus; vnde sermo iam noster est reuocandus. Non parco monere quædam de hoc scabello sub pedibus miscuisse Iulium Cæs. Buleng. lib. de Circo Rom. cap. 32. & 33. Neque indictum relinquam suppedanea hæc, & scabella nobis *Predellini, & Panchette* vocitari: sicuti maiora illa tabulata, vbi sedes digniorum componuntur, *Predelle*. Si rectè muginor, quasi *Pedelle*, quòd pedibus subiungantur; corrumpente vocem plebecula, & sibi commodiorem recudente, inserta R. qua litera nostri gaudent, vt aliàs monuimus. Nisi malimus *Predella*, h. e. Prodella. *Proda* nobis est margo, crepido, extremitas, alicuius rei, & sponda: at hæc scamna extremis lectis, sedibus, suggestis apponere, & affigere solemus. Garriamus tertiò: Predella pro Pretella; obuio transitu literæ T. in D. Vsitatior namque tum res ipsa, tum nomen in sacra supellectile, quo-

niam

niam presbyteris potissimum tributa honoris gratia; siue altaribus operentur, aut suggestis; siue in cathedra expiatoria sedeant. Ohe! Nimium effutimus, inquis, in hisce leuidensibus consectandis. Fatemur enim: sed maximorum exemplo peccantes, qui hanc sibi pruriginem tam dulciter scalpunt. Neque verò sumus omnino imparati ab hac lubidine, quæ nostris liturarijs quantulamcunque illeuit obseruationum congeriem super vocum etruscarum origine. Non illaudanda alioquin cura, nisi aliæ curæ, an sequior valetudo moram inijceret. Sed gratulor non deesse nostræ Vrbi Florentissima ingenia elegantijs hisce patrij sermonis insudantia, quibus hanc prouinciam longè doctiùs, exquisitiùs, feliciùs occupandi ius esto. In semitam me refero. Alio sensu præter hunc vulgatum Diuinus poeta noster Danthes vocem Predelle vsurpauit lib. vel cantico 6. Purgatorij.

Poiche mouesti mano alla Predella.

Ad quæ carmina vetus Scholiastes ineditus Predella deducit à prędio: parum aptè opinor, nulloque nexu, aut significatu ad eum locum. Potius illic Predella est (vt alij malunt) pars frœni, quam eques manu constringit: vnicâ prorsus, ac nouâ apud vatem notatione. Consulantur interpretes, quos laudat illic eximium vocabularium della Crusca: opus quod tertijs curis magnam sui partem locupletatum, atque iam iam prælo maturum, Etruscarum literarum ingens thesaurus meritò audiet.

Coronidem vltimò imponam, si addidero inter musica organa, aut saltim in instrumento Symphoniaco fuisse scabella. Arnob. lib. 2. *Numerosos iterarent scabillorum concrepationibus sonores.* Suet. Calig. 54. *Deinde repente magno tibiarum, & scabellorum strepitu.* coniunguntur hîc tibiæ, & scabella. Congruit Statij vetus interpres 7. Theb. ad illa

——— ——— ——— *& ad inspirata rotari buxa.*

Scabillum exponens, *quod in sacris tibicines pede sonare consueuerunt.* D. Augustinus 4. de musica, *Veluti cum Symphoniaci scabella, & cymbala pedibus feriant.* Hinc glossæ Isidori *Scamellum Symphoniaci.* quæ ita exponit Voss. in Etymolog. quoniam vnus Symphoniacis modum dabat pulsu scamelli: vnde scamellorum, vel scabellorum crepitus. quasi equidem lignea vox illa pulsi scamelli pæanissaret, ac præiret cantaturis Symphoniacis. non aliter ac etiam hodie modiperatores, aut mesochori tum manu, tum pede scamna, & abacos feriunt

riunt (quod nos far la battuta) non modò signum dantes ad incipiendum; sed assiduâ eâ pulsione, aut supplosione regulam, modumque iugiter præscribentes: id enim magistrorum, & musurgorum officium. Casaub. ad eum Suetonij locum Calig. Scamellum non à scamnis nostris deductum, sed tum nomen, tum organum ipsum barbarum putat. Videatur & Torrent. ib. Inscriptio Spoletina apud Grut. 464. 7. *Præf. Fabr. Romæ. Dec. IIII. Scamillar. Operæ Veteres à Scæna, &c.* Hæc Decuria quarta scamillaris, vel scamillarium, aut scamillariorum, corpus, aut collegium artificum signat, qui scamilla cõficerent. De scamillisne musicis, an ad sedendum, scandendumue compositis sit accipienda epigraphe, non ausim statuere. Neutrum respuo, quoniam vtrumque quadrare hîc potest, vbi operarum à scena fit mentio. Sed & literas *Dec.* Decurioni quis explicet, dum cætera congruenter aptentur. Habebant namque suos Decuriones corpora, aut collegia. Salmas. ad Vopisci Carinum cap. 19. pag. 501. primò putauit hæc scabella nihil aliud fuisse, quàm sandalia lignea, vel soleas etiam ferreas ad terram, vel tabulam clariori sono feriendam, vt ea supplosione saltantibus pantomimis, aut canentium choro ἐνδόσιμον darent. Gr. κρουπέζια, & ξύλινα ὑποδήματα, *lignei calcei* Polluci, Hesychio, atque alijs. Quòd igitur è ligno, & scabellis similia subijcerentur pedibus, hoc ideò nomen illis inditum scribit Salmasius, qui mox sine nomine perstringit magni nominis virum Casaubonum, tum organum, tum vocem scamilli exoticam opinantem. Credit tandem Salmasius reuera fuisse scabellum, siue ὑποπόδιον, quod pede feriebatur lignea, aut ferrea solea, vt maior crepitus ederetur. ac de vsu huius scabelli in sacris, ac theatris plura illic obseruat. quò trahenda etiam illa Cic. pro Cælio. *Mimi ergo est iam exitus, non fabulæ: in quo cùm clausula non inuenitur, fugit aliquis è manibus, deinde scabella concrepant, aulæum tollitur.* Cui lubet igitur exquisitiùs hæc dijudicare, tu vide apud eundem Salmasium, Vossium etymolog. Casaubonum Suet. Calig. 54. trigam omnino Principum in literis Virorum. Quibus addo iugalem V. Cl. Io. Bapt. Donium ciuem meum singulari dissertatione de scabellis inter doctissima eius opuscula prælo matura. Ego cum Mimo illo Ciceroniano, vt clausulam tandem inueniam, nec vlteriùs inter scabella concrepem, fugio hîc è manibus, & aulæum tollo. Expectare Plaudite alijs relinquo.

CAPVT XXX.

Spalliera. Ανακλιντήριον. Ανάκλιτον. Ανάκλισις. Anaclinterium. Reclinatorium. Adclinatorium. *Plutei lectorum. Lectus ἀμφικνέφαλος*, Adminiculum. *Lectus Veri* quatuor eminentibus anaclinterijs. *κλισμὸς ſella ſplendida; at δίφρος de viliori apud Homerum.* Sordida ſedes. *Sedentium ſtatuæ ferè ſine reclinatorio: itidem curules.* Bracciuoli : *Ancones : ἀγκῶνες. eorum deſcriptio.* Vineæ brachiatæ.

AD reliqua accedimus ſedentium commoda, imò etiam decora, & ornamenta. Huc ſpectat pars illa ſedis, ſine qua potest, ſed non benè, aut commodè ſederi. Nos aptè vocamus *Spalliera*, quòd humeros illic reclinemus. Græcis ἀνακλιντήριον, ἀνάκλιτον, ἀνάκλισις. V. quæ ſcripſimus cap. 27. Vſurpata vox *Anaclinterij*, Spartiano in Aelio Vero cap. 5. *Lectus eminentibus quatuor anaclinterijs fecerat.* Latinè redditur *Reclinatorium*. Iſidor. 19. 26. *Fulcra ſunt ornamenta lectorum, dicta, quòd in ijs fulcimur, ideſt ſuſtinemur, vel quòd toros fulciant, ſiue caput, quæ reclinatoria vulgus appellat.* Eam vocem apud vulgus inualuiſſe monet Iſidor. cùm alioquin *Fulcrum* diceretur. Cantic. cantica. cap. 3. *Reclinatorium aureum* D. Ambroſius lib. 3. de Virgin. *Adclinatorium* vocauit. Sed Anaclinterium, aut Reclinatorium propriè in lectis, vt oſtendunt loca auctorum, quę protulimus. Eſt enim pars illa, ſiue pluteus eminens, vbi puluinum aptamus ad caput reclinandum. Fermè autem antiqui lecti (obſeruare eſt in marmoribus) duos habebant cuiuſmodi pluteos, aut fulcra; quo pacto nonnulli etiam hodie, præſertim inopum. Pluteus ad caput lecti (ſic Gr. κεφαλὴ τῆς κλίνης) altior: qui verò ad pedes depreſſior. Inde hoc genus lecti ἀμφικέφαλος etymolog. & Heſychio, quaſi vtrinq. capitatus, ſupernè, atque infernè. Sed magis placet ἀμφικνέφαλος; eſt enim κνέφαλος (inde gnafalium, de quo ſupra) ceruical, vel puluinus: qui, quòd ad vtrumque pluteum componeretur, ἀμφικνέφαλος ille lectus vocitatus. Quocirca memoratur vt inſolens, atque enormi magnitudine ad luxum lectus ille Aelij Veri, *Quatuor eminentibus anaclinterijs*. V. adnotatores illic.

Atque hac igitur imitatione *Fulcrum, Pluteum, Anaclinterium, Ana-*

clitum, *Reclinatorium* appellare possumus eam sedis partem, vbi dorsum, atq. humeros reclinamus. Sedes autem ita compacta κλισμὸς, ἀνάκλιτος θρόνος, κλιντὴρ, & aptissime κλινοκαθέδριον etymologistæ. V. sup. cap. 27. *Adminiculum* (nobis appoggio) postica ea coagmentatio non incommode Latinis enuncietur. Hodie in magno compingendarum sedium ingenio, cùm nihil vel ad laxitatem, vel ad luxum omittitur, eam partem verè Anaclinterium appellare possumus; quoniam non dorso, atque humeris tantùm reclinandis, sed collo, & capiti, quamlibet in altum porrecto satis superq. præstat fulcimenti: adeò ille pluteus profundè, lateq. strui, & appingi solet. Commodiùs itaque, vbi eo anaclinterio humeri sustinentur, sed non absq. honoris simul argumento sedetur. Vt fermè fit, quos ante alios habemus tum augustiori sede, tum lautiori cæterarum rerum apparatu excipimus. Præclarè aduertit Athen. 5. 6. ex Homero κλισμὸν (sellam nempe, cui pluteus inesset ille) dignissimis quibusque apponi solitam: de qua etiam illud addit, περιττοτέρως κεκόσμηται ἀνακλίσει, *quòd splendidè ornata sit ad reclinandum*. At contrà δίφρος (sella, aut scamnum, vt expono, sine fulcro) eidem vocatur ἀεικέλιος, *vilis*, aut *sordida*, qualem illic memorat datam Vlyssi, ἐπαίτη εἶναι δοκοῦντι, *quia mendicus esse videretur*. Haud aliter Lucanus de Senatu Romano, vel extorri, & sua pulso dignitate lib. 5.

——— ——— ——— ——— sordida sedes
Romanos cepit proceres ——— ———

In vetustis lapidibus, ac nummis variè deformatus apparet hic pluteus: non semper continuo tabulato, & vnica compage, sed transuersis per interualla asseribus, aut fascijs, sicuti hodie in quibusdam sedibus minoris pretij, nec interioris admissionis. Species autem plurimùm quadrangula: quandoque rotunda, atque altiùs assurgente: caua nunc, & sinuosa, vt sessorem veluti complectatur. Obserua Citharisticam sedentem inter epulas, quam superiori capite produximus ex Boissardo. Eundem vide p. 127. partis VI. ad portam Appiam, vbi pulcherrimæ structuræ sedes Iouem tenet fulminantem, & pag. 114. partis V. vbi sedentium Fortunarum icones. Percurre quæ supra cap. 27. vbi variæ sellarum, ac sedentium formæ tibi expromuntur, & fulcrorum attende imagines. Quanquam rarò, præsertim in statuis sedentibus reclinatorium appositum visitur. quod studiosè factum existimamus, vt integra, & exerta statua conspectior fie-

fieret; neu viuax operis gratia, eo impedimento minueretur. Cæterùm quòd Curules sellæ eo plurimùm careant fulcro, aut adminiculo, retinendæ opinor vetustatis gratia id factum apud Romanos, quoniam simplicissima ea sedes priscorum; vel quia plerumque in tribunali, aut suggesto locabatur, parieti, vel tabulato admota; vnde humeris itidem fulcrum, & innixus caperetur. Vel quoniam tandem curulem secum gestantes Magistratus, quacunq; ponebant, ac reponebant; commodiùs autem, si nulla sarcina, & adiectio reclinatorij sedem onerasset.

Ne mutilas, ac truncas habeamus sellas, suis vlnis, ac manibus instruamus, quibus sessorem ambiant, & complectantur. Nos vocamus *Bracciuoli* transuersaria hæc ligna, & asserculos antrorsus procurrentes, qui pluteo affiguntur, & arrectarijs in altum productis incumbunt. Similitudine brachiorum in humano corpore; dum pro varia sedium forma nunc ab ipsa reclinatorij summitate tanquam à scapulis desiliunt, nunc veluti lacerti in extremis eius angulis ad thoracem, vel costas reflectuntur. In veterum sedibus frequenter occurrunt: quo nomine demonstrarint haud ita obuium. Possumus transtilla, septa, retinacula, clathros, tigilla, vbi cubito innitimur; possumus fulcra brachiorum appellare; sed peculiarem, & genuinam nomenclaturam vni debeo Cælio Aureliano tard. pass. lib. 2. cap. 1. *Consilium dabimus, vt sella tonsoria sedeant ægrotantes, quæ sit obliquis anconibus fabricata, quibus incumbentes sese leuare nitantur*. De hac sella tonsoria sup. diximus cap. 25. Interim *Ancones* nihil aliud sunt, quàm qui nobis *Bracciuoli*, nisi fallor, ἀγκῶνες. Verbum ipsum consentit, quo Cubiti denotantur. neq. vsus abludit, dum tales describit Aurelianus, quibus sese incumbentes leuare nitantur. Est autem ἀγκὼν illa, flexio, curuatura, & cubitus, quem facit tigillum vinctum lateribus plutei, vel lignis arrectarijs, quæ reclinatorium sustinent. Haud aliter Vitruuio 3. 3. & 4. 6. *Ancones* vocantur brachia illa, aut virgę, quę normam componunt figurâ literæ S. *Vti norma*, inquit, *in cauo strigis cum fuerit coniecta, circumacta, ita anconibus* (hoc est brachiolis) *striarum dextrâ, ac sinistrâ angulos tangat, &c.* 3. 3. *Ancones, siue prothyrides.* 4. 6. & *Ancon*, instrumentum forma eadem, qua diximus. V. Turneb. aduers. 2. 23. Lucem tandem bonus mihi præstat Pollux 1. 10. ijs verbis, τὰ δ' ἐγγώνια τὰ ἐντὸς τοῦ δίφρου, γωνίαι, καὶ ἀγκῶνες. *Flexus sellæ interioris, anguli, & cubiti* (vocantur) loquitur de sella in curru locata.

Ergo ancones, & cubita, hæc ligna, quæ nobis *Bracciuoli*, ac ſedes ipſa, *à Bracciuoli*. Non audeo Brachiatam appellare; etſi non ignoro eadem tralatione brachia arboribus tribui, & vineas *brachiatas* ea ſimilitudine appellari à Columella lib. 5. cap. 5. *Alij capitatas vineas, alij brachiatas magis probant, quibus cordi eſt in brachia vitem componere, conuenit, &c.*

Sed cur veteres tam curioſi in cæteris ſedium partibus, aut ornamentis deſignandis, vt puluillo, ſuppedaneo, reclinatorio (de quibus ſup.) in his brachijs, aut anconibus adeò mutiunt? Forſitan hæc pars in ſellis, aut cathedris apparatioribus, vt neceſſariò, ac vulgariter iuncta, nihil præcipui habebat, quod ſcribentes memorarent? Verùm ea interim mihi obrepit coniectatio, nomine reclinatorij, ἀνακλίσεως, aut ſedium, quas dixere κλισμοὺς, hanc quoque partem contineri; quippe tota illa compages poſtici fulcri, & anconum omnigenam præſtat commoditatem ad reclinandum. Quòd ſi alterutro careat ſedes, magna commoditatis pars ſeſſori decedit. Huc ſpectare puto verba Athenæi lib. 5. cap. 6. vbi de ſella κλισμῷ loquens, (vide ſup.) ſatis habuit ſcribere περιττοτέρως κεκόσμηται ἀνακλίσει, *inſtructa eſt eximiè ad reclinandum.* nempè ἀνακλίσεως nomine, & reclinatorium, & ancones, & quidquid aliud magis ducat ad commodè quieſcendum, fortean complecti Pollux voluit.

CA-

CAPVT XXXI.

Stragulum. Stragula. Instratum. Stratoriæ vestes. Peristromata. Peripetasmata. Operimenta. Pallia. Opertula. *ἱμάτιον. Octauius Ferrarius cum laude memoratus*. Pallium: *pro quouis instrato*. Solaria. Babylonica. Sedularia: *aliter explicata, ac Turnebo placitum*. Subsellia cathedraria. Toralia. Accubitalia. Mantelia. Stroppi. Cataclita. *Casaubonus defensus*. Mappæ. *Pelles sedibus iniectæ: quæ repostiles, sæpius fixæ: clauis argenteis distinctæ. Tapetes, & stromata, linteamina vltimo, ac vela*. Sellisternium. *σελλάστρωσις*. Habere sellisternium: *ac de ea re exactè. Sellisternia etiam hominibus, non tantùm Dijs curata*. Lectisternium *Tum lecti, tum sellæ numinum. Sellisternium pro sella, vt Lectisternium pro lecto. Coronæ super sellis; item cornua potentiæ indicio; aliaq; Deorum symbola, ac donaria*.

SEdes non vnius generis vàriè fabricatas, & compactas suis partibus, atque ornamentis instruximus hactenus; tum verò ad commodi vsum, tum ad speciem dignitatis concinnauimus. Sed parum honestæ nobis visæ sunt, si nudas hîc reliquerimus. Quare inijcimus illis vltimo loco stragulam vestem, raptimque, ac tumultuariè veluti festinantes amicimus.

Stragulum, Stragula, Instratum, & *Vestis stragula* communi appellatione dictum quicquid ad inijciendi, insternendiue vsum adhibebatur. Paulo I.C. lib. 3. sent. tit. 7. qui est de legatis *stratoriæ vestes* memorantur. Gr. *στρώματα, περιστρώματα, περιπετάσματα*, &c. Varro 5. de L. L. *Græca sunt Peristromata, & Peripetasmata*. Idemque, *Operimenta, & Pallia, Opertula dixerunt*. *ἱμάτιον* enim Græcorum (quod latinis pallium) pro veste etiam stragula vsurpatum: notauitque ex Poetarum auctoritate V. Cl Octauius Ferrar. consummatissimo opere de re Vest. parte 2. lib. 4 cap. 3. Sed poetis, h. e. genti licentiosæ, prorsi sermonis addamus firmamentum ex I.C.L. instratum 45. D. de V.S. *Neque enim dubium est, quin stragula vestis sit omne pallium περίστρωμα*. V. Cuiac. 10. obseruat. 18. Præter locum Varronis sup. allatũ, en tibi Suetonius in Nerone cap. 48. *Super lectum modicella culcita, vetere pallio strato instructum*. Imò pro mantili ad tergendi

di vſum, Petronio, *Iam Trimalcio vnguento perfuſus tergebatur, non linteis, ſed pallijs ex lana molliſſima factis.*

Nos verò hîc ea vix delibamus, quæ ad vſum, aut ornamentum ſedendi faciunt. Vlp. I. C. l. 25. de auro, & arg. leg. *Tegimenta ſubſelliorum* nominat. Si quibus enim ſedilium ea operimenta conueniunt, ſubſellijs, & ſcamnis ob nuditatem, ac duritiem debentur. Hæc ipſa tegimenta *Solaria* appellari voluit Cuiac. 10. obſer. 17. V. hunc & ad l. vnus ex dominis D. de ſeruitut. & nos ſup. cap. 28. Feſt. *Solla appellantur ſedilia, in quibus non plures ſingulis ſedere poſſunt, ideòq; ſolla ſternere dicuntur, qui ſelliſternium habent, & ſolaria vocantur Babylonica, quibus eadem ſternuntur.* En *Solaria*, en *Babylonica* ad vſum ſedium. Babylonicorum mentio eadem l. 25. *Tapeta veſti cedunt, quæ aut ſterni, aut inijci ſolent. Sed ſtragulas, & Babylonica, &c.* Reperio & *Sedularia* pro ſtragulis ſedium; propriè autem earum, quæ in rhedis locabantur, vt viſum Antonio Auguſtino, emend. 4. Non improbo magni viri enarrationem, quoniam hæc ſedularia cum rhedis coniungit I. C. l. 4. de ſuppell. leg. Non placet quod Turnebus voluit 18. aduerſ. 23. *Sedularia* eſſe multa ſedilia, vt *Cathedraria* ſunt multæ cathedræ, *Roſaria* multæ roſæ, &c. quod autem vocem *Cathedraria* ex eod. I. C. aduocat d. l. 5. minus aſſentior, quaſi diſiunctim legerit. Ego iunctim lego, *Subſellia cathedraria*, nempe quæ cathedris ſubijciuntur, atque ita non erunt aliud Subſellia, & aliud Cathedraria, neque hæc multæ cathedræ, vt Roſaria multæ roſæ, &c.

Hæc igitur ſubſellia ſtragulis fuiſſe operta, & quidem tapetibus docet ib. I. C. *de tapetis quæri poteſt ſubſellia cathedraria, quibus inſterni ſolent, &c.* Sic Plauto Stich. 2. 3. periſtromata cum ſellis iunguntur. *Tum Babylonica* (inquit Dinacium) *periſtromata, ſella, & tapetia.* vt habent Vett. exemplaria: ſiue quod mauult Meurſ. *Solla, & tapetia:* eſt autem ſollum idem ac ſedile, vel ſolium vnius capax, vt aliàs diximus.

Neque ſolis operimentis, aut periſtromatis ſcamna, ac ſubſellia tegebantur ad ornatum, ſed ijs iam inſtratis puluillos fuiſſe ſuperiniectos non eſt dubitandum: prout ſedentium dignitas, aut ſeſſionis apparatus, ac maieſtas poſtulaſſet. Sic *Stroppos* puluinaribus fuiſſe impoſitos docet Feſt. in *Stroppus:* præſertim in Caſtoris, quos vel coronas interpretari licet, vel faſciculos. In antiquis monumentis comparent ea ſtragula, ſæpius etiam puluilli, nec rarò in curulibus. V. cap.

13.

13. & cap. 28. Contrariè in scamnis, aut subsellijs, vbi perpetuæ, & oblongæ culcitellæ affiguntur, & inhærent, aliquod insuper splendidius operimentum imponebatur; cùm alioquin cæteri puluini repostiles, ac breues, & vnius tantùm capaces supra omnem stragulam collocentur. Haud aliter *Toralia* (inde nostrum Touaglia) vel *Accubitalia* toris imponebantur: quia tori in modum puluinarium (nobis strapunti) componebantur, congesta lana, aut tomento referti. Vestem de Cataclitis vocauit Tertull. de pallio, *& pauo pluma vestis, & quidem de cataclitis*. quod malo, quàm *Cataclistis*. *Vestis de cataclitis*, pro Vestis cataclitorum; sic *vestis de altari, &c.* quomodo nos Italicè. Sunt autem *κατάκλιτα*, *Accubita*. Pauo igitur pluma vestis est de cataclitis, quoniam refert auri & purpuræ colore vestem tricliniarem, & accubitalem, qua tori in triclinijs sternuntur. V. Salmas. ad hunc Tertull. locum. Vno verbo hanc stragulam *Tricliniaria* dixere. Plin. 9. 39. *qua purpura quis non iam*, inquit, *tricliniaria facit?* Idem 8. 48. *Tricliniaria Babylonica*. Labeoni I. C. l. 20. de opt. leg. *Vestimenta tricliniaria*. Sic *Mantelia*, siue *Mantuelia* mensis iniecta; de quibus Salmas. ad Vopisci Aurelianum, à toralibus, siue accubitalibus distinguens; quoniam his tori tantùm, & accubita; mantelijs, aut mantuelibus mensæ insternantur. Cùm tamen Casaubonus ab eo reprehensus confuderit ad Lampridij Heliogab. cap. 19. Hoc interim scio, accuratè, atque exactè hanc partem philologiæ fuisse tractatam à Casaubono, qui ad illud Heliogab. cap. de se scripsit (alibi meminimus) *In commentario nostro de lectis, & stragula veste, quem breui edituri sumus, Deo faciente, affatim de istis omnibus, &c.* Ad eum commentarium, lector, te delego, si modò publicam vidit lucem, quam illi auctor parabat. Sed cubat (opinor) adhuc in pluteis, ac tenebras fert indignè. etiam ipse docuit Casaub. accubitalibus toros, siue accubita fuisse instrata; modestè subdens etiam mantelia venire eo nomine. Sint igitur magis propriè mantelia stragulæ vestes, quibus mensæ operiebantur, quæ olim *Mappæ* teste Isidoro 19. 26. Toralia autem, & Accubitalia, quæ toros, & accubita suo velamento exornarent. *Mantuelibus aureis semper strauit*, inquit Pollio in Gallieno cap. 16. Accubitalium Cypriorum idem meminit in D. Claudio cap. 14. V. Salmas. hîc, & ad Heliogabalum Lampridij cap. 19. vbi Casaub. pariter. Vt mensis igitur, & toris, sic sedibus sua fuerunt instrata, quæ *Solaria*, & *Sedularia*, vt diximus: neque tali tamen religione,

vt

vt subsellijs, & scamnis aptari nequiuerint, etiam toralia, quibus lecti, siue tori tricliniares decorabantur. liquet autem hæc stragula pulvinis, & culcitellis, quanquam mundis, ac nitidis fuisse superiniecta; præsertim elegantiora, splendidique, ac peregrini artificij. Hinc illa Cypria, hinc Babylonica peristromata, & Attalica, & Campanica, de quibus tam crebrò apud scriptores legimus.

Pellibus potissimum vsos fuisse veteres, quibus sedes insternerentur Heroicis presertim temporibus memorat vates; quorum summus Aen. 8. vers. 178.

Præcipuumq; toro, & villosi pelle leonis
Accipit Aeneam, solioq; inuitat acerno.

vbi vetus, ac perdoctus interpres Donatus monet, *quòd huiusmodi tapetes*, & stragulæ vestes è pelle heroibus decoræ tunc iudicabantur. Nonn. Diony. 16. stragulam describens, δέρματα Παρδαλέων πολυδαίδαλα, *Varias pardalium pelles*. Homerus primo Odyss. procos in domum Vlyssis à Penelope exceptos, sedentes facit ἐν ῥινοῖσι βοῶν *In boum corijs*. De hoc pellium vsu quædam protulit doctiss. Brisson. 2. de Regno Pers. Addo de Romanis ex Festo, *In pelle lanata noua nupta considere solet, vel propter morem vetustum, &c.* Seruius Danielis. *Sellas duas iugatas ouili pelle superiniecta poni eius ouis, quæ hostia fuisset: & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione flamen, & flaminica residerent.* ad Vatem Latin. Aeneid. 4. 38. Nota nuptiale mysterium, & quas vocat Seruius *Sellas duas iugatas*, perinde ac *Bisellium*, vel duas sellas iunctas. Atque has equidem ferarum, & animalium exuuias stragulorum more explicatas, & oppansas fuisse non ambigerem, vt poni, & amoueri possent, plicari, componi, recondi. Odyss. T.

Ευρυνόμη φέρε δὴ δίφρον, καὶ κῶας ἐπ' αὐτοῦ.
Eurynome affer sellam, & pelles super eam. Addo alium P.
Κώεα καστορνῦσα θρόνοις ἔπι δαιδαλέοισι.
Pellem sternens super pedibus artificiosis.

Vtrobique κώεα, h. e. pelles ouis nominat; quanquam non displicet poetica Synecdoche, pellem pro puluillis concinnatis, & consutis accipere, quod magis decorum, & commodum. An potius schemate, quod Græci ἓν διὰ δυοῖν, idem sit δίφρον, καὶ κῶας, ac sellam pelliceam, vel coriaceam. At in altero versu Κώεα καστορνῦσα, omnino videtur disiuncta pellis, ac sellæ inijcienda. Equidem simplicissima hæc ratio insternendi, & priscis mortalium opibus, quin etiam

arti,

arti, & industriæ accommodata, terginas pecudum, aut ferarum exuuias sedendo, recumbendo premere: mollis quoque, ac nitida, & ferens ætatem ea stratura. Paulatim factum deinceps, vt sedibus eæ pelles affigerentur ad vsum assiduum, ac diuturnum clauis adactæ: pars autem ipsa, in qua propriè sedemus (sedile, aut quadratum diximus) iniectis pilis, conferta stuppa, congesto tomento, iugiter strata, vorsa, ac follicans perperpetui vicem puluini præberet.

Reperio itidem apud Homerum clauis exornatas, ac distinctas priscorum sellas: quos argenteos memorat, vt Odyss. Θ. vers. 67.

Τῷ δ' ἄρα Ποντόνοος θῆκε θρόνον ἀργυρόηλον

Huic Pontonous posuit sedem argenteis clauis.

ornatam. Verbum verbo redderem *Argenti clauatam.* & K. vers. 314. & H. 162. ———— ἐπὶ θρόνου ἀργυροήλου.

In sede argenteis clauis suffixa.

Bullis, seu clauis hisce capitatis (nobis Borchie) è fusili, aut ductili metallo sumptuosi operis ad exquisitum luxus ingenium hodie vtimur. Sed hæc obiter de clauis.

Alibi idem vates tapetem mollis lanæ, non pellem inijcit sellæ, quã vocat κλισίην. V. Athen. lib. 5. cap. 6.

Αλκίππη δὲ τάπητα φέρεν μαλακοῖο ἐρίοιο.

Alcippe autem tapetem attulit è molli lana,

qui est versus 4. Odyss. 124. Hermas in Pastore visione 1. *Video contra me cathedram de lanis candidis, sicut nix, factã magnam.* Tam de stragula, quàm de puluino interpretari licet eas candidas lanas. Purpureum instragulum pictum Pers. Regis solio impositum refert idem Athenæus lib. 12. cap. 2. ποικίλον ἱμάτιον πορφυροῦν. Vide & in pompa Ptolemæi Philadelphi lib. 5. cap. 5. ex Callixeno Rhodio.

Atque his tandem sedibus suo instratis, atq. exornatis operimento, vltimum quoddam, ac supremum velamentum super inductum quandoque nouimus; ostenduntque antiqui lapides, principum præsertim virorum cathedris, aut thronis. Vnicam sit satis tibi prompsisse sub n. 42. sedem elegantissimi operis, quæ Romæ extat apud Matthæos ad D. Catharinæ. Hinc apud veteres quoque Christianos illæ Pontificum sedes velatæ, ac linteatæ, de quibus nonnihil sup. cap. 20. Sic etiam hodie eorundem Pontificum, & Antistitum, ac Principum sedes iam apparatæ, atque instructæ nouissimo quopiam bombycino velo obtegi solent: non modò vt à puluisculi contactu, profanique

vulgi oculis ſint immunes; ſed vt ab alijs eo pacto ſecernantur, & quandam venerationis ſpeciem offundant, opera, & latenti maieſtate.

Dum verò inſternendis ſellis immoramur, non immeritò vllus nos repoſcat, quid tandem fuerit *Selliſternium*, & quæ illius apud veteres obſeruatio? Quod autem ex ipſa vocis notatione paret, erit ſelliſternium, ſedium aut ſellarum ſtratura, munuſque, aut ratio eas ſternendi. Gloſſæ Cyrilli *ſelliſternium* σιλλάςρωσις. Sic etiam *lectiſternium*, & apud Plautum pſeud. 1. 2. *lectiſterniator*, qui lectum ſternit. Sed ad Feſtum adeamus, etſi ille parum lucidè, vt ſæpè ſolet. *Solla ſternere dicuntur, qui ſelliſternium habent, &c.* Paul. epitomator, *Solia ſternere dicuntur, qui ſolliſternium habent:* nullo diſcrimine, quàm quòd ſolia legit, & ſolliſternium, non ſelliſternium; ſicut alibi diximus, *Seliquaſtrum, Soliquaſtrum*, & *Solliquaſtrum*. Scaliger ad hunc locum Feſti maluit, *Solia, &c. ideoque ſoliar ſternere dicuntur, &c. Soliar* antiquis idem ac ſolium ex Varrone, atque alijs. Sed quidnam illud eſt, aut cuius eſt tandem habere ſelliſternium? Non omnibus permiſſum fuiſſe ſolia, aut ſellas ſternere, monent verba ea ſuperiùs allata è Feſto. *Et ideò ſolia ſternere dicuntur, qui ſolliſternium habent:* quaſi equidem honoris, aut cultus indicio certis perſonis, non omnibus ius illud permiſſum fuerit ſolia inſternendi, aut inſtratis ſolijs, vel ſellis vtendi: quod qui habuerint, ij ſelliſternium habere dicebantur. Opinatur Meurſ. ad Plauti Stichum 2. 3. quòd quoniam ſolla, h. e. ſedilia vnius tantùm capacia è ſolido ligno, atque adeò pretioſiora fuerint, ideò non omnibus ea habere licuerit: quibus licuiſſet, ij ſolliſternium habuerint, remittitque ad Feſti auctoritatem. Percuperem, vt aliquid amplius me docuerit præ Feſti verbis: imò nec verba huius Grammatici eò ducunt; qui non de ſimplici ſolio inſedendo loquitur, ſed de illo inſternendo, deque periſtromatis, aut ſolarijs eidem imponendis. Ceſſat ergo pretij, aut raritatis cauſa ob ligni ſoliditatem. Quibus datum fuerit illud ius, vel munus, vel ratio; quoue ritu, aut lege, quo honoris argumento, quibus diebus, aut per quæ officia, actuſque rerum ſolennes, vt Feſtus tacet (forſitan id temporis notum) ita ego non audeo nunc definire, ac bona fide vetus illud vſurpo N. L. Sed in re obſcura liceat tamen diuinare. quod vt mihi cuicuimodi contingat, à veſtigijs lectiſternij non abſcedo. Scimus *Lectiſternium* fuiſſe ſacri genus conuiuij, quod Deorum ſimulacris parabant:

ſic lectos inſternebant, vt illic procumberent ad epulas. quo placamine Romani vtebantur grauioribus Reip. temporibus, vt iram auerterent, Cœlitumque opem exorarent. Sæpè meminit Liuius, alijque veteres, quos profert eximius adnotator ad Alex. Neap. 5. 27. dier. gen. Turnebum adde aduerſ. 30. 32. Guther. de vet. I. Pont. 3. 9. Adi præcipuè Seruium ad 3. Georg. & 12. Aeneid. & paſſim viri eruditi; Inter quos Caſaubonus ad Suet. Cæſarem cap. 76. qui puluinaria, ſiue lectiſternia Græcis quoque factitata primus ſibi videtur obſeruaſſe. Sed & lectiſternium dixerunt lectum ipſum inſtratum, cuius icones in nummis.

Obſeruo autem non omnibus Dijs, neque omnibus locis ea lectiſternia habita: quod me docet Feſtus. *Siſtere fana*, inquit, *cum in vrbe condenda dicitur, ſignificat loca in oppido futurorum fanorum conſtituere, quod Antiſtius Labeo ait in commentario decimo quinto I Pontificij, fana ſiſtere eſſe lectiſternia certis locis, & Dijs habere*, quæ verba ſic accipio, vt duobus modis ſit *Fana ſiſtere*: altero cùm in oppidis condendis loca ſtatuuntur, decernuntur, definiuntur fanis, quæ illic conſtruenda erunt. Inde apud Tacitum Ann. 4. 37. *Cum D. Aug ſibi, atque vrbi Romæ templum apud Pergamum ſiſti, &c.* & 4. hiſt. 53. *Templum ijſdem veſtigijs ſiſteretur*, & ſæpè aliàs. Altero modo Fana ſiſtere ex Labeone eſt *Lectiſternia certis locis, & Dijs habere*. En igitur eadem formâ, qua ſuperiùs ſelliſternium, hîc quoq. Lectiſternium haberi dicitur. Epitomator Paulus extulit *Lectiſternium certis in fano locis componere*: loca accipiens de partibus eiuſdem fani, non de locis vrbis, quod ego magis opinabar. Fana itaq. ſiſtit, qui certa ſtatuit, ac decernit fana, vbi ſupplicationis gratia lectiſternia habeantur, ſiue componantur Numinibus. Ita pariter de ſellis dicamus, vt ſelliſternium habere, ſit ſellas ſtatuere, aut componere Dijs certis, certiſque locis, quod qui facit, is habebit ſelliſternium: quo pacto & *lectiſternium* habere dicetur ille, qui eos lectos inſtrauerit, etſi eam loquendi formam Feſtus nobis non expromat. Puto autem eodem dicendi ritu *ſelliſternium habere*, quo *faſces habere* apud Liuium dicebatur ille Conſul, qui ſuo menſe ius dicebat, maieſtatemq. Reip. atque honoris faſtigium obtinebat. Aut quomodo, *Senatum, Comitia, &c. habere*. Nempe cuipiam è magiſtratibus, aut ſacerdotibus ea cura demandata, id munus iniunctum, aut ius tandem permiſſum ſellas, vel ſellas Dijs ſternendi; quod qui præſtarent, ij ſelliſternia habere dicuntur,

siue Festi verbis *solla sternere dicuntur, qui sellisternium habent*. quod certo loco ac tempore factum fuisse credimus, sicuti de lectisternio scribit idem Fest. ex lege .s. & obseruatione, quam ignoro penitus. Quemadmodum verò statuæ, ac simulacra Numinum in lectisternijs reclinabantur; nihil prohibet, quin aliquando sellæ ijs, aut solia instrata appararentur ex præscripto religionis. Sicuti namque suos Romana gens colebat Deos, ebrios, iracundos, libidinosos, morbis & pathematis obnoxios: ita oportebat hominum instar eos nunc sedere, nunc recumbere. Tertullianus diserte mihi fauet lib. 1. ad nationes. *Solisternia, inquit, & lectisternia Deis, &c.* etiam ipse solisternij verbo vtitur, quod rarò alibi, aut nuspiam reperias, nisi apud Festum. ecce quomodo tum lecti, tum solia Dijs apparabantur ad conquiescendum. Alterum tibi sisto probatissimum testem Val. Max. 2.1. *Nam Iouis epulo ipse in lectulum, Iuno, & Minerua in sellas ad cænam inuitantur*. Deûm pater vt senex discumbit; cuius reuerentia sedent filiæ. Ritum nota, ac discrimen, & morde laurum. Stragulam manifestè iniectam agnoscere est curuli sellæ in nummo apud Vrsinum in Fam. Furia, quem tibi promo pag. 104. At apud eundem in Pompeia 208. & Valeria 269. nescio quid extat, ac prominet, quod magis puluinar, quàm stragulum arbitrare.

Cæterùm viris quoque principibus, ciuibusq. egregiè de republica meritis sellas, aut solia apparatius instrata fuisse honoris gratia, certo loco, aut tempore, vt illic dum viuerent, vel vita functi, & absentes in suis imaginibus conquiescerent, nil inducor opinari. quod quoniam extra ordinem, publicaue auctoritate tribui potuit; ideò habere eos sollisterniũ quis nõ autumet, quibus permissum id fuerit, soliumq. sternere ijdem dicantur? De hoc autem adornandæ sedis more, vbi simulacra principum ponerentur imitatione sollisternij Deorum, affero tibi auctorem Tacit. lib. 15. ann. 29. *Medio Tribunal sedem curulem & sedes effigiem Neronis sustinebat*. Ad quam progressus Tiridates cæsis ex more victimis sublatum capite diadema pedibus subiecit. De eadem re Dio in eclog. ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη. καὶ ἐπ' αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. *Sed solium altum erectum fuit, ibiq; imagines Neronis statutæ*. profert Lipsius monetq. tale suggestum fuisse etiam Romæ in castris Prætorijs ex eodem Tacito 1. hist. Plinius paneg. de Domitiano. *Iam dudum illi radiatum caput, & media inter Deos sedes*. Consimile quid de imaginibus Marcelli scribit idem

Dio lib. 52. quòd in ſedibus locatæ fuerint mediæ inter Prætores, qui ludos edebant ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελέντων. V. Panuin. de lud. Circ. cap. 2. & cap. 16. Aut ſolliſternium tandem eos habere dicamus, quicunq. honoris ergo, & ob meritorum præſtantiam, eo iure, ac poteſtate gauderent, vt ſibi ſellæ inſternerentur; quomodo etiam hodie differentiæ notâ in conſeſſibus ſunt quibus ſtragulę veſtes ſubijciantur, ſunt qui careant. Eſt namque ſolliſternium ſuo verbo merus ille, putuſque ſternendi ſedem actus, aut facultas. Dicam tandem planiùs. Solliſternium pro ipſa ſede conſtrata accipi poſſe; atque adeò ſelliſternium habet, qui ſella vtitur ſtragulis ſplendida, quod non omnibus videtur permiſſum, ſicuti de habendis faſcibus expoſuimus.

Haud aliter Lectiſternium pro quocunque lecto ſtrato acceptum inuenimus. Sidon. Apollinar. epiſt. 4. 15. *Epulum multiplex, & capaciſſima lectiſternia para.* Iſidor. 15. 5. *Lectiſternia dicuntur, vbi homines ſedere conſueuerunt.* Loquitur de lectis, & tamen ad ſedendum paratos ſcribit. Sed, puto, hæc verba hauſit ex Seruio 12. Aenei.

——— ——— ——— *& diri ſacraria Ditis.*

qui lectiſternia fuiſſe nos docet, vbi homines ſolerent in templis ſedere. Addenda ſunt igitur Iſidoro, niſi fallor, verba, *In templis*, quæ ſui furtum videntur feciſſe. Atque hæ poſteriores noſtræ coniectationes non penitus abeunt à ſententia Meurſij ſuperiùs laudati, qui ſelliſternia hominum honori tribuit. Sed veriùs puto inter cærimonias, & religiones Deorum eſſe habenda.

Vt his ſedium ornamentis coronidem tandem imponamus, ne pigeat vltimo loco admonere ſedibus ipſis fuiſſe coronas impoſitas, ſiue in ijs collocatas, & ad honorem tum ſuperſtitum, tum mortuorum illic ſtatutas. Aureas Ptolemæo Soteri magni ponderis dicatas, ac ſuper ſedibus poſitas, quas per ſolennem pompam traducebant, refert Athenæus 5. cap. 5. qui & cornua aurea in quibuſdam itidem ſedibus circumducta coronæ vicem teſtatur. Cornua, inquam, diadematis inſtar habebant apud veteres; potentiæ omnino, quin etiam diuinitatis ſignificatione. V. quæ congerit Carol. Paſchal. de coron. lib. 10. cap. 4. vbi delicias nimium facit in cornuum laudibus perſequendis: ſuæ autem obſeruationi pondus nonnullum adieciſſet illuſtri hoc teſtimonio Athenæi. Voluiſſem quoque, vt in eo erudito commentario non reliquiſſet indictum, quod nunc leui articulo tangimus de coro-

coronis ſellarum geſtamine. Sellam igitur Cæſaris auream memorat Dio lib. 44. pag. 243. ac ſuper ea gemmis, & auro inſignem coronam, qui honor alioquin Dijs tributus ἐξίσȣ τοῖς τῶν θεῶν inquit Dio. Corn. Nep. in Eumene, *Sellam auream cum ſceptro, ac diademate.* Tacit. 2. ann. cap. 83. *Sedes curules Sacerdotum Auguſtalium locis, ſuperq; eas coronæ querneæ ſtatuerentur.* Lipſ. ad hunc locum. Præcipuè autem in ſellis curulibus hæ coronæ. Icones è nummis protulimus alibi. Adde & argenteum Titi ſub n. 7. Nonnunquam rami laurei, aliaue ſymbola, & ἀναθήματα Heroum, aut Deorum. Sic fulmen Ioui ſacrum ſuper Curuli in nummo Cn. Domitij Aenobarbi, quem exhibet Guther. de vet. I. Pont. 3. 9. pag. 289. Sic galea in Palladis, vt opinor, cultum apud Vrſin. in fam. Ceſtia p. 57. & in Norbana 176. Cornucopiæ, & libra in Licinia 139. Hinc atq. illinc ramus, iaculum, corona, lituus in Cornelia 74. & quod magis notabile, curulis pedes iacentem thyrſum pro ſolo habent in Valeria 269. eo .ſ. alluſum, quòd Val. Meſſalla Liberalia, ſiue ludos Bacchi ediderit, cuius numinis inter cætera geſtamen thyrſus. Ac morem tandem ſtatuendarum in ſellis coronarum eruditè obſeruatum vide ab Ezechiele Spanhemio laudata diſſertatione de vſu, & præſtantia veterum nummorum pag. 186. Ac nos ſup. cap. 14. pluribus.

CAPVT XXXII.

Inſignia. *βασιλικὰ σύμβολα: ſymbola imperantium.* σύμβολα τῶν ἀρχόντων. Signa. *Veſtes* σημειωτὰι : clauatæ. *Veſtis* πλατύσημος: Laticlauia. Inſignia Magiſtratus. Ornamenta. Flaminij decurſa inſignia. Honor ornamentorum. *Iudicaturi ſedentes.* Dies ſeſſionum. Actus rerum. Sedere: ius reddere. Præſidere. Præſidatus. *Præſidebant ludis Impp.* Primæ cathedræ. προεδρία, πρωτοκαθεδρία. *Olympionicis data, ciuibuſq; benè meritis, atq; in ſua arte præſtantibus. Eadem ad menſas. Platoni, & Xenophonti lux.* Præcellentiſſima ſedes. Magnifica ſedes.

SAtis hactenus inſpeximus ſellas, quibus aliqua honoris, aut excellentiæ inſidet ſignificatio, vt earum quodam ceu famulatu Biſellium noſtrum illuſtrius redderetur. Pleraſque ſimul alias, ſaltim celebriores in veterum ſcriptis, earumque vſum ac rationem

non

non pœnitendo excursu adnotare visum nobis fuit. Sed vereor plurimùm, ne quis Lucilianum non occinat, *Mantissa obsonia vincit.* Quare modus tandem adsit: ne fortè vetus alia querimonia lectori nostro exprimatur, *sedendo lumbi dolent*. Surgamus igitur à sedibus cæteris, vt ad vnum Bisellium, coniecturasque de illius Honore meditandas progrediamur.

Solenne ipsum sedendi ius, atq. auctoritatem quoddam in se honoris, & dignitatis instar habuisse vsu, rituque omnis æui, tam notum est, quàm frequens, & commune hominibus, ipse actus sedendi. Hinc illæ formulæ, & ciuilia verba, *Sedendi, Præsidendi, Assidendi,* quas in iudicijs, consilijs, imperijs significandis adhibebant. Sed videor non minimum facturus pretium operæ, si id vnum dicendis præstruxero, Insignium, siue Ornamentorum nominibus fuisse honores, ac potestates non rarò expressas, ac demonstratas. Neq. in Romana id politia nouum, aut insolens; neque apud alias gentes. Sic enim clauus, annulus, vitis, fasces, gladius, carpentum, sella, &c. pro honoribus, quorum ea sunt splendida ornamenta, ac decora supellex; ac dicemus infra cap. 34. *Insignia* dixere Latini. Liu. lib. 1. *Iura dedit, quæ ita sancta generi hominũ agresti fore ratus, ac si se ipse venerabilem insignibus imperij fecisset*. De Romulo loquitur; egregiè interim monens ab extera illa imagine, & apparatu splendoris trahi animos in obsequium, & ad dignitatis excellentiam cogitandam perduci. Flor. 4.2. *Regni insignia.* βασιλικὰ σύμβολα Herodiano in Pertinace. Prudentius hymn. 14. Peristephan.

Fasces, secures, sellæ, prætextæ, togæ,
Lictor, tribunal, & trecenta insignium,
Quibus tumetis ———————

Sic Græcis, vt Iustian. nou. 24. τὰ τῆς ἀρχῆς παράσημα, *insignia magistratus*, & nou. 25. cap. 6. τὰ σύμβολα τῶν ἀρχόντων, *Symbola Imperantium*. Quandoq. σημεῖα, *Signa*, & *Insignia*; sed speciatim pro Clauo. Vnde σημειωταὶ, vestes, *clauatæ*; & vestis πλατύσημος, *Laticlauia*. V. ad Lampridij Alexandrum par ingens enarratorum Casaub. & Salmas. Vlp. l. 1. §. casum D. de postul. *Insignia Magistratus*. Adi Brisson. 3. select. 14. ex quo Gothofr. ad d. l. primam. Aliter *Ornamenta*. Cic. pro Sext. *Indignus ordine equestri, cuius nomen retinet, ornamenta confecit*. Item *Ornamenta dignitatis* orat. pro Marcello, aduertitq. Iacob. Guther. de off. D. A. 2. 5. Lamprid. in Alex. cap. 48.

Orna-

Ornamentis imperialibus, & melioribus, quàm ipse vtebatur, affecit. Apud Gruter. Inscript. 372. 7. *Decurionalibus Ornamentis*, &, *ob Honor. Ornam. Decurion.* & 375. 1. *Consularibus ornamentis honorato*. Antoninus Pius, *Præfectos suos locupletauit, & ornamentis consularibus donauit*; Capitol. in vita. Tacito 13. ann. *Ornamenta Consularia*, vbi de Asconio Labeone, & Primo Antonio: & 4. hist. *Ornamenta Prætoria*, vbi de Cornelio Fusco, & Arrio Varo.

In tantum equidem, vt *Insignium* vocem pro honoribus, & inuicem vsurpatam reperiam. Notabilis locus in l. 21. C. Theod. de Decurionibus, *Post Flaminij decursa insignia*: h. e. honorem, actum, & ministerium Flaminij, siue Sacerdotij. Contra τιμὰς ὑπατευτικὰς, & ὑπατευκότων vocat Dio, *Honores Consulares*, lib. 36. & ἐπινικίους τιμὰς, *triumphales honores* lib. 60. pro eo quòd Latini scriptores *Ornamenta, & insignia Consularia* dixere. Quandoq. simul expressæ voces & Honoris, & ornamenti, Grut. sup. *ob Honor. ornament.* Lamprid. in Commodo cap. 4. *Per Laticlauij honorem*. I. C. l. nuper de donat. inter vir. & vxor. vbi de donatione *Honoris causa*, inquit, *Vt si vxor viro laticlauij petendi gratia donet*. Sic quoq. in epigraphe nostra *Ob Honorem Bisellij*. Iam igitur constat in ipso sedendi actu dignationem, atque auctoritatem inesse. Quare inter ritus iudiciales, vt Iudicaturi sedeant; quod notissimum in religione forensi. Notat quædam Elmenhorst. ad Minucij Octau. pag. 4. Pollet. Fori Romani pag. mihi 36. Neque alio sensu *Dies sessionum* inter pragmaticos, cùm litium, causarumque cognitiones expediuntur, Græcis ἀγοραῖοι hoc est forenses. Demostheni ὅτε αἱ δίκαι εἰσὶ, *cùm iudicia exercentur*. Latinis *rerum actus*. Suet. Aug. 32. & sæpè alibi apud eundem. Plin. 9. epist. 25. Opponitur *ferijs*, aut *Rebus prolatis*. quæ & *Iustitia*, aut tribunalium silentia, cùm tria verba non licet profari. Disertè I. C. Vlpianus l. 2. §. dies D. quis ordo in bon. poss. *Sessiones erunt nobis computandæ, quibus sedet, &c.* & *sedere* ἁπλῶς pro *Ius reddere* l. Diuus de in integr. restit. V. Guther. lib. 2. cap. 16. de off. D. A. Planè igitur sedere δικαστικὸν, & βασιλικὸν, vt vocat Io. Chrysost. in psal. 7. h. est iudicij, atque imperij. Adde quæ sup. de Assessoribus.

Nihil mirum, si tam ambitiosè expetita, tam auidè accepta, tam consultè decreta sedendi prærogatiua: quo vno, ceu amplissimo præmio virtutem satis benè mactatam censebant, tum qui acciperent, tum qui deferrent. Non abludunt hinc obseruata in Amœnitatibus I.

cap.

cap. 28. ab amœnissimi ingenij, politissimæq. literaturæ viro Aegidio Mænagio. Non aliunde Latinis *Præsidis* dignitas, & *Præsidere*, & *Præsidatus*. Gr. προεδρία, & πρωτοκαθεδρία, qualem ἐν συναγωγαῖς Pharisæi affectabant, increpante Christo apud D. Mattheum 23. 2. hoc est *Primas Cathedras in Synagogis* ex vulgata versione. Nempe ordine locabantur eę sedes, aut cathedræ, primæque tanquam dignissimæ habitæ. Sic apud Hermam in Past. 2. 12. *Exaltat enim se, & primam cathedram habere vult*. Olympionicis certè, quos diuinis prope honoribus afficiebat Græca adulatio, nihil maius proedria spopondit, ac repræsentauit. Adi in Agonist. lib. 2. 27. P. Fabrum, cuius scripta faberrimæ eruditionis officinam reperies. Quòd, si ipsi quoq. Romani Principes, dum habenas maximi imperij regerent, eandem præsidendi libenter occupabant dignitatem? Neque .n. ij semper præsidebant apud Senatum, vel in spectaculis, aut alibi. V. Guther. 1. 12. de off. D. A. erat autem ea Proedria, aut Præsidatus, cùm quis publicis actibus, vel munijs præsidebat, maiestatemque, & auctoritatem præsentia commodabat. tunc igitur dignior loco, & eminentior sedes præsidenti apponebatur. Si quando igitur præsedissent Imperatores, narratur à scribentibus. Suet. Aug. 26. *Cùm mane pro æde Capitolini Iouis paullulum curuli sella præsedisset*, & cap. 35. *Ferroque cinctus præsedisse valentissimis Senatorij ordinis amicis sellam suam circumstantibus*. Plinius iun. epist. 2. 11. de Traiano, *Princeps præsidebat, erat .n. Consul.* Suet. Tiber. cap. 6. *Præsedit & Actiacis ludis*. de Nerone cap. 12. *Nam perraro præsidere, cæterùm accubans primùm paruis foraminibus, dein toto podio adoperto spectare consueuerat*. Spartianus *Residere* dixit in Adr. cap. 19. *Multa in Athenienses contulit, & pro Agonotheta resedit*. Dio. lib. 59. p. 645. ἐκ προέδρας spectare in theatris, ac ludis, quomodo consueuisse Caligulam illic tradit. Tacit. 13. ann. 5. de Agrippina, *escendere suggestum Imperatoris, & præsidere simul parabat*. Hanc proedriam (vtar hoc verbo) fœminis Augustis ambitam liquet, & vsurpatam. Dio lib. 58. de Messalina τὴν προεδρίαν, ἣν καὶ Λιουία ἐσχήκει, *Proedriam, quam & Liuia habuerat*.

Spectatiorem in sedendo locum ad spectacula etiam apud Romanos ij promeriti, qui ciuicam obtinuissent, de quibus Plin. 16. 4. *Sedendi ius in proximo Senatui*. Neque id Olympionicis tantùm apud Græcos traditum; sed ad certaminum aliorum, ludorumue victores ea præcellentia translata: cum qua fermè adiuncta immunitas; sicuti

& de Ciuica donatis idem Plinius. *Vacatio munerum omnium ipsi, patrique, & auo paterno.* Gruter. 419. 11. καὶ προεδρίαν, ἀτέλειαν, &c. *& Proedriam, immunitatem, &c.* & 1159. 11. προεδρία ἐν τοῖς ἀγῶσιν *Proedria in spectaculis.* V. & Selden. marmor. Arundel. pag. 42. & 43. vbi ea sedis præcellentia decreta ob ciuis liberalitatem in patriam. Ciuibus namque de rep. benè meritis, insigniue aliqua virtute claris, suaq. in arte summis, eadem dignioris sedis præstantia collata: quod ex Aristophane in Ranis 3. 1. colligere est. Hoc namque honore augebant.

Ἄριστον ὄντα τῶν ἑαυτοῦ συντέχνων, vt loquitur Comicus, hoc est *præstantissimum in sua arte.* quod etsi apud inferos factum iocosè tradit Aristophanes, illinc morem apud Atticos eruit Sam. Petit. ad ll. pag. 426. Aliàs hæ sedes ad mensam Homericis temporibus ante vsum discumbendi: atque heroibus in honorem, ac fortitudinis præmium digniori loco statutæ. Neq. alio sensu (quantum conijcio) Plato in rep. lib. 4. iuuenes strenuos de Homeri sententia præmijs, atque honoribus esse inflammandos ad virtutem, & gloriam admonuit, ἕδραισί τε καὶ κρέασιν, ἠδὲ πλείοις δεπάεσσιν, *sedibus, & carnibus, & plenis pateris* eos donando. *Sedibus,* hoc est proedria, inter epulas, ac fercula, de quibus illic vnâ loquitur. Sic apud Aristoph. suprà non absurdè exponerem eam proedriam inter conuiuia; cùm & isthic iungat σίτησιν ἐν Πρυτανείῳ, *victum in Prytaneo.* At cùm discumbere cœperunt, ipsi quoque primi discubitus tunc expetiti; quod Pharisæis itidem exprobratum eo loco D. Matthei, quos vocat πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. Neque aliter Cyrus (de quo Xenophon in Pædia lib. 8.) præstantes ciues δώροις, καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἕδραις, καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν, *donis, & magistratibus, & sedibus, & omnibus honoribus exornabat.* iterumque ib. Duces, atque optimates inuitabat, ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τιμιωτάτην ἕδραν, *vt præclarè gestis ad honestiss. sedem peruenirent.* Vtrobique ἕδραν licebit exponere digniorem sessionem, tum ad mensam, tum alibi. & verò ipsam quoque, qualis est, è materia factam sedem, qua donari honorificum. V. quæ sup. diximus cap. 12. notatque ex Romanorum more Brissonius de formul. lib. 2. adde Ludouicum Aurelian. ad Tacitum. quòd verò τιμιωτάτη ἕδρα est Xenophonti, si pro fastigio honoris, aut dignitatis accipias, planè compar quæ in l. 5. C. de aquæduct. *Præcellentissima sedes P. Prætorio* dicitur; alibi *Magnifica sedes.* l. 3. C. Vbi Senatores, vel Cla-

ac

ac ſæpè in conſtitutionibus Imperatores ſuam *ſedem* ampliſſimam, celſiſſimam, &c. magno cum tumore apparatuq. verborum ſolent appellare. Quando igitur tum ſellæ ipſæ pro vario illarum genere, (quod ſuperiùs demonſtrauimus) tum ſedendi ius, vt nuper dicebamus, quandam aut præſtantiæ, aut dignatis teſſeram nobis repræſentant; noſter quoq. lapis haud immeritò *Honorem* cum *Biſellio* copulat. Sed huic honoris appellationi quid propriè ſubſit, magis partitè nunc perquiramus.

CAPVT XXXIII.

Honor. Honorati: *qui in magiſtratu*. Honorati, *pro duumuiris*. Huomo onorato. Equi honorati. *Sollicitata Propertij lectio*. Ludi Honorarij. Honoraria dedicatio. Honorarius Prætor: *aliter exponitur, ac C. A. Ruperto*. Cani Honorati, Conſul Aquarum, Venale Velum. Honorarij tituli. Honorarij codicilli. *Honores codicillares*. Honos: *ornamentum, ſplendor, exiſtimatio*: Inhonoratus: Honor: *donum, pretium, merces*. Honorarium.

HOnoris nomen, quatenus in re noſtra partes habet, & Biſellio conuenire poteſt, iam reputemus. Eſt autem honor idem ac Magiſtratus, Præfectura, Imperium, publicæ rei adminiſtratio. Sciunt qui dentire incipiunt in legali ſcientia *Ius Honorarium*, ita vocari ab Honore, ſeu Magiſtratu; etſi magis propriè Prætura vrbana id ſibi aſſumpſit. l. 2. de Orig. I. l. 7. de Iuſt. & Iure. Nihil tam dictum, ac peruagatum.

——— latuit plebeio tectus amictu
Omnis Honor. ——— Lucan. 2.

hoc eſt qui erant in magiſtratu. *Si interuenerit honor*. l. 3. D. mandati, & *Honoris* cauſa. l. nuper de donat. inter vir. & vx. Hinc *Honorati*, qui in Magiſtratu, ἐν ἀρχῇ, aut ordinis dignitate, vel qui geſſerunt honores. Titulus eſt Cod. lib. XI. de *Honoratorum* vehiculis: quo ſenſu *Honorati* in l. honorati 1. C. de off. Iud. Ciuil. & *Honoratis viris* l. 3. C. de off. diuerſ. Iud. Adde Valentiniani nouellam de *Honoratis*. Inſcript. Gru. 279. 3. *Honorati, & Decuriones*. vbi *Honoratos* accipio pro duumuiris, aut alio ſummate magiſtratu in municipio; quatenus nimirum diuerſi ſunt à Decurionibus. Neque enim ſemper *Honorati*

ſimpliciter ſunt ipſi Decuriones, vt voluit Pancirol. cap. 1. de municip. magiſtrat. Idem Grut. 330. 3. *Honoratis, & populo*. quod aliter *Plebs vrbana, & honore vſi*. 343. 6. 387. 8. 392. 1. 471. 3. *Plebei, & honore vſi*. 487. 8. *Honor. in cur. functus*. 1014. 2. Tandemque *Omnibus Honoribus, &c. functus, & Ob honorem, &c.* quomodo in lapide noſtro paſſim reperies ſi ad Herculeum Gruteri opus Scaligerianos excurras indices; quos ego totidem appello Atlantes male fulti alioquin laboris.

Verbaq; honoratus libera Prætor habet. Ouid. 1. Faſt.
Geſſit honorata regia ſceptra manu. 3. de Ponto.

Cic. 1. de offic. *Hominis Honorati, & principis*. Horat. 1. epiſt. 1. *Liber, honoratus, pulcer, &c.* V. plura notantem Iacob. Gothofr. ad Cod. Theod. tit. de offic. iud. Ciuil. l. honorati 1. Nobis quoque perfamiliaris ea loquendi ratio *Huomo honorato, &c.* Albinouan. ad Liuiam. *Inter honoratos excipiatur auos*. Patercul. lib. 2. de Mecænate, *Cæſari charus, ſed minus honoratus*. Coronas lemniſcatas Seneca *Capitis honorati vinculum* appellat. Lamprid. de Seuero in vita cap. 40. *Honoratos quos pauperes verè non per luxuriam, aut ſimulationem vidit, &c.* iterumq. *Cùm quidam ex honoratis vitæ ſordidæ, &c.* Non eſt quod Caſaubonus pro Honoratis legat hîc Inhonoratis, quem duplicis erroris meritò arguit Guther. de off. D. A. lib. 1. 14. *Scanſilia gradus ſunt, vbi honorati in ſedibus hærent*. Iſidor. 20. 11. *Tænias, &c. ornamentum capitis honorati* Feſt. Sic, *Prætura honorauit, ac ſtatim Pannonijs impoſuit*, Spartian. in Adr. Perinde ac Etruſcè vulgò diceremus *Onorato della Pretura, &c.* Quin etiam Tacit. 1. hiſt. *Pontificatus, auguratuſq; honoratis tam ſenioribus*, ne barbarum putemus. Grut. 586. 6. *Viat. honor. Dec. Coſ. & Pr.* quod explices *Viator honoratus Decuriæ Conſularis, & Prætoriæ*. Grut. 68. 3. *Honoratus in tribu Patrum, & liberum clientium aſcenſus, &c.* Ipſi equi currum Prætorium ducentes *Honorati* audierunt. V. Scalig. ad Propertij carmen vltimæ vltimum elegiæ.

Cuius honoratis oſſa vehantur equis.

Etſi Paſſeratius *Aquis* legit, placuitq. Turnebo 23. 7. At equis mauult Pancirol. var. lect. 1. 32. repetitque ad enchirid. Pomponij C. A. Rupert. cap. 11. qui & *Honorarios* ludos exponit Prætorios. Non tamen id ſemper verum; cùm & in aliorum Magiſtratuum, Aedilium, Quæſtorum auſpicijs, ac functionibus, & in ipſis municipijs dati ludi, & vſurpatus ille titulus, quo ſenſu fortaſsè apud Grut. 100. 5. *Honora-*

riam dedicationem. Reperio & apud Festum, *Honorarios ludos, quos & liberalia dicebant*. Eidem Ruperto *Honorarius* Prætor apud Ouid. legitur versu, quem sup. apposui 1. Fast. Sed pace summi viri retinendum arbitror *Honoratus:* alioquin Prætorio honori, quem illic asserere conatur Rupertus, potius detraheretur, si Honorarium Prætorem mallet; ex consuetudine; namq. Latini Sermonis *Honorarium Consulem, Præfectum, Senatorem, &c.* dixerunt, qui actu, ac ministerio non esset talis, sed in solam speciem, atque impetratis codicillis: qua de re mox dicemus. Capillos, siue Canos Honoratos Ouid. vocauit 10. Metam. v. 9. vbi de Niso.

—— —— —— —— splendidus ostro
Inter honoratos medio de vertice canos
Crinis inhærebat —— —— —— ——

Prætermitto prudens, quæ Honoris significatu venirent: siue cultus, atque obseruantia in aliquem, ac si ille in honore esset: siue humanitas, ac beneuolentia: siue indicium, ac significatio egregiæ de vllo opinionis: & quæ super ea voce affert Non. Marcellus. Vt instituto nostro hæreamus, aliam notionem exequimur, qua *Honorem* non expresse, ac propriè Magistratum, aut publici muneris vsum signamus, sed speciem tantùm illius, atque imaginem, velut titulo tenus; vel illinc tandem decus, & ornamentum. Hinc *Honorarij tituli* dignitatum *nullo laborioso administrationis actu*, vt loquitur Imperator l. 187. C. Theod. de Decurion. & *Præfectoria dignitas honoraria* Iuliano in nouel. 70. quo spectant *Honorarij Codicilli*, de quibus est integer tit. C. Theod. Sic Lampridio in Alex. cap. 49. *Pontificatus, & quindecimviratus, & Auguratus Codicillares*, quoniam Codicillis deferebantur. V. Cassiodor. 6. variar. 10. *Muneris exsortes, nomine participes* cum Ausonio dixeris, aut quomodo 2. hist. loquebatur Tacitus. *Honor imperij penes Titianum fratrem, ius, ac potestas penes Proculum Præfectum*. V. Iacob. Guther. de off. D. A. lib. 1. cap. 13. & seqq. vbi de Honorarijs Consulibus, alijsque dignitatibus. Suet. Claud. cap. 1. *exercitus honorarium ei tumulum excitauit*. Nec minus *Honor* pro ornamento, atque existimatione ad laudem Ouid. 1. Fast.

—— —— —— matres carpenta vehebant,
Mox honor eripitur. —— —— ——

Flor. 4. 2. *Omnes in vnum Principem congesti honores, templa, imagines, &c.* Tacit. 2. ann. *Honores, vt quis amore in Germanicum, aut ingenio validus*

lidus reperti: vt sedes, &c. Cic. ad Atticum 5. 21. *Nullos honores mihi, nisi verborum decerni sino: statuas, fana τέθριππα prohibeo.* Grut. 426. 8. *Statuam, & honores, quos cuiq; plurimos, &c.* & passim *Honore accepto, & Honore contentus, &c.* consule indicem: ea .s. qua dicebamus notione. E' diuerso *Inhonoratus* Suet. Claud. cap. 11. *Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum, ac sine grata mentione transmisit.* Quòd si inani splendori vtilitas accesserit & fructus, multò magis id nomen competere videbatur. Cic. 16. ep. 9. *Curio misi, vt medico honor habeatur,* vbi de munusculo.

Virginis hoc pretium, atque hunc reddamus honorem.

Lucil. apud Non. Cæsar. 2. de bello ciuili 21. *Quibusdam ciuitatibus habitis honoribus, &c.* Terent. Eunuch. 5. 7. *Hic pro illo munere tibi honos habitus est.* Cic. pro Roscio, *Quod viris fortibus, &c. honos habitus est, &c.* V. Carolum Langl. otij senestr. 6. 2. Quod apud D. Matthæum est cap. 15. τιμήσει, & τιμᾷ, de dono, ac beneficio explicant, vbi D. Hieronym. 2. comm. *Honor, &c. in eleemosynis, ac munerum oblationibus sentitur:* collatisq. alijs testimonijs sacræ pag. sequitur Cl. Grotius de I. B. & Pacis lib. 2. cap. 13. n. 7. Adi & Iuretum ad Symmach. p. 302. Neque aliter apud Consultos *Honorat* testator, qui legat, ac relinquit; & *Honoratus* est hæres. Arnob. 5. *Donis siluestribus honorari.* Grut. 1115. 8. *Dono, &c. honorati sunt.* Macrob. 1. 3. sat. *Annulo aureo honoratus,* h. e. donatus.

Scriptor honoratum si fortè reponit Achillem.

Horat. epist. ad Pisones. Vlp. l. 1. de postul. *Nisi in arena passi sunt honorari,* h. e. dona, & auctoramenta accipere. Suet. Aug. *Nulliq; Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemq; honorauerit.* cap. 45. *Honorarium,* quod euntibus in Prouinciam Magistratibus; quod item Iudicibus, magistris, &c. dabatur; cuius passim exempla. Contra *Inhonoratus,* qui sine dono.

Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi.

Aiax apud Ouid. in armorum iudicio. Idemq. 8. Met. n. 280.

Quæq; inhonoratæ, non & dicemur inultæ.

Sicuti pro iniuria, *malum honorem* dixit Gell. Plura nos in nostro syntagmate de vniuersa donorum ratione apud Vett. Quòd si firmior suppetat valetudo, atque otium felicius, Deusq; annuat clementissimus, non curti opus laboris, ad vmbilicum quandoque perducemus, & publicæ lucis periculum.

CA-

CAPVT XXXIV.

Insigne honoris pro honore ipso. Latus clauus: *Senatoria dignitas*. Honor laticlaui. *Vir* Laticlauius. Tribunus Laticlauius. *Octau. Ferrarius iterum laudatus*. Angustus clauus: *Equestris conditio*. Tribun. angusticlauius. Aureus annulus *Equitum tessera*. *Olim militibus datus in Rep. Ab Impp. dein impetratus*. *Census cum aureo annulo requisitus*. *Liberti aureo annulo ingenuitati redditi*. Natorum honos. *Vulgatus aur. annulus, & ingenuitas*. Vitis: *pro Centurionatu*. τιμὴ, honor *appellata*.

VTrolibet igitur sensu capiamus *Honorem* in epigraphe nostra, non temerè videbitur accomodari: siue pro ornamento, atque externa dignitatis tessera: siue pro magistratu, ac ministerio publico, quod per Bisellium denotetur. Fermè .n. ornamenta, aut insignia honorem arguebant: eorumque descriptione, magistratus ipsos, ordinisue, aut muneris statum indicauerunt. Supra in vniuersum statuimus; vno nunc autem, atque altero exemplo confirmare pronum est, & obuium ex vsu Romanæ politiæ. Quis nescit, *Laticlauij*, aut (quod idem est) Vestis Laticlauiæ gestamen, atque vsum Senatoribus Romanis olim datum, tanquam amplissimi ordinis Symbolum? Inde factum, vt tam sæpè pro Senatoria dignitate *Latusclauus*, siue tunica laticlauia dicatur, quoniam insigne erat eius ordinis. Hinc *Honor Laticlauij*. Lamprid. in Commodo cap. 4. *Per honorem Laticlauij*, quomodo in nostro lapide, *Ob Honorem Bisellij*. & I.C. l. nuper de donat. inter vir. & vxor. *Honoris causa, &c. vt Laticlauij petendi, &c.* & *Laticlauius* nullo adiuncto idem ac Senator. Suet. Ner. 26. *à quodam Laticlauio, cuius vxorem contrectauerat*. Sic *Tribunus Laticlauius*, qui ampliore dignitate vtebatur. De hac autem tunica, & insigni Senatorio Sigon. lib. 3. de iudic. ex eo, atque alijs concinnator antiquitatum Rosinus lib. 5. cap. 33. Sed qualis fuerit ille clauus, aut ea vestis clauata, à nemine aut melius, aut tutius condisces, quàm à Cl. Octauio Ferrario in Palladia Rep. verè laticlauio, de re Vest. lib. 3. p. 1. cap. 12. & seqq. Non ignoro variatum aliquando fuisse in hoc more, & quandoque non Senatoribus Senatorium hunc clauum indultum; sed id extra ordinem ab Augusto filijs Senatorum. V. Suet. Aug.

Aug. cap. 38. & ibi Casaubon. Aliud tamen est ornamenta indulsisse: aliud summæ curiæ dignitatem cum actu permisisse. Loquimur interim sub Rom. Rep. ac meliori æuo. Sic aliud *Iustus triumphus*, aliud *triumphalia ornamenta*, vt legimus apud Suet. Aug. cap. 38.

Diuersè igitur qui intra equestris ordinis mediocritatem permanerent, neque altiùs adspirarent, angusti claui vestem, non tam ampli luminis decore ornatam induebant: quod Lamprid. in Alex. Seu. ita expressit, *vt equites Romani à Senatoribus claui qualitate discernerentur;* eius nempè angusticlauiæ tunicæ vocabulo eum ordinem, statumque ciuilem innuebant. Patercul. 2. de Mecænate, *minus honoratus,* (en honoris mentio) *quippe vixit angusto clauo penè contentus*. Suet. de patre suo in vita Othonis cap. 10. *Tertiæ decimæ legionis Tribunus angusticlauius*. Pro angusto clauo, arctum appellauit Papin. 6. Sylu.

Contentus arcto lumine purpuræ.

Ouid. ——— *claui mensura coacta est*.

Adi eundem Ferrar. cap. 14. 16. Lamprid. sup. *claui qualitate*, h. est quantitate, quod Casaub. notat, vt ὅμοιος pro ἴσος Veteribus.

Consimile quid de aureo annulo afferre quem iuuet: quod equestris itidem ordinis Symbolum fuit, & character. Nec rarò proinde meminerunt scribentes, tanquam si equestrem ciuilitatem demonstrarent. Mart. 8. 5.

Dum donas Macer annulos amicis,
Desisti Macer annulos habere.

Acuto sarcasmo Macrum pungit vates; dum .n. Macer inconsultè donans patrimonio excutitur, desinit annulos habere; aureos .s. & censum equestrem. Neque aliter Iuuenal. sat. 11.

——— *digito mendicat Pollio nudo.*

equitem Romanum, sed prodigum, & fortunæ equestris liguritorem notat. Suet. Galba 10. *Equestris ordinis iuuenes, qui manente annulorum aureorum vsu euocati appellarentur*. Macrob. 1. sat. 3. *Laberius in fine ludorum aureo annulo honoratus à Cæsare*; hoc est censu, & ordine equestri: & lib. 3. cap. 14. vbi de Roscio, de quo etiam Plin. 33. 2. Sed obuia sunt hæc cuiq., & vulgaris notæ mercimonia. V. tit. D. & C. de I. ann. aureor. & ibi interpretes, inter quos Gothofredum. Adde Franciscum Amayam plenè alios laudantem ad tit. Cod. si seru. aut libert. n. 47. ad deinceps. Nouissimè Kirchman. de ann. cap. 16. & 17.

Sed quamuis extra oleas ſim facturus, permittat mihi lector, vt hiſce aureis annulis τηρησίδιον inſculpam, quod aliorum fortè oculos aut fefellit, aut fugit; dum tam ſecurè opinantur hoc ius, ſiue vſum aurei annuli purum putum eſſe indicium, & characterem equeſtris ordinis. Imò namq. ſi rectè perpendimus, quoties de hoc iure annulorum indulto legimus in libris veterum Prudentum, ingenuitatem, aut veriùs imaginem ingenuitatis reperiemus collatam potius, quàm equeſtrem ordinem, aut dignitatem. Facilè cuiuis patebit, qui vtrumq. euoluerit titulum tam Digeſtorum, quàm Codicis de I. aureor. ann. Solis .ſ. libertis donatum fuit illud ius aurei geſtaminis, cuius ſplendore impreſſam diſcuterent notam libertinæ obſcuritatis, fierentque honorum capaces nullo metu legis Viſelliæ. Et quidem ſi de ijs quærimus, quibus narrant hiſtoriæ id facultatis collatum, pleroſq. omnes è libertino genere deprehendemus. Intelligo autem quatenus de eo iure Conſtitutiones Ciuiles loquuntur. Alijs namque temporibus alia fuit geſtandi annuli ratio. Et quidem ante Auguſti æuum ob militarem præcipuè virtutem id præmium collatum, vt de Herennio Gallione, quem Balbus quæſtor donauit, conſtat ex epiſtola Pollionis ad Cic. inter Ciceronianas 10. 3. A Magiſtratibus namque indulgebatur, quomodo Sylla dictator Roſcium honorauit teſte Macrob. 3. Saturn. cap. 14. Poſtea ſub Auguſto, & infra ab Imperatoribus impetrandum erat illud ius. Num in militia, an in vrbe annulis vſi fuerint equites, & quo æuo id vſurpatum expendit Kirchmann. cap. 15. de ann. Cæterùm qui milites in bello olim donati fuerint tradit Tullius 3. Verr. V. & Lamprid. in Alex. Seu. ſub quo milites accipiunt: ſed alio ſenſu, ac reſpectu, ac in titulis legum Ciuilium, quantum exiſtimo. quo iure inſpecto, exempla ſi percurrimus, occurrent omnes libertini. De Aſiatico liberto Suet. in Vitellio cap. 12. De Icelo idem in Galba 14. De Antonio Muſa Dio. 53. Zonara 11. De Mena ibid. Dio. De Etruſco Statius 3. Sylu. in Lacrymis Etruſci. De Pallante Plin. 8. 5. epiſt. De Macrino Capitolin. in vita Opilij Macrini cap. 4. vt multos omittam alios.

Vtroque autem pollice adprobo quod doctiſſimus idem Sigonius monuit, non ſtatim aurei annuli beneficio in equeſtrem ordinem fuiſſe tranſcriptos qui acceperint, niſi etiam cenſus, aut fortunarum præſcriptus modulus acceſſiſſet; quod à Tiberio inſtitutum, ne tam facilè vulgaretur ille decor equeſtris. Indulſerat namq. Aug. *quibus*

ipsis, parentibusue equester census vnquam fuisset. Suet. c. 40. Aug. V. Kirchman. d. cap. 16. Neque illud negarim in allatis nuper exemplis plurimùm cum aureis annulis fuisse collatam medij ordinis dignitatem. Sed præcipuus ille finis, quem spectarunt, erat reddendæ ingenuitatis, eradendæque cicatricis, si quam vulnus seruitutis, vt vt manumissione sanatæ, reliquisset. Quare arridet apud Papinium legere Sylu. 3. de laudibus Etrusci.

Mutauitque genus, leuæque ignobile ferrum
Exuit, & celso natorum æquauit honore.

Vbi maluit Salmas. ad Capitolini Macrinum cap. 4. *Celsè natorum*, mirificè sibi placens, quòd *celsè natos* sagaci coniectura equites esse indicauerit. Præstat, inquam, per ea, quæ nuper monebamus, vulgatam lectionem tueri: quoniam præcipuum, ac maximum beneficium ex Annulis, atque *Honos celsus*, summéque appetendus ille erat, *Natorum* communi conditione (quali .s. omnes naturâ nascuntur) & ingenuitate donare; quod & aliter *Natalibus restituere* dixerunt. Quam lectionem, atque interpretationem idem Amaya tuetur, nostroque huic simul fauet adnotationis excursui. Et quidem vel inuito Tiberio adeò increbuit deinceps, an potius euiluit illud ius, vt vulgò cum manumissione aurei quoq. annuli honor ambiretur. quò respexit Tertull. cap. 57. de Resurrectione, vbi de manumissione loquens, *Vestis albæ nitore, & aurei annuli honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaq; honoratur.* Atqui Tertull. iura Rom. non ignorauit; siquidem inter veteres Consultos nomen signauit, quorum responsa celebrantur in legum voluminibus. Sed quæ diximus, suis sunt moribus, temporibusque Romanis aptanda. Neque .n. omni æuo in illa Repub. aut imperio, vsus, atque honor annuli aurei, tessera fuit equestris ordinis; neq. solùm istius. Sicuti & nouella Iustiniani 78. cap. 1. & 2. omnis solennitas ingenuitatis tradendæ per hoc ius aurei annuli submouetur, omnisque labor impetrandi remittitur, quoniam cum sola manumissione plenum ingenuitatis beneficium, Romanæque ciuitatis integra honestas intelligitur accessisse. Consulantur qui sup. ne præter rem nimiùm lubricâ excurram rotâ.

Possem hîc interiungere, & vlteriori Symbolorum examine abstinere: sed *Vitis* sub manum adnascitur, quam piget deserere, ac sine vlla, vel tenui ridica adnotamenti fulcire. Scio quod multi dicere occuparunt, ac plena sunt triuia philologorum. Lipsium consule de Milit.

Milit. Rom. 1. 8. & 2. 8. & 5. 18. Promo tibi lapidem Gruter. 522. 6. Augustæ Taurinor. *& mihi vitem dederit, &c. Vitem*, h. e. Centurionatum, cuius ea Symbolum, insigne, aut gestamen: expresse autem Eusebio vitis, *Honor* appellatur lib. 7. τιμή τίς ἐςὶ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα. *Honor quidam est vitis apud Romanos*: ἐ τὲς τυχόντας φασὶν ἑκαντοντάρχες γίνεσθαι, *quam qui impetrarint aiunt Centuriones fieri*, vt distinctè hunc locum Salmas. legit ad Spartiani Adrian. cap. 10. nec afferre compesco: *nulli*, inquit, *Vitem, nisi robusto, ac bonæ famæ dedit*: vbi eruditè Casaub. notat *Vite* potius Designatum Centurionem renunciari, quàm illicò fieri. Vt, vt aliquando vera ea animaduersio; non perpetuò mihi talis. Adi & Salmasium ib. qui suam dulciter scalpit pruriginem illic Casaubonum perstringendi. Nempe viteam manu ferebant virgam Centuriones, militaris insigne regiminis, quomodo etiam hodie cannam, aut bacillum teretem. Hinc sæpe in monumentis eæ vites insculptæ, indicium centurionatus, quem defunctus gesserit. Nota hæc, & multoties recocta.

Nostras ne linquamus sedes, aut longius euagemur aliena petituri subsidia. Hæreamus sessioni, tanquam honoris symbolo, aut argumento. Aequè illud vulgatum est consessu stetisse equites: atque hoc vno iure *sedendi in quatuordecim* impetrato plebeios alioquin ac de vili popello in equestrem ordinem fuisse transcriptos; modò illis integra fama, ac legitimus census perseuerasset: non turpi iudicio forent damnati: non cessione bonorum se maculauerint, quâ honorum insignia, atq. vsus amittebantur. V. Kirchmann. d. cap. 16. Scipionemq. Gentilem ab eo laudatum. Non rarò igitur equestris loci splendorem innuerunt scribentes hac vna metonymia, aut periphrasi *sedendi in quatuordecim*, h. e. supra Orchestram Senatorum, & infra cuneos populares proximam sedium partem per quatuordecim gradus occupandi. V. Lips. de Amphith. cap. 12. & seqq. Bulengerus verò etiam in Circo, non tantùm in theatro id seruatum equitibus censet lib. de Circo cap. 33. ac deinceps, quem videat, & allata expendat momenta rationum, cui placet: nempe lege Roscij Othonis Tr. Pl. Anno V. C. 687. discrimen id sedendi statutum ad honestatem equestris ordinis augendam.

Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contempto sedet. Flacc. epod. 4.

Iuuenal. sat. 9.

Sic libitum vano, qui nos distinxit Othoni.

& sat. 3.

——— *De puluino surgat equestri.*

Cui res legi non sufficit. Plin. 7. 30. *Roscio theatralis auctori legis ignouerunt, notatasque tribus se discrimine sedis æquo animo tulerunt.* Omnino consulendus Tullius in ea pro L. Muræna. sed legem Othonis sensim detrectatam, aut fugientem Domitianus Princeps reuocauit, de quo Martial. 5. epigr. 8. & ibi locupletiss. Rader. Atque in vniuersum de hoc equitum honore P. Faber Semestr. 2. 6. Dempster. ad Rosin. 5. 10. Lipsius, & Buleng. qui sup.

Quare nudo nomine *Quatuordecim* significarunt equestrem ordinem: vt admirari desinamus, si solo *Bisellij* aliqua dignitas, atque honor colligatur. Sen. 3. de ben. 9. *In quatuordecim deduxisse*, & epist. 44. *Multis quatuordecim clausi.* Auson. Lud. Sap. in Cleobulo.

Gradibus propinquus in quatuordecim sedes.

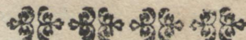
Iuuenal. sat. 14.

Bis septem ordines.

Martial. 5. 27.

Bis septena tibi non sunt subsellia tanti.

Adde Macrobium Saturn. 2. 3. Suet. Cæs. 39. & Aug. 40. ἐλλειπτικῶς vsurpatum, vt suppleantur, Gradus, subsellia, ordines, scamna, &c. Vno nomine *equestria* dixere. Sen. 4. de ben. 12. *Non mentiar, si dicam me habere in equestribus locum.* sic petulans fœmina apud Petron. turpiculo sensu gloriatur, se nonnisi *in equestribus sedere.* Adeò autem hic fructus iucunditatis, dignitatisq. splendor sedendi in *Quatuordecim* custoditus, ne contactu plebeio inquinati, aut turba pressi forent equites. vt si quis non eques temerè illic se infuderit, cum ignominia à *Designatoribus* (Gr. ἀποδεικτάς vocant) eijceretur; aut contra iniuriarum ageret eques iniustè excitatus, aut depulsus. V. Martial. 5. epigr. 8. de Phaside, & 5. 28. ibique Herald. Quintil. 3. 6. *Si accusabitur lege theatrali, depulsio erit rei; si excitatus fuerit de spectaculis, & aget iniuriarum, depulsio erit accusatoris.*

CA-

CAPVT XXXV.

Honor Bisellij alibi memoratus in lapide Suessano, si pro Honorem bis illi, &c. *legatur* Honorem biselli. *E in I versa sæpe in Vett. Inscriptionibus.* Bisellarius: *non tam artifex biselliorum, quàm bisellio honoratus.* Bisellaris. Bisellaris Quinquennalitius: *veluti censor municipalis.* Bisellarius Augustalis.

QVando igitur in ipso sedendi actu nescio quid honorificum sedisse, infinitè, atque in vniuersum cognouimus; per partem quoque, ac speciatim explorauimus; atque ipsis tandem Symbolis, insignibus, ornamentis, eorumue nominibus, honores sæpè demonstratos, dignitatisque, ac prestantiæ mensuram, ac modum definitum intelleximus: fraudi ne sit, si ex solo *Bisellio* honor aliquis exculpatur, quem sculptum legimus in marmorea nostra inscriptione. Eâ quidem vnicâ, vbi eiusce honoris illata mentio, quantum hactenus in veteribus monumentis, aut libris compertum est. Sed verò discutiendus est hic error, & pedum via monstranda; nisi penitus me fefellerunt vestigia, ac semitæ, quæ adhuc comparent in vetustis marmoribus. Antequam ergo coniecturas pericliter de Honore Bisellij, quinam ille esse potuerit, admoneo etiam alibi in tabulis lapideis fuisse memoratum: modò leuiter corrigamus voculam, quam nobis obtrusit, aut menda fabri, qui sculpsit; aut exscriptoris incuria, qui reddidit; aut fatum lapidis, qui in suis apiculis, ac lineis detrimenta ætatis excepit. Patiatur interim lector, vt totam inscriptionem apponamus inter editas à Grutero, vbi (nisi aberro penitus) Honor Biselli, quomodo in nostro lapide legendus est. Eius particulas aliquot exponere simul lubet, simul expedit, vt mutuæ lucis commercia inuicem sibi commodent. Ea est 475. 3. & Suessæ visebatur in Campania inter duas portas. E Smetij, & Antonij Augustini Schedis Gruterus collegit, ac produxit.

C. Titio
Chresimo Augusto. LI.
Huic Ordo Decurionum
Quod pro salute, & indulgentia Imperat.
Antonini Pij Felicis Aug. & ex voluntate populi

Munus familiæ gladiatoriæ ex pecunia sua
Diem priuatum secundum dignitatem coloniæ
Ediderit Honorem bis illi quo quis optimo exemplo
In colonia Suessa habuit & vt aquæ digitus
In domo eius flueret commodisque publicis ac si
Decurio frueretur & Titio Chresimo filio eius
Ob merita patris honorem Decurionatus
Gratuitum decreuit Ordo Decurionum
Et Augustalium & plebs vniuersa.

In hoc lapide *Honorem bis illi, quo quis, &c.* prorsus esse nostrum Pisanum, *Honorem Biselli*, tam simile verò est, quàm ouum ouo. quòd si criticum ritè adhibeamus cribrum, equidem non stultè diuinasse videbimur. Sed quicquid sit in caussa, cur *Bis illi* pro *Biselli* compareat, præter superiùs allatas, possumus etiam vitio, aut consuetudini scribentium tribuere. Facilis, & obuia ea migratio τῦ E in I, atq. in lapidibus præsertim; sed veteres vtroque modo vsurparunt in vocibus *Spiculator*, & *Speculator*, *Siliquastrum*, & *Seliquastrum*, atque alijs id genus: notatque ad Arnobium, necnon in suis aduersarijs philologorum emunctiss. Desiderius Herald. In marmoribus quoque *Mancips, Sinilis, Simpronia.* 222. 10. pro *Manceps, Senilis, Sempronia.* & 551. 8. *Equis* pro *Eques*. In glossis pariter, ac vetustis Mss. obseruare est; nec desijt admonere toties laudatus Reines. epist. 35. pag. 262. Addo tabulas Pisanas in eo decreto, quod Caium spectat *Pitilius*, & *Petilius*, *Niue*, pro *Neue*. Vocalem retinent secundam nullo commutatu duo alteri lapideis apud eundem Gruter. in *Bisselliario*. Primus est Atellanus 1099. 2. quem adscribo integrum, ne expertem obseruationis relinquam.

Cn. Plaetorio VI Viro
Augustali
Bisselliario
Honorato ornamentis
Decurional.
Populus Abellinus
Aaere collato quod
auxerit ex suo ad
Annonariam pecuniam
H S X̄ N & vela in theatro

Cum

Cum omni ornatu
Sumptu suo dederit
L. D. D. D.

Secundus comminutus, & truncus Romæ in pauimento Basil. Lateranens. 1103. 6.

.... *& Portens. q. q immque*
Biselliari .....

Scaligerianus index in Gruterum *Bisselliarios* reponit inter artifices; nempe (intellexit) qui bisellia fabricarent, aut compingerent. Sed viro magno haud notus erat *Honor Biselli*, quem Pisana inscriptio è latebris educit; Suessana, quam attulimus, indicare poterat attendenti. Fuerint ergo Bisselliarij, qui bisellia, siue sedes duorum capaces finxerint. Nemo id mihi contendat plurimos saltem fuisse, qui eam artem factitarint, quando etiam hodie illorum haud semel in lapidibus mentio deprehenditur. Innumeras quoque alias inscriptiones ætas contriuit, ac sepelijt, in quibus fortasse aderat vlla eorundem commemoratio. Tandemque non omnes ij fabri bisselliorum, titulum sepulcri sibi condiderunt: aut si qui fecerunt, non omnes tamen, hanc suæ professionis inscriptam memoriam voluere: quo pacto nullius non sæculi fecere, atque hodie faciunt, qui suis notitiam cineribus prospiciunt. Si bisselliariæ igitur artis meminerunt lapides (etsi vnus Bisellij meminerit Varro) argumento est non infrequentem fuisse vsum Bisellij; siue inter domestica, ac priuata instrumenta; siue ad insigne, & ornamentum honoris. Sed spondere audeo vel quouis periculo, *Bisselliarium* non tàm artificem esse potuisse, quàm qui *Honore biselli* vel perfungatur, vel functus fuerit. Inquit lapis Atellanus, *Cn. Plaetorio VIViro Augustali.* En honor Sexuiratus, siue Augustalitatis, h. e. Sacerdotij municipalis, vt infra dicemus. Dein *Bisselliario.* ἀταξία videtur, & ineptitudo post honorem sacrum, quem Plaetorius gerebat, Sellulariæ, ac vilis artis opificem demonstrare. Crescit absurditas, dum sequitur, *Honorato ornamentis Decurionalibus.* Egregia mehercle tessellati operis ratio; hinc Augustalitatis flaminium; illinc Decurionalium ornamentorum dignitas; medio autem loco sedium ars effectrix, & quæstus dolabræ. Ergo sicuti Prætorius, Triumphalis, Censorius, Consularis, Duumuiralis, &c. imò verò quomodo ab ipsis ornamentis petita appellatione, *Laticlauius*, & *Vir Laticlauius*; & *Honor*, aut *Magistratus Curulis*, de quo alibi diximus; ita

Bisel-

Bisellarius (mea opinione) qui honorem bisellij tenuit, aut tenet: ac fortè vtroque modo dixerunt, *Bisellarem* vt in lapide Romano, & *Bisellarium*; ficuti *Consularem*, & *Consularium*. Quò ad alterum Lateranense marmor 1103. 6. promptiùs est mutire in tam mutilo teste, ac penè elingui, vbi vix tria verba supersunt. Illic autem potuit tàm de artifice, quàm de honore haberi mentio. Sed eæ tamen literæ veteri ductu *q immque* (pro quinque) *Bisellari* toties honorem Bisellij initum demonstrare possunt; aut *quinque*. . . . h. e. *quinquennalitium Bisellarem*. Simpliciter autem *Quinquennalitius*, quidam veluti Censor municipalis habebatur; etsi alij de Duumuiris Quinquennalitijs exponant, qui per quinquennium duumuiralem potestatem obtineant ex vsu municipij. Fateor autem (ne videar in suscepta caussa præuaricari) quandoque cum honoribus coniunctam fuisse artis professionem in lapidum memorijs, vt apud Grut. 1067. 8. vbi pariter de Augustali, qui Vestiarius tenuiarius fuerat. atque in Traguriano Petronij fragmento *Habinna seuir est* (Augustalis) *idemq; lapidarius, &c.* Sed non par tamen verborum series, aut aliorum complexio honorum, ficuti in Atellano lapide. In quo tandem neque ἀπίθανον mihi, neque alijs videbitur, si *Bisellarium* coniunctum capiamus cum τῷ *Augustali*: quasi ille Plaetorius fuerit sexuir Augustalis è numero Bisellariorum: nempe ex altiori ordine, aut gradu; vel cui saltem tributum sit vnà ius, & *Honor bisellij*, dum Augustalitate fungeretur: quod magis suadebitur, cùm de ipso Bisellij Honore iam iam commentabor. Adigamus ergo equum πρὸς νύσσαν, atque inuestigemus, quod genus, vel ornamenti, vel dignitatis, vel excellentiæ in nostro Bisellio delituerit. Excutiendus tandem, excitandusq; est ab hoc sedili arcanus honor, sessilisq. amplitudinis inauditum decus.

CAPVT XXXVI.

Quid Honor Bisellij *tandem inquiritur septenâ coniecturâ. Sellæ absentibus ac defunctis, vna, pluresue positæ. Hinc prima opinatio de* Honore Bisellij. *Plures sellæ, aut multoties* sedisse, *toties gesti honoris indicium: secunda coniectura.* Iteratio honoris. II Vir iter. Aed. II Vir bis. Augustalis VI Vir iterum. Bis flamen. Bis Neocorus. δὶς νεωκόρος. *Bisellium si fortè pro Duumuiratu: Tertia. An duplex, ac diuersus gestus Magistratus! Quarta.*

ITerum cum ignaris iuxtà me scire fateor, quid sit Honor Bisellij: sed quærere, periclitari, ac προβάλλειν non recuso.

Prima ea sit suspicio, quæ primò, & statim obrepsit, vbi primùm incurrit in oculos. *Honor Bisellij* nunquam antehac à me auditus, aut lectus. Memineram me apud veteres adnotasse honoris causa publicè sellas alicui decretas fuisse in ludis, aut theatris, in foro, curia, &c. Indicium id virtutis, ac meriti in Remp. Tacit. 2. ann. de Germanico, *Honores, vt quis amore in Germanicum, aut ingenio validus reperti, decretique, &c. vt sedes curules Sacerdotum Augustalium locis, superque eam coronæ querneæ statuerentur;* en *Honores*, en *Sedes*; neque vna tantùm, sed pluratiuo numero. *Sellæ curulis in Circo locus datus est Valerio Dictatori, posterisque eius honoris causa, &c.* Fest. in Sellæ Curules, quomodo eum explet Vrsin. Hic pariter *Honoris causa*, qui honor posteris omnibus Valerij Dictatoris seruatus. Salust. bell. Iugurth. *Honorem* simpliciter vocat, vbi de sellæ collocatione loquitur, quam petebat Gaudas Masinissæ nepos. alibi attulimus cap. 17. De Marcello Dio lib. 53. τῷ Μαρκέλλῳ δίφρον ἀρχικὸν ἐς τὸ θέατρον, &c. εἰσφέρεσθαι. *Marcello sedem curulem in theatrum, &c. inferri*: quod ad honorem itidem narrat. Rubrio Pollioni Claudius extra ordinem concessit εἰκόνα, καὶ ἕδραν *Imaginem, & Sellam* in Senatu. Idem Dio lib. 60. p. 680. hoc ipsum ab Augusto decretum cuidam Valerio Liguri subdens. De Augusta, cui posita sedes inter Vestales Tacit. 4. cap. 16. De Subsellio Tribunitio, item de sella curuli, quæ deinde aurea Cæsari statuta, Dio lib. 42. & 44. Appian. lib. 3. bell. Ciu. ac supra nos cap. 12. & cap. 14. vbi fusiùs exempla produximus. Septimius Seuerus inter cætera honestamenta, quibus memoriam Perti-

nacis augeret, decerni illi iussit θρόνυς τε τρεῖς καταχρύσους *Sellas quoque tres inauratas*. Herodian. lib. 4. Potuit ergo Ciuitas Pisana, aut Decuriones Largennio Chresimo sedem publicè statuisse honoris causa. Vocat autem lapis Bisellium, siue vt duplicem sellam, siue vt ampliorem, ac digniorem demonstret (V. quæ nos sup. cap. 9.) qualem fortaisè tunc appellabant, atque vsui habebant.

Sed ad secundam accedamus enarrationem, cui hæc ipsa primo allata loco parumper lenocinatur. Aurem igitur mihi vellit altera animaduersio, quòd Chresimus noster semel, atque iterum in colonia Pisana magistratum gesserit. Hunc autem significare placuit nomine *Biselli*, quod bis sella vsus fuerit: nos diceremus *Riseder due volte*. en quomodo Plinius de Coruino loquens, quem toties maioribus magistratibus vsum fuisse narrat, sedendi numero honorem descripsit. lib. 7. 48. *Idem sella curuli semel, & vicies sedit, quoties nemo*. Liuius lib. 9. *Notati septem, nemo tamen, qui sella curuli sedisset*. Haud aliter tres sellas Pertinaci positas ex Herodiano diximus, quod ita factum opinor, vt gestus bis consulatus, ac tandem Imperatoria dignitas innueretur. De Gemino Consulatu testatur lapis Gruter. 56. 4. vbi *Iter. Cos.* etsi in fastis semel legatur. Nolim spectari hic triplex θρόνυ, siue sedis genus: primam Minerualem, ac professoriam, quoniam publicè docuit inter Grammaticos: secundam Consularem: tertiam Imperatoriam. quid est .n. quòd vmbratici hominis ferulam, vel consularium fascium, vel imperatorij sceptri contubernalem faciamus? Quòd bis sella vsus fuit Chresimus, iterum scilicet magistratum obtinuerit, grati subinde, ac memoris animi testimonio dedit Reip. Pisanæ L M̅ HS, vt in fine lapidis narratur. Neque enim tam facilè iterabatur ille honos; nec solebant Decuriones suo decreto, ac voluntate bis in eundem conferre, quin egregiam simul de quoquam ciue opinionem proderent. Nihil vt mirum, si Chresimus largitione prosequatur Pisanos; ac toties in vetustis lapidibus iterati honoris mentio legatur, quasi illustre ad memoriam, dignumque posterorum notitia testimoniũ. *Iteratio honoris* vocatur Grut. 252. 9. & *IIVir iter.* ib. & *Aed. IIVir bis* 1080. 2. Sic, *Augustalis VIVir iterum* 492. 2. *Bis flaminem* 325. 17. *Iterum flaminem* 489. 10. & δὶς νεωκόρον *Bis Neocorum* in marmore Ancyr. De Neocoro Casaub. ibid. Samuel Petit. 4. var. cap. vlt. Selden. ad Arundel. marm. p. 166. seqq. Et *bis. hon. in curia functus* 26. 10. vbi non nimium erit audax, si cui allubescat exponere, *Bisellij Honore in Curia functus*.

Velitemur tertio, & coniecturali telo collimemus ad scopum: de attingendo non cogitamus, nec tantùm perfidimus. *Honor Bisellij* fortè idem ac Duumuiratus, qui summus erat in Colonijs, ac municipijs. V. quæ sup. cap. 4. simulacrum Consularis in vrbe potestatis. quem quia honorem Chresimus obtinuerat, ideò ciuitati Pisanę nummorum quinquaginta millia dono dedit; vel quia humilioris ille fortunæ, aut sanguinis. Sic alibi, *Ob Honorem duumu.* 62. 6. & *ob Honorem IIViratus*. Sed cur Bisellij nomine hic magistratus expressus? Nempè à numero Duorum, qui summum locum in municipio, aut colonia tenebant: quibus duplex sella, aut duorum capax statuta, vt insigne magistratus, ac potestatis: quam placuit iusta appellatione Bisellium dicere.

Quartò ariolemur. vt Bisellij vocabulo duplex Magistratus innuatur, quem Chresimus gesserit; non eodem iterato, vt in secunda coniectatione subsensimus, sed diuersus; nec refert siue iunctim, siue vnum post alium habuerit. Indissimilis locutio 278. 3. vbi Decurionatus, & Flaminium cum eadem formula *Ob Honorem Dec. & Flam.*

CAPVT XXXVII.

Quinta explicatio. Decuriones simulacrum Romani Senatus. Proprius Senatus. *Vnde dicti.* Senatus *de Decurionibus*. Curiales. Buleutę. Buleuterium. *βȣλευτὴς: de municipali Senatore. συγκλητικὸς, de Romano* Conscripti: *de Pisanis Decurionibus*. Seniores: Signori. Iuniores. Iuuenes. Primi curiæ. Primarij curiarum. Principales. Principalitas. Protostasia. Prototypia. Principes Decurionum. Primates. Summates. πρωτοπολῖται. *Horum maior, minorue numerus*. Quinqueprimi. Pentaproti. Pentaprotia. Quinquesummates. *Decemprimi. Decaprotia*. Icosaprotia. Vigintiprimatus. Decemprimi Pisani. Patroni corporis. Priores. Priori. *Dissensum à Reinesio*. Primus Curiæ. Maior Decurio. Princeps Coloniæ Pisanæ. *Honor bisellij ornamentum & insigne, non ministerium Decurionatus*. Functiones curiæ. Decurio cubiculariorum, Sacri palatij, Pontificum, &c.

PRomittamus barbam, & quinto loco veraculum agamus. Cum proximè Duumuiratum tentauerimus, experiamur hoc capi-

te Decurionatum; Auguſtalitati mox inijciemus manum, ſi fortè Biſellij honor in vllo iſtorum cubauerit. Debemus namq. per veſtigia progredi Honorum, aut Magiſtratuum Colonicorum, ac municipalium: ac multò id magis, quoniam aliæ Inſcriptiones lapidi noſtro planè affines, ac geminæ illuc manu nos ducunt, vt infra oſtendemus.

Decuriones in ſuis ciuitatibus quoddam fuiſſe Romani Senatus ſimulacrum nemo ignorat, & vt loquitur Iuſtin. nou. 38. *κατὰ τῆς βασιλευούσης πόλεως μίμησιν, ad imitationem vrbis dominantis. Decuriones; οἱ πολιτευόμενοι* Græcis; proprius ſuæ patriæ Senatus, quomodo appellat Auſon. in Moſella Idyll. 9.

——— ——— quos curia ſummos
Municipum vidit proceres, propriumque Senatum.

Adi Berter. Pithan. diatrib. 1. cap. 10. Samuel Petit. 3. Var. 6. Reineſ. epiſt. 31. pag. 176.

Quòd autem Pomponius nos docet ex quorundam ſententia in l. 239. de V. S. Decuriones ita dictos, *quòd initio cùm coloniæ ducerentur, conſilij publici gratia conſcribi ſolita ſit,* meritò reprehendit doctiſſ. Velſer. rerum Auguſtan. lib. 5. p. 94. alioquin tot fuiſſent Decuriones nonnunquam in vlla colonia, ac ciuitate, quot Roma Senatores nunquam habuiſſet.

Et vt decimus quiſque Senator fieret, aut decurio conſilij gratia (ſi cæterorum numerum ineamus, qui alijs operibus, atque vſibus neceſſarijs deſtinantur) concentui nõ adſonaret benè cõſtitutę Reip. Potius à Curia deducamus, vt voluit Iſidorus, quare & *Curiales* appellati, quaſi de Curia ſint, aut in curiam conueniant. Atqui *Decuriones*, ij qui primùm fuere deſcripti in Colonias: quæ quoniam *effigies paruæ*, ſimulacraque populi Romani fuerunt, vt loquitur Gellius 16. 13. Senatorium nomen affectarunt. Adi ſummum Cuiacium ad tit. Cod. de Decurion. & Gothofr. ad l. 53. eius tit. ex quo proficit Amaya in Cod. pag. 351. Cic. in Verr. 6. *Senatum Syracuſanum* agnouit, & *Ampliſſimum ordinem* de Puteolanis dixit in ea pro Cœlio. Liuius pariter lib. 27. de duodecim Coloniarum defectione agens. Latin. Pacat. de Naronenſibus Colonis *Conſpicuos veſte niuea Senatores, reuerendos municipali purpura flamines, &c.* Plin. iunior lib. 10. de Bithynis epiſt. 84. 115. 116. quanquam & Græca *Buleutarum* voce vtitur; quomodo & Tullius Verr. 4. *Buleuterium* dixit. Nempè quodam diſcrimine, & dignitatis maioris reuerentia, municipalẽ Senato-

rem,

rem, Buleutam βουλευτὴν, Romanum συγκλητικὸν appellasse videntur Græci scriptores. Adi ad l. 30. D. locati. & l. 17. de excusat. tut. vbi Gothofr. sicuti & βουλὴ, *Bule*, municipalis curia, vt à Principis vrbis consessu distingueretur. V. I. Consultos laudatis nuper locis, aliosq., quos profert Langlæus ocij semestris lib. 13. cap. vlt. Coras. 3. miscell. 6. Quare in l. 33. C. de Decurion. cum exceptione scribitur, *Et suæ curiæ (si sic oportet) Senatorem, &c.* In lapidibus sæpe mentio senatus municipalis, vt *S. P. Q. Tiburs. S. P. Q. Nolanus. S. P. Q. Signinus*. V. Grut. 128. 7. atque indicem percurre. Sicuti & *S. Consulti* municipalis 101. 1. 167. 9. 168. 1. 11. 11. 194. 6. 419. 5. 444. 8. atque in tabulis Sepulcreti Pisani, eâ quæ de Caio est, *Placere conscriptis, quæ &c. Conscriptorum* nomen sibi tribuunt Pisani Decuriones. Sed & percussæ in Colonijs monetæ solenne illud præferunt *S. C.* etsi de Romano possit etiam exponi, vt sensit Velser. rer. Aug. pag. 116. De nomine autem *Ordinis* vel in Colonijs, vel in Municipijs, Reines. epist. 175. In hoc Senatu municipali fuisse quosdam præstantiores, graduque supra reliquos honestiori manifestum est: quo pacto in Senatu quoque Romano, ad cuius exemplar ambitiosè componebantur. Hinc *Seniores*, Hinc *Iuniores*, & *Iuuenes* sæpe in lapidibus V. Reines. epist. 31. pag. 179. & quidem *Seniorum* nomen etiam hodie seruamus, nobis *Signori*: à senio .s. auctoritatis instrumento: nec aliter *Senatus*, Gr. γερουσία. V. Selden. Synedr. lib. 1. cap. 14. E seniorum, aut præstantiorum numero sunt ij, qui *Primi Curiæ*, & *Primarij Curiarum*, & *Principales*: ac fortè hi, qui iudicio Principis, non municipum suffragijs in curiam adlecti, de quibus in l. vlt. D. de albo scrib. Hinc *Principalitas*, quæ & *Protostasia*, & *Prototypia*. V. Guther. 3. 24. de off. D. A. ijdem *Principes Decurionum*, & *Decurionum Primi*. In vniuersum quoq. *Summates*, & *Primates Ciuitatum* l. 57. C. de Decurion. alijsque in locis Iuris, quæ profert Berter. in ea diatriba. D. Augustin. epist. 44. *Decuriones, & Primates Ciuitatis* Vopisc. in Aureliano, *Palmyreni qui superfuerant Principes Ciuitatis*. Gloss. πρωτοπολίτης *Princeps*: & πρωτοπολίται *Proceres*. notatque Salmas. Consule, & doctiss. Iuretum plenè docentem ad Symmach. lib. 9. epist. 10. Istorum Principalium, quos veluti edecumatos, atque eximios habebant, maior, ac minor numerus, pro amplitudine, opinor, Curiarum, ciuiumque, atq. indigenarum copia, aut penuria. Erat, vbi *Quinqueprimi*: qui & *Quinquesummates* d. l. 57. C. de Decurionibus, seu *Penta-*

taproti, atque hinc *Pentaprotia*: vbi *Decemprimi*, δεκάπρωτοι, & *Decemprimi Curiales*, & honor ipse *Decaprotia*, cuius meminit l. 1. & l. fin. de mun. & honor. & *Icosaprotia*, seu *Vigintiprimatus* in ead. l. fin. Adi & Cod. Theod. de Decurion. Guther. vt sup. Rein. in epist. p. 179. & 394. In decreto Pisano de Lucij Cæsaris funere, *Data cura C. Canio Saturnino II.V. & Decemprimis, &c.* Sed & aliorum corporum, aut collegiorum *Decemprimi* leguntur in lapidibus, qui & *Patroni Corporis*. quod puto factum imitatione summi consessus, aut consilij in ea ciuitate. *Priores* nonnunquam vocati in ijs corporibus, aut collegijs artificum, vt in l. 7. C. Theod. de pistor. & catabol. & nouell. Theodos. de suar. boar. &c. tit. 39. & *Priores Sodalitatum* medio æuo, V. Reines. d. pag. 179. Cuius doctiss. viri sententiæ de Primis Curiæ additum cuperem, eos potiùs fuisse, qui pluribus suffragijs Decurionum creabantur, quàm qui primò nominati, aut adlecti. Docet l. 6. §. penult. & vlt. de Decurion. quorum *potior* vocatur *causa in ferendis sententijs*, quique *honoris ordine præcellere* cæteros dicuntur. Atque hos quoque *Principales*, aut *Summates* non interpretor tanquam magistratus, quod eidem placuit eruditiss. viro pag. 167. sed tantùm honestiores, ac præstantiores, primosque in sua curia. Nomen *Priorum* etiam hodie retinent pleræq. Ciuitates, quo Decurionum summos, & consilij publici Principes designant. Legitur & *Primus curiæ* in l. Alexandrinis 56. C. de Decurion. sicuti in l. 27. C.Theod. eodem *primum in sua curia locum* adnotauimus. Fortè idem qui apud Gruter. 1072. 6. *Maior Decurio Cremonæ*, & in Pisano decreto, quod de Caij Cæsaris funebribus est *Statulenus Iuncus Princeps Coloniæ*. Sicuti igitur *Primus Curiæ*, aut *maior Decurio*, ita *secundus Decurio*: apud Gruter. 36. 2. Primus autem respondere videbatur *Principi Senatus* Romæ, qui ante alios, vt notum est, à Censoribus pronunciatus fuit in albo recensendo. Sed hic ordo Decurionum corruisse demum videtur, cùm labante Imperio in Occidente, vix relicta vmbra Curiarum in Colonijs, ac Municipijs. In Oriente autem Leo Imperator omnem attriuit auctoritatem ciuibus, qua Curias ipsi crearent; sed ab vna Principis solicitudine id pendere iussit, vt patet ex eiusdem Leonis nou. const. 46. & 47. notauit Berter. D. diatriba cap. 10. p. 135. post eum Vizzanus eleganti, ac docto opere de mandat. Princip. pag. 241. Atq. hoc in causa, cur in Basilicis, siue in I. prudentia Græca, quam idem Leo edidit, sublatus sit tit. de Decurion. sed ante has constitutio-

tiones, aut imminutum alio pacto curiarum ſplendorem, honoris inſtar habebat in ordinem cooptari alicuius Ciuitatis; ſic legimus in vet. lapide Gruter. 278. 3. *ob Hon. Decur.* Ac eò magis, ſi inter *Primos*, aut *Principales* Curiæ, aut Decurionum; vel pluribus ſuffragijs eiuſdem ordinis (ex d. l. 6. D. de Decurion.) vel Principis iudicio, ac beneficio (l. vlt. de albo ſcrib.) adlectus quis fuerit. Ac fortaſſe aliquo inſigni, atque ornamento diſcriminabantur, qui in curia cæteros antecellebant: quod Biſellio, vel amplioris ſellæ dignitate deſcribere fortean voluerunt, vnde noſter *Biſellij Honor*. Multum præſidij affert opinationi noſtræ l. 4. C. Th. de Decurion. *Sedentibus his, quibus emeritis omnis honor iure, meritoque debetur*. En *honor* in ſeſſione *Primis* curiarum: & inter *Honoris inſignia* ibid. ipſum ſedendi ius agnoſcere videtur Conſtantinus Imperator. Atqui eam ſedendi honeſtatem, præcipuum fuiſſe Senatorij ordinis decus docent nos iura in l. honorati C. de offic. diuerſ. apparit. & iud. & l. fin. Vbi Senat. vel clariſs. Quare idem fuerit *Honor Biſellij*, ac ſediſſe inter Curiales, ſi Biſellium accipiatur pro quacunque ſede Honoris. An potius inter *Primos* ſediſſe, ſi Biſellium pro ampliori ſella, quæ eximijs, ac dignioribus debeatur. Illud etiam à ſimilitudine veri non abhorret, quoſdam ſola ea honeſtate fuiſſe contentos, vt inter Decuriones ſederent, atq. ingreſſu in Curiam lætarentur, etiamſi verè Decuriones non eſſent; id autem *Biſellij Honore* voluerint exprimere. Scimus diuerſum, *Creari Decurionem, & eſſe Decurionem*, docente eximio Cuiacio Papiniani reſponſ. primo ad l. 6. de Decurion. Ita vſu, & actu Decurionatus ordinem tenere, aut ſolis ornamentis, & ingreſſu in curiam decorari, diſpar habetur. Neq. id ſine Romani Senatus imitatione factum; cùm extra ordinem olim vigente Rep. & mox ſub Imperio, aut Iuniores, aut qui Senatoriæ non eſſent familiæ, in Senatum inducebantur; non tamen fiebant Senatores, aut dicendæ ſententiæ Ius obtinebant: ſed priuilegio, atque extra ordinem id permittebatur.

Quin igitur hoc ipſum in Colonijs, aut municipijs fieri potuiſſe ſuſpicemur? Præſertim cùm Ciuitates validis Præſidum, aliorumque, quos Roma mittebat, Magiſtratuum imperijs obnoxiæ, multa præter leges, ac mores agere, ac pati cogebantur. ſi fortè ambitus, & fauor intercurriſſet, aut veriùs Præſidum commendatio, qui ſatis iubent, dum rogant, qui rogando cogere poſſunt. Contingere poterat, vt vel ætate, vel conditione, vel cenſu, vel alia de cauſa prohi-

bere-

beretur quispiam ambire, aut impetrare Decurionatum; satis autem sibi prospectum putaret, si ius saltem Bisellij, atque ornamenta Decurionalia obtineret. Neque id nouum in alijs veterum inscriptionibus, vt mox ostendemus. Atq hoc sensu *Honor Bisellij* potius foret ornamentum, decus, indulgentia, quàm magistratus, aut publica administratio. Haud ignoro Decurionalem statum multis, ac miserandis oneribus fuisse attritum; quas *functiones curiæ* dixerunt; quare non pauci cooptationem inter Curiales vitabant. constat ex titulis Digest. & Cod. de Decurionibus, atque eruditè obseruat Berter. ea diatriba p. 133. & seqq. Sed contra alij humilioris loci, aut sanguinis, quibus meliùs conueniret cum arca, & ambitionis blandiretur illecebra, candidatos se profitebantur, auidè Curiam expetentes, vt ostendunt vetera testimonia.

Quos hactenus Decuriones memorauimus pro Senatu Colonico, aut municipali, caueat vllus eosdem facere cum ijs, de quibus apud scriptores, vt *Decurio Cubiculariorum* apud Suet. Domitian. cap. 17. nobis Decani V. Torrent. ib. & tit. Cod. Theod. de Decurion. & silentiarijs. Sic *Decurio sacri palatij, Pontificum, Augurum, &c.* V. Guther. de off. D. A. 3. 29.

CAPVT XXXIIX.

Suessana epigraphe enodata. Suffragijs curiæ collatus Decurionatus. Dies gladiatorum. Dies priuatus. Secundum dignitatem Coloniæ. Secundum dignitatem municipij. ἀξίως τῆς πόλεως. Pro salute Principis. Indulgentia. *Magistratus, & Sacerdotia auspicantes munera edebant: Vetitum libertinis.* Venatio plena. *Honores dati qui spectacula dedissent: item alimenta è publico.* Cœnæ aditiales. Commoda. Lucellum. εἰσηλύσιον. Entratura. Beneficia.

AD ipsam accedamus Suessanam epigraphem, quam supra protulimus ex Grut. 475. 3. vbi *Honor Bisellij* (ex nostra saltim lectione) pariter legitur, & ad alteram Atellanam 1099. 3. quæ multam nuper allatis de Ordine Decurionatus lucem afferunt, penitusq. *Bisellium* ornant, atque illustrant. In Suessana C. Titio Chresimo *Honor Bisellij* defertur decreto Decurionum. Ecce (quod nuper monebamus) suffragijs, ac sententijs Curiæ, atque ordi-

ordinis assequebantur honorem candidati Decurionatus. Veteres lapides perlustra, & passim huius decreti mentio; sæpiùs per notas D. D.D. hoc est Decreto Decurionum. Idem habet cognomen Chresimi Titius, ac noster Largennius: de cuius libertinitate etiam nos dubitauimus sup. cap. 2. Cum causa autem Titio Chresimo Decuriones indulgent hunc honorem; ne indigno viderentur tribuisse, aut vili æstimasse ordinem, quem temerè vulgarent. Dederat namque hic Titius spectaculum, seu *Munus Familiæ gladiatoriæ, ex pecunia sua, Diem priuatum:* quæ vltima duo verba ita expono; vt vel priuatâ pecuniâ; vel (quod magis est) priuo, vnico, ac solo die commissiones gladiatorum ediderit. Vel tandem priuata conditione, non in magistratu, & cura publica; qui ex lege tunc deberet; sed priuata beneficentia, an potius insania ad populi gratiam. Alibi apud eundem Grut. 404. 2. sine vllo adiuncto, *Diem gladiatorum* legi, quod hic *Diem priuatum*. Scimus namq. per plures dies quandoq. fuisse ea spectacula præbita, quod sæpè expresserunt lapides, atque historici: magnificentia .s. profusiori, quo effusior sanguis miserè ludentium de suo capite. V. Lips. lib. 1. Saturn. cap. 10. Dedit autem hic Titius *Ex voluntate populi*; gratiorem ergo rem fecit obsequendo. & , *secundum dignitatem Coloniæ*. Hoc quoq. meruit, quoniam splendidè, ac magnificè instruxit munus, vel numerosa familiæ gladiatoriæ commissione, vel pompa, & apparatu loci. Est vbi in alijs saxis referantur, quot paria ferro concurrentium, quali ornatu arenæ, qua spectantium commoditate: Vide Gruter. & libraria quoque testimonia, non tantùm lapidea. quòd verò hîc est, *Secundum dignitatem Coloniæ*, alibi vt 252. 9. *Secundum municipij splendorem*, & 428. 11. ἐπιεικῶς, καὶ ἀξίως τῆς πόλεως, quod ego verto, *Conuenienter, atque ex dignitate Ciuitatis.* Quòd *salutem* Principis hîc insertam legimus, solenne id tum in muneribus exhibendis, tum in votis, ac dedicationibus; ac sæpè illa obuia in saxis, *Pro salute*. ὑπὲρ σωτηρίας, &c. Tanta statim veneratio, ac religio incutiebatur animis obaudito salutis Imperatoriæ nomine. Facit locus Suet. Calig. 14. *Non defuerunt, qui depugnaturos se armis pro salute ægri, quique capita sua titulo proposito vouerent*. Vetuerat Claudius Imp. ne quis ludos daret gladiatorios; ac si quis dedisset, ne susceptos, ac factos scriberet, aut diceret ὑπὲρ ἑαυτοῦ σωτηρίας, *Pro salute sua*, inquit Dio lib. vlt. Sicuti pro salute, felicitate, Victoria, &c. vota concipiebant, reddebantque; ita pro virtute aliqua Principum,

Pietate, Prouidentia, &c. munera, Dedicationes, sacra faciebant. Hic ergo quoq. *Pro salute, & Indulgentia Antonini Pij*, munus edidit Titius Chresimus. Sed peculiaris equidem *Indulgentiæ* laus in eo Principe, qui cognomen Pij sibi fecit. De eo Capitolin. cap. 10. *Ad indulgentias pronissimus fuit.* quod & ipsum verbum signatè, & appositè Suessano marmori inscriptum fuit, quoniam ea præcipuè spectabatur tum in edendis, tum in permittendis spectaculis. quare continuò subijcit Capitolin. *edita munera, in quibus elephantos, &c.* Nempe vetita aliquando fuerunt ea munera, vt à Claudio, de quo sup. Dio; & quidem ne Prætores ipsi, aut Magistratus facere poterant. Tacit. adstipulatur lib. 13. *edixit Cæsar, ne quis magistratus, aut procurator, qui prouinciam obtineret spectaculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum daret.* Sed breuis huius edicti custodia: imò solenne deinceps edere spectacula ijs, qui Honores obtinuerint, vt ostendemus inf. multò minus autem priuatis id aliquando permissum. V. l. 1. C. Theod. de spectac. l. Publius Mæuius de condit. & demon. & Nouel. 105. Symmach. epist. 10. 4. & ibi Iuret. Guther. de Iure Vet. Pontific. 3. 20. Sine permissu itaque Principis, in municipijs, atque extra vrbem, non temerè edebantur spectacula, præsertim à libertis. Sic Harpocrati liberto Ius editionis concedit Claudius narrante Suet. in vita cap. 28. Sic Ancharius Priscus impetrat ab Augusto in veteri saxo Gruter. 352. 1. *quod ex indulgentia Augusti octies spectaculum gladiatorum ediderit.* Indulgentiæ meminit & Græca inscriptio 295. 5. ὑπὲρ αἰωνίου διαμονῆς, *pro perpetua Indulgentia.* Ita legendum; non δαιμονῆς, vt extat corruptè insculptum, siue elementarij, siue exscriptoris mendâ. Sed Titius Chresimus *ex sua pecunia* voluit gladiatores in arenam producere: quo quidem magis munificentiam prodidit, benéque de Suessanis colonis merentem se amplius reddidit. Si namque ij, qui vel parte pecuniæ, vel tota de ærario accepta, spectaculis populum oblectassent, honoribus, publicæque beneuolentiæ testimonijs ornabantur, dummodo suam in ijs vigilantiam, fidem, industriam adprobassent; iustius multò, qui toto suo ære edidissent. Lapis Allifanus apud Grut. 409. 3. *Qui ob honor. Decur. &c. acceptis à Rep. HS XMX N̄ venationes plenas, & paria gladiatorum, paria XX edidit, &c.* Venationes plenas (τουτονὶ ἐν παρόδῳ) explicat Guther. lib. 3. cap. 20. Vet. I. Pont. omni spectaculorum genere refertas, quæ plures ludorum dies habuerint: quales Pompeij & Augusti, alio-

rum-

rumque memorantur. atque hæ venationes plerumque acceſſiones erant gladiatorum. Hoc igitur conſtat, in vniuerſum honores fuiſſe decretos ijs, qui inſanis munerum editionibus patrimonia effudiſſent, atque animoſa prodigentia rem domeſticam dilapidaſſent in apparandis ex humano ſanguine voluptatibus. Nonnunquam ijs ad incitas redactis alimenta è publico data, quia fortunas exhauſerant munerarijs profuſionibus. V. l. 8. D. de Decurion. Lipſ. lib. Saturnal. 1. 10. Berter. in ea diatriba cap. 10. pag. 133. & quidem nequicquam refrænantibus vetuſtis legibus; imò neceſſitate deinceps impoſita editionis tum vrbanis, tum Colonicis magiſtratibus, coactis etiam Sacerdotibus ad ea onera patrimonialia l. 8. C. de mun. patrim. l. 1. C. de peric. ſucceſſ. Atque hac de cauſa C. Titio Chreſimo Puteolano collatus à Sueſſanis ob editam magnificè gladiaturam *Honor Biſelli*, ſiue aditus ad Curiam, aut ius ſedendi inter Decuriones, perinde ac ſi vnus ex ijs foret; quod proxima verba lapidis exprimunt, *Commodiſque publicis, ac ſi Decurio frueretur*. Ex qua ἐπικρίσει Sueſſanæ Inſcriptionis colligebamus quintam coniecturam noſtram, collato cum ea lapide Piſano; cùm in vtrolibet mentio honoris Biſelli reperiatur. Sed non fecerunt Decurionem Chreſimum Sueſſani, fortaſsè ob libertinitatem V. l. vn. C. ſi ſeruus, aut libert. l. vn. C. ad l. Viſell. Ac, ſi minus vetaſſet liberti conditio, non tamen quacumq. leui de cauſa ingerendus obuiam cuique erat Decurionatus honor. Satis mactum hoc decore Chreſimum putarunt Sueſſani, quòd Biſellio, h. e. conſeſſu Decurionali, commodiſque publicis, ac ſi Decurio, donarunt. Quæ ſunt tandem hæc *Commoda*, quibus, ac ſi Decurio, frui poterat Chreſimus? Prouentus, Honoraria, Sportulæ, peculiolæ, quas potiſſimùm lucrabantur, quoties quis in idem collegium, aut ordinem Decurionum admitteretur; quod & in cæteris collegijs, & corporibus ſeruabatur. Extra menſuram, ac minimè computantibus naſcebatur dulcius *Lucellum*. ſignatè id verbum examinat Scaliger. ad Catull. & Gronou. de Pecunia vet. lib. 3. cap. 17. Græcis εἰσηλύσιον, Heſychio εἰσόδιον, & nobis *l'Entratura*. V. Alciat. ad l. 239. de V. S Plin. 10. ep. 117. *qui, &c. ineunt magiſtratum, &c. ſolent totam Bulem, atq; etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binoſque denarios, vel ſingulos dare.* Eſt autem *Bule* Senatus municipalis, vel Ordo Decurionum, de quibus loquitur Plinius, cùm Bithyniam Proconſule regeret; & epiſt. 113. *An in omnibus Ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ*

leguntur, debeant pro introitu dare, &c. Adde Symmachum 9. epist. vlt. Plura Langleus otij semestr. 3. 1. nonnulla Reines. ep. 31. p. 181. & seq. In nouis Sacerdotijs idem factitabant; quod Suet. Claud. cap. 9. *Pro introitu noui Sacerdotij* appellat: quo sensu *cœnæ Aditiales* ab aditu & ingressu à Pontificibus olim factæ; non Adijciales, vt vulgò scribunt, monuitque eruditè Lips. De magnit. Rom. 4. 9. Horumdem meminit commodorum l. vn. Cod. Theod. de bonis Decurion. *Curiæ suæ commodis cedant, idest Ordinis vtilitati.* & in l. 6. D. de Decurion. Papinianus sub nomine sportularum, *minores viginti quinque annorum Decuriones facti sportulas Decurionum accipiunt, sed interim suffragium inter cæteros ferre non possunt.* ad quem locum Cuiac. siue primo responsor. Papiniani *Commoda* appellat. quem vide & ad Constit. Grecam Cod. quibus muneribus excusantur, &c. & ad tit. de I. ann. aureor. *Beneficia* vocarunt historiæ Augustæ scriptores. In aditu quoque ad militiam, & ipso limine tyrocinij soluta ea summula. V. l. 6. de don. inter vir. & vxor. l. pen. §. pen. & vlt. de leg. 3. Et quidem *Commoda* verbum planè militare. Suet. Aug. 24. *Citrà commoda emeritorum præmiorum.* V. & cap. 49. & Calig. 44. *Commoda emeritæ militiæ.* V. & Galba 12. In l. Pater de adim. leg. *Commoda Primipili*; adde l. 2. C. Theod. de Decurion. & silentiar. Suid. Κόμοδα, δόσις ἐπὶ τοῦ σεισμοῦ παρεχομένη, egregiè Lips. emendat 5. 19. de milit. Rom. ἐπὶ τοῦ σιτισμοῦ, *Commoda, pecunia, aut donatiuum ad annonam.* Hanc verbi vim exprimit sermo nostras, dum appellamus *Commodi*, has pecuniolas, & largitiunculas, quæ commodiorem nobis vitam parant. Suspicabar hæc Commoda militaria potissimùm ab eo spectata, cuius toties id verbum in ore versabatur referente, atque irridente Catullo epigr. 85. de Arrio.

Chommoda dicebat si quando commoda vellet
Dicere, &c.

Iturus enim in Prouinciam (fortè belli causa) commoda nominabat sibi obuentura. Ne pluribus te morer, plenè Commoda hæc examinantem adi Iacob. Gothofr. ad l. vn. Cod. Th. de Bonis Decur. & glossar. Nomico in Ver. Commoda. Longior namq. cum Commodis ne nimium incommodus tibi sim, lector, ad aquarum diuerticula sermonis cursum deflecto.

CA-

CAPVT XXXIX.

Aquæ digitus. *Aquam ductilem curare censorium Romæ munus: in municipijs decurionale*. Ius aquæ. Hydroscopi. Hydrologi. Aquileges. Aquilices. Elices. Aquarij: *aquarum mensores*. Digitus *inter aquæ modulos. Robert. Keuchenius.* ὕδατος δάκτυλος. *Ratio dimetiendæ aquæ per digitos. Benedictus Castellius insignis Mathematicus Galilæi discipulus. Famianus Michelinius.* Matrices *fistulæ*. Minuscularij aquæductus. Paragogia. Vbera. Formæ *aquarum*. Formale. Comitiua formarum. Zampilli. Pes, vncia pollex *aquarum mensuræ. Imperatori dein soli aquæ ius diuidendæ*. Diuini, cælestes apices. *Honorificum intra ædes aquarum ductus*. Vti opt. maximum. Optima lege. *Aedes, fundus, ager* vti opt. maximus. Seuir gratis. Sine impendio. Sine censu. Decurionatus gratuitus. Ob spem processus. Processioni. *Alij lapides illustrati*. Ornamenta decurionalia.

PRæter Commoda Decurionalia cum Honore Bisellij delata Chresimo ob editum splendidè munus, adiungitur publicæ existimationis alterum specimen, sed & vsus commoditatis; *Vt aquæ ductus in domo eius flueret*. quæ verba non incuriosus transmitto; tùm quia opellam aliquam iam promisi huic Inscriptioni, tanquam germanæ lapidis nostri Pisani; tùm quia cætera hæc Commoda, atque ornamenta in Comitatu esse videntur Honoris Bisellij. Ac lectionis tandem marginalis varietas, vbi pro *Aquæductus* reponitur *Aquædigitus*, mouent mihi curam libentius. Veriorem existimo hanc alteram lectionem, & ex artis hydragogicæ ratione. atque ita fortasse scriptum erat in lapide; sed aut facili ætatis detrimento in tam affinibus literis, aut in voce non probè intellecta ab exscriptore, notior altera occurrit *Aquæductus*. Diuergia hæc aquarum, & salientium riuuli in ædes priuatas deducti, siue vt loquitur eleganter Martialis 12. 31.

——— *rigua ductile flumen aquæ*.

ad Censoriam Iurisdictionem attinebant Romæ, & eius administros ædiles: qui permittebant, vendebant, largiebantur, præsertim in abundantissima illa fontium eruptione, qui Vrbem tam multiplici

fluxu

fluxu irrigabant. Cæterùm exinde Præfectos Pr. aut Vrbi custodiendæ, ac tuitioni aquarum ductilium excubasse, ne qua fraus obreperet, ac ne quod eæ damnum facerent, argumento sunt Constitutiones Principum ad eos Magistratus perscriptæ in legibus vtriusq. Codicis de Aquæduct. Aliàs sarta tecta illarum curabat Comes Formarum, de quo Cassiod. 7. var. 6. Reperimus etiam *Consulem Aquarum* in veteribus saxis: ac meminerunt rescripta eiusdem Cod. Th. Qui consul saltim in noua Roma sub Constantino M. tenuit. At *Comes Rer. Priuatarum* peculiari munere aquæductus Palatinarũ ædium dispensabat. V. Iac. Gothofr. ad Cod. Th. eo tit. In municipijs autem decreto nonnunquam Decurionum aquarius ille ductus (vt ex hac Inscriptione liquet) concedebatur; ac multò magis Præsidum, Proconsulum, aliorumue prouincias regentium arbitrio, vt credi par est. Cui vsus hic publicæ aquæ in prædium vrbanum deriuandę contigerit, non mediocre honoris instar obtinuisse constat. *Ius aquæ* appellatur in l. 5. C. de aquæduct. Hæc deriuatio, aut erogatio non sine opera, & ministerio libratorum, aut mensorum fiebat, qui assignati moduli copiam ex præscripto artis diuiderent. Ὑδροσκόπους Græci vocant, & ὑδρολόγους *Aquileges* in gloss. ab aqua legenda, hoc est colligenda; & *Aquilices*, & Elices, & Elicatores ab eadem (vt puto) licienda, siue elijcienda: quo verbo eliciendi in hac ipsa re vtitur. l. 3. C. de aquæduct. Sic *Elices* Festo sulci aquarij. At Frontino de aquæduct. *Aquarij* sunt ij mensores, & aquilices. Inter cæteras erogandæ aquæ mensuras fuit *Digitus*. Idem Frontinus, *Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad vnciarum mensuram instituti sunt*: ad quem locum Robert. Keuchenius, qui nuper Frontinum notis illustrauit; atque hanc ipsam inscriptionem producens, præ *Aquæductu* maluit ipse quoque *Aquædigitum*. Anteà Brissonius lib. 6. formul. vnde hausit Keuchenius de hac aqua salienti cum magno silentio. Porrò Campanis potissimùm (quo in populo Suessa Colonia, vbi inscriptio hæc) mensura, aut modulo digitorum vsi ad aquas dimetiendas; quod disertè tradidit diligentiss. earum inspector, & Scriptor Frontinus, *Digiti*, inquit, *in Campania, & in plerisq; Italiæ locis, vncia in pupula*. Postremum hoc verbum reformant *In pupulatoria*, ac noui ne quid nos, affert eruditus Keuchenius. Mauult Gothofr. *In populo*, hoc est, in Vrbe. Nunc & hîc etsi inter ductus fluentes aqua mihi hæret ad incertam vocem. Digiti aquæ meminit lex Græcè scripta Λούκιος 37.

de

de ſeruit. ruſt. præd. (non vrban. præd. quod in notis Keuchenianis leui menda obrepſit) in qu a lege Lucius quidam per epiſtolam , aut *ſcripturam*, qualem vocat I. C. Gaio Seio fratri concedit aquæ digitum , ὕδατος , &c. δίδωμι , καὶ χαριτῶμαί σοι δάκτυλον. *De aqua, &c. do, concedoque tibi gratuitò digitum*, vt ibi vertitur. Prorſus illic lego δάκτυλον , non δακτύλιον : quam poſtremam vocem cur in notis haud ſemel Keuchenius retineat , non video ; niſi librarius in culpa. Quæ ſit digiti (intellige tranſuerſi) menſura, notiſſimum eſt; quæ omnium minima exiſtimatur, latitudinis nempe , quantam hordei grana quatuor ſua craſſitudine occuparent. In aquis autem dimetiendis non ſola tubi, aut fiſtulæ latitudo ſpectanda eſt, ſed totum oris cauum, qua in ambitum panditur ; vt digitalis omnino ſit diameter , ſiue quatuor granorum , qui in ſe circumactus parem faciat vndecunque epiſtomij apertionem . Aliter namq. oſtium canalis eſſe poſſet latitudine vnius digiti, ſed trium, quatuor , pluriumue proceritate , figurâ parallelogrammâ : ineptum autem id ad hydrometriam . Digitus etiam quadratus motum parum æquabilem , minuſq. expeditum redderet aquæ fluentis : ſordeſq. & retrimenta anguloſis ſederent in latebris damno tubulorum , ac ductuum . Cæterùm ſi rotunda ſit fiſtulæ cauitas digitali in orbem ſpatio, trudentibus ſeſe inuicem æquabiliter partibus ; tum qua currit , atque eluctatur ad exitum ; tum qua in ipſa eruptione deſilit latex ; certior dimetiendi , atque erogandi regulæ ad moduli iuſtitiam, atque artis diſpenſationem continget. Quæ dicta volui, ſi antiquum , ac ſimpliciſſimum dimetiendi morem in ſua , tum nominis , tum rei origine contemplamur . Verùm ad altiorem theoriam pertinet (cui libenter procumbimus) cauſas, rationeſque hydrometricas ſpeculari : quod cum primis egregiè præſtitit D. Benedictus Caſtellius Piſani noſtri Lycei quondam matheſeos profeſſor *Nella miſura dell'acque correnti* : auctor vel hoc ipſo cum præfatione honoris nominandus , quoniam digitus , aut riuulus è magno illo, atque inexhauſto fonte defluxit Galilæo Galilæo . Nuperq. ab eadem ſcaturigine Famianus Michelinus Sereniſſimi Principis Leopoldi ab Etr. Mathematicus, ac præceptor meus , mihi dignè æſtimandus in paruo libro , ſed ingentis pretij *Della direzzione de' fiumi*, vbi tum experimentis , tum Geometricis rationibus aquarum curſus , diuergia , ſtationes, vireſque ſpeculatur, & ad vſum dirigit.

Fuit, cùm aquæ digitos eo dictos allubeſceret exponere , quoniam ſimi-

similitudine digitorum in subtiles meatus dirimerentur. Nempe quemadmodum digiti sunt quidam ceu fluxus, & productiones manus, aut volæ, quæ paulatim in eas carnis diuisuras gracilescit, ac desinit: ita Castellum, Forma, aut congregatio aquæ, siue fons plenior, & vndantior in minutas, ac subtiles fistulas, quasi totidem digitos erogatur, ac diuiditur. Contra *Matrices* fistulas dixerunt, vnde hæ minutiores deriuantur in l. 3. C. de aquæduct. quæ & *Minuscularij aquæductus.* in l. 10. eodem tit. fistulæ .s. & canaliculi angustiores; alio nomine *Paragogia* ibidem. Sed & Paragogius aquæductus aliter explicatur pro subsidiario, & ad supplementum, vt ex Frontino colligit idem Gothofr. ad l. 8. C. Th. de Aquæd. Ab humani corporis itidem parte, nomen fecerunt castellis, aut conuentibus aquarum, *Vbera*, & *Mastos* appellando. eleganter Cassiod. Variar. 7. 6. de aqua Claudia *lauacris, & domibus liquores purissimos fistularum vberibus emisisse*. At *Formæ* ibid. de ipso aquæductu, & structili opere, qua latices decurrunt. Hinc *Formæ aquarum* l. 1. C. de aquæduct. l. 39. §. hæres de legat. 1. l. 27. de Vsufr. leg. *Formale* hodie Neapolitanis. *Comitiua Formarum* eidem Cassiod. hoc est, Præfectura aquæ ductuum. Frontin. lib. de aquæduct. *Formas ductuum* nominat. V. notata à Keuchenio. Plura de hoc Iure aquæ suo more feliciter exundans Iac. Gothofr. ad tit. Cod. Th. de aquæduct. vbi multa alia inspergit de aqua concedenda, eroganda, custodienda. Nobis *Zampilli* dicuntur subtiles erogatiunculæ, ac minutæ concisiones salientium laticum, qui multò sæpè cum lusu ad voluptatem, atque irrigationem euerguntur. *Zampilli* autem idem sunt, ac digituli: sicuti *Zampa* pes ferinus est multifidus, ac digitatus. Sed *Pes* quoque ipse, vel mensura, vel lex aquæ diuidendæ: cuius pedis respectu *Vncia* inter modulos aquarum recensetur. Sicuti namque in asse hæreditario, sic in aqua diuidenda, duodecima pars pedis est vncia; Pes autem tanquam as, aut solidum; at *digitus* decima sexta pars pedis; atque adeò vncia aquæ maior erit digito quartæ partis excessu. Atque hoc pacto intelligendum esse *Aquæ digitum* in marmore Suessano, mensuræq. rationem exponendam existimo. *Pollex* quoque apud aquarios pro modulo laticis, sed maior *Digito*, & idem cum *Vncia*; quoniam tres pollices quatuor digitos efficiunt; sic erit vnus pollex duodecima pars pedis, nempe vncia. Idem Frontin. de re agrar. *Pes per vncias, &c. palmus habet digitos quatuor, vncias tres, &c.* & ibi Keuchen. ante illum Brisson. supr. laudatis locis.

locis. Vt autem apparet, de re agraria, ad rem aquariam translata fuere ea nomina. Vnciam igitur non pro modo ponderis, sed pro mensura spatij, aut loci, qua fluens aqua decurrit, acceperunt, hoc est duodecimam pedis partem. Nostri aquarij pro nummorum etiam magnitudine, diuidere, & indigitare solent. *Vn quattrino, vna crazia, &c. D'acqua;* quantum .s. eius nummi ambitum, aut diametrum rotunda fistulæ cauitas æquaret. Sed cum his aquarum digitis, qui è publico fonte in domum Chresimi ad priuatos vsus diuertunt, nos quoque parumper ab *Honore Bisellij* diuertimus, quem suo decreto cum Commodis, & Aqua Decuriones contulerunt: qua in re dignum est adnotatione, quod paucis deinceps annis post Antoninum Pium, sub quo lapis hic Suessanus inscriptus fuit, non licuit nisi Principi eas aquarum erogationes largiri ex constitutione Theodosij, quam mox renouauit Anastasius Imper. l. vlt. C. de aquæduct. *Nemo*, inquit, *vel in hac sacratissima Ciuitate, vel in prouincijs sine Diuinis apicibus de sacro epistolarum scrinio more solito edendis, &c. aquam de publico aquæductu, seu fonte trahere permittatur, &c.* & l. 5. eo tit. *Si quis per diuinam liberalitatem meruerit ius aquæ, &c.* Vtrobiq. *Diuini* titulum apposuerunt Imperatorio beneficio, insana eius ætatis adulatione. Sed *Diuinos apices*, qui & *Cœlestes* in l. 5. intellige lineas, & characteres, quos manus Principis rescribendo supplicum precibus duxisset. Suo, & stato nomine hæ aquarum Indulgentiæ *Beneficia* appellata, & *Iure beneficij* concessæ. leges lege supra laudatas. Ergo Decurionibus sublata potestas largiendæ aquæ; adeò equidem, vt hæc ipsa Principum *Indulta*, (quomodo aliter vocantur in l. 3. eo tit.) non rectoribus Prouinciarum, sed soli præcellentissimæ sedi Præfecti Præt insinuanda esse iubeat ea lex 5. Grauibus ad hæc sanctionibus obstringuntur, qui quid furtiuè, licenter, iniustè aduersus publicæ aquæ securitatem commiserint; quæ singula honorem arguunt non mediocrem ei collatum, cuius domum riuulus, aut *Digitus aquæ* fluens perreptauerit; qualem .s. Chresimo Suessani cum Honore Bisellij permiserunt.

Sed omnibus hisce ornamentis speciosa additur verborum forma, ac solennitas, qua *Honor Bisellij* defertur, *Quo quis optimo exemplo in Colonia Suessa habuit:* perinde ac si dixerint, quanta maxima honoris testificatione, publicæque beneuolentiæ consensu, ac fauore vllus vnquam habuit: siue, Ad optimi, ac plenissimi exempli disciplinam, qua præmijs afficere, ac decorare conuenit, qui virtutem, ac merita,

rerumque benè gestarum laudem Reip. adprobarunt. Haud dissimili elogio 416. 8. Grut. *Honores, quos cuique plurimos decreuit*; & 258. 6. *Super omnes retrò, &c.* in l. 1. de albo scrib. *Quo quisque eorum maximo honore in municipio functus, &c.* Solenne id Romanis, quoties largissimè quid, ac plenissimè factum, omnibusq. absolutum partibus demonstrare velint, *Optimum* appellare, & *Vti optimum, maximum*. V. Fest. in *Optima spolia* ib. *Vt qui optima lege, &c.* & in *Optima lex.* & Gellius 1. 12. *Vti quæ optuma lege fuat, &c.* vbi Scaliger legit, *Vti optima maxima* in not. ad Festi locum. Gruter. 215. 2. *Vineam Calcidianam cum parte fundi Pompeiani, & vti optima maximaque sunt suis finibus, &c.* Sic ager *vti opt. max.* Paulo sententiar. 3. 6. *Fundo legato vti optimus, maximus est*. eâdemq. loquendi formâ idem I. C. l. fundo legato 22. de fundo instr. vel instrum. leg. Gaius quoq. in l. 69. §. 3. de leg. 1. quibus verbis significatur, qua fundus liber, instructus, optimaque conditione longè, latéque patet. Neque id in legatis tantùm, sed in contractibus, aut synallagmatis. V. l. non tantùm de V. S. ib *Vti optimus, maximusque, &c.* & l. qui vti eodem tit. *Aedes vti optimæ, maximæque, &c.* Brisson. lib. 6. formul. Sed *Quo quis optimo exemplo* in Suessana epigraphe, aliter exponamus licet; quatenus videlicet per leges, ac mores, exemplique religionem vllus vnquam in Colonia Suessana habeat, qui libertus extitisset. Sic in lapide Suelitano, quem sup. attulimus, *Omnibus honoribus, quos libertini gerere potuerunt, honoratus*. Plura pete ad illustrandum hunc locum ab indice Gruteriano, vbi identidem occurrunt illa, *Omnibus honoribus, &c.*

Haud satis tandem grati sibi videbantur Suessani coloni erga Chresimum parentem, cui tam multa detulerunt, nisi filium quoque Titium Chresimum, *Ob merita Patris* exornassent, cui *Honorem Decurionatus gratuitum* decreuerunt; immunem .s. ab impensis, & sumptibus vacuum, quos subibant grauissimos. cùm in ordinem cooptabantur, per epulas, ludos, &c. datis etiam cuiq. Decurioni sportulis, aut Commodis, de quibus superiùs nonnihil exposuimus. Sæpè in saxis *Gratuitæ* hæ collationes honorum; sicuti & *Gratuiti* appellabantur qui accepissent. V. Reines. d. epist. 31. pag. 183. & Grut. 454. 7. 172. 13. vbi de Augustali gratuito. Conlibertus ille Trimalcionis de se gloriabundus in fragmento Petroniano, *Seuir gratis factus sum*. quo respexit Mamertin. in paneg. *refertur nuntius consulem me creatum sine impendio*. Neque admodum diuersum apud Gruter. 408. 1. *In curiam*

admitti sine censu; non facta .s. fortunarum inquisitione, quasi remissis impensis decurionatus. Sed Suessanæ soror inscriptio alia apud eundem Gruter. 183. *Huic ordo Decurionum ob spem processus sui decurionatum gratuitum obtulit*; vbi verba illa *Ob spem processus*, non me tenent penitus indiligentem: intellige ob spem ascensus, aut promotionis ad gradum honoris splendidiorem, maioremque in sua ciuitate existimationem, ac decus: spectata eius indole, aut virtute, quæ id ipsum spondere videbatur. Neque aliter in l. 41. de donat. inter vir. & vxor. *Nam & Imperat. Antoninus constituit, vt ad processus viri vxor ei donare possit*. Ex D. Ambrosio, & Seneca patre alia de Processu testimonia affert. Ræuar. coniect. lib. 2. cap. 9. Sed *Processus* quandoq. idem ac *Processiones*, pompa nempe illa, & traductio solennis Magistratuum in auspicijs honorum; sic Iustinianus nouel. 105. septem *Processiones* nominat ostendendæ munificentiæ, & à nouis Consulibus celebratas. V. & l. 2. C. de Coss. πρόοδυς vocat Iustinian. ea constitut. Theoph. προσελεύσεις §. item si quis Inst. de rer. diuisione. Coripp. Afric. de Iustino lib. 4. *Processum Augusti Consulis optat*. Sic nobis *Processioni*. Sed satius est, si *Processum* intelligamus, gradum, & vlteriorem in via honorum semitam, nobis ad amussim, *Auanzamento*. Sic Iuuen. sat. 1. 38.

—— —— —— *Optima summi.*
Nunc via processus, vetulæ vesica beatæ.

Adi & doctiss. Scipionem Gentilem lib. 2. cap. 5. de donat. inter vir. & vx. qui & alteram Gruter. Inscript. *Ob processus suos*, non de valetudinis processu, sed de honore (vt dicebamus) aduersus Ræuardum exponit.

Atque huic Chresimo patris cognomini Decurionatus tribuitur, quem poterat ex lege consequi: at pater ob libertini notam repellebatur. Augusti namque libertus in lapide dicitur. V. l. vn. C. ad l. Visell. & Iulian. Imper. in l. 9. C. de Dignitat. *Libertorum fil.* (non libertinorum) *adipisci clarissimam dignitatem non prohibemus*. V. ib. Gothofr. Adde l. 1. C. si seruus, aut libert. &c. Atque hoc ius seruabatur ante nouellam Constitutionem 78. quanquam hæc non carent difficultate. Filius ergo Chresimus in hac inscriptione gratuitum consequitur Decurionatum, pater Commoda Decurionalia, atque *Honorem Bisellij*, ea qua opinabar declaratione, vt esset ingressus in Curiam honorarius. Hunc ingressum ferè comitabantur Commoda,

aut ſaltem ornamenta, in veſte, ac ſede, aliјſque iuribus, atque immunitatibus, de quibus in titt. Digeſt. & Cod. de Decurion. Binis autem alijs ſaxeis teſtimonijs videor poſſe iuuare haud temerè conuellendam hanc quintam noſtram diuinationem. Primum eſt Atellanum 1099. 3.

Cn. Plaetorio VI Viro
Auguſtali
Biſelliario
Honorato ornamentis Decurio
nalibus

Hic Plaetorius fuit Biſelliarius, quod expoſui, donatus Iure biſellij, ſeu conſeſſu inter Decuriones: illico ſequitur *Honorato ornamentis Decurionalibus*. Ac ſicuti in Sueſſano, ob editum ſplendidè munus fuerunt Chreſimo honores, atq. ornamenta collata: pariter hîc Plaetorio, *Quod auxerit ex ſuo ad annonariam pecuniam H S $\overline{X N}$, & vela in theatro cum omni ornatu ſumptu ſuo dederit*. Alterum ſaxum eſt in 105. 2. vbi diſertè honori adſcribitur, conuenire inter Decuriones; & ſtatim alia ornamenta pariter decernuntur.

Cui ordo Mun. Epor.
ob merita
Cenis publicis inter
Decuriones ludis con
uenire permiſit aliaq.
Ornamenta decreuit.

Quinti hæc loci coniectatio præit mihi, & lampadem tradit ad ſextum interpretamentum. Cùm .n. tum in Sueſſano, tum in Atellano lapide Auguſtalitatis honor, atque ordo nobis occurrerit, inſpiciamus, an Biſellium huic municipali dignitati aptari queat.

CA-

CAPVT XXXX.

Sexta explicatio. Auguſtales: *medius ordo in municipijs, aut colonijs, & equeſtri Rom.* παράλληλος. *Duumuiri ex Decurionibus lecti. Diſcrepitum à Reineſio*. Ordinatio: *Ordo*. Seuiri Auguſtales, & ἁπλῶς Seuiri. *Cana Seuiralis*. *Auguſtalitas*. *Seuiratus*. *Vnde nomen*. Præfectus Auguſtalis. Milites Auguſtales. Ludi Auguſtales. Sodales Auguſtales: *quibus Seuiri ſimiles*. *Coloniæ vrbis Romæ ſimiolæ*. Flamen Auguſtalis *Piſis*. Sacerdotales. *Auguſtalitas potius ordo, quàm adminiſtratio*. Primi Auguſtales.

SExto igitur iſtu collimemus; Auguſtalitatis Ordinem, aut munus ſub examen reuocaturi. loquor de Auguſtalibus, quibus publicæ adminiſtrationis officium in colonijs, aut municipijs, ſuiſue ciuitatibus commiſſum eſt. Neque ignoro quod Cl. Reineſius ſcribat ea epiſt. 31. p. 179. in quocunque etiam corpore, aut Collegio ſuos fuiſſe Decuriones, Auguſtales, Quinquennales: quod nunc, cùm non vacat expendere, nec liquere aio.

Erant Auguſtales honeſtus ordo in ſuis ciuitatibus; ſed infra Decurionum amplitudinem, & ſupra plebis, aut populi tenuitatem: veluti παράλληλον Equitibus Romæ Vnde in Vett. Lapidibus, ea qua dicebamus metatura collocantur, vt 240. 1. *Decuriones Auguſtales, & Municipes*; & 475. 3. *Ordo Decurionum, & Auguſtalium, & plebs vniuerſa* in Sueſſano; quem modò explicauimus; & 1089. 6. *Ordo Decur. & Auguſtal.* quorum trium ordinum reſpectu in Piſano Decreto de Obitu C. Cæſaris *Per Conſenſum omnium ordinum, &c.* Videatur doctiſs. VVelſer. lib. 5. Vindelic. p. 104. ex eo Reineſ. d. epiſt. p. 177. A Decurionibus autem fiebant, aut legebantur Auguſtales, vt idem Reineſ. monet: cuius tamen illud non placet è corpore, aut numero Auguſtalium fuiſſe lectos Duumuiros. Erant namque Auguſtales infra Decurionum ordinem, vt certiſſimum eſt, & idem tradit Reineſ. at Duumuiri nequibant fieri, niſi qui iam inter Decuriones conſcripti eſſent. Diſertè I. C. Paul. in l. honorem 7. §. is qui D. de Decurion. *Is qui non ſit Decurio, duumuiratu, vel alijs honoribus fungi non poteſt*. Imò ex potioribus Decurionum, qui & Primi, & Principales (diximus ſup.) ſeligebatur Poteſtas Duumuiralis. Idem Paulus ib.

Hono-

Honores, & munera, non Ordinationi, sed potioribus quibuscunque sunt iniungenda. quod hîc dicitur *Ordinationi*, idem est atque Ordini. quasi non inconsultè, ac sine iudicio, cuique in ordinem Decurionalem adscito sint iniungenda munera; sed cum delectu qui digniores fuerint, ac magis probati, vt ego exponerem. Consulatur & Panciroi. de magistr. municip. cap. 7. quomodo igitur ex Augustalium numero creabantur Duumuiri, si Augustales non modò selecti inter Decuriones non erant, sed neque ordinem ipsum attingebant? Non mihi tanti est lapis ille apud Grut. 57. 6. quem profert Reines. quin præstent oracula legum, aut consultorum: imò ratio ipsa, & communis rerum sensus. Cùm enim Duumuiri sint, veluti Consules, ac fastigium teneant honoris in sua patria; è Senatu, siue Decurionibus, dignissimo omnium ordine, sunt excerpendi. Consideratissimè idem Reines. aduertit horumdem Augustalium mentionem non reperiri in libris Codicis, ac Digestorum; ac nos sup. diximus de ordine Decurionum, de quibus pariter mutiunt libri Iuris. Hi & *Augustales*, & *Seuiri Augustales*, quoniam totidem essent, appellati; quandoque cum eâ notâ *IIII. Augustales*. V. Rein. ib. & Indicem Gruterianum: & *Honorati Augustales* 57. 6. nisi error fuit scalpri, aut exscriptoris. perplaceret *Honorati, & Augustales*, sicuti alibi *Honorati, & Decuriones* 279. 3. & *Honoratis, & populo* 330. 2. Pari ratione *Plebs vrbana, & Honore vsi* 343. 6. 387. 8. 392. 1. *Plebei, & Honore vsis* 485. 8. Atque hac nostra additione τȣ̃ *&*, in lapide 57. 6. *Honorati*, ijdem essent, ac Decuriones, siue qui ex Decurionibus honorem aliquem gesserint; nec vlla foret absurditas, vt ex ijs Duumuiri crearentur, quin potius aptissimè congrueret ex d. l. honores D. de Decurion. quod obiter sit dictum ad eam ipsam Reinesij obseruationem, atque epigraphen, si opus sit, defendendam. Hi *Augustales* simpliciter *Seuiri* nonnunquam. fragmento Petron. haud semel *seuir gratis factus sum* pag. 40. &, *Habinna seuir est* pag. 52. Inde *Cœna Seuiralis* ob Honorem Seuiratus data Grut. 1073. 6. V. Reines. ea epist. vbi nescio quid de duplici genere seuirorum, ac de fœminis in eum ordinem adlectis, aut saltem ornamento honoratis sine vsu, ac ministerio. Honor autem hic, nunc *Augustalitatis*, nunc *Seuiratus*: idem Reines. ib. & Index Gruter. Quod verò scriptor idem antiquitatum diligentissimus non dubitet p. 177. eò dictos Augustales, quoniam arbitratu, & mandato Magistratuum maiorum, seu Præsidum ab Augustis impositorum nomi-

nati,

nati, selecti, aut saltem confirmati fuerint: atque ita tanquam Augustorum beneficio *Augustales* appellati, non inerudita defluit origine nominis. Confirmari potest exemplo Præfecti Augustalis, quem Aegypto impositum, vt ei regno præesset, à se nominauit Octauius Augustus, qui primùm constituit. Haud secus milites Augustales; de quibus Veget. 2.7. *Augustales appellantur, qui ab Augusto ordinarijs iuncti sunt*. Sic *Ludi Augustales*, & vel in honorem, vel instituto Augusti ita appellati. Sed non improbabile illud mihi succurrebat; imitamento, atque exemplo Augusti Sodalium Romæ, hos etiam in Colonijs, & municipijs potuisse nuncupari. De ijs, qui in vrbe Tacit. 1. ann. *Annus V. C. DCCLXVII. nouas cerimonias accepit addito Sodalium Augustalium sacerdotio, vt quondam Tatius retinendis Sabinorum sacris Sodales Titios instituerat*. meminit & Suet. Claud. cap. 6. In Prouincijs autem, & alijs ciuitatibus publicæ, ac solenni sacrorum curæ præfuisse Augustales Seuiros assentior libentissimè eidem Reinesio. quò referrem etiam procurationem, & apparatum ludorum, qui fermè in honorem Numinum edebantur, vt ex inscriptione Neapolit. 9. 4. quam affert Reinesf. Addo tutelam, & custodiam loci, aut rei dicatæ, aut religiosæ. Inscr. Gruter. 358. 1. *Inlatis arcæ Seuirorum ob locum & tuitionem statuæ, &c.* Quòd si tum nomen congruit Augustalium tam Romæ, quàm in alijs ciuitatibus; tum munus non dispar rebus sacris vacandi, absonum minimè videatur, si municipalis hic honor imitatione Romani Sacerdotij sit appellatus. Scimus verò id studuisse colonias, ac subiectos populos, vt imitari quamdiligentissimè res Romanas nossent: quod partim adulandi calliditate, partim ambitionis sensu fecerunt. Beatiores autem illi, qui in eo studio magis se adprobarent, ac simiolam blandiùs agerent. id maximè sub Augusto, qui longo otio, pace, ac felicitate vsus, nouis magistratibus, legibus, moribus Romanam politiam fundauit. Et quidem extra Romam quoq. non vna in ciuitate reperitur Flamen, aut Sacerdos Augustalis in honorem, & cultum Augusti qua viuentis, qua defuncti lectus, & appellatus. In vrbe Nicopole meminit Arrian. differt. epictet. 1. 19. Pisis in eo decreto lapideo de Caij Cæsaris mortuali memoria *T. Statulenus Iuncus Princeps Coloniæ nostræ Flamen August. &c.* num verò ij, quos in vetustis Inscriptionibus *Sacerdotales* legimus, ijdem sint atque *Augustales*, vt vult Reinesf. d. epist. pag. 156. non mihi pro certo est. Scimus namque in ipsis ciuitatibus non vnum fuisse genus, non vnum colle-

collegium sacris operantium: Augures, Flamines, Pontifices, Sacerdotes: alios temporarios, alios διὰ βίου: alios maiores, alios minores. Adi Iacob. Guther. de V. Iure Pont. 1. 6. quem auctorem politissimum miror, ne γρῦ quidem de Augustalibus tradidisse. Inscriptiones à Reinesio prolatæ *Sacerdotalem* memorant sine alio adiuncto: vnde colligerem ex quadam exoche summum in ea ciuitate Sacerdotij genus significari, ac supra ordinem Augustalitatis. Sed viderint alij; ne in longiora diuerticula abeamus. Opportunior occasio curas dispensabit attentiores. Ea mihi sedet sententia non vbique in colonijs, municipijs, ciuitatibusq. fuisse Augustales; sed pro ipsarum amplitudine, viribus, studijs, institutis variatum fuisse in vsu, numero, munijs, nomine etiam Sacerdotum: ἄλλοτε ἄλλα. Quòd autem hi Augustales alijs quoque actibus sese immiscuerint præter sacrorum procurationem; præcipuè autem Iuri dicundo, haud repugnauerim. quod Reines. monet ex Inscriptione 421. 7. Non tamen vtroque pollice adprobo, quod *Præfectus I. D.* in ijsdem Inscriptionibus de Augustali sit accipiendus. Potius crediderim hos Præfectos extra ordinem ab ipsis Decurionibus fuisse postulatos, aut à Præsidibus impositos per rerum gerendarum occasiones, si alij magistratus defecissent; Præit mihi Decretum Pisanum de Caio Cæsare Augusti nepote, *Quando eo casu in Colonia neque* ΠVir, *neque Præfecti ærario, neque quisquam Iure dicundo præerat*. Semel autem hoc dictum velim, potius ordinem, quàm magistratum, aut administrationem Reip. fuisse *Augustalitatem*, quod allatæ superiùs Inscriptiones docent. Sed in hoc Augustalium ordine, corpore, munere, collegio, non omnes paris dignationis, atque auctoritatis. Reperitur qui *Inter primos Augustales à Decurionibus sit factus* 409. 5. & 215. 2. Et *Augustales primi* ib. & *VIVir Augustalis in municipio Suelitano D. D. primus*. quem lapidem exactè, & pro innumera sua doctrina explicat Reines. d. epist. 31. Sicuti igitur de collegio Decurionum diximus, alios fuisse primos, Principales, atque honestissimos: ita de Augustalibus libet exponere, prout vel antiquioris ætatis præiudicio, vel maiori vsu Reipublicæ, vel suffragiorum prærogatiua, aut iudicio Principis meruerint ita appellari. Ac sicuti *Iuniores*, & *Seniores* Decuriones; ita de Augustalibus ratiocinari conuenit, quod sup. statuimus. Cùm igitur quidam gradus in Augustalitate, maioris, aut minoris existimationis reperiantur; ita *Honor Bisellij* insigne quoddam esse potuit, & argu-

men-

mentum maioris præstantiæ in eo ordine, vel collegio. Inde Plaetorius dicta epigraphe *VIVir Augustalis Bisselliarius:* nempè vt digniori, & ampliori loco inter Augustales sederet; quod bisellio exprimebãt, vt abundè superiùs adnotauimus. Eadem prorsus coniectandi ratione, quam in Decurionatu attulimus, à similitudine veri non deficit, vt cuipiam Augustali extra ordinem, ac peculiaris ob meriti causam ius datum fuerit sedendi inter Decuriones, quod Biselli nomine, & honore designassent, vt dicebamus. Inde *Augustalis Bisselliarius;* erat .n. Augustalitas infra Decurionatum. Iuuant quæ proximè sequuntur in epigrammate de Plaetorio, *Honorato ornamentis Decurionalibus.* non igitur verè fuit Decurio; sed ingressu, & aditu ad curiam, ornamentis, perinde ac si foret, vtebatur: quorum adepta honestas (vtpotè existimationis non tralaticiæ) posteris vt innotesceret, insculptam saxo voluit, qui titulum fecit.

CAPVT XXXXI.

Imagines. Clypei. προτομὰι θώρακες. *Statuæ maiores, digniores. Emundus Figrelius. Currus quadrigarum: statuæ illic triumphales, in celebrioribus locis positæ.* Biga. Bigæ honor. *Biga postulata ciuibus benè de patria meritis: præcipuè ob liberalitatem.* Siglæ. Spectaculum: *pro loco spectandi.* Biga adiecta. Auctus. *Bigam postulabat, vel populus, vel officia, & corpora. Decreta quandoq nullo postulante. Decuriones postulatam decernebant. Publico, aut collato ære ponebatur. Remissum sæpe impendium ab eo qui acciperet. Duæ quandoq; decretæ: quandoq; coercita populi postulatio. Statutum tandem ne nisi impensis accipientis. Vetita priuata collatio in Principum statuas. Honorificum biga traduci: item imagines, & statuas* Deferre circenses. Iudiciale carpentum. *Cum P. Fabro disconuenit.* Carpentum pompaticum. Biga Decurionum. *Dedicatio bigæ. Honor bigæ forte idem ac Bisellij: septima, atq; vltima coniectura.*

SEptimò, atque vltimò arcum dirigimus: attingere, & ferire (siremps lex est, vt in alijs) non audemus, aut confidimus. Periclitemur si fortè *Bisellij Honor*, idem sit ac *Bigæ:* vt hac demum biga stadium hocce Criticum, anceps oppidò ac lubricum postrema decursione emetiamur. *Honor Bigæ* Syllabatim his verbis,

aut raro, aut nusquam in alijs literarum memorijs reperitur: nonnihil dumtaxat eruimus ex antiquis lapidibus, quorum indicinâ profecimus ad ea, quæ mox afferemus.

Multa olim apud Romanos ornamentorum, aut insignium genera, cum ipsis penè Romanarum virtutum certantia generibus; quibus gens illa æqua meritorum æstimatrix, quin etiam remuneratrix viros egregios afficere, atque honestare solebat. hæc autem non præmia tantùm ijs, qui accepissent; sed faces, atq. irritamenta cæteris, vt non imparem laudis cursum obirent per rerum benè gestarum exempla. Saltem id vigente Republica; sed lapsabundâ mox, ac sequiori genio sæculorum etiam indignis ea decora collata, vitijs sæpe praua virtutum specie latentibus. Inter hæc honorum specimina potissimùm fuere Imagines, Clypei, προτομαὶ, θώρακες, statuæ: quibus non tantùm ora, habitusq. repræsentarentur corporum, quàm ipse spirans virtutum vultus, atque animorum effigies, tum superstitibus, tum nascituris sisteretur ad nominis famam, posteritatisq. commendationem. Hæ statuæ non vnius generis, aut occasionis; sed neque vnius loci, vbi ponerentur. Parilibus Coloniæ; pedestribus equestres; equestribus Curules antehabitæ. Summatim dicam: prout excellentius, aut sublimius speciei, & apparatus choragium referebant, ita digniori loco habitæ. imò quæ magis staturosæ statuæ, magis quoq. illustres, maioribusque dicatæ. V. Plin. lib. 34. cap. 4. & seq. notauitque Casaub. ad Pollionis Claudium cap. 3. Videantur qui impensiùs huic argumento locarunt operam; inter quos nouissimè Emundus Figrelius. At omnium honestissimæ Quadrigæ, seu currus Quadrigarum, quem statua insidebat triumphalis. quo sensu Iuuenal. sat. 8. vers. 3. vocauit

—— stantes in curribus Aemilianos.

& graphicè magis sat. 7. triumphatoris statuam aurigantem depinxit vers. 125.

—— Huius enim stat currus aheneus, alti
Quadrijuges in vestibulis; atque ipse feroci
Bellatore sedens curuatum hastile minatur
Eminus, &c.

Vbi Feroci bellatore, siue equo sedere, nihil aliud est, quàm ὀχεῖσθαι hoc est aurigari, & habenas regere. Pro *Vestibulis* lego libentius *Stant in triuijs*, loca innuens publica, & totius vrbis conspicua, vbi cele-

celebratior concursus, populique adspectus frequentior, qui oculos illuc conuertat. Illi namque currus in foris, templis, basilicis, theatris statuti, potius quàm in vestibulis priuatæ domus, quod magnus interpres voluit. Quòd si Vestibula retineamus; de Vestibulis, propylaeis, atrijs templorum malim intelligi. Ac fermè arcuum molibus, Ianis, ædium fastigijs, operumq. insignibus curuaturis ea simulacra imposita Prud. 2. in Symm. ver. 555.

Frustra igitur currus summo miramur in arcu
Quadrijugos, stantesque duces in curribus altis.

Suet. Domit. 13. *Ianos, arcusq; cum quadrigis*. Sic quoque in Circo quadrigas Soli, Dijsq. alijs circensibus super fornice, aut arcu dicatas videmus. Consule Panuinum, atque alios; meritò summis honoribus adscriptus locus ille, vbi in oculis populi, & lucis publicæ maiestate statuebant aliquem *effigie triumphali* (vt loquitur Suet. Aug. cap. 31.) expressum, & consecratum. Proximus Dijs immortalibus, & ipsi Iouis solio πάρεδρος habebatur, cui tantum culminis contigisset. Currum hunc quadrigarum τέθριππα dixere Græci: quam vocem retinuit Cic. 5. ad Attic. 21. oblatum sibi à Cyprijs honorem narrans, ac recusatum, *nullos honores mihi, nisi verborum decerni sino: statuas, anea τέθριππα prohibeo*. Puto autem olim numinibus quadrigas, bigas, &c. fuisse dicatas, Soli, Lunæ, &c. Dein hominibus, præcipuè victoribus apud Græcos per solennia illa ludorum certamina. Seriùs ad Romanos res venit: apud quos verus primò de hostibus triumphus; ludicra deinde victoria de aduersarijs id genus publici decoris inuexit. Sed medio æuo sub Impp. *Bigam* viris egregiè meritis postulatam reperio, quasi dimidiati triumphi simulacrum, vno minus equorum iugo. Aduersus legem puri sermonis, qui iam ad barbariem vergebat, *Bigam* dixere; cùm olim pluratiuo numero Bigæ, & currus bigarum, sicuti Quadrigæ, & currus quadrigarum dicerentur. Sed poetis tamen quibus nihil non licet, I. Consultis, & Plinio Biga, & Quadriga; quicquid nasum crispent literatores. In lapidibus autem (quod sup. innuimus) hic *Bigæ honor* haud raro memoratur; quem nos primi fortean excutimus, etsi in transcursu, ac volanti articulo. Cæterùm dignus alioquin ritus, & antiquariæ rei pars, in quam incumberet seriò vigil, nec oscitans crisis. ac miror tot viros philologiæ diligentissimos, qui de re equestri, curruli, statuaria, Circensi vel impendio, vel obiter meminere, tam securè præte-

terijsse hanc Bigam in lapidibus. quos iam sine palangarum, aut cylindrorum ope producere tempus est. Reperio autem ijs potissimùm fuisse postulatas, ac decretas bigas, qui animosè largiendo, ac profundendo populum demeruissent. Ferè enim id comparatum est, vt prona multitudo eum diligat, atque in humeros tollat, à quo magis se lactatam, ac pastam, tum commodis, tum voluptatibus sentiat. In Gruterian. 440. 1. *Ob insignem eius editionem muneris bidui populo postulanti bigam placuit equestri statua decreto ordinis eum ornari.* En muneris editio, quo populus illectus: en postulata *Biga* in honorem editoris; sed modus tamen factus postulationi, & decreta dumtaxat statua equestris. Mecum sensit, ac notauit Emund. Figrel. erudito commentario de statuis illustr. Roman. cap. 18. Nequibat fieri hæc editio muneraria sine ingenti profusione, atque impensa; nec sine summa cura, ac vigilantia. Gruter. 421. 1. *Qui rogatus ab ordine pariter, ac populo, vt gladiatorij muneris publicè curam susciperet, fecit. & explicito quod promiserat, impendium bigæ, quam populus ex collatione legatiui, ac donatiui epuli offerebat, remisit.* Hic quoq. *Bigæ* honor, ac merces oblata ob curam muneris, ac spectaculi. Et 352. 1. *Huic primo IIVir biga posita ob eximias liberalitates, & abundantissimas sine exemplo largitiones, &c.* Pariter hîc in oculis populi fuit liberalitas, & largitio; data spectacula, & commissiones, vt deinceps ibid. legitur. Et 1103. 4. in Pisaurensi, quæ plenior legitur 447. 6. *Ob eximias, & abundantissimas largitiones B. G. pos . . . ex ære collato Decur. decr.* Notas, aut Siglas B. G. Bigam expono. Solenne autem veteribus, vt non modò integrum verbum singulari litera designent; sed vnius verbi plures syllabas pluribus itidem notis indicent. Non norunt, nisi qui penitus sint peregrini in saxis antiquis; at qui vidit, qui legit, ac pede (vt ita loquar) offensanti in lapides literatos sæpiusculè impegit, cum nobis συνοεῖν, ac sentire non ambiget. *Siglas* eleganter vocauit Iustin. in præfat. de concept. Digestor. & alibi quoque, de qua voce Cuiac. 12. vlt. obseruat. non *Signa*, vt perperam alij legebant. V. & Bernegg. ad Suet. Titum cap. 3. Sunt enim Siglæ singulorum verborum singulæ notæ. Cæterùm & in vno, eodemq. verbo plures notæ, vt dicebam, plurium syllabarum: vt hîc in *Bigam* B. est nota primæ syllabæ, G. alterius. Aduerti & in Inscriptione l. 1. C. Theod. de Alexandr. Pl. primat. *P. F.* hoc est *Præfecto*: alibi B. F. apud Gruter. est *Beneficiarius*. In eodem nempè verbo non vna no-
ta,

ta, sed pro numero syllabarum, aut alia diuidendi verbi ratione. V. quæ obseruat Cl. Reines. var. lect. 3. 16. p. 620. Scio tamen & *B. G. pos.* posse exponi *Biga Gratis posita*. Atque ex hac quatuor lapidum veluti quadriga, vt *Bigam* nostram paulo attentioribus iudicij habenis nunc regamus, libenter inducor. Liquet igitur cui postulatæ, ac decretæ fuerint *Bigæ* ad honorem. viris .s. egregiè meritis de publico; præcipuè autem qui insigni aliqua largitionis, ac beneficentiæ laude, eaque potissimùm in ludis, ac spectaculis sese commendassent. Miror per amphitheatrum Lipsianum, vbi scriptor ille maximus munerarios ritus tam accuratè exhibet, non fuisse hanc *Bigam honoris* critica obseruatione deductam. Quòd si quis quærat, quo in loco positæ fuerint hæ *Bigæ?* Non est dubitandum (quo pacto sup. de quadrigis diximus) quin totius ciuitatis maximè conspicuo: sæpe in ipso Circo, & arena tanquam ἀναθήματα illic in sua sede fuerint erectæ. 484. 6. *Huic cum & populus in spectaculis assiduè bigas statui postulasset, &c.* Vbi τὸ *In spectaculis*, capio non tam pro celebratione ipsa, & actu spectandi, in quo populus postulasset Bigam; sed & locum vbi ea statueretur, videor posse interpretari. Sic Sueton. Calig. 35. *Ingressum spectacula, &c.* & Neron. 32. *animaduersam matronam è spectaculis*. Est enim spectaculum locus ipse, siue θέατρον, aut θεώριον. Nolim autem, vt vllus honorem hunc bigæ confundat cum altero, de quo apud Suet. Tib. cap. 26. *Natalem suum*, inquit, *plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnius bigæ adiectioni honorari passus est*. Hic quoque honor ex adiecta biga: intellige autem, vltra numerum consuetum, aut decursionem bigarum, vnam fuisse adiectam. Solenni verbo *Auctum* dicebant. Bigas alicui ponendas postulare solebat populus, vt ex proxima inscriptione *Bigas statui postulasset*, & sup. 440. 1. *Populo postulanti bigam*, & 444. 5. *Citra vllius postulationem, &c.* Addo l. Vlt. C. de statuis, & imagin. *Quoties iudicibus nostris, vel cuilibet alij statua fuerit à quocunq; collegio, seu officio, vel in hac sacratissima ciuitate, vel in Prouincijs postulata, &c.* Populus autem, ac multitudo impetu gaudij acta palam, & μιᾷ φωνῇ inter ipsos sæpe ludos, ac celebritates publicis hisce virtutum testimonijs, gratique animi significationibus decoratum cupiebat eum, cuius liberalitati, ac munificentiæ acceptas voluptates, atque oblectamenta tulisset. Sed & Collegia, Officia, & Corpora, vt ex d. l. vlt. constat. Aliquando citra vllius postulationem oblata, ac decreta Biga; quod honestius videtur

detur

detur fuiſſe, & maiorem addens exiſtimationem ei, qui recepiſſet, ſi ſua ſponte Decuriones, aut Præſes decreuerit; ſola inſpecta virtute quam exornent, nulla populi poſtulatione qui importunè extorqueat. Fortè autem & ipſe, in cuius honorem locaretur, quandoque poſtulabat; aut per amicos, & Principes ciuitatis ambitu, & gratia petebat. 421. 1. *Bigæ, quam populus ex collatione legatiui, ac donatiui epuli offerebat*. Hic Oblata, vt & 444. 5. *Citra vllius postulationem cum à municipibus ſuis oblatum, &c.* At Decurionum erat poſtulatis populi annuere, ac decernere, quod ille petijſſet; vel modum, ac legem imponere, ſi exceſſiſſet, vt ea nos docent ſaxis inciſa epigrammata. Hinc fermè conuincta decreta cum poſtulationibus, vt in ijſdem lapidibus videre eſt, quibus adde & 483. 9. Ad eiuſdem Ordinis, ſiue Decurionum curam, aut decretum attinebat, locum, ac pedaturam ſtatuere, ſpatiumque definire, in quo biga, ſtatua, aut aliud honoris cauſa poneretur. Hinc illa toties *D D D L Decreto Decurionum Datus Locus*: aut conſimili formula, quæ ſæpe tibi obuia.

Sed hæc obtinuiſſe opinor ante Conſtitutionem Arcadij, & Honorij quæ in l. 4. C. de ſtatuis, & imagin. vbi extra *Imperiale beneficium*, h. e. Principis permiſſionem nemini, aut iudici, aut in adminiſtratione poſito licet accipere ſtatuas *æneas*, vel *argenteas*, vel *marmoreas*, vt illic ſancitur. Seuero autem pœnarum interdicto defigitur, infamiæ .ſ. & quadrupli quiſquis aduerſus legem commiſerit. Vetabatur forſitan populi exultabundi, ac præ gaudio laſciuientis temeritas, qui vel leui de cauſa, vel nonnunquam indignis hunc honorem contuliſſet: aut coercebatur affectantium ambitio, ne ſubdolis blanditiarum artibus extorquerent titulos, ac duraturæ monumenta memoriæ inanitate colligerent. neu tandem cum patrimonij ruinâ inſanis opum profuſionibus populi fauorem redimerent ad eam ponendæ ſibi ſtatuæ capturam.

Publicis demum ſumptibus plerumque factæ, ac ſtatutæ apparent hæ Bigæ: 484. 6. *alterius ſumptus remiſit Reipub.* & quidem collatione, aut ære corrogato ad id opus. Sup. 447. 6. *ex ære collato*. 421. 1. *ex collatione legatiui*, l. vlt. C. de ſtat. & imagin. *ex Deſcriptione*. Et quod ſæpe legitur *Gratis*, vel *Gratis pos*. Sed nonnulli honore ſolo contenti, & benigno populi conſenſu, qui poſtulaſſet, & obtuliſſet Bigam, impendium remittebant: ſua ipſi pecunia opus faciendo. Inde ſæpius occurrit formula *Honore accepto impendium remiſit*, ijs notarum

rum

rum ductibus H. A. I. R. & præscriptis verbis *Honore contentus impensam remisit*, vt 356. 10. Compar huic S. P. F. hoc est *sua pecunia fecit*. sup. 421. 1. *Impendium Bigæ, &c. remisit*, & 484. 6. *Pro insita modestia sua vnius bigæ honore contentus, alterius sumptus remisit Reip.* Liquet ex hac inscriptione duas quandoque bigas vni fuisse postulatas, aut decretas, & quidem sumptu Reip. sed ob modestiam vnâ tantùm acceptâ. Sicuti pro vna biga, quam ciues postulassent, decreta eius loco statua equestris ab ordine Decurionum, veluti honorem moderantium, vt 340. 1.

Cæterùm deinde lege cautum, ne quis, cuius ad honorem statua petitur, nisi suis impensis collocari permittat l. vlt. C. de statuis, & imagin. *Et virtutum præmia tribui merentibus conuenit, & aliorum honores alijs damnorum occasionem fieri non oportet, &c. nequaquam ex descriptione* (contributione, & collatione) *sumptus colligi patimur; sed eius, cuius ad honorem petitur, expensis proprijs statuam collocari præcipimus*. At in imaginibus, statuisue Imperatorijs priuatam collationem vetuerunt l. 3. ib. *Priuatæ collationis iniuriam propulsari præcipimus:* addita consilij ratione, *ne quid in eis suum collator agnoscat:* quibus è legum testimonijs facilè adducor, vt opiner, gratuitum hunc *Honorem bigæ* ætatem anteuertisse Principum, quorum constitutiones adduximus; sunt autem Arcadij, Honorij, &c. atque Antoninorum sæculo, vel circa, hasce *Honorum* appellationes (sicuti de Bisellio diximus) potissimùm inoleuisse.

Quòd *Bigæ Honorem* vltimò attinet, nolim tacuisse, Bigâ, aut vehiculo traduci, summo itidem Honoris, loco, atque excellentiæ habitum fuisse. Vnde id ferè editoribus in pompa circensi tributum, vt notum est. Hinc ea cura summè ambita, aut magisterium, vel præfectura certaminis, quam Agonothetæ suscipiebant. Indico tibi pulcherrimam de ea re memoriam in l. 10. D. de pollicit. quam videsis. Hinc etiam mortuorum imagines, & statuæ vehiculo traductæ in theatrum ad honorem. V. quæ narrat Dio, aut potius Xiphilin lib 71. p. 813 de Faustina. Capitolin. in Antonino Pio cap. 6. *deferre Circenses* eleganter vocauit. *Delatis*, inquit, *Circensibus atq; templo, & flaminicis, & statuis aureis, atq; argenteis*. quod puto sic dictum, quomodo *deferre hæreditatem* I Consultis: an potius ἐλλειπτικῶς pro, Delatis honoribus circensium. Sic paulò post, *statuam auream delatam à Senatu positam accepit*. Sed & *deferre Circenses* erit

ludos

ludos in memoriam alicuius instituere. Suet. Calig. 15. *Eò amplius matri Circenses, carpentumq;, quo in pompa traduceretur*, & Cæl. cap. 76. *Thensam, & ferculum Circensi pompa, &c.* Omnino namque præstantiæ specimen, publicæque existimationis decus reputabatur, vti posse iure Vehiculi. quo spectat tit. & l. vn. de Honoratorum vehiculis. De Carpento mulieribus Romæ concesso honoris causa Liu. Plutarch. alij dixerunt. Præfecto quoque Prætorij carpentum tributum in Honoris insigne, atque ornamentum: quod *Iudiciale carpentum* appellarunt. Vopisc. in Aurel. init. *Vehiculo suo, & iudiciali carpento*. Sidon. Apollin. 7. 12. epist. & ibi accuratissimus Sauaro. P. Faber 1. semestr 3. pro sella Curuli explicat: quam benè non sat video. Pluscula Guther. de off. D. A. 2. 16. Consimile quod Isidoro 20. 12. *Carpentum Pompaticum*. Sic *Biga Decurionum* in lapide Vrbinate apud D. Francisci, cuius meminit Pancirol. cap. 6. de Magistr. Municip. Ea fortassè, qua vtebantur Decuriones cum procederent.

Verùm Bigam nostram, aut statuam curulem alio prorsus significatu accipiamus licet: pro simulacro, & opere sculptili, aut fusili in alicuius honorem statuto. Nempè acclamantis populi, postulantisue multitudinis (vt dicebamus) voce, atque iudicio deferebatur hic honos alicui, statuaque illius currui bigarum imposita publico in loco viuentium, posterorumque oculis figebatur, addito titulo, atque inscriptione. Quanquam & id honorificum, si Numini, aut Principi votæ, ac dedicandæ statuæ religio, ritusq. & cura alicui demandaretur, vtque publico nomine is collocaret. Iniunctum hoc officium commendat industriam, & auctoritatem ciuis supra cæteros spectati. 444. 5. Grut. *Hic opus quadrigæ cum effigie Imperatoris Hadriani Aug. citra vllius postulationem à municipibus suis oblatum, &c.* Atq. in hac Bigarum dedicatione diuisi nummi incolis, ciuibus, Decurionibus, omnique genere lenocinij secunda populi existimatio collecta ab eo, qui honorem accepisset. 485. 8. *Ob Dedicationem bigæ Decurionibus singulis — XV. collegis omnibus VIII. plebei, & Honore vsis — XIII L. D D D.* Denarij fuerunt hîc diuisi, vt ostendit nota X locumq. statuendæ Bigæ Decuriones decreuerunt, quod vltimæ literæ arguunt.

Sed cum his curribus videbor fortasse nonnullis ex quadrigario desultor factus; qui à Bisellio parumper diuerterim, quò me vocabat

bat incurrentis occasionis illecebra. Sciunt tamen istarum literarum diligentes, quomodo vnum ex alio amica serie nectatur, atque hoc prorsus ἐξανθισμῷ quanta quanta sunt philologica scripta, commendentur, & constent.

Bigam igitur (quomodo superiùs explicauimus) curulem .s. statuam in argumentum honoris, & memoriam posteritatis alicui decretam, aut positam, alio nomine placuisse *Bisellium* appellare, haud penitus repugnamus; atque adeò *Honorem Bisellij* ex ijs, quæ de *Biga* protulimus septima, atq. vltima nostra coniectura illustrari. Scimus namque δίφρον sellam esse, vbi duo sedeant παρὰ τὸ δύο φέρειν Suidæ, Eusthatio, alijs, ac sup. diximus cap. 9. quomodo & Bisellium ex Varrone, quod duorum sedentium est capax. At δίφρος pariter est currus, qui aliter διοχής, Pausaniæ, Polluci, atque alijs, παρὰ τὸ δύο ἔχειν, quod duos capiat. δίφρος δὲ διοχὴς ὁ δύο φέρειν δυνάμενος. Poll. 7. 26. quod vertunt δίφρος, *Biga quæ duos recipere potest.* Sic δίεδρος, quod est *Bisellium* exponitur doctissimo Aemilio Porto apud Suidam, *Idem ac* δίφρος. *Bisellium. Sella duos recipiens, quæ & δίεδρον vocatur.* Neque mirum, si eo seculo nouè quid audere consueuerint, Bisellium pro Biga enunciantes; præsertim vbi tum rei, tum nominis iuuabat affinitas, ac similitudo. Sed inter sese Inscriptionum collatio, lapidumque compositum examen, probabiliorem puto, dabit vltimæ huic nostræ coniecturæ auctoritatem. Vtrobique namque tam in ijs, quæ sunt de Biga, quàm de Bisellio inscriptionibus, eadem apparet tradendi honoris occasio; eadem accipientis præstantia, aut meritum; idem populi consensus, aut Ordinis decretum; idem penè verborum nexus, & formula, titulique, & memoriæ expressio, ne dicam prorsus ταυτοέπεια. Componantur quæ sup. de Honore Bigæ, & quæ de Honore Bisellij. Grut. 475. 3. & 4.

CAPVT XXXXII.

Iterata excusatio de vera interpretatione Honoris Bisellij. Honores onera, & ruinæ ambitiosorum. Ob Honorem; *solenne verbum. Litera M quandoq; prætermissa.* Resp. Pisanorum. τὸ κοινὸν. Il Comune. Commune Siciliæ. Communitas Asiæ. *Pisana columna milliaria ad S. Petri in Gradu producitur, expletur, illustratur. Columnarum milliariarum vsus, & obseruatio.* Ciuitas: *sæpius de Metropoli, aut vrbe primaria.* πόλις τῶν πόλεων. Mater ciuitatum. Capita regionum. Πόλις *Alexandria:* ἄστυ *Athenæ:* Vrbs, *Roma.* Oppidanum genus. Ciuitates *Christianis, quæ sub Episcopo.* περιοδευταὶ. Chorepiscopi. *Clausula operis. Inuitatio ad* σύνοψιν *de Veterum Donis.*

SAtis hactenus, vt lucernulam præferamus Bisellio: saltem primi paupertinum lychnum huic obelisco intulimus, vt mox veniant sagaciores antiquitatum Promethei, qui plenam facem, ac super omnes Hyperionis radios luculentam è sanctiori eruditionis penu depromant, ad viuificandos lapidum stupores, & saxorum animandum frigus; quorum in intellectu etiam ij Gorgonem sæpe vident, qui stupere alioquin nihil solent in literis. Aequo interim animo accipiet, bonique consulet coniecturas nostras quisquis in re ignota, atque hactenus à nemine (quod sciam) tentata vadum monstrare, aut viam pedibus facere, nec securi moliminis, nec obuiæ εὐστοχίας esse meminerit.

Sed vbi hæc qualicunque coniecturæ periculo de *Honore Bisellij* executus sum, pro Colophone apponam, non tam retusum mihi esse pectus, quin præsentiam, quod ex contrario vllus facilè possit contendere. Quis, inquit, spondere audeat in hoc Pisano marmore Quadratarij manum non errasse; &, quod alibi toties, hîc pariter γραφικὸν σφάλμα tot nobis tenebras non offudisse? Imò namque pro *Bisilli* scribi oportuisse *Bisilli:* quod & altera inscriptione factum, quæ proinde nihil mutanda, aut emendanda. Nempè *Ob Honorem bis illi*, h. e. Q. Largennio, subaudi, decretum, aut gestum Duumuiratus, facta fuit donatio Pisanis. Non dissimulo vires, atq. ictum, quem vltrò prouocaui, atque excepi. nec studio Bisellij, ac præiudicata

dicata de eo à me opinione ita vadatum me sentio, quin alterius quoque sententiæ remoram, atque offendiculum bona fide cognoscam. Si quid tamen valent quæ superiùs attulimus nostro hoc commentario; atque ea attento animo non defugiamus introspicere; facilè has nubes dispellemus, integram, ac lucidissimam scriptionem nostro lapidi meritò vindicantes. Quòd si temerè hunc moueamus, *Bisilli* substituentes, quot illinc absona consequantur nemo non videt: quæ nunc refellere haud tanti res est.

Atque hic *Honor Bisellij*, quicunque tandem ille fuerit (quod statuere noluimus, tentare modò, & conijcere libuit) haud paruo æstimatus fuit à Q. Largennio Chresimo; qui acceptæ id genus honestatis, aut ornamenti causa non contemnendam pecuniæ summam Reip. Pisanæ donauit, vt in saxo tandem legitur.

H S $\overline{L\ N}$ ReiP. Pisanor. dedit.

Quòd si exputare placet ad hodiernam scutatorum Romanor. rationem, duceni, ac quinquageni supra mille conficientur ex recepta, & magis communi Sestertiorum æstimatione; quorum singuli duo ceratia, aut asses Florentinos æquant, siue binos Romanos Baioccos cum dimidio. Par enim Libra, seu As vetus hodierno baiocco. Quo circa ad memoris, gratique animi laudem pertinet, vt qui publico iudicio honorem aliquem sint assecuti; tum beneficium victuris monumentis testentur; tum si per vires fortunarum liceat, nonnullam redhostimenti gratiam rependant: vtrumque verò Q. Largennius præstitit. Huc spectant solennia verba *Ob Honorem*, vt in nostra epigraphe, ac centies apud Gruterum, & alibi, quoties quid permittitur, legatur, erogatur, diuiditur ob honorem acceptum, aut accipiendum. Sed in nostro lapide scriptum est *Ob Honore* minus litera M. siue cusoris elementarij ignauia; siue, quod apparet, angustia loci non admittente. quomodo autem Veteres hanc literam in carminibus exterebant, aut scribentes lineâ superductâ denotabant; ita nonnunquam omiserunt in lapidibus. Sic *cura agentibus, hærede non sequitur, &c.* percurre indicem Gruter. aduertit etiam Boldonius in Epigraphicis. Obseruaui in libris quoque Iuris, titulo præsertim de Pollicitat. *Honoris* factam mentionem, subindéq. Ob Honorem pollicitationem ingestam, cùm quid Reipub. aut ciuitati promittitur eam ob causam. Ac verè illi honores potius onera, ac dispendia; quando in ijs petendis, accipiendis, ineundis, tam immani

largiendi profundendique ſtudio inſani erint ambitioſi homines; vt non rarò totis ſuis euoluti fortunis, patrimonia integra diruerint ad incitas redacti; pretium ponentes tam immeritum inani aucupio popularis gloriolæ. Omnino autem ex lege, aut more vix poterant euitare atrocia illa rei domeſticæ vulnera, quod ſuperiùs innuimus. Sic Aedilibus, Prætoribus, Conſulibus iniuncta ea onera miſſilium, ludorum, largitionum ad ſaturandam, oblectandamq. plebeculam. Sed modus deinde impoſitus fuit, & intemperiei prodigentiſſimæ adacti fræni: qua de re conſulantur veterum legum iuſſa in libris Iuris; nos exactè obſeruauimus in noſtro ſyntagmate de Re Donatica, vbi de miſſilibus, ſportulis, doniſque ad Proceſſus, & Honores, & id gen. alijs. Sed enim in lapide noſtro Largennius Chreſimus *Ob cauſam*, vt loquuntur I. C. & accepto iam honore donat Reip. Piſanorum: *Qui pecuniam pro honore promiſit*, inquit I. C. l. 16. §. 1. de mun. & honor. In alijs inſcriptionibus, quas attulimus de *Biſellij* (ex noſtra emendatione) *honore*, aut Biſelliarijs, factæ priùs apparent largitiones, ſubitæ expenſæ, collatæ pecuniæ, ſiue ad voluptatem populi, ſiue ad Reip. vſum: cuius liberalitatis, aut munificentiæ reſpectu, dein Biſellij, aut alius honor ob ea merita, decretus, & acceptus. V. in Gruterian. 475. 3. & 1099. 3.

Vltimò loco (ne quid occaſione Biſellij in noſtro lapide neglectum remaneat) occurrunt verba *Reip. Piſanæ*. Rempub. pro quacunq. ſocietate ciuili accipimus, quæ legibus, & magiſtratibus regatur, imperium, ac maieſtatem retineat: neque vnius ambitu oppidi, ſed plures populos, atque vrbes complecti poſſit. paſſim *Com.* vel Gr. *κοιν.* *Commune*, & *κοινὸν*; tum in nummis, tum in lapidibus apud Grut. & alios (nobis ipſiſſima voce *il Comune*, *ò la Comunità*.) Sic Ciceroni haud ſemel *Commune Siciliæ*, & *Commune Miliadum* hoc eſt *τὸ κοινὸν*, ſiue *Reſp.* & l. 6. D. excuſ. tut. *τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας.* *Communitati Aſiæ* ex epiſtola Antonini Pij. Sed de Reip. aut *πολιτείας* nomine, ac ratione vide, quod maximus philoſophorum docuit in opere planè digniſſimo, quod auctorem habeat Ariſtotelem lib. 3. c. 2. Politic. Piſanorum itaque amplitudinem, ac ſplendorem demonſtrat eo *Reip.* nomine. Sed quæ hîc *Reſpub.* aliter *Ciuitas*, promiſcuè vſurpantur, vt ſæpè apud I. C. in titulo præſertim Digeſt. de Pollicitationibus, & in ſaxeis tabulis pronum eſt intueri. Et quidem in altera epigraphe *Ciuitatis* appellatione gaudet Piſana

Reip.

Resp. in columna .s. milliaria, quam proferre libens meritò debeo, atque è tenebris educere inobseruatam penitus, ac neglectam. perpruriscit enim iam nobis hic genius benè merendi de Pisanis lapidibus. Etiam igitur hunc bona fide euulgemus, literasque longo attritu penè consumptas, senioque fugacissimas reuocemus. Ac profectò, nisi scierit scalprum illic ductasse lineas, imprudens, atque ociosus quisque præteriret: adeò illas tempus abrasit, quod sua nihil non delet, ac truncat nouacula. Sed vel indignum loci situm sensit ea columna alioquin non vetustissima; vel austrini flatus excepit iniuriam, qui licenter excurrens, pernicialem vim defert, qua obuias ædes, æra, mænia subtili sensim lambit nocumento. Extat autem hæc columna humi depacta in porticu D. Petri in Gradu, qua Pisas respicit. Puto autem fuisse illic destitutam in aditu porticus pro offendiculo, aut repagulo, ne iumenta progrederentur. Cæterùm deinceps in vsum religionis verterunt mulieres cultui addictæ, quæ per dies solennium expiationum illud templum antiquissima veneratione prorsus celebre inuisentes, manum inserunt columnæ, qua superiùs hiat in morem sulci: nescio qua persuasione diuinæ pacis, si eo manuum embolismo defungantur. Ac fortè dum illic certatim circumuoluuntur, frictione assidua paulatim literas deterserunt: quæ repetito multoties oculorum circumiectu à me tandem expressæ sic habent.

Imp. Cæs. D. NRO (Fl. Valenti)
Pio Felici semp. Aug.
Imp. Cæs. D. N. Fl. Gratiano
Pio Fel. semp. Aug.
Diui Valentiniani Aug. Filio.
Imp. Cæs. Fl. Valentiniano
Pio Felici semper Aug.
Diui Valentiniani Aug. Filio
Ciuit. Pisana
M P IIII.

Prima linea omnino explenda est, apponendumque nomen Fl. Valentis (vt fecimus) quod penitus abierat nullo apparente vestigio, ac necesse tamen est ibi non defuisse. Hi tres imperij Romani gubernaculo vna assederunt Fl. Valens cum Gratiano, & Valentiniano filijs Valentiniani primi. Vterque hîc nominantur mortuo iam

iam parente, quem *Diui* titulo ex more indicant. multæ extant in Cod. Theodoſ. & Iuſtinianico trium A A A. conſtitutiones Valentiniani, Valentis, & Gratiani, vt & in Inſcriptione Gruter. 160. 5. Sed non putem confundendos cum tribus hiſce noſtris. In ijs namque legibus, & in veteri inſcriptione Valentinianus ponitur primo loco, dein Valens, & Gratianus; at in columna noſtra Valentinianus vltimo locatur, quoniam hic filius eſt illius Valentiniani iam defuncti, de quo in Codicibus, & ſaxo. Hiſtoria lux veritatis rem confirmat: quoniam Valentinianus I. nonniſi ſocium Gratianum adſciuit filiũ natu maximum ad habenas imperij. ex duobus alteris filijs, quorum vtrique nomen paternum Valentinianus, nullum aut vocauit, aut vocare potuit in conſortium regiminis. alter quippè trimulus intra faſcium conſularium ſtetit cancellos, obijtque viuo parente: alter mortuo demum parente cum Gratiano fratre præſedit reip. etiam tum quadrimus A. V. C. MCXXVII. Ante hos fratres Valens Valentiniani ſenioris frater, & iſtorum patruus Communione imperij lactabatur, qui altero poſt mense, quàm Valentinianus frater ſummæ rerum adeſſet, conſortionem inijt regnandi: atque hi tres tunc numerabantur, quos in Codice legimus. Diſtinguendus pariter eſt hic Valentinianus regnans, de quo columna noſtra, ab altero Valentiniano fratre, qui fato præreptus (vt diximus) ad imperium peruenire non potuit: & paſſim tamen ex duobus Valentinianis perperam, & confuſè fit vnus. Sed primus hunc errorem diſcuſſit doctiſs. Valleſ. ad Ammiani lib. 31. pag. 412. & 433. poſt eum Chriſtoph. Adam. Rup. ad Synopſ. Beſoldi pag. 450. vir terſiſſimi iudicij in rebus geſtis, earumq. temporibus adnotandis. In columna itaque hac Piſana Valentinianus Valẽtiniani filius erit ille, quẽ ſecundæ cunæ exceperunt; qui partim cum Valente, & Gratiano (vt hìc exprimitur) imperium tenuit, partim deinceps cum Theodoſio, & Arcadio; Arbogaſti tandem perfidia occiſus apud Viennam A. V. C. MCXLIV.

De hac columna, quin fuerit milliaria, nemo diſſentiet; quod notæ indicant in fine M̄ P̄ IIII hoc eſt Millia paſſuum quatuor. aliàs ſola M denotare ſolet milliare. et quidem ab eo loco, vbi etiam hodie reperitur ad vrbem Piſanam milliaria quatuor interponuntur. Fortaſsè olim locatum columnare hoc ſaxum in via publica, quæ Liburnum (olim Hercules Labronis) ducit: translatum dein fuit in fanum, ſeu porticum D. Petri. Fermè autem hæ columnæ, aut cippi, vel

lapi-

lapides monere solebant viatorem, ex quo ad quem locum, quantum spatij, aut quorsum excurrant milliaria. V. apud Gruter. 155. 2. vbi columnæ milliariæ mentio. & 150. 6. vbi posita milliaria, & 153. vbi milliares lapides restituti. Plura columnarum id genus exempla ab ea pag. 153. vsque ad 159. in quibus, vt in nostra, nomen dumtaxat Principum inscriptum; quandoque additus milliarium numerus. Sidon. propemptic.

Cuius per spatium satis vetustis
Nomen Cæsareum viret columnis.

Ad hunc locum Sirmondus, qui duas profert columnas. Ac de ponendis milliaribus, eorumque lapidum, ac terminorum figura apud veteres multa præclarè doctiss VVelser. in rebus Augustan. cui adde Reinesium var. lect. lib. 3. cap. 16. pag 610. Theod. Pulmann. ad Suetonij Othon. cap. 6. Turneb. aduers. 5. 1. De milliari aureo notiora multò sunt, quæ ab eruditis traduntur. Cæterùm quod hîc *Ciuit. Pisana* legitur, fortasse quis exponat pro ipso loco, siue vrbe, quæ inde distet, vbi posita columna passuum millibus quatuor P. M. IIII. Non ignoro Latinis *Vrbem* propriè de ædificijs, ac muris dici; de hominum multitudine, & congregatione *Ciuitatem*, rarò hanc de loco: aliter ac Græcis ἡ πόλις tum de indigenis, tum de loco. At satiùs est *Ciuit. Pisana* de ipsis ciuibus exponere, qui inscribunt, aut dedicant columnam. Honorificum sanè *Ciuitatis* nomen, haud secus ac in altero lapide de Honore Bisellij *Respub.* vocatur. quandoque enim sola Ciuitatis appellatione mater ipsa, aut Metropolis significata alicuius Prouinciæ, sub qua aliæ vrbes legem acciperent: πόλις τῶν πόλεων Græci, hoc est *ciuitas ciuitatum*, Ezechieli cap. 16. vbi vertit D. Hieronym. *mater ciuitatum*. Liuio lib. 55. *capita regionum*. Diuidebant namque Ciuitates in Minores, Maiores, & Maximas, de qua diuisione Modestinus I. C. in l. 6. D. de excusat. tut. ex epist. Antonini Pij. Ciuitatis quidem titulus siue πόλεως quadam exoche olim tributus Alexandriæ; sicuti ἄστυος Athenis; grandi, ac solitario *Vrbis* nomine Roma expressa. Etsi pro quacunq. Metropoli, aut ciuitate primaria ipsum nomen *Vrbis* extra Romam quoque accipere possis apud I. C. in l. 4. D. de damno inf. Et ipsi namque tum ethnici, tum alij scriptores signanter, & κυρίως nomen fecere *Ciuitatis* magnis, & amplis ædium, ciuiumque communionibus: pagos, villas, burgos, vicos, oppida, castella, ab ijs discernentes. Plin. 37. 10. *Cepionides in Aeolidis Atarne*

nunc

nunc pago, olim oppido naſcuntur. in l. 3. C. Thed. de donat. *Ciuitates, municipia, vicos, caſtella, &c.* & l. 13. eod. Cod. de Deſertoribus. *Vrbium, vicorum, caſtellorum, &c.* Saluianus 5. de gubern. Dei, *non modò vrbes, ſed etiam municipia, atque vici, &c.* V. quæ ſup. cap. 6. de municipiorum contemptu. Iſidor. 15. 2. *Vici, & caſtella, & pagi ij ſunt, qui nulla dignitate ciuitatis ornantur, ſed vulgari hominum conuentu incoluntur, & propter paruitatem ſui maioribus ciuitatibus attribuuntur*. V. plura eo cap. Tacito 6. annal. *oppidanum genus*, quod nos *Caſtellano*, & Iuuenali *Municipalis eques*; eleuandi formâ, quaſi inferioris ordinis, atque exiſtimationis: *Oppidano quodam, & incondito dicendi genere*, Cic. Bruto. V. quæ ſup. de Municipijs cap. 5. & 6. ſic etiam *Caſtra*, vnde Caſtella, à colonijs, ac ciuitatibus diſtincta. Idem Tacit. 1. hiſt. *Nec principes modò Coloniarum, & caſtrorum, &c.* At Ciuitates, & Vrbes amplitudine, ac poteſtate maiores: notauitque doctiſs. Pighius in Hercule Prodicio pag. 40. etſi nimium parcus, atq. ieiunus teſtimoniorum, atque auctoritatum, quas in eo quantiuis precij libro interdum deſiderarem. Veruntamen Chriſtianiſmi inuento factum, vt ciuitates eæ ſint nobis, quæ Antiſtitem habent. V. diſtinct. 80. cap. 1. & ſeqq. & quidem eo primo cap. ex ipſa gentilium obſeruatione de vrbium dignitate ſtatuit Lucius Pontifex. Quare cautum Concilio Sardicenſi, auctore Oſio Cordubenſi epiſcopo ne hũmilia, & obſcura loca epiſcopali ſede ornarentur; quod cap. 5. ea diſtinctione exprimitur, *non debere in vicis, & villis epiſcopos ordinari.* ea .ſ. honeſti ratione *ne vileſcat nomen epiſcopi*, vt cap. 3. ſcribitur, quæ ſunt deſumpta ex epiſtolis Anacleti, & Leonis Pontificum. In vicis enim, aut pagis eos præfuiſſe ſcimus, quos Chorepiſcopos dixere, & περιοδευτὰς. *Viſitatores, ideſt qui circumeant* cap. 5. ea diſtinctione 80. vocantur. Etſi quandoque in vicis conſtitutos fuiſſe epiſcopos apparet ex concilio Laodicenſi Can. 57. dum vetat ne ἐν ταῖς κώμαις, καὶ ἐν ταῖς χώραις, *in vicis & in pagis* conſtituantur: argumento ibi fuiſſe quandoque. iterumque iubet eos epiſcopos Vicorum nihil facere ἄνευ γνώμης τοῦ Επισκόπου τοῦ ἐν τῇ πόλει, *ſine conſenſu epiſcopi Ciuitatis.* nempè ſolo *Ciuitatis* nomine digniſſimam, & ampliſſimam intellige, ſiue metropolim. V. Berter. Pith. diatrib. 1. cap. 6. Quæ omnia huc ſpectant, vt datum id Piſanæ Vrbi, aut populo nomen illuſtrius reddamus. Atque id interim inobſeruatum nolo, in his aut Ciuitatum, aut inferiorum locorum gradibus ſignificandis (qua vel obſcuriores,

vel

vel clariores, dignitatem, potestatemque perinde obtinebant) haud multum inter se abijsse gentiles, & Christianos scriptores: aut inter Christianos demum ipsos Remp. ab ecclesia, & ciuilem rationem à sacra politia non admodum discrepasse.

Sed Criticæ disceptationis (vt fermè contingit) aliud ex alio trahentis lubido à basi ad columnam, à Bisellij ad Milliaris inspectionem huc nos prouexit. Cippus ille Mortualis Q. Largennij manibus dicatus de vitæ termino, fatique hora admonet: Milliaria hæc columna à ciuibus Pisanis erecta, emensum viæ spatium, locique fines determinat. Nos igitur quoque cum hisce terminis pedem sistamus; modum, ac mensuram suscepto commentario imponentes; ne productiori itinere, eoquè aut inamœno, aut salebroso beneuolos lectores fatigemus. quibus tamen superest nonnihil adhuc molestiæ perferendæ, viæque absoluendæ: quam per excursum conficiant, & permitto, & suadeo. nisi tamen cursum suadere, aut iniungere de longæ iam tractationis curriculo fessis, inurbanum, & inlaudabile censeatur.

Quando igitur nostrum de Veterum Donis syntagma in caussa fuit cur Pisanam epigraphen de pecunia à Largennio Chresimo donata *Ob Honorem Bisellij* attenderemus; peracta nunc illius interpretatione, coronidem veluti imponamus eidem lapidi; Synopsin .i. aut periocham eorum quæ in Dorologia pertractamus. vt quæ fuit origo, & caput indagandi Bisellij, eadem clausula sit, & vmbilicus. Non inuiti autem ordine ad facilitatem elementario præmittimus subiectum indiculum, vel prodromum, aut metatorem. vt, si quem non pigeat rimari in antecessum, quin etiam de quopiam admonere (quod ingenuè concupiscimus) & eruditam conferre symbolam, liceat.

Geminis contextum partibus vniuersum Opus Dorologicum ita disponimus, vt prima sit Isagogica, quæ lectorem in quodam quasi vestibulo sistit ad Rem Donaticam Veterum infinitè, ac γενικῶς prænoscendam. Suis autem nexam capitibus ita præmolimur.

CAPVT PRIMVM.

Critices, ac philologiæ studium. Operantium illi non vna laus: diuersi labores, ac consilia. Vindiciæ pro Syntagmate Dorologico, quod nemo aggressus est. Antiquitatum cura sæculi palato valde accomodata.

CAPVT II.

Partitio totius operis bimembris. Præludium primò, atq; inuitamentum ad Rem Veterum Donaticam in vniuersum: dein propriè ad singula genera donorum explicanda transitus. Fermè autem hic ordo seruatus: vt occasio, ac tempus donandi, ritus quoq;, atq; institutum expendatur: qui dederint, qui acceperint: quæ solennia, ac memorata magis in donationem venerint, adnotatum sit.

CAPVT III.

Doni definitio subtiliter examinata per nominis notionem, vocisq; virtutem.

CAPVT IV.

Per rei naturam, ac constitutionem eadem agitata.

CAPVT V.

Miscella donorum nomenclatio exactè, ac sollicitè apposita.

CAPVT VI.

Diuisio donorum; hinc in Diuina, illinc in humana. Vtraq; vel publica, vel priuata. Eademque, vel ἔργα, vel χρήματα Aristoteli; vel quomodo Cic. Ex arca, & Ex virtute.

CAPVT VII.

Origo, antiquitas, institutio donorum, præsertim apud Rom. Quæ in ijs formulæ, qui ritus.

CAPVT VIII.

Praxis, atque vsus donandi. Quid in eo laudabile, quid culpa dignum.

CAPVT IX.

De accipiendis, recusandisque donis.

CAPVT X.

De remunerandi, reddendique officio.

CAPVT XI.

Donare, lucrum.

CAPVT XII.

Idem iactura.

CAPVT XIII.

Quibus donandum, aut secus.

CAPVT XIV.

Quid donandum, quid non.

CAPVT XV.

Leges munerales.

Sequitur altera pars ἐσιώδης, ac penetralis; cuius periocham ordine elementario digestam in hunc modum præcerpimus.

A

Adorea. Donum militare. *V. Militaria dona.*

Aduentitium. Honorarium. *quicquid aduenienti, transeunti amico, hospiti traditur, apparatur.* Γέρας. Πρεσβεῖον. Cellarium. Copię. Rinfreschi. *Aut quod honoris gratia digniori, aut seniori datur. V. Introitus, Lautia, Viaticum, Xenium.*

Agraria Donatio. Agri assignati. Viritanus ager. Iugera. Subsecіua. Beneficia. Κληρουχία. γαιωδαισία. *V. Militaria Dona.*

Alimenti Donatio. Σίτησις. Σιτισμὸς. Σιτοδοσία. *& simpliciter* δωρεὰ. Diarium. Demensum. Chœnix. La parte Μερὶς. Annonæ. Commoda. Cellaria. Pueri, puellæque alimentariæ. *V. Frumentatio.*

Ambitus. Suffragia. Largitiones. Nummi pronunciati. Δωροδοκία. φιλοτιμία. *V. Pollicitatio, Repetundæ, Sordes.*

Apophoreta. Ἀποφόρητα. *quæ diebus præsertim Saturnalibus inter epulas donantur.* Piatti coperti. *V. Saturnalitia. Item quæ remunerantur, aut remittuntur.* Αντίδωρα, ἀντίδοτα. *V. Epulum.*

Auctoramentum. *Quod militi, sed propriè gladiatori ad nomen dandum.* Imprestanza.

Aurei annuli Donatio. *V. Militaria Dona.*

Aurum Coronarium. *quod Principi in Enthronismo, aut corona accipienda. Quicquid confertur in auspicijs imperij.* Χρυσίον εἰς τοὺς στεφάνους. στεφανικὸν τέλεσμα. Collatiuum. Releuium. Epicombia. *V. Introitus. V. Coronæ. V. Isagogicum.*

B

Beneficia. *Annuæ stipes, & vacationes.* Beneficiarij. *V. Milit. Don. Agrar. Don. Immunitas.*

Cha-

C

Chariſtia. Χαριςήριον, χαρίσιον: *quod in gratiarum actione, & viciſſitudine officij*. Εὐεργετικὸν. ἀντίδοσις ἀντευεργέτημα. *V. Donaria*.
Ciuitatis Donatio. *quæ* ἁπλῶς δωρεὰ. *V. aurei annuli Donatio*.
Cœnæ Conuiuia. *Quicquid ea occaſione affertur, erogatur, miſſitatur*. Miſſilia. Cœna Viatica. Cœna aduentitia. Cœna aduentoria. Cœna aditialis. *V. Epulum*.
Collatio. Collatiuum. Collecta. *V. Eranus*.
Congiarium. Δόσις, ἐπίδοσις: *quod populo, & nonniſi Ciuibus Rom.* Principalis liberalitas. *Vini, olei, muſti largitio*. Heminarium.
Corollarium. Auctarium. *quod vltra legitimam mercedem, aut præmium*. ἐπινομὶς Stillarium. Mantiſſa. Giunta. Vantaggio. Additamentum. Appendix. ἐπίμετρον.
Coronæ Donaticæ *in vniuerſum. ob victorias, triumphos, lætitias. item ob præſtantiam, & honoris cauſa*. Coronæ Prouinciales. *V. Coronarium aurum. V. Palmarium*.

D

Deditio. Dedita.
Diuiſio. Dianome. Διανομὴ: *ad aucupandam popularitatem; aut quod lætitiæ ſignificatione diuiditur*.
Donaria. *quicquid Dys, in eorumq; cultum confertur per occaſionem ſacrificiorum, ludorum, dedicationum, &c.* Αναθήματα. Donatiuū. *V. Primitiæ. V. Feſta Dona*.
Donatiuum. *quod militibus à ſuo Imperatore*. Auguſtatica. Principalis liberalitas. Νομὴ. λαμπρὰ ἐπίδοσις. *V. Milit. Don. V. Congiarium*.
Dos. δῶς. δόσις. Datio. Donarium.
Parapherna. Antipherna. *V. Nuptiale Don.*

E

Eccleſiaſticum. Εκκλησιαςικὸν. συνηγορικὸν: *peculiare Athenienſium, vt in concionem veniretur, aut pro cœtu, & conuentu*. Inlicium.

Elec-

Eleemosyna. *quod pietatis, & miserationis sensu in pauperes erogatur.* Stips collatitia. Collecta. *Huc refer* Agapen *primitiui Christianismi.* Subsidia. Oblationes. Aiuti di costa. Collationes. *Collatiua.* Commoda. Εὐλογία. Benedizzione. Ἀντίδωρον. *V. Frumentatio.*

Epulum. Inuitationes. Lectisternium. *Adde præmia Cottabisantium.* Κοττάβειον. *& quæ cupediuoris, multibibis, aut ob gulæ ingenia tribuuntur. V. Cœna. V. Conuiuia.*

Equi publici Donatio.

Eranus. Ἔρανος: *in vsu apud Atticos. collatio ad subleuandos egenos, repetenda si in fortunam redierint.*

Euangelium. Εὐαγγέλιον: *ob lætum nuncium.*

F

Festa Dona. *quicquid per ludos, spectacula, ferias, gratulationes, officia traderetur. V. Donaria. V. Palmaria.* Lauationes. Sparsiones. Suffimenta. Propinationes. Liturgiæ. *V. Missilia.*

Frumentatio. *Frumenti, panisue diuisio.* Largitio frumentaria. Panarium. Panariolum. Panis gradilis. Panis fiscalis. Annonæ ciuicæ. Ἄρτοι πολιτικοὶ. καθαροὶ ἄρτοι. Panes palatini. Frumentum honorarium. Buccellatum. *V. Alimentum. V. Eleemosyna.*

G

Gladiatorium. *Rudes.*

H

Heuretrum. Εὕρετρον: *quod inuentori, aut inquisitori. V. Indicium.*

Honor: *donum.* Honorare: *donare.*

Honorarium. *Honoris causa Principibus, Magistratibus, Legatis, &c. Item Præceptoribus, Medicis, &c. alijsue artificibus, ob ingenuas, & honestas operas. V. Aduentitium. V. Minerual. V. Festa Dona. V. Palmarium.*

Im-

I

Immunitas. Vacatio. Condonatio. Beneficium. *V. Remissio.*
Indicium. Indicina. Μήνυτρον: *ob rem indicatam, detectam, exploratam, quod Veraculis, otacistis, vatibus, indicibus, proditoribus, inquisitoribus, nouarumq; voluptatum architectis.* Præmium inuestigationis. *Item* ἑρμηνευτικὸν: *ob aliquid explicatum, solutum, declaratum.* Veratura. *V. Heuretrum.*
Indulgentia. Sacra largitio. Ευεργεσία. θεῖα δωρεὰ. *V. Remissio.*
Inimicorum dona. δύσδωρα, ἄδωρα, κακόδωρα. *Item quæ in contumeliam, contemptum, fraudem, &c. & quæ coacti, aut spernentes largimur.*
Inuitationes. *Epularum, & munusculorum genus.* Erogationes. *V. Epulum.*
Isagogicum. εἰσαγωγικὸν: *pro admissione, vel ingressu ad munus, locum, personam* εἰσηλύσιον. εἰσόδιον. Entratura. Introitus. Rudimentum. Releuium. Cœna aditialis. *V. Aduentitium.*
Iuuenalia. *Dies depositæ barbæ, sumptæq; virilis.* Εφηβία. Inuitationes. *V. Tyrocinium.*

L

Largitio. Πολυδωρία. διανομή. *V. Ambitus.*
Lautia. Lautiæ. Loca lautia. *Hospitibus, aut legatis, quos recipimus. At* Legatiuum *ijs, quos mittimus.* Copiæ. Annonæ. Salarium. Cellarium. Vnguentarium. *V. Aduentitium. V. Viaticum. V. Xenium.*
Legatum.
Libertatis datio. Manumissio. Eleutheria. Pileus. Rudes.
Linguarium: *quod tum loquendi, tum tacendi causa muneramur.* Ἀργυράγχη. Argentangina. *Huc reuoco, quod laudicœnis, aretalogis, palponibus, auditoribus, scriptoribus datur.*
Dona librorum. *V. Sportulæ. V. Indicina.*
Lucar. Aes theatricum. Theorica pecunia. θεατρικὸν. ὀπτήριον: *quod histrionibus, ludijs, cantoribus, &c.* Locarium. Scenicæ Donationes. Gladiatorium. Theatrum.

Ly-

Lytrum. Λύτρον. ῥύσιον. *Ob redemptionem captiuorum, mortuorum, &c.* ἄποινα. *Ob remissionem pœnæ, supplicij.* Condonatio. *V. Remissio.*

M

Mantissa. Ἐπινομίς. Additamentum. Stillarium. Accessio. Mercedis cumulus. Ἐπίμετρον. *V. supplementa.*

Matronalia. *Kal. Martijs apud Rom. inter mulieres, & à mulieribus missitata.*

Militaria Dona. Donatiua. Adorea. Salaria. Auctoramenta. Stipendia. Commoda. *Posteriori æuo,* Puncta, Solatia. Stellatura. Solidus. Soldo. Refrigeria. Augustatica. Pulueraticum. *Adde* Beneficia, Emerita. Roga. Sagus. Adæratio. Pararium æs. Calcearium. Clauarium. *Congere multiplicem largitionem, hastas, torques, cornicula, annulos, clypeos, armillas; quæ peculiariter data. Mulsum, cibaria, iugera, pecudes.* Vinum rorarium. *equos, tesseras, captiuos, vasa, coronas, vestes, manubias. V. Donatiuum. V. Agri Don.*

Mineruał. Δίδακτρον. *Stipendium.* Διδασκάλιον. *quod magistris, educatoribus, &c.* Honorarium. Salarium.

Missilia. Sparsilia. Res Missiles. *quod iacitur in vulgus.* Καταχύσματα. Profusiones. Direptiones. Tesseræ. Μαλίγματα. Hyparia. *Epicombia.* ὑπάτια. ἐπικόμβια. Pholles. Miliaresia. δηναρίπτρα.

N

Natalitium Donum. *Vltrò, citróque die natali inter amicos.* Γενέθλια. *Vel quod puerperis adhuc in lecto laborantibus:* Cimdia. *Vel quod infantibus die lustrico, qualia amuleta, bullæ, phylacteria;* σημεῖα. σφραγίδια. Munera Lustrica, *aut* Nominalia. Ὀνομαστήρια. ἀμφιδρόμια. *Dona iunge* πολυτεκνίας *& quæ nutricibus, & custodibus dantur.* Nutritia. Θρεπτήρια. Θρέπτρα. τροφεῖα.

Nuptiale Donum. γαμηλία: *quod nuptiarum die, aut pompa.* Ἀθρήματα. Θεώρητρα *quæ sponsus sponsæ vbi primùm illam videt;* ὀπτήρια, *&* ἀνακαλυπτήρια, *quasi ob reuelatam, ac detectam deposito flammeo.*

meo. eadem ἐπαύλια: *at quæ sponsa, & eius cognati sponso*, ἀντάυλια. *Cùm primò inuicem loquuntur, ac salutant*, προσφθεγκτήρια, *&* διαπαρθένια. *Quod proci, & ambientes*, μνῆςρον. Καταχύσματα, nozze, confetti. *Huc refer* Donationes ante, & propter nuptias. Ἐδνα φερνὴ. Pherna. Antipherna. Cultus dotales. Donora. Arrhæ proxeneticæ. Morganaticum. Hypobolum. *V. Dos. V. Philotesium.*

O

Oblationes. Oblatiua. *V. Eleemosyna. V. Eranus.*
Officia. *V. Festa Dona. V. Don. Funer.*

P

Palmarium. Epinicium. Præmium. Δόσις. ἀριςεῖον. ἔπαθλον. βραβεῖον. ἐπινίκιον. Niceterium. Corollarium: *quod victoriæ, præstantiæ ergo in donum, mercedem, honorem cedit. V. Festa Dona. V. Indicina.*
Philotesium Donum. φιλοτήσιον: *quod amori, amicitiæ, fœderi, gratiæ datur.* φιλανθρωπικὸν. Humanitas. Amoreuolezza. Proxeneticum. Conciliatura. Captura. μίσθωμα. Data. φιλικὸν. Philtrum. φίλτρον. *V. Charistia. V. Indicina.*
Pollicitatio. Oblatio. Largitio. *V. Ambitus.*
Primitiæ. Præmissa. Præmessa. Primitiua. Sacrima. Ακροθίνια. *V. Donaria.*
Processus. Introitus. *V. Tyrocinium. V. Honorarium. V. Iuuenalia. V. Isagogicum.*
Proditionis, cædis Donum. Μισθὸς τῆς ἀδικίας: *quod sicarijs, inquisitoribus, &c.* Taglia. Auctoramentum. *V. Indicina.*

R

Remissio. *Debiti, tributi, pœnæ.* Condonatio. Abolitio. Χρεωκοπία. χρεῶν ἀποκοπὴ. Nouæ tabulæ. σεισάχθεια. Amnestia. Liberatio. Annus Sabbatharius. Reliquorum indulgentia. Subseciua. *V. Indulgentia.*
Repetundæ. Catillatio. Peculatus. *V. Ambitus. V. Sordes.*

Hh Sa-

S

Sacramenta. Libamenta. Aes Curionium. Collecta; *Quod Sacerdotibus, vel sacrorum causa.* Extar. Rigaglie. Enthronisticum. Cathedraticum. Ενθρονιστικόν. καθεδρατικόν. *V. Donarium. V. Lucar. V. Eleemosyna.*

Saturnalia. *Quæ viris, & inter viros diebus Saturnalibus.* Saturnalitia.

Sigillaria. Sigillaritia. *Quæ ferijs sigillaribus, & pueris propriè data.*

Sportulæ. Sectiones. Cognituræ. σπυρίδια: *quæ Clientibus, Salutatoribus, Colonibus, Parasitis, Laudatoribus, Officiosis. Item quæ Iudicibus, Causidicis, Patronis, Apparitoribus, &c. V. Ambitus. V. Sordes. V. Epulum V. Linguarium.*

Sordes. Δωροδοκία. δωροδόκημα. δεκασμός. *quo Magistratus, iudices, aut quiuis alij corrumpuntur, inescantur, peruertuntur ad malam operam.* Corruptela. Gratia. Largitio. Diuisio. Erogatio. δωροξενία. Nummarium tribunal. Iudex κυαμοτρώξ. κωλακρέτης. *V. Repetundæ. V. Linguarium.*

Sostrum. Σῶστρον: *quod seruatori, liberatori.* σωτήριον. ἐυεργητικόν. *Item medico.* ἴατρα. ἰατρεῖα Soteria. ῥύσιον: *quod Dijs ob salutem.* Λύτρον, *quod custodibus, vel lateronibus. V. Donaria.*

Statuæ. loci. agri *Donatio. V. Lucar. V. Agri Don. V. Funeral. largit.*

Strenæ: *quæ nouo anno boni ominis, & lætitiæ causa.*

Suffragia: *quæ ad venaturam suffragij, ac fauoris. V. Sordes. V. Ambitus.*

Supplementa. Auctaria. Stillaria. Subsidia. Auxilia. Aiuti. Vantaggi. *V. Eleemosyna. V. Mantissa. V. Collatio. V. Pollicitatio.*

T

Tributa. Vectigalia. Datio. Dazio. Oblatio. Canon. Pensio. Indictio. Copitatio. *De his, quà accedunt ad donorum rationem.*

Tyrocinium. *V. Iuuenalia. V. Processus.*

Va-

V

Vacatio. Condonatio. *V. Immunitas.*

Viaticum. Viæ auxilium. Ε'φόδιον. Salarium. Annonæ. Præbitio. Copiæ. Præbenda. παροχὴ : *quod amicis, magiſtratibus Legatis, venientibus, abeuntibus. Huc ſpectat* Vaſarium, *quod inſeruit Vaſibus, ſupellectili, tabernaculo.* Vnguentarium, *quod vnguentis, delicijs, odoramentis.* Salgamum. Tractoriæ. *Locarium ; ἐπιϐαθμία : quod ſtabulis, manſionibus, pabulis, condimentis.* Alloggi. Quartieri. *V. Aduentitia. V. Lautia. V. Legatiuum. V. Xenia.*

Victus. Σιτία. σίτησις. ἐδίτια. σιτισμός. *V. Frumentatio. V. Agri Donatio.*

Viſceratio. Κρεανομία. κρεωδοσία. ἀρτόκρεας. Carnium diſtributio. *V. Epulum. V. Congiarium. V. Donatiuum.*

X

Xenia. Hoſpitalia. Præbita. Præbenda. Ξένια : *quæ hoſpitibus. Item quicquid munuſculorum amicis miſſitatur ; Xeniola.* ἀποσόλματα ἀποσολαί. κειμήλια. Cimelia. *V. Aduentitia. V. Viaticum.*

Congere miſcellam præmiorum, aut mercedularum, quæ nomine τῆς δωρεᾶς *veniunt ; nobis* Rigaglie, rilieui, incerti, Vantaggi, Mancie, &c.

Collybus : *quod menſulario, aut campſori.* Iſagogicum. εἰσαγωγικόν : *pro importatione, aut ingreſſu.* Κόμιστρον. φέρετρον φορεῖον, *quod baiulo.* Λάτρον, *quod Latronibus, aut cuſtodibus.*

Locarium. *ob locum.*

Μαίωτρον : *obſtetrici.*

Equimentum. *quod perorigæ pro admiſſura equorum.*

Nutritia. Θρέπτρα. θρεπτήρια : *Nutrici.*

Naulum. ναῦλον : *pro Traiectu, aut nauigatione.* Amnica ſtips. Vectura.

Οἰκέριον : *ob custodiam, & curam domus.*

Οδοιπόριον : *Comiti, aut Duci in itinere.*

Præconium : *præconi.*

Portorium. ἐλλιμένιον: *ob importatas, aut exportatas merces.*

Πορθμεῖον: *in pontium, aut fretorum transitu.*

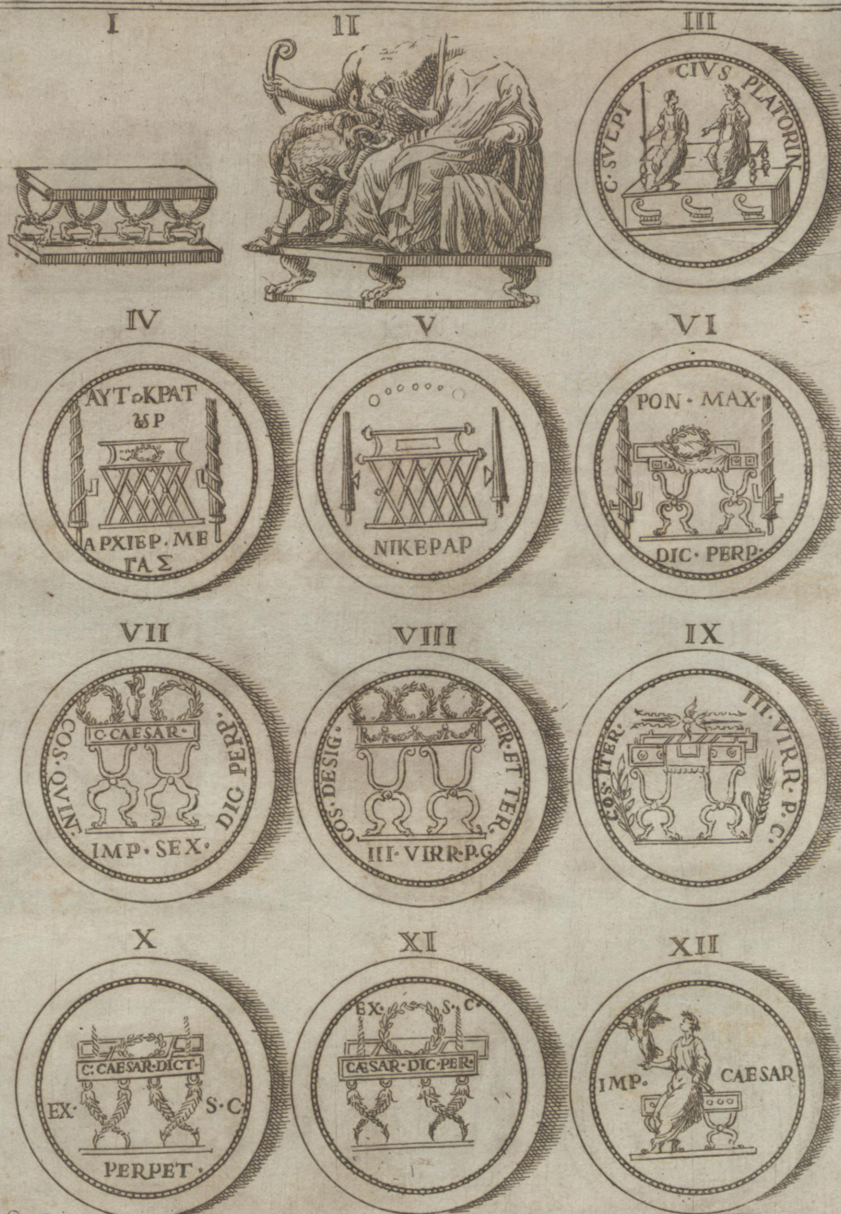
Solarium. *ob solum, aut superficiem.*

Strips. *Stipatoribus propriè.*

Adde Calcearium, Clauarium, Hordearium, Vasarium, Vnguentarium, *de quibus nonnihil supra. pecunia s. in calceos, clauos, hordeum, vasa, &c. militum, legatorum, &c. Sic* Cerarium, Chartiaticum, Cathedraticum, Synodaticum *Mercedulæ, vel munuscula in Ceram, Chartam, Cathedram Sacerdotum, Principum, &c. Christianis vsitatæ. Iunge pensitationes, aut telonea.* Ripaticum, Rotaticum, Pulueraticum, Cespitaticum, Siliquaticum, Pontaticum, *alia apud glossas, atq; inferioris æui scriptores.*

IN-

I
II
III
C·SULPI CIUS PLATORIN
IV
ΑΥΤΟΚΡΑΤ ΩΡ
ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕ ΓΑΣ
V
ΝΙΚΕΡΑΡ
VI
PON·MAX·
DIC·PERP·
VII
C·CAESAR·
COS·QVINT·
DIC·PERP·
IMP·SEX·
VIII
COS·DESIG·
ITER·ET TER·
III·VIRR·P·C
IX
COS·ITER·
III·VIR·R·P·C·
X
C·CAESAR·DICT·
EX·
S·C
PERPET·
XI
EX·
S·C·
CÆSAR·DIC·PER·
XII
IMP·
CAESAR
VSpada·f.

XIII
XIII
XIV
XV
XV
XVI
XVII
XVIII
XVIII
XIX
XX
XXI
VSpada

XXII
XXIII
XXIIII
ΟΜΟΝΟΙΑ
XXV
SALVS AVG.
XXVI
SECVRITAS AVGG
S C
XXVII
XXVIII
XXIX
XXX
XXXI
XXXII
XXXIII

XXXIIII
XXXV
XXXVI
Λ·CETETAC·KAI·ΛΥΡΗΛ·ANTONIN.
AYT·K·Λ·CE CE
ΟΥΗΡΟC
XXXVII
IMPVIII COS III PP
S C
LIBERALITAS AVG·II
XXXVIII
FELICITAS
S C
SAECVLI
XXXIX
LIBERALITAS AVGG·III
S C
XXXX
ALEXANDER VII· PONT· MAX·
XXXX
XXXXI
XXXXII
XXXXIII
XXXXIIII
Spada

XXXXV
XXXXVI
XXXXVII
XXXXVIII
XXXXIX
L
LI
LII
LIII
LIIII
Spada

Biga

Cho-

E

F

G

N

O

P

Per-

Pre-

R

S

Se-

T

FINIS.

D. Inuentius Tortus Cler. Reg. S. Pauli, Pœnitentiarius in Metropolit. Bonon. pro Eminentiſsimo, & Reuerendiſs. D. D. Hieronymo Boncompagno Card. & Archiepiſc. Bonon. ac Principe.

Vidit pro Reuerendiſs. P. Inquiſit. Bonon. D. Theodoſius Sanutus Pellicanus Bononienſis, Canonicus Reg. Lateran. Sac. Theol. Doct. Colleg.

Imprimatur.

F. Paulus Hieronymus Giacconus de Garrexio Sacræ Theologiæ Magiſter Ordinis Prædicatorum Vic. Generalis S. Officij Bononiæ.

Ad Serenifs. COSMVM III. ETR. PRINCIPEM.

De Mufcis odoris Pifanis.

Ertinacem, fi vnquam aliàs, hoc anno hyemem experti fumus, cuius pomœria in ipfum vfque Maij limen irruperunt. Penè obriguimus, cùm vetere adhuc hærente, nouo fuperlapfæ niuis operimento proximi ad boream colles nuper albicarunt. Cœlum vidimus fufcum, & immite; aerem fenfimus acutum, & pruinofum, de hyberni fideris afperitate nequidquam remittentem. Quid enim Aprilis moriens adulto Ianuario diuerteret vix agnofcebamus, fi vna arctatæ noctis linea non demonftraffet. Et Pifanum tamen loquor tractum, qui clementi Ioue, & placida Iunone vti folet. Id igitur in caufa, cur hoc ipfo anno mufcæ fuaueolentes tardiùs prodierint, earumq; venatio non ante inftituta fit. Iucundum planè, & nouum infecti genus, quod vnicè fub Pifano Cœlo (quantum hactenus vel apud veteres, vel apud recentes nouerim) gigni, aut faltem apparere creditum eft. Hiftorica proinde animaduerfione dignum, & quod aliquam Tibi, SERENISS. PRINCEPS, poft maiores cogitationes induftriam cupiditatis excitet; qui cùm cæteras bonas artes, tum præcipuè rariora naturæ cimelia fimillimus Inclyto Parenti Filius confectari non refugis. Vbi primùm itaq; exilientes è latebris odoras mufcas fpeculari licuit, Tibi defcribo

——— ——— ——— namq; tu folebas
Meas effe aliquid putare nugas. Cat. carm. I.

Non

Non vno in loco intra vrbem Pisanam nidificantes deprehenduntur hæ Muscæ. Sed notiora cubilia in ambulacris, aut peristylijs cœnobiorum D. Catharinæ, ac D. Francisci: alibi, & alibi per meos ἐρευνάδας comperi eas metari etiam sub dio, vbi antea ignorabatur; pleraque reperiri nullus ambigo earumdem lustra hactenus inobseruata; & mutare subinde coloniam, nouasq. sibi latebras prospicere: vbicunq. tandem par sit loci ingenium, cœliq. διάθεσις, ac per floreas mensas cibi, & alimenti apparatus idem se explicet, tum intra vrbem, tum in agro Pisano; quod nuper exploratissimum habui. Ac postquam hæc scripta, & Romam perlata sunt, ibi quoquè de quæsitis, & prope Monasterium Cisterciense ad Aquas Saluias, hodie Tres Fontanas, repertis idem genus muscellis me monuit Abbas Octauius Falconerius: consimili nempè Romani, Pisaníque aeris temperie. Sed Pisana cubilia à peritis cognouimus illarum vestigatoribus: à pueris potissimum vagis, ac petulantibus, qui Imperatorem Romanum æmulantes sedulò captant odoratas muscellas. Et quidem fœminis seplasiam impensiùs colentibus pecuniolas emungunt, prædam venditantes. Cauernulis quippe ex insidijs imminentes, petaso, aut linteolo decutiunt, vel caua manu viuas assequuntur. E foraminibus illæ prodeunt plurimùm manifestis, quomodo formicarum videmus, lutoso circum aggerculo; aliquando nullo eminulo puluere, qui cauernam indicet: prout nempè vel aridior, vel humidior terra ita ruat, aut existat; maiorue, aut minor copia sit egerenda ad ostiolum perforandum. Vbi verò solum vel laterculis, vel tabulis lapideis instratum est, è commissuris sese exerunt. Non lentè, aut remissè volant, sed cum impetu, ac celeritate, ceu transfugas dixeris; aut operi potius, ac labori intentas, non sicuti cæteræ vulgares, quæ alienis victitant sudoribus, quomodo Muscæ encomiastes scripsit de ea Lucianus τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων πονέμενα καρπῦται. At volatus illarum intercisus, & abruptus per quasdam subinde iaculationes nunc dextrâ, nunc læuâ. Non gregatim, sed soliuagæ, & ἄτακται feruntur; quæque priuatim sibi sedula, aut ne paruo (quod inter homines accidit) sociorum cœtu tempus otiosè conterant, &

ad

ad desidiam corrumpantur. Anxiæ namq., ac festinæ ad pastum egrediuntur, quem etiam quandoq. deferunt alendæ familiæ. Nihil mirum, si tacitæ, ac nullo strepitu redeant, quoniam præda oneratæ. Alias namque

Cantabit vacuus coram latrone viator. *Iuu. sat. 10.*

Non tamen ab omni ζιγγῷ, aut bombo abstinent, præsertim clausæ, & captiuæ: ceu alarum trepidatione, aut querimonia magis, quàm tinnitu: sicut cæteræ faciunt muscæ cassibus irretitæ, ac sub lanienam araneorum lamentabundæ. Exeunt manè, vbi Sol illuxerit, si suda est dies: si nubila, paulo tardiùs, & pauciores. Fortè enim aer humectus, præsertim cauernulas incolentibus, pigras, & flaccidas reddit alas, corpusq. minus agile: quod in cæteris quoq. insectis obseruare est. Solent autem cum tepido aere ad blandos Zephyrorum flatus prodire, & quod Vates ait vatum Princeps

—— vbi pulsam hyemem Sol aureus egit
Sub terras, Cœlumq; æstiua luce reclusit. *Georg. 4.*

Tunc equidem primùm circa areolas liliorum conuallium (siue quæ nobis mughetti) tanquam in suo foro cupedinario cupidè versantur. Sed & chamæmyrthinem depascunt, siue myrthum pumilam, apud quam assiduè apparent: ac tenellis fortasse olentium plantarum folijs non abstinent. Aurantiorum deinceps, vt maximè, & citrorum, aliarumue arborum Medicarum flores libant: imò ad earum radices per foramina vspiam egredi visuntur, & regredi. Meherclè non sine prouidentiæ laude metatis castris, vbi in proximo sit pabulum.

Sed earum talis est habitus, aut figura. Tenue, & longum corpusculum, magis quàm vulgaribus muscis: capitellum breue, ac nigrum, & omnino muscinum, nullis tamen maculis: thorax acutior, aluus gracilior, & quà hæc in ipso procinctu iungitur, subtile admodùm ligamentum. Zonæ interim, aut lineæ, vel segmenta transuersa corpus ambiunt, quasi annuli per interualla. Si vltimum numeramus, quo alui cacumen tingitur, quatuor erunt coloris citrosi, aut lutei infernè; at pressioris, & nigricantis superiùs: cætera ferrugineæ, ac rutilæ. Etsi cum quodam discrimine magis glabras, aut contra asperas

adno-

adnotarim, colore itidem luteo, nunc presso, nunc diluto; prout apricas magis incolunt, & calori magis obuias cauernulas. Sic minus adultæ, ac iuniores magis nigricant, ac splendent crusta leuiori; ætate autem, ac senio magis colorantur, atque hirsutiam induunt densam, crassamq;. Sed hæc in cæteris quoque animalibus deprehenduntur integris, ac perfectis; nedum in minutis, atque ἐντόμοις. Cæterùm color ille subflauus segmentorum, & crurum, verè sunt pili ita colorati, & spisso ordine isthic conserti. Alæ illis quatuor (hoc differunt ab alijs muscis, quibus duæ) venulis rufo illitis ὑμενόπτεροι, cartilagineæ, ac splendidæ, in lacinia magis conspicuæ: duæ breuiores, ac subnexæ, & quasi latentes. Ob hanc alarum angustiam (opinor) nullus volantium sonus. Seni pedes pilis asperi, atque internodijs crassioribus, quàm vulgò muscarum. quatuor posteriores diuaricati, duo antici rectiores, & breuiusculi, quibus ceu manibus sese emungunt, ac purgant. atque hæc cruscula ad luteum colorem vergunt. Cirri, siue cornua, vel antennæ duo in summo vertice camuræ pro oculis habent, si eidem Luciano fides ὀφθαλμοὶ δὲ προπαγεῖς πολὺ τοῦ κέρατος ἔχοντες. *Oculi autem prominentes cornuum similitudine.* Non deest aculeus, sed breuis, & internus: alui potius cuspidem, quàm telum dixeris. Feriunt, & vlciscuntur ὡς σφὴξ καὶ μέλιττα quomodo idem loquitur; sed leui noxa, quasi vrticæ admotæ feruore; pustulæ tamen inde, & psydracia nonnunquam follicant. Promuscis illis bisulca, & fistulosa, ad exugendum: seu veriùs forceps ad capiendos cibos, deferendosq;. Et rorulentis quidem sese onerant succis, quos illa pilorum serie stipatos retinent, ne dilabantur: quippe

In Encomio Muscæ.

—— —— Saltus, Syluasque peragrant,
Purpureos metunt flores.

4. Georg. 53.

Siue vt amœnissimi Claudiani huc traham carmina.

Pratorum spoliatur honos, hæc lilia fuscis,
Intexit violis, hanc mollis amaracus ornat,
Hæc graditur stellata rosis, hæc alba ligustris.

2. Rapt. Pros.

Vulgaris musca Luciano prædicatur, quoniam σύντροφος ἀνθρώποις ὑπάρχουσα, καὶ ὁμοδίαιτος, καὶ ὁμοτράπεζος, *conuictu, cibo,*

cibo, mensaq; vtitur hominum. At nostræ vitant familiaritatem, castæque, & ideò suaueolentes: nec sordidis, putidisque insident cibis, conuenitq. quod Varro scripsit, *Non vt muscæ liguriunt, quod nemo has videt, vt illas in carie, aut sanguine, aut adipe*. 3. R. R. 16.

Palmari sub terram profunditate plus minus lutosas illarum caueas reperire est, oblongas, & rectas, & in acutum infernè desinentes, nullo sinu, aut ambage. Suum cuique supernè foramen, aut ostiolum vnicum; nullo aditu vnius nidamenti in alterum, etsi multa simul adstructa, & contexta iungantur; nullæ ceruminis reliquiæ; nihil conditaneum; nullum tandem operis, aut laboris vestigium. Illic tamen fœtificent oportet, aut semina saltem relinquant; quæ primo vere in vermiculos animentur, mox coalitis alis in muscas auolent. Puto enim, quod penitus intereant adolescente autumno; hîc Pisis saltem euanescunt: siue aliorsum migrent, siue formicino ritu per hybernales ferias condantur. Quod autem effossâ altiùs terrâ in area D. Feboniæ obseruatum est ante duos nunc annos, in ijs nidamentis, aut cunabulis nulli fœtus muscarum apparebant; sed myrmecia quædam, & succenturiatæ vermiculorum penè informium cohortes, grumis immixtæ, cænoque implicitæ sine certis loculamentis. quanquam & quædam illic rudimenta casularum agnoscebantur per cauitates, & alueos luto impressos: eæque muscillæ aliquantum olebant. nec deerat mistim inspersa materies illa, aut succus subflaui coloris, quem muscæ parentes in alimentum, & lac deuexerant paruularum. Sed hoc experimentum præcipite iam augusto factum: per hæc namq. veris initia nondum comperimus deprædatos florum liquores à muscis in suas caueas adsportari: quasi minus natâ, aut non indigâ nutrimenti familiâ.

Odor tandem ipsarum inter Moschum, & Zibethum, & quidem fragrans, validus, perdurans; seu viuas, seu mortuas naribus exploremus. Sic lintea, vestes, arculas suo halitu afficiunt. loquar Plinij sermone, *Vestibus interponi eas gratissimum*, quod ille protulit de herba Saliunca. Attritis autem solemus manus 21. 7.
illinere, suaui illinc spiritu, ac per biduum, & ampliùs pertinaci. Dicam cum Lucretio Caro, gemmis contra non caro.

——— *quòd fracta magis redolere videntur*
4.497. *Omnia, quòd contrita, quòd igni conlabefacta.*
21.7. siue Plinij verbis, *defracta, & ex attritu olent.* Cœterùm hic odor primò iucundior, & pinguior hoc mense; dein calore sese intendente acumen, & grauitatem induit. Sed impulsa, & ruente æstate, remissior fit; donec primo frigoris tentamento ignauissimus reddatur, tandemque euanescat, nec ipsæ muscæ amplius visantur, vt diximus. Hoc autem anno (quantùm licuit hactenus obseruare) obtusiorem emittunt fragrantiam: siue aeris frigidiusculi peruicacia: siue florum penuria ob insignem cladem, & plusquam Cannensem, quæ malos citreas tantùm non stirpitus deleuit. Lacrymabile est, vt hyemis inclementia tabidæ, ac proteruæ squaleant; sine frondium crinibus, sine germinum succo, sine surculorum lacertis; tanquam corpora sceleta; quibus sola extent ossa truncorum arentia, solæ stipitum, ac ramalium desertæ, ac miserandæ horreant reliquiæ. Verè enim suus cibus est flos nostris animalculis, aut tenella, & odorata frondium cacumina: ex cibo odor tum viuis, tum extinctis; quòd halitus ille floreæ dapis ingestus egeratur, quin etiam in melius calore, & decoctu reformetur. Non funus conditum, non medicati cadaueris antiqua sanies escam illis præbent; quod nonnulli parùm consultè eò sibi persuaserunt, quoniam è cryptarum, ac cœmeteriorum foraminibus (vtpote magis vulgata ea latibula) muscas exilire vidissent. Hinc necatis, & extritis (in suam quippe fragrant perniciem) floreum nescioquid exhalans deprehendimus; præsertim si crudius adhuc pabulum intra pusilla intestina subsideat. Atque hic fermè capientium, & seruantium mos est, intra pyxidiculas, aut ampullas vnà cum floribus pro diario, & opsonatu includere; perforato ostiolo carceris ad expirationem, & noui subinde aeris recursum. Sed hæc enucleatiùs, ac fusiùs in commentariolo, quem meditamur de hisdem muscis, earumque generatione, atque ortu; vbi complura alia in vniuersum de odorum natura, viribus, vsu, è philologicis, quin etiam physiologicis fontibus deducimus. Non desperamus interim nobis symbolam aliquam ab acutissimo, cultissimoque Laurentio Magalottio,

lottio, cuius ore Etruscas Musas locutas fuisse gratulor, cùm philosophari nuper voluerint. Exercitationem quoque physicam ab eo texi audio de Odoribus: nihil publicum, aut turmale redolebit: vt omnia mihi selecta spondet rarissimi ingenij sublimitas. Interim haud perirent penitus negotiosi Tui otij subseciua, PRINCEPS SAPIENTISSIME, quoties post curas grauiores leuidensibus hisce auocandum animum demiseris. Si quid namque ad cultum pertinent lautioris fortunæ, virorumq. Principum deliciosis penetralibus quæsitiora odoramenta conueniunt; quis vetabit eorumdem ingenia odorarijs meditationibus iucundè affici? Certè Te decet auctoritate, fauore, opibus auream ceu clauem ministrare ad scrinia naturæ reseranda: quibus tenuiores homines tum cognitionibus rerum ditescant, tum pietate excitentur ad Deum summum artificem collaudandum. Sed iamdiu studia hæc fouere, atque impellere Serenissimæ Tuæ Genti ingenerata laus est.

Quòd autem vnguentaria hæc animalcula muscas appellem, sequor vulgi nomenclationem; potius namque ad vesparum, aut apicularum ordinem me iudice accedunt. Aculeus, alæ, figura, color, cibus, nidificium à muscis non paulò discriminant. Sed veterum quoque vsu, doctorumq., & eruditorum adprobatione *μυῖα Musca* appellatur quoduis paruum, ac volans insectum. Multa Muscarum genera me docet sacer Codex Exod. 8. *Ecce ego immittam in te, & in seruos tuos; & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muscarum, & implebuntur domus Aegyptiorum muscis diuersi generis*. Fortean inter eas nostræ quoq. odoratæ? Quanquam nobis voluptati sunt, & blandimento: at Aegyptijs in pœnam, & flagellum diuinitùs immissæ. Nostras quoque respexisse videbitur Ecclesiastes cap. 10. *Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti*, eóque allusit indubitanter, ac digitum veluti intendit D. Hieronym. epist. 20. ad Marcellam: *Muscæ morituræ oleum suauitatis exterminant*, vt saniores præferunt Codices inani glossemate expuncto. Sed Muscæ hîc de apibus meritò sunt exponendæ; vt contra apum nomen muscis inditum reperio apud Lamprid. c. 26. vbi de Heliogabbalo: *Claudebat in eiuscemodi vasis infinitum muscarum, apes mansuetas*

eas appellans. Atqui eo muſcarum verbo apes quandoque indicari, atque alia minuta inſecta in ſacris paginis haud ſemel monuit V. Cl. Samuel Bochartus Hierozoo, ſiue abſolutiſſimo, & ſtupendæ eruditionis opere de Animalibus Sacræ Scripturæ. Placuit tandem lucubrationem hanc noſtram addita fabella nonnihil exhilarare; Sed fundus apologi Pauſanias lib. 5. ſiue Eliacor. prior. Narrat enim de Muſcis à Ioue in exilium pulſis per ludos Olympicos, ne conuenis crucem figerent impudentiâ, ac voracitate. ac de Ioue muſcarum depulſore, & abigeo, Deoque ἀπομυίῳ, ſiue Myiagro, aut Myiode, extat etiam apud Plinium 29. 6. & 28. 10. eundem Pauſaniam lib. 8. Omnium accuratiſſimè Salmaſius ad Solinum pag. 12. qui tum veteres, tum citeriores ad examen vocat. Ego autem fabulor triſtis exilij denunciatione perculſas muſcas Iouem exoraſſe, ſibi vt liceret ſaltem Piſas Etruſcas migrare, & apud populum Elide oriundum, cognatumq. diuerſari; thymiama odoratiſſimum pollicentes, quod ad ripas colligant Arni, mox ad aram Iouis ſiſtant poſt ludos exactos. Hinc etiam hodie ex longo traduce muſcas odoriferas ſub Piſano Cœlo durare, quæ antiqui memores inſtituti in opere odorario deſudant, atque elaborant. Mirè profectò conſentiunt omnia ad fidem faciendam mythologiæ noſtræ. Vtrobiq. nomen Piſæ, tum in Elide, tum in Etruria. Illic muſcarum concurſus, & abactor Iupiter, aut alius Deus: hic noua illarum ſoboles ſeſe prodit: & quidem eopſe tempore, quo ludi celebrabantur in Elide ad æſtiuum ſolſtitium. Tunc enim quoq. Piſanæ Muſcæ ſuo videntur labore defunctæ, quaſi Euchariſticum mox redditturæ confecti odori operis, quod Ioui placando vouerant. Hoc ſolum namq; poſtremum comminiſcimur; cætera teſtimonijs nituntur non vatum, ſed hiſtoricorum, Pauſaniæ, Plinij, Aeliani, Solini, aliorum. Adiungere itaq. & mittere audeo expreſſum carmine ludibundæ muſæ commentum.

QVà ſacer Alpheus Stymphali è vertice ruptus
Piſæos populos claro mox, gurgite lambit,
Ad virides illic ripas, campoſque patentes
Quartus vbi Sol nunc brumam, nunc reddidit æſtum,

In ludos effusa ruit sudore curuli
Septenis metam spatijs obitura iuuentus.
Incensis latè fibris altaria strident,
Mille caduntque Ioui votiuo sanguine dona.
Grex ibi muscarum petulans tunc sistere circùm
Sacrificos, pecudes, lances, liba, ora precantum;
Ire, redire simul, cœtusque agitare voraces.
Cum Diuûm Rex (sacra colunt hunc iurgia cursus)
Talia profudit commoto è pectore verba.
Muscarum hinc migret populus, nec Olympica tecta
Infesto dum festa manent examine turbent.
Hæc vbi dicta dedit, subito percussa dolore
Vix stetit ægra cohors, damnisq; cohorruit altis,
Hac, illac mœstè volitans, trepidéque pererrans.
Ast vni aligeras inter crescebat in ore
Et decor, & senium, & procero in corpore virtus:
Gutture seu lato, seu motis exit ab alis,
Dum volat, hinc maior sonitus, grauiorque susurrus.
Quo toties depulsa petit, repetitque fugantem.
Firmior est thorax, succosior albicat aluus,
Et bifido vertex cirro cristatus inhorret.
Densa pilis series dorsum, pectusque, latusque
Obtegit, & nodis benè constant crura repanda.
Sic animosa volat, bibula sic cuspide sugit
Nunc fluidos artus, semesaque viscera tabo,
Marcentes putore cibos, cariemque relictam,
Nunc corium plagis liuens, & pondere duro
Attritas costas non æquæ mentis aselli,
Qui longas nequicquam aures, caudæque flagellum
Quassauit lassus morsum depellat vt acrem.
Tot donis natam imperio, sceptrique capacem
Hanc muscæ exorant tristi succurrere sorti.
Quæ exilium miserans, indignaque fata suarum,
Sic pudibunda Iouem lacrymis affatur obortis.
Ergo sacris, ò Summe Pater, velut impia turba
Pellimur, & nostris profugæ decedimus aruis?

Si quid vota valent, si quid suspiria nostra,
Et miseræ voces, exaudi Rector Olympi.
Per volucrum dominam, gerulos & fulminis vngues,
Quo Cœlum quassas ruptum, terramq;, rogamus.
Alis nos vehimur quoq;, nos quoque findimus æthram;
Et nos pugnacis frontis mucro dirus obarmat.
Mactatas piget ararum sic linquere carnes,
Totque dapum in ludis cumulos, mensasque cruentas.
Sed postquam migrare iubes, longéque perire,
Non patrij Cœli rorem, non dulcia poma
Sugere permittis, tandem permitte, quod oro.
O liceat saltim gentiles quærere terras
Quanquam non vno submotas gurgite Ponti,
Et quondam Eliaco de sanguine visere cretos
Aonidum genus antiquum, Pelopisque nepotes,
Arnus vbi diues Tyrrhenis conditur vndis.
Frugiferos inter campos, & pinguia culta
Marte ferox Pisæis stat domus alta colonis
Sueta mari latè discretas vincere gentes,
Nomen adhuc retinens nostrum, & cum nomine famam.
Excipiat saltem muscas hæc vna fugatas;
Dum rapidi certant axes, dum sacra adolentur:
Exilij hæc remanent nostri solatia nobis
Cognatos populos, Graiam diuertere ad vrbem.
Spondemus (quid parua potest tibi reddere magnum
Musca?) at spondemus tamen haud ignobile munus,
Etruscam si quando dabis contingere terram.
Ad tepidos flatus, ad mollia sydera Cœli
Pullulat ò qualis passim quasi vere perenni
Matutina cohors florum sub lumine primo,
Citrea quos profert malus, quos arbor ab auro
Nomen habens lætis illic tutissima ramis!
Carpere præcipuam hos curæ est, prædamq; tenellam:
Nunc onerare pedes, nunc dorsum implere, sinumq;
Germine fragranti, & raptos sorbere liquores;
Quos calor ingenio recoquens, atque arte magistra,

Dædaleum componit opus, tam ſuaue redundans,
Quantum non Syriæ valles, non rura Sabæa,
Non thus, non coſtum, non cæſum reddit amomum.
Hoc thymiama tuam reduces ponemus ad aram:
Quas prohibes, muſcæ ſacris donaria ſiſtent.
Annuit Omnipotens non torua fronte rogatus,
Atque animum mulcens, pœnam leniuit acerbam.
Tunc Regina migrat denſis comitata cateruis:
Quæ procul egreſſæ longis ſeceſſibus errant
Dum teneant Arni ripas, ſedemque cupitam.
Muſcarum hinc proles durat de ſemine priſco
Thuſcos Alphea campos benè ſedula libans,
Quæ ventre artifice exhalantia dona reformat,
Et noua de florum ſuccis myrothecia condit.

Sed quando Piſani huius inſecti rarum prorſus odoramen huc nos traxit, repetamus licet cum Plinio, *Rerum natura nunquam magis, quàm in minimis tota eſt.* 11. 2. quòd ſi idem naturæ conſultus in admiratione poſuit, vt Piſanorum aquis calidis ranæ 2.103. innaſcerentur, ego inter rariora, & magis inſolentia ſuaues iſtas, & Arabiam ſpirantes muſcellas libentiùs repono. Viue diu Soſpes, Fœlix, Sapiens.

Piſis 10. Kal. Iun. 1655.

Sereniſs. Tuæ Celſitudinis

Famulus in perpetuum obſequium pronisſimus

Valerius Chimentellius.

Quædam errata ſic corrige.

Pag. 12. lin. 12. Antoninus. 14. 8. Apuleio. In fragmento. 16. 11. loquutus. 21. 24. Cæſareis. 27. 32. deprehenduntur. 43. 26. καθέζεσθαι. 49. 19. declarare. 57. 31. ὁλόχρυσαι. 58. 15. tacitum. 59. 27. S. Conſulti. 42. 9 ἐκ προέδρας. 61. 21. eiulitauit. 62. 23. τῶν ὑπάτων. 64. 18. χώρᾳ. 65. 2. diarrhæam. 68. 4. & 7. Marcilius. 72. 4. ſolliſternium, & 16. ἀντίστιχον, & 24. Meurs, & 26. editus, & 30. Helleniſmum. 82. 31. Nilus. 88. vlt. Leggio. 92. 26. Vertigo. 96. 21. Tribunitia ſubſellia. A ſubſellijs. 117. 16. σκέλυθρα. 132. 12. puerperam, & 18. plicatilem, & 24. eapſe. 135. 33. qui de diuitum luxu, & 35. καθίζοιεν. 138. vlt. enumerauerit. 141. 25. acutiùs. 144. 22. Chiramaxium. 148. 32. deſeruerunt. 153. 11. ſcabella. 156. 2. ſubiuncta. 162. 30. Citharistriam. 163. 31. literæ L. 168. 8. memorant. 177. 11. quid ſi ipſi. 190. lin. 24. poſt illa verba *Niue* pro *Neue*. Dum hæc autem ſub excuſoris manu premuntur, contingit me doceri cuipiam alteri in mentem veniſſe non *Bis illi*, ſed *Biſelli* legere in Sueſſano lapide: quo pacto eum produxit Abb. Vghellius tom. 6. It. Sacræ in episcop. Sueſſ. Felicem lubidinem agnoſco, cùm alioquin litera E in Biſelli voce ſe ſurripuerit vetuſtioribus Smetio, Auguſtino, Grutero, qui Bis illi legerunt. reliquis contra partibus ſanam illi dederunt, Vghellius corruptiſſimam videtur accepiſſe. 218. 18. Coloſſeæ. 230. 17. lætabatur.

